

THE
WILLIAM R. PERKINS
LIBRARY
OF
DUKE UNIVERSITY

Rare Books

4° 93984

b. dark
♀ & 532.395

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Duke University Libraries

<http://www.archive.org/details/antiquitatesgerm00bebe>

ANTIQUITATES
GERMANIÆ PRIMÆ
& in hac
ARGENTO.
RATENSIS
ECCLESIAE
EVANGELICÆ

Variis impressis & manu exaratis monumentis
congestæ & explicatae

Studio & opera

BALTASARIS BEBELII, Argentoratensis,
SS. Theol. D. & Profess. P. nec non Ecclesiastæ
Summi Templi in Patria Universitate
& Ecclesia.

ARGENTORATI,
Typis & Sumptibus **J. O. FRIDERICI SPOOR.**

M D C L X I X.

ОДИНОЧКА
БИБЛІОТЕКА
ОДИНОЧКА
БІБЛІОТЕКА
ОДИНОЧКА
БІБЛІОТЕКА
ОДИНОЧКА
БІБЛІОТЕКА

БІБЛІОТЕКА

ОДИНОЧКА

RBR

B387AG

INCLYTO
ILLUSTRIS IN IMPERIO ROMANO
LIBERÆ CIVITATIS
ARGENTORATENSIS
MAGISTRATVI
VIRIS
GENEROSA PROSAPIA, NOBL
LITATE GENERIS, OFFICIORUM MAGNI
FICIENTIA, MERITORUM AMPLITUDE, CON
SILIORUM PRUDENTIA
EMINENTISSIMIS,

DOMINIS SVIS ET PATRONIS
MAGNIS

Antiquitatum Ecclesiasticarum

Argentoratensium
primitias

pro
præclaris in fæse meritis

in
ara piæ gratitudinis

offers

Baltasar Bebelius, Doct.

PATRIÆ PATRES.

Audendum erat aliquid, *Amplissimi Domini, pro Deo & Patria,* non tamen brevibus id gyaris & carcere dignum! Nam gloria divini nominis id requiebat, & dignitas Patriæ, quam charissimam exosculamur. Summis DEus beneficiis rempublicam nostram præ multis aliis affecit olim, & adhuc hodiè afficit: De Politicis ego non dicam, quæ ipsimet, qui ad clavum Reip. sedetis, melius nostis: sed de Ecclesiasticis, ut vocant, quæ proprius meum officium concernunt. Involuti quondam eramus & nos Ethnicorum tenebris, cum per Filium Lucis in accessæ lumen veræ agnitionis in universo orbe felici sidere accenderetur. Nec inter ultimos nos eramus, ad quos radios suos hic sol exporrigeret: sed facile primos; Nam Romanorum

cra-

DEDICATIO.

eramus castrum, quos mature lumen istud
respexit, quippe qui cum armis suis verbum
quoque Dei nostris desertis intulerunt, ut
solet admirabile Numen per calamitates
sæpè hominum salutem promovere: Pas-
sum equidem est pro sua imperscrutabi-
li justitia istud lumen sub modio papali
non nihil sive abscondi, sive obfuscari, neq;
tamen id perpetuò; Nam & inter eos, & de-
nuò quidem primos, eramus, quos mini-
sterio Lutheri è caligine ista evocavit & luci
restituit primævæ. Magna opera Domini!
exquisita in omnes voluntates ejus! clama-
mus cum Psalte. Adversariis equidem no-
stris vana ea videtur esse gloria; putant e-
nim se solùm Gallinæ istius albæ filios esse,
Ecclesiam indigit antiquam; Spurii igitur
nos fuerimus, vel certè à parentibus, Deo
& Ecclesia, degeneres, si quidem isthæc
ipsorum gloria obtineret. Sed bene est!
suo nos nomine ipsi appellant. Nec enim
à verbo Dei, quod filiorum Dei semen est,
vel ab Ecclesia, quæ post Apostolos proxi-
ma fuit, nos degeneravimus; sed illi ipsi,

DEDICATIO.

qui fidem nostram & ætatem ita calumniantur. Provoco ad oculorum fidem, & conscientiæ testimoniū appello; Istorum, ut legant de Catechesi Argentoratenfi, quod Diatribe hæc exhibet; hujus, ut ipsa judicet, penes quam partem stet suffragium antiquitatis in capitibus controversis? nos, an illi recesserimus ab ista puritate? nos, an isti, aliquid addiderimus vel detraxerimus sententiæ antiquiorum; stabo eadam vē caussâ ad arbitrium iudicis isti^o in corruptiæ. Sunt quædam, fateor, quæ pro adversa parte facere videntur; Sed videntur; speciem enim fūco abstersimus, cùm ad objectiones adversariorum respondimus. Idq; ipsum est, quod præ reliquis præcipue intendi. Nam ad hunc scopum reliqua direxi. Fecitale quid non ita pridem pro universa Ecclesia Evangelica: censemus itaque pro Patria id vel maximè faciendum esse, quod ipsa (præfiscini dixero) Evangelicam sinceritatem egregiè, si quæ alia, tueatur. Consentiunt in ipsa asserenda Curia, Schola, & Ecclesia invidendâ animorum conjunctio-

ne.

DEDICATIO.

ne. Primus est apud nos verbi divini honor, quod incorruptè docemus & credimus; secundus est illibatae antiquitatis, quam testem adjungimus, ubicunque occasio datur, ne novi homines censeamur. Atque ea propter nunquam satis laudari potest prudentia Incliti Magistratus, qui & scripturas enarrari, & Polemica tractari; sed & historiam Ecclesiasticam studiosius excoli novissime præcepit. Maluissem equideum hanc Provinciam alii potius quam mihi demandari; nam Virum ea requirit, & humeros satis validos, qui varia etiam judicia ferant, quales ego in me desidero; Attamen cum meum esset superioribus obsequi, id oneris in me suscepit, & hactenus, Deo suffuliente, utcunque portavi. Äquum autem censebam aliquid pro Patria conari, ut videret ipsa me post divinam gloriam studia mea charissimæ Argentinæ præ aliis dedicasse. Qui enim non dedicaverim, unde vitam post DÆum & fortunas accepi meas & priores, & non ita prideam auctiores. Licet autem nihil horum

DEDICATIO.

rum foret, ea tamen erat & est Urbis dignitas, ut qui ipsius aliquid commentatur, ab ipsius splendore radios suo operi fœneretur. Pinxerunt olim in Notitia, quam dicunt, Imperii imaginem etiam Germaniae primæ, quæ est venerandæ virginis, diadema te suo & corona illustris. Coronam ego puto Argentinam notare, inter Urbes suæ Germaniae reginam. Eminet etiam aliquod ejus castrum magnifice præ reliquis extructum, & juxta ipsum aliquis Comitibus, credo, exhiberi solitus liber, cum inscriptione:

FL.

IN TALL
COMMORD.

PR.

DAncirolus ita interpretatur ænigma: *Felix Liber injunctus Notariis Tribunis à laterculo continens mandata ordine Principis. Mentio quoque fit, & ea quidem aliquoties, armorum, quorum fuit hæc celebris officina. Erant quidem aliæ quoque, sed solum vel sagittariæ, vel loricariæ, vel bali-*

DEDICATIO.

balistariæ & clibanariæ, vel spatariæ, vel scutariæ, vel utriusque officinæ ; Argentoratensis autem armorum omnium celebratur. Quæ ista fuerint, eruditissimus Commentator explicuit Cap. XXXIII. In Galliis, inquiens, quoque erat Argentinensis armorum omnium (fabrica) nunc Argentinam vocant. Urbs est secundum Rhenum clarissima in Germania prima : Hic armorum omnium nomine non tantum cassides caphractasque contineri puto, sed enses hastasque, & sarta, quia dicit omnium. Dixerim igitur litteris & armis tum Prudenter & Fortiter valuisse Argentinam, i.e. iis ipsis præsidiis, quibus hodiè adhuc incolumis sustinetur. Dicant alii de Armamentario per Europam celeberrimo ; alii de Arte Typographica, quæ Argentinæ natales suos debet ; meum esset Academiæ laudes dicere, ubi perfidia expugnatur, justitia asseritur, morbi pelluntur, & barbaries fugarur, nisi alii id laudis occupassent, vel ipse adulari viderer. Tutius dixerit seculi sui miraculum Erasmus, *haec*, inquiens, Civitas hodiè inter Germanicas vel florentissi-

) : () :

ma

DEDICATIO.

maest, non solum opibus, ac non Rheno tan-
tum præterflente, libertate perpetuâ, diu-
turna pace, qua jam olim sub Clementissimo
Casare Maximiliano (hodiè Leopoldo I.)
semper Augusto fruuntur; verùm multò ma-
gis civium moribus, magistratum pruden-
tia simul & integritate; quorum opera fit,
ut quemadmodum olim à Massiliensium, ita
nunc ab Argentoratorum Republica, uni-
versa virtutum & recte instituta Civitatis
exempla petere possis. Ad hæc, ut ego sane
vel in prima Nobilitatis parte posuerim, in
nulla gente plus honoris habetur vel egregie
virtuti, vel excellentibus ingenii. Unde
fit, ut non ulla magis abundet summis Viris,
in quibus & eruditionem commendat mo-
rum integritas, & morum integritatem or-
nat eruditio. Vulgo nunc Strasburgum ap-
pellant, nonnulli Argentinam, cui si quis ex
renomen commutare velit, non abs re dixerit
AURENTINAM. Nota est studiosissi-
mī nostrorum Viri, Hieronymi epistole ad
Gerontiam adscripta. Atque hæc est tan-
ta illa talisque Civitas, cuius ego Antiqui-
tates sponte mea motus, & posteà à Magnis

DEDICATIO.

Viris incitatus ausus sum consignare. Ausum esse fateor, an verò temerarius fuerit, Vestrum erit, sapientissimi literarum Censores, arbitrari. Obscuri equidem sunt ut plurimùm Gentium natales, quantum tamen ipsorum haberi potest, id studiosé colligendum est. Non semper litteræ totidem leguntur, ex litteris tamen elicere possumus vel conjicere, quod quærebam⁹. Præstat veteres et si obscuriores sequi, quia certiores sunt; quàm recentiores, qui multa suo addere solent, & hoc ipso fidem deperdunt. Dolendum autem est, quòd non plus monumentorum de nostra Germania prima & Argentorato prostet; an in scriniis secretioribus plura detineantur, dies forsitan docebit. Traditionem certè Materni in dubium ideò revocavi, quandoquidem narrationes, quæ circumferuntur, fabulis quàm rebus gestis, similiores erant, ut, qui de ipso potissimum gloriantur, historiam ederent certioreni. Sed & Amandi ætatem, secutus tamen alios, ad vetustiora tempora reduxi, ut qui sub Dagoberto floruisse traditur, in lucem aliquando emerget è ten-

DEDICATIO.

nebris meliorum Archivorum. Tandem
& Aureliæ nostræ Virginumque comitum
famam examinavi, dubiis, quæ in ea occur-
runt, propositis, nullo tamen & hanc aliè fi-
ne, quām ut prodirent, qui scrupulos istos
liquidiore historia eximere dederunt. Ab-
sunt enim, absit, ut quidquid istius est, con-
tendendi studio posuerim ; longissimè is
animi pruritus à me abest ; sed animo veri-
tatis indagandæ. Secula, quæ priora ista
sequuntur, plus spero monumentorum es-
se collatura, & minoris quām præmissa no-
bis constituta. Interea accipite, *Domini* &
Patroni, primitias, quas in ara gratitudinis
pro hac vice dedicamus ; Donec uberior
messis, si *Deo & Vobis* visum fuerit, subse-
quatur. Valete, florete, perennate Germaniæ
Decora, Patriæ Præsidia, Familiarum
nobilissimarum Ornamenta, mihi & Patro-
ni, qui sum & ero, dum fuero

*Vestrarum Generositatum
& Amplitudinum*

Subiectissimus

*scrib. Argent. A. 1669.
4. 15. Mart.*

*Chri. Et Clien.
Baltasar Bebelius, D.*

Addenda ad p. 48.

TYpis jam impressa erant, quæ de Materno supra pag. 48. dispu-tavimus, cum operâ Amplissimi Viri, Dn. Casparis Berneggeri XV viri, acciperem excerpta ex secunda dissertatione Clarissimi Viri Johannis de Launoy, quæ, quia meam sententiam confirmant, hic transfero ex p. 120. seqq. disserr. Ad rem quod attinet, Molanus, Baronius, & recentiores quidam alii duos constituunt Maternos, unum, qui Constantino Magno imperante vixit, & Arelatenſi Concilio ita subscripsit: Maternus de Civitate Agrippinensium: Alterum qui beati Petri discipulus fuit; sed id neque veterum Commentariis, neque auctoribus, qui Caroli Magni tempus præcesserunt. Nam S. Gereonis acta, quæ cœat Baronius, unum objiciunt Maternum, qui Trevirensis & Agrippinensis simul Ecclesiæ Episcopus. (Hic allegantur ipsissima verba Gereonis.) Beda quoq; quem Baronius laudat, unius Materni mentionem facit 14. Septembris: Treviris depositio S. Materni Episcopi & confessoris, ubi significat, cum Trevirensim esse Episcopum, sed Beati Petri discipulum non appellat. Hoc quidem in actu Bedæ Martyrologio, sed an purum Bedæ Martyrologium meminerit, non ausim asseverare. Quicquid id est, in vetere Romano, in Vsuardi, Adonii & Rabani Martyrologio, nullus Maternus vindicatur, Galeſinius primus Maternum Romano inseruit Martyrologio, quod recognovit, neque inseruit modò, sed eum beati Petri discipulum posuit his verbis ad 14. Septembr. Treveri Sancti Materni Episcopi, discipuli beati Petri Apostoli, qui Tungenses, Colonienſes & Trevirenses aliosque finitos ad Petri fidem per-duxit. His autem verbis Baronius & alii in eam opinionem adducuntur, ut duos fuissent Maternos, eosque Colonienſes Episcopos credant, qua in re vi-dentur contradicere Martyrologio, quod ex usu loquendi significat Mater-num illum fuisse Trevirensim, non Colonienſem Episcopum; adeo fluxa multarum rerum fides, quas Martyrologio Galeſinius adjecit. Sed profe-cto Baronius eas missiones, quæ à beato Petro facta circumferuntur, sibi magis persuaderet, quam examinas ad suas regulas afferendæ veritatū. Nam cum ait, omnes uno ore, cuius meminie illustratum esse Martyrologium, fuisse sancti Petri discipulum, Historia leges omnino negligit. Nullus enim

enim ante Carolum Magnum, agnoscitur beati Petri discipulus. In actis S. Gereonis Maternus hoc nomine non appellatur, Beda Maternum suum beati Petri discipulum non facit; De omni Materno apud Vsuardum, Adonem, Rabanum, Notkerum silentium est, adeo non quis B. Petri discipulus vocetur. Habet Pontificii, sed ingenui & cordati, de Materno sententiam.

Ad pag. 91.

Plura antiquitatis Romanæ monumenta in Antiquario In-clyta Argentor. Reipubl. assertantur, reperta intra & extra civi-tatem diversis temporibus. Plura etiam hinc inde per civitatem supersunt, quæ per temporis nundinalis angustias describere non licuit, alii occasioni reversata. Breviter quædam habe. Asser-tantur (1.) *Apparatus sepulchrales*, ut sunt urnæ, cineribus & ossicu-lis & carbonibus replete; disci, patellæ, & patinae &c. quibus in epulis sepulchralibus, seu inferiis utebantur; Etiam Elychnia; nec non *lachrymatoria* dixeris; collo oblongo, & depre-sso corpusculo; quale vidi apud Amplissimum & Consultissimum Dn. D. Joh. Adamum Schragium, Reip. Advocatum & Consilia-rium; rerum antiquarum studiosissimum & peritissimum, cuius consiliis & monumentis in conscribenda hac diatribe non parum adjutus sumus: Inventum fuit aliud, cui in fundo vitri inscriptum erat: *GLORIAE AUGUSTI.* (2.) *Numismata* ab antiquissi-mis Romanorum imperatorum cusa; eruuntur quotidie talia circa civitatem, & in circumjectionis locis, ut dubium nullum sit, quin Ro-manis stationes suas & castra habuerint in tractu Argentoratensi.

Ad pag. 141. sub finem §. 1.

Idem Irenæi symbolum Erasmus Argentinensis Episcopus Actis synodi suæ, quam anno 1549. reformaturus Ecclesiam suam, juxta formulam ab Augustissimo Imperatore Carolo V. Augustæ in-comitiis factam, curavit inferendum fol. 7. b.

Ad pag. 221. sub fin. §. 10.

Leo Allatius lib. 1. de consensu Eccles. occident. cum orient. c. 13. patrocinium canonis 3. & 4. Sardicensis in sese suscipit, ut obtineat jus appellandi œcumenicum Pontificem Romanum divinitus accepisse: seu, ut verba ipsius sonant: *Pontifex Romanus id ex sua dignitate habet, sibi à Christo per Petrum concessum.* Pro canone 3. allegat quen-

quendam Alexium Aristenum, qui canonem ita explicuerit: *Si judicium ipsi (Episcopo) judicato non arriserit, & injuriam sibi factam esse existimat, appelle ad Romanum, cui subjecta est dicta provincia; ad quem ipse etiam accederat, qui vel per seipsum sententiam examinabit, vel vicinis Episcopis provinciae appellationis judicium committat.* In quam sententiam & Zonaras, & Balsamon in commentario canonem explicuerint. Pro canone 4. ejusdem Aristeni paraphrasin §. 2. laudat: *Depositus Episcopus a comprovincialibus Episcopis, si appellavit, existimans, se in iuriam passum, in illius Episcopatum altus non promovebitur, quo usque Romanus, cui subjacet synodus, quem condemnavit, condemnationem examinabit.* Est vero in facultate Romani, quantum ex isto canone colligi potest, *sive ad proximos provinciae Episcopos scribere, & Episcopi condemnari depositionem committere; vel proprios Presbyteros mittere cum Episcopis, & sententian illam comprobare.* Hæc testimonia allegat Allatius pro suo Pontifice Romano. Sed frustranea opera. Nam (1.) non probat, quod vult, vel debet, Sardicenses Episcopo Romano concessisse jus divinum super omnes universi orbis Episcopos, ut possent ad ipsum appellare; Nec id vel Aristenus, vel Zonaras, vel Balsamo dicunt: Aristenus equidem vult Episcopum appellare ad Romanum, sed *τοιαύν οπίνεται οπερά, cui subjacta est dicta provincia, cuius nimis rurum Episcopus judicatus erat;* Prius igitur probandum fuissest Allatio, quod omnes orbis provinciae subjectæ sint Episcopo Romano, quam Aristenum profese allegaret: Addit Balsamo, *hoc idem avariis canonibus Patriarche Constantinopolitano concessum fuisse,* ut Allatius ipse subiungit, qui tamen propterea non fuit Oecumenicus Episcopus, habens jus universos appellantes recipiendi: Regerit quidem Allatius: *At tunc Patriarcha Constantinopolitanus nullus erat in rerum natura.* Sed esto hoc; manet tamen instantia Balsamonis firma: si Episcopus Romanus habet universale jus recipiendi appellantes, quia per Sardicenses habuit potestatem appellantes recipiendi, habebit etiam Episcopus Constantinopolitanus, cui idem juris concessum. Excepit Leo: *Memorandi erant canones, qui id Constantinopolitano concesserant.* Sed Balsamo non dicit, jam tum concessum id juris Constantinopolitano fuisse; sufficiebat enim postea fuisse concessum, nominatim in concilio Chalcedonensi can. 17. *Si quis, ita verba*

sonant, *injuria afficitur à proprio Metropolitano, apud Exarchum diœcesis, ἦτις Κονσταντίνου πόλεως Θράκης Διοικήσις*: vel Constantinopolitanam sedem litiget: sicut prius dictum est. Sin autem civitas etiam ab Imperatoria auctoritate innovata est, vel deinceps innovata fuerit, civiles & publicas formas Ecclesiasticarum quoque parochiarum ordo consequatur. Constantinopolis autem diu ante concilium Sardicense enecta fuerat in eminentiam secundæ Rome^(2.). Aristenus ne quidem in quarti canonis explicatione Allatio faveret. Nam plus non dicit, quam Episcopum depositum ad sedem redire non posse, nisi causa ab Episcopo Romano cognita & judicata; Hoc vero non est in quaestione; sed, an iste Episcopus fuerit alias sub Patriarchatu vel Antiocheno, vel Alexandrino, & restitui non potuerit, nisi ex arbitrio Romani? *Hoc est enim speciale in causis Ecclesiasticis, & servari debet, ubi enunciatum est*, explicante Balsamone, nempè Sardicæ i. e. provincia Romano subjecta: regerit Leo^(1.) Episcopos, quorum gratia canon factus, fuisse Athanasium, Marcellum &c. i.e. Alexandrinos; Hoc enim puto velle verba: *At quinam bifuerint ibidem Episcopi à Coepiscopis condemnati, quibus opus esset Romani auxilio?* (2.) verba canonis esse generalia, & omnes, ubicunque sint, Episcopos complecti. *¶ ad i. dist.* inter canonis occasionem & materiam: concesserim peregrinos Episcopos fuuisse occasionem canonis faciendi: nego materiam fuisse. i. e. de Episcopis peregrinis ad sedem Romanam appellantibus esse aliquid statutum: *Neque Patres Africani, et si doctissime, aliter intellexerunt canonem.* Zosimus quidem Episcopus Romanus tale quid ipsis persuadere voluit, allegato canone hoc Sardicensi pro Nicæno; ipsi vero aliud nihil petierunt, quam ut Exemplaria Nicæna synodi genuina exhiberentur, an quis talis canon in ipsis haberetur? sed nullus talis comparuit, ut adeo confusi legati Romani discederent. Ad (2.) generalia sunt verba canonis, sed de Episcopis Romano subjectis; Neque enim orientales interfuerunt concilio, cum isti canones conderentur. Vide Cham. t. 2. Panst. lib. XIII c. 7. §. 7. seqq.

Q. D. B.V.

ANTIQUITATVM EC-
CLESIÆ ARGENTORA-
TENSIS,
ARTICULUS I.

De

TRACTU ARGEN-
TORATENSI, ET PRISCA GEN-
TILIU M RELIGIONE.

ARGVMENTVM,

SVmma opusculi. §. I. Ecclesiæ nomen ab Argentorato, vel Argentina; que voces leguntur apud Ptolœmæum, Acta Concilii Agrippinensis, Eutropium, Annianum Marcellinum, Notitiam Imperii. §. 2. Straßburg unde? §. 3. Tribocchi Natio Germanica. §. 4. Ditio, primum liberi, deinde Romanis subjecti à temporibus Iul. Cesaris, usq; ad tempora Honorii, id quod ex probatis variis scriptoribus probatur. §. 5. 6. 7. 8. finis. §. 9. Limites regionis Tribocorum. §. 10. Religio Ethnica. Nomen Tribochorum religiosum; à tribus fagi. §. II. Ministerium sacrum, an, & quale habuerint? Druidæ unde, & qui, eorum nomen, potestas ordinis & ju-

A

risdi-

2 Ecclesiæ Argentoratensis subjectum.

rieditationis interna & externa: Adjuncta erant eruditio, charismata, privilegia, virtus. Qualia Tribochorum.
§. 12. Religio quæ fuerit cum ratione sensus, tum ratione cultus, Theologia & Anthropologia, §. 13-14. 15. 16. Mores.
§. 17. Congruentia: ambitus Argentine.

§. 1.

summa &
dispositio
episculi.

D Iatribe de antiquitatibus Ecclesiæ Argentoratensis exhibebit Ecclesiæ (1.) subjectum, quale fuit ante receptam religionem Christianam. (2.) Doctores, qui ad fidem Christianam Etronicos converterunt, vel conversos in vera fide confirmarunt. (3.) Doctrinam, quam attulerunt, vel propagaverunt. (4.) Statum cum Ecclesiasticum, tum politicum in quinque prioribus post natum Christum seculis. Cætera enim, ubi hæc placuisse sciverimus, suo tempore, si Deus voluerit addemus.

I. Nomen
ab Argen-
torato, que
vox legitur
apud Pto-
lemaium.

§. 2. Nomen Ecclesia accepit à nobilissimo suo membro, Civitate Argentoratensi. Sic enim etiam Notitia imperii tractum denominavit Argentoratensem, à nobilissima tractus istius urbe, Argentorato. Claudius Ptolemaeus Alexandrinus Philosophus, qui sub Aurelio Imp. Rom. secundo post Christum natum flouruit, primam, quod ego quidem scio, mentionem urbis sub eo nomine facit lib. 2. Geograph. sic referens: Illa regio ab Obrinca fluvio ad meridiem vocatur Germania superior; Neomagus, Ruviana; Vangionum Borbetomagus, Argentoratum autem Legio octava Augusta: Tribocorum autem Breutomagus, Elcebus, Rauricorum Augusta, Argentuana. Hancenius Ptolemaeus, antiquioribus, quam Tacitus, usus tabulis, judice B. Rhenano lib. i. rer. Germ. f. 6. nisi quod Argentoratum, vitio forsitan aliorum, trajecta sic è sede Tribocorum in locum Vangionum, quod infra patebit. Sufficiat interea ab antiquissimo auctore nomen agnosciri, Argentoratum, & ita quidem, ut liquido colligatur Ptolemaeo antiquiore extitisse urbem, cum à Romanis digna fuerit judicata ad quam legio octava Augusta excubaret ætate Ptolemai. Nulla amplius post hanc ætatem mentio nominis fit, nisi dum seculo quarto, eoque medio fere, in actis Concilii Agrippinensis: Laudant enim inter alios etiam Amandum Argentinensum Episcopum, sic dictum ab Argentina Civitate, cui præfuit Antistes sacerdotum. Jam

Argentina
in actis
concilii A-
grippinensi.

Ecclesia Argentoratensis subiectum.

3

tum igitur *Argentina* appellabatur, ut erret doctissimus Beatus Rhe-
nanus, cum lib. II. rer. Germ. f.m. 165. censem: *Argentoratum in Ar-*
geninam nobis mutarunt Monachi, & Notarii, quod hæc vox brevior sit,
ac commodior, suaviorque pronuntiatur: Errat, inquam, vir cætero-
quin rerum Germanicarum peritissimus, si quidem censem ante na-
tos Monachos nostros non exitissem mentionem *Argentinæ* sub hac
quidem voce. Sed revertamur ad *Argentoratum*. Eutropius,
qui sub Juliano, cognomento apostata, stipendia meruit, & Valen-
ti Imp. Rom. suum opus dedicavit, quod seculo quarto dimidium
jam supergresso fecit, in *Breviario rerum Romanarum* lib. X. f.m.
§89. refert, quod à Juliano modicu*s copias apud Argentoratum, Gallie ur-*
bem, ingentes Alemannorum copiae extinctæ sunt. Habet hiciterum no-
men *Argentorati*. Post hunc Ammianus Marcellinus, qui sub
Gratiano & Valentiniiano paulo post Eutropium floruit, differens
de provinciis Galliarum, inter alia etiam hæc habet verba: *At nunc*
numerantur provinciae per omnem ambitum Galliarum: secunda Germania,
prima ab occidentali exordiensi cardine, Agrippina & Tungris munita civi-
tibus amplius & copiosis; deinde Germania prima, ubi præter alia muni-
cipia Mogontiacus est, & Vangiones, & Nemetes, & Argentoratus, Bar-
baricus cladibus nota. Ecce denio mentionem *Argentorati*, ut adeò
& *Argentoratum*, & *Argentoratus* prouincietur. Hieronymus
Stridonensis Presbyter, qui non ita diu post viguit, posteriorum se-
quitur terminationem, sic ad Gerontiam prescribens: *Rhenorum*
urbs præpotens, Ambiani, Atrebates, extremique hominum Morini, Tor-
nacis, Nemetes, Argentoratus, translati in Germaniam. Repetit in
Chronico: Nam ita refert: *Magna Alemannorum copia apud Argen-*
toratum, oppidum Galliarum, à Cesare Iuliano oppresse. Notitia imperii,
que saltem Theodosio. III. imperante, i.e. medio seculo
quinto, Guido Pancitolo computante, compilata est, meminit *Co-*
mitis & tractus Argentoratensis: Pinxit enim magnificam munitionem,
cui suprascriptum: *Argentoratensis; & inferius: sub disposi-*
tione viri spectabilis, Comitis Argentoratensis. Plures, & recentiores
quidem, addere supersedeo.

Lib. XV.

§. 3. *Synonymum* est: *Straßburg.* Unde hæc vox, & quan-
do nata sit, dispiciendum est. Rhenani sententia hæc est: *Ale-*
manni primoribus duabus Syllabis (à voce Argentoratus) amputatis, &
Straßbura.

lib. III. rer.

Germ.

f. 164.

4 Ecclesiae Argentoratensis subjectum.

S. litera sibili causa adjecta, de suo verò burgum adnectentes, florat burgum, & stratiburgum appellavere. Idque factum putat sub Valentiniiano ejus non-ninū tertio, qui Theodosio Iuniori succesit, quin occidentale imperium à Barbarorum incursionibus Romani non possent amplius tueri. Vnde legitur in Calendario veteri, quod in Bibliotheca majoris Aedis illic afferatur, ubique Stratisburgum, etiam altero S. causa sibili in medium dictiois ascito. Alii censent vicum pridem fuisse dictum ander Straffen / vel straten, accessisse deinde vocem Burgum Romani legionem Octavam Augustam præsidium loco impo- fuisse, inde coaluisse vocem integrum Strasburgum / vel Strasburg: qua stante sententia satis antiqua esset etiam hæc appellatio: Nam Ptolemei jam ætate Legio Octava Argentoratum tenuit. Aut dicamus, inter quinquaginta castella, quæ Dru- sus Rheni ripis imposuit, etiam Argentoratum fuisse? Pridem nullas Germanorum populis urbes habitari satis notum erat Tacito d. mor. germ. Id certum est, quod non demum Valentiniiani. III. ætate è vico in Civitatem profecerit, qui est Josephi Scaligeri *Expositus*, castigatus merito à Philippo Cluverio Germaniæ præstantissimo descri- pto lib. 2. Germ. c. 11. An vero à Trebeta, Semiramidis filio pri- vigno, sit exstructa? quod nonnulli volunt, merito dubitamus, idoneis testimoniis destituti.

II. Natio.
Argento-
ratenses
Germani
olim Tri-
bocchi.

§. 4. Argentoratenses à Iulii Cesaris usque temporibus, & hacce- nus, natione Germani extiterunt. Suppono, quod inter eruditos in confessio est, tractum Argentoratensem esse sedem veterum Tribocorum. Unico suffragio contentus ero, quod est Clarissimo- rum inter Gallos Sammarthanorum Ludovic: & Scaevolæ in Gal- lia Christiana Tom. II. f. 205. sic enim illi: *Quam Ptolemaeus & Am- mianus vocant Argentoratum, Civitatem Argentoratensem Notitia impe- rii, eam Tribocorum Tacitus de moribus Germanorum, vel Tribocum Cæ- sar lib. 1. c. 12. appellat.* Hoc præsupposito assertionem sic probo: Julius Cæsar, qui cum Ario visto, Germanorum Duce, bellum gessit, & in ipsa nostra Germania versatus erat, recenset lib. 1. de bel. Gal. populos in Ario visto exercitu militantes, & nominatim etiam Tribocorum meminit: *Tum verò, ajens, denum necessario Germani suas copias è castris eduxerunt, generatimque confisterunt, pa- ribusque intervallis, Harudes, Marcomannos, TRIBOCES, Vangionés,*

Neme-

Nemetes &c. Jam igitur Ariovisti xitate, & ante, nostri Tribocci erant Germani. Alibi, nempe lib. IV. de Rheno disputans, longo, inquit, spatio per fines Nantuatum, Helvetiorum, Sequanorum, Mediomatricum, Tribocorum, Trevirorum citatus fertur. Ad quem locum notavit eruditissimus Casaubonus apud Strabon. lib. IV. 133. sequentia: *Apud Casarem omnino legi debet: Tribocorum.* Nam hi sunt, quos Τριβόκες noster (Strabo) appellat, Ptolem. Τριβόκες: Et idem Casar Tribocos, vel Triboces, Germanorum gentem agnoscit: Quæ explicatio priorem sententiam confirmat. Tacitus extra dubitationis aleam hoc ponit: *Ipsam enim Rheni ripam hanc dubie Germanorum populi colunt Vangiones, Triboci, Nemetes,* in libello de moribus Germanorum. Strabonis Geographi celeberrimi, & antiquissimi, quippe qui Augusto & Tiberio imperantibus floruit, sententiam fecutus est, et si quædam Strabo alia addat: *Post Helvetios ad Rhenum sunt Sequani, & Mediomatrices, et oīs i&pgr;putēt Germanicū & Thraciā & p̄f̄ḡauθ̄v ī tūs ī x̄ias, Triβōk̄oi i. e. in quibus confederunt Tribochi gens GERMANICA, & ex patria sua trajecti.* Hac ille lib. IV.f.m. 133. 134. Cum igitur constet, Tribochos fuisse Germanos, amplius dispiendium est, quæ ipsorum pristina patria fuerit. Videtur fuisse Transrhenana Germania, quod colligo ex voce: περιστέρη, quæ transitum innuit, nempe trans Rhenum in regionem Mediomatricum cisrhenanam transgressi pristinos in colas expulere, & suas ibi sedes fixere. Dicebantur & Celtæ: sic enim Dio historicus diligenter lib. LIII.f.m. 577. refert: *Celtæ quidam, quos Germanos vocant, cum omnem Celticam regionem, quæ ad Rhenum est, occupassent, efficerunt, ut ea Germania vocaretur superior, quæ Rheni fontibus propior est; inferior, quæ ab h. i. usque ad Oceanum Britannicum se extendit.* Tribochi igitur ex Celtis videntur esse Germani, & nomen Germaniae vel dedisse regioni, quam occuparat, vel confirmasse Aegidius Bucherius Atrebatensis Jesuita in Belgio suo Romano, quod alias accurate scriptis, Dionis hanc sententiam his verbis voluit illustrare (an congue?) Dio Germanorum nomen nunquam Transrhenanus indulget, semper Celtas appellat, ut & Gallos Galatas, & Belg. Kelicos; solos Cisrhenanos GERMANOS Latino nomine, & eorum regionem Germaniam etiam Græcè vocat. l. i. de Belg. Rom. c. 2. Quæ verba videntur innuere, quod Germani Celtarum peculiaris fuerint portio, κατ' εξοχήν sic dicti. Cum igitur Triboces Cisrhenas

rhenani, Dionis extate, fuerint; κατ' ἔξοχον Germani dicebantur.
 Patet autem simul ex Dionis verbis, quod Germania nostra divisa
^{Superiores.} fuerit in *superiorem*. & *inferiorem*; Istam puto sic dictam esse, quod
 Rheni fontibus esset propior; hanc, quod remotior Respectu Romæ
 distribuebatur in *primam*, i.e. vicinorem, Et secundam i.e. remotiorem;
 Cujus distinctionis mentio fit in actis Conc. Agrippin. T. II. Conc.
 Nam à Castris Germania *secunda* missa aduersus Euphratam haereti-
 cum literæ memorantur. Clarius adhuc Hilarius Pictavorum in
 Gallia Episcopus literas suas de Synodis inscripsit etiam Episcopis
Germaniae prima & secunda. Quæ vero Civitates & dioeceses cuique
 Germaniarum fuerint adscriptæ, confusus expressit Ptolemaeus,
 distinctius libellus Romanarum provinciarum: In Germania pri-
 ma Civitates numero quatuor: Metropolis Civitas Moguntiacensis, Ci-
 vitas Argentoratensis, Civitas Nemetum, i.e. Spira, Civitas Vangionum,
 i.e. Wormen. Quod de Metropoli libellus dicit, idem (in notis ad
 Notitiam imperii occidentalis) nomen Argentorato nostro tribuit
 eruditissimus Commentator Guidus Pancirolius. Postquam au-
 tem Barbari in Romanum imperium, adeoque in nostram quoque
 Germaniam primam intulissent pedem, Barbara cognominata est.
 Semibarbaras Rheni ripas Hieronymus in literis ad Russinum memo-
 rat. Ulterius progressus Salvianus Massiliensem Episcopus Bar-
 baram totam vocat; conquestus, Vandalorum gentem primum de
 solo patrio in Germaniam primam, nomine Barbaram, ditione Romanam,
 esse effusam. lib. VII. de gub. Dei. p. 265. §. 233. Præcipui Burgun-
 diones erant, qui suam fecere regionem, Stilicone, Honorii Cæsa-
 ris perfido genero, Barbaris imperium prodente. Iste Bur-
 gundiones Tribocchis, Germani tamen & ipsi, Germanis permixti.
 Hieronymus quidem *translatos in Germaniam*, puta Transrhena-
 nam, scribit ad Ageruchiam, Vandalis Burgundionibus sedes
 translatorum occupantibus; attamen non omnes esse translatos
 iterata clades à Salviano lib. VII. deplorata innuere videtur. Si
 quid fidei nostro Konigshofero tribuendum, Romani quoque &
 novissimè etiam Franci nostris Tribocchis permixti sunt: Roma-
 ni; sic enim cap. 5. Chron. f. 209. b. narrat: Also nu die Rome-
 re heissen Tutschland betwungen / so santent tu Lantvo-
 gte / und Pflegere / und Ambachtete über die Lant / und
 die

die woren das merertheil von Reme: Au zu dissen
Phlegeren und Lantvogten in Tutschchen Landen koment
ihr Fründe und moge und vil Volkes/von der gnugsam-
keit wegen des Landes/ und wolgelegenheit an Wasser
und an Weiden/ und an Wine/ also das menig tuſent
Lütes von Reme und von Italia sich nider liſſent in
Tutschchen Landen/ und allermeist by dem Rine/ und un-
ter die Tutschent wurdent vermischtet: Sed & Franci: Sie
enim idem ad an 420. Sie (Franc.) bewungent Trierē/
Kölle/ Menze/ Würmēsse/ Strößburg/ und Basel/
und alles Tutsche Land/ und Welsche Lant miteinander
von Aquitania unz in Peigern/ und liſſent sich da die
Franchen nider in denselben Statten und Landen/ die sü
bewungent hettent/ und vertriebent und erſtūgent die
Herrn und die Lantvogte/ die von Römern über die Lant
woren gesetzet. Sus wurdent die Tutschchen und die
Franchen/ das fint edele Troyer/ untereinander gemis-
chet. Hec ille. Quidquid hujus rei sit, de qua forsan in se-
quentibus aliquid dicemus, perinde nobis est, sive Romani & Franci
non nihil permixti nostris Germanis fuerint, sive non, sufficit nobis,
primis aliquot post natum Christum seculis Germanos fuisse no-
stros, saltem potissimum, quod infia usui nob's erit in aliquo
Irenæ loco explicando. Dicas, qui fieri possit, quod Tribocchi
sunt Germani, cum I. ipse Julius Cæsar Galliæ limitem orientalem
fecerit Rhenum; Et Tacitus c. i. de mor. germ. eundem Germaniæ
terminum constitutat occidentalem? quos innumeri alii sequuntur:
II. Vetustissimi auctores & plurimi Germaniam superiorem, seu
Cisphenanam Galliis accenseant, ut adductis §. 2. & 5. ipsorum
verbis ad oculum patet. *R. ad. (1.)* verbis Cl. Berneggeri quæst.
i. in Tacit. Germ. hosce limites $\tau\pi\lambda\alpha\tau\epsilon$, nec nimis strictè, sed de pro-
xima vicinia etiam accipiendos esse. Sic enim ultra Vistulam Varini quo-
que, Venedi, Peucini, & Bastarnæ, in quorum trædu est Boryshenes: Item
ultra Rhenum Treveri, Nervii, Vangiones, Tribocci, Nemete, Vbi, Batavi,
Mattiaci, & alii; ultra Oceanum denique Fflui, atque Fenni inter Ger-
maniae populos ab ipso auctore (Tacito) communerantur. Confer
B. Rhenan. lib. i. ter. Germ. Jacobum Wimpeling. in Germania
Cil.

8 Eccl^{ie} Argentoratensis subjectum.

Cisrhēn. p. 3. seqq. Jodocum Willich. Comm. in Germ. p. m. 415. seqq. Bilibaldum Pirckheimer. in dect. Germ. p. m. 661. Ad (2.) R^e. Galliæ nomen generalius tum fuisse, quam vel olim fuerat, vel hodie est, utpote complexum eas etiam terras, quas Germani Cisrhēnani tenebant, sive avita possessione. sive jure belli. Patet ex testimoniis collatis. Tacito ipsam Rhēni ripam h. iud dubie Germanorum populi colunt, Vangiones, Treboci, Nemetes; Ipse Cæsar Tribocos Germanorū gentem agnoscit: Straboni Tribochi gens sunt Germanica; Dionis testimonio Celtæ sunt Germ. ni, qui superiorem Germaniam occuparunt. Et tamen à Dione, Eutropio, Marcellino, Galli appellantur: Nempe postquam Cæsari, quibus de causis non disputo, placuisse, Galliæ limitem constituere insignem fluvium Rhenum, exinde Germani Cisrhēnani iuduerunt nomen Gallorum, facta denominatione à potiore, ita tamen, ut neque natione, neque ditione, neque moribus Galli in specie sic dicti essent.

III. *Ditio.*

liberi, dein-
de Roma-
nas subjecti

§. 5. Ditionem quod attinet, ante bellum, duce Ariovisto contra Cæsatem gestum, Germani nostri sui fuerunt juris, nec sub Romanorum potestate. Philippo Cluverio lib. 2. rer. germ. c. 10. certum est, non sub imperio ejus (Ariovisti) fuisse dictas tres nationes (in quibus & Argentoratenses, seu Tribocchi) Belgicam Rhēni ripam colentes, sed in amicitia, ac forte clientela tantum; unde etiam auxilium ei contra Romanos tulerunt: Conf. Tacit. de mor. germ. c. 7. Id certum est, quod ad illam usq; tempestatem immunes fuerint à jugo Romano: Sic enim Cæsar lib. I. de bel. Ga^l. refert, postquam triplici acie instructa castris Germanorum appropinquasset, tum denum necessario Germani suas copias ē castris eduxerunt, generating, constituerunt, paribusque intervallis, Harudes, Marcomannos, Triboccos, Vangiones, Nemetes, Sednsios, Suevos, omnemque aciem suam rhedis & caris circumderunt: ne qua spes in fuga relinquatur: eo mulieres imposuerunt, quæ in prælium proficentes passis erubibus flentes implorabant, ne se in servitutem Romanis tradarent. Antehac igitur à servitute Romana immunes extiterant. Id quod ex aliquo Ciceronis loco, etiā sub Cæsare, obscuriore, probare satagit B. Rhenan. lib. II. Germ. f. 99. Postquam verò Cæsar Ariovistum fugasset, videntur nostri etiam Tribochi sub potestatem victoris venisse: Cæsar enim omnem Galliam, quæ à saltu Pyrenæo, Alpibusque, & monte Gebenna, fluminibus Rheno & Rhoda-

Ecclesiae Argentoratensis subjectum.

9

Rhodano continetur, patetque circumitu ad bis & tricies centum milia passuum, prater socias ac bene meritas civitates, in provincie formam redigit, eique CCCC L.S. in singulos annos stipendii nomine imposuit: referente in Cæsaris vita Suetonio: Confer Carol. Sigon: Comment. in Fast. Capitolin. f. 295. Cæsare sublato, & Augusto ad imperium ^{Auguste.} evencto, facta est divisio provinciarum inter Senatum & Augustum; Huic autem cessit Hispania quod reliquum erat, ut Tarracenis, Lusitaniaque, tum omnis Gallia & Narbonensis, & Lugdunensis, Aquitanicaque, & Celtica, cum iis populis, qui eorum coloni essent; (Nam Celtæ quidam, quos Germanos vocamus, quam omnem Celticam regionem, que ad Rhenum est, occupassent, effecerunt, ut ea Germania vocaretur, τὸν μὲν ἀνταρτὴν τὰς τοιαύτης πόλεις, superior ea, que Rheni fontibus propior est: inferior, qua ab hac usque ad Oceanum Britannicum se extendit) item Cœlesyria &c. Si igitur Germania superior Augustum agnovit Dominum, etiam Tribocchi nostri, Germaniaz istius incolæ, sub potestate ipsius fuerunt: Recensuit enim Historicus eas provincias modo, quæ à Romanis fuerant subactæ; Catervas, quæ vel tum temporis nondum à Romanis erant subactæ, aut subactæ quidem fuerunt, suis tamen legibus adhuc utabantur, vel regibus concessæ fuerant, non recensuit: uti ipsem letæ in seqq. explicat. Consentit libellus Messala & Corvino adscriptus: Sic enim ad Augustum: Due Germania, superior & inferior, tibi uni cessere: Quod confirmat Dio, referens, quod Augustus earum provinciarum (^{ἀπογεατῶν}) descriptio-^{Censua.} nem egerit, vitam quo & reimp. ordinari. Geminum est, quod Epitome Liviana §. 13. habet: Cum Augustus Narbone conventum ageret, census à tribus Gallis, quis Caesar Pater vicerat, actus. Quæ autem illæ tres? Gallia Comata (puta) est omnis divisa in tres partes, quarum unam incolunt Belgæ, aliam Aquitani, tertiam, qui ipsorum lingua Celtæ, nostra Galli appellantur: sic ipse Cæsar mox ab initio lib. I. explicat. Censum repetiit Drusus Provinciae præses, neque tamen pari fortuna; Nam suas Germaniaæ urbes aucturo clauerunt; Unde opus habuit bellum movere exclusus, & aliquot præsidii impositis Rhenum in munire Drusus; in quibus erat & Drusenheim, a conditore suo dictum.

§. 6. Animadverterant autem Romani bellicam nostrorum Germanorum virtutem, quare, ut subactos sub obedientia retine-

Legiones. rent, & imminentes arcerent, placuit, præsidia militaria ordinare; qui sub potestate provinciales retinerent. Augustus enim octo legiones binis istis Germaniis, superiori quatuor, & totidem inferiori imposuit; Etiam Præfectos dedit Agrippam primum, iterumque, deinde Tiberium & Drusum: Quibus successit Quintilius Varus, & huic Germanicus; Et huic Silius legatus, Tiberio præficiente; quem exceptit Lentulus Gætulicus; Hunc Sergius Galba, Cajo Caligula Cæsare. Sub Claudio primores Galliæ, Belgicæ nimirum, Lugdunensis, & Aquitanicæ, ius Civitatis Romanæ obtinuerunt. Referunt hoc de privilegio Tacitus Annal. II. quod primores nonnulli Galliæ, qua Comata appellatur, ius adipiscendorum in urbe honorum extierint: aduersus quod petitum aliquot quidem in Senatu disseruerint; Sed frustra; Nam Claudiu[m] partes Gallo-Germanorum defendisse. Extat Claudi oratio majorem sui partem integra Lugduni, incisa æri, quam Lipsius suis ad Tacitum Commentariis inseruit, ubi inter alia sic Cæsar disseruisse legitur: sed districte jam Comata Gallia causa agenda est; In qua, si quis hoc intuetur, quod bello per decem annos exercuerunt Divum Iulium, idem opponat centum annorum immobilem fidem, obsequiumque, multis trepidis rebus nostris plusquam expertum. Illi Patri meo Druso, Germaniam subgenti, tutam quiete sua securamque à tergo pacem præstiterant, & quidem cum ad census, novo iuri opere, & in adsueto Galliis ad bellum Germanicum avocatus esset. Hæc Claudio, & plura alia. Cum igitur & Tribocchi nostri, Celticum genus, Comata Galliæ fuerint saltæ vicini, & ipsos ius Civitatis Romanæ & hoæorum adeptos esse suspicamur. Nihil tamen definimus. Dixerat Tacitus, fædera & Civitatem Romanam pridem assicuos fuisse, nempe vel à Julio Cæsare, vel ab Augusto, certe ante Claudiu[m], quod innuit singularem, etiam Tribocchorum nostrorum, fidem erga imperium & Imperatores Romanorum.

*Nerone.**Galba
Vitellio
Vespasianus.*

§. 7. Nerone dominante Læcius Verus præterat Germaniis; post ipsum Scribonii fratres Germaniam utramque administrabant, referente Xiphilino ex Dione: successit ipsis Verginius Rufus, insignis ille Vindicis rebellis pro Nerone adversarius. Dum autem Galba, Vitellius, Vespasianus inter se motibus intestinis grassantur, Germani ad pristinam libertatem adspirare cœperunt,

Bata-

Batavo quodam motus ciente in Romanos, qui tamen Vespasiano compescente quieverunt. Vid. Tacit. lib. IV. hist. cap. 12. seqq.

Compositis his turbis Germania nostra aliquanto quietior fuit.

Donec *Æmilian*: Gallus, & Volusianus, & Valerianus inter se *Gallo & Volusiano.* colliderentur; tum enim nostri quoque concussi sunt. Sed ma-

gis sub Gallieno, pessimo Imperatore; sub eo enim Germani alii *Gallieno* & Franci Germanias nostras invaserunt; neque tamen Romanis extorserunt; Nam Posthumi virtute pulsii sunt, ut auctor est Trebel-

lius in Posthumo. Reversi tamen sunt Barbari, inter regno du-

rante, sed iterum rejecti sunt ab Imp. Probo. Tertium redierunt,

Diocletiano & Maximiniano imperio præfectis, sed & tertium re- *Probo* *Diocletia-*

pulsam tulerunt, quod in Panegyrico laudat Mammertinus. In- *no & Ma-*

de Constantio commissæ sunt Galliae & vicinæ Germaniæ; adver- *ximiano;* sus Alemannos defendendæ, quod & præstítit, adeo, ut alarum Co- *Constantio*

bortiumq; castra toto Rheni, & Istri, & Euphratis limiterestituerentur,

Celebrante Eumenio in panegyrico ad præsidem Galliarum p. 121.

122. Haud perinde faustus fuit Ricciowarus; utpote Christiano-

rum persecutor; Melior Constantius, & hujus filius Constantinus *Constanti-*

Magnus, qui & Treveris sedem fixit, & Alemannos Francosque *no Magno.*

fortiter repulit.

§. 8. Postquam autem sedem imperii, Româ relictâ, Con-

stantinopolin hic transtulisset, aliam Magistratum dispositionem adornavit. Constituit enim quatuor Præfectos Prætorio, quorum

duo Orientalibus, duo quoque Occidentalibus provinciis præf-

sent: *Quarto Transalpinos Celtas, & Hispanos cum insula Britanica* commisit Zosimus refert lib. 2. Hist. Talis erat Ambrosius Episco-

pi parens, *Constantino juniori*, velut morum Magister, adjunctus, cum *Constanti-* *no Iuniore*

Galliis præficeretur. Constantinus enim hic filiorum natu maxi-

mas, avitam sortem accepit, post Crispi fratri necem, totos decem annos Galliis imperitans, donec à militibus fratis sui Constantis *Constante.*

per insidias occideret: id quod factum præter propter circa annum Christi 340. Ita res publica ad duos Augustos redacta est, referente Entropio. Constanti cesserunt Galliae, Forsan etiam nostri Tribocchi, inter Galliam & Rhenum siti, sede Treveris sumpta. Res Ec-

clesiasticæ ex eo tempore optimè sese habuerunt, Constante ortho-

doxo & Zelota. Cæterum turbata est felicitas, Imperatore occiso:

Magnentio. Successit enim Magnentius tyrannus, & Italiam, Africam, Gallias obtinuit. Decentio fratre Gallis praefecto. Bello inter Constantium & Magnentium exorto, robora hic ex Hispanis, Gallis, ac Germanis Rhenumu ac Oceanum occiduum accolentibus secum abduxis, & vacua Barbaris loca objecit, conquerenter Juliano inorat. I. & II. virtus tamen est a Constantio, qui & vicinos Rheno barbaros sibi conciliavit, ut & Gallicas Nationes, quorundam ducum opera, ut auctor est Zosimus. Sic Gallia, forsitan & Germania nostra, iterum erat Constantii: quam & adversus Alemannorum excursiones defendit, narrante Ammian. Marc. lib. XIV. 31. Turbas dederunt postea Franci & Germani, Sylvano irritante, donec Julianus in Cæsarem cooptatus, expeditione suscepit, & pugna feliciter commissa, Argentoratum, Brotomagum, Tabernas, Salisponem, Nemetes, & Vangionas ab ipsis reciperet. vide Ammian. l. XVI. Valentiniano imperante Germanorum natio revocatis ad animos ius, quæ Juliani Cæsaris temporibus perpessa fuisse, simul atque de morte ejus accepissent, excusso metur qui animis eorum infixus erat, & innata genti audacia resumpta, pariter universi subjecta imperio Romano loca invadebant; ut est apud Zosim. lib. I. V. Viæ tamen sunt, & pacem petere coacti per novennium quievere. Defuncto Valentiniano, Gratiano *Celtica nationes* & Hispania tota cum Insula Britannia attribubantur. l. c. Quas & strenue defendit adversus Alemanno Lentientes, quorum multa millia ad Argentuariam cecidit, unoque anno pacavit & Danubii limitem, & Rheni: quod laudat Ausonius in panegyrico ad Gratianum. Gratiano occiso Maximus tyrannus, exercitibus, qui erant in Germania ejus renunciationem adprobantibus; Zosim. l. 4. dominus factus est Germaniarum, donec iussu Theodosii interfactus Arbogasto Gallias relinqueret regendas, & Valentiniano Juniori tradendas. Utinam autem pari fide servasset! Jam vero nefariè Cæsarem trucidavit, Eugenio substituto; sed digna scilicet fortuna! Theodosius enim miraculosa prorsus victori utrumque debellavit, & provincias rebellium sub suam potestatem redactas, filio Honorio attribuit. Honorium enim filium imperatorem appellavit, Stelicone legionum in iis (occidentis) locis duce creato, & eodem filii sui tuore relicto. Praefecit enim filium Italu, Hispani, Celti, & universæ Africæ, referente Zosim.

*Juliano.**Gratiano.**Maximo.**Theodosio.**Honorio.*

Zosim. l. IV. Feliciter initio tutela succedebat, Stilicō fido, &
victorioso; Claudiā canente:

*Vestra manus dubio quidquid discrimine gesse.
Transcurrentis egit Stilico: totidemq; diebus
Edomuit Rhenum, quo vos potuistis in annis;
Quem ferro, alloquis, quem vos cum milite, solus
Impiger a primo descendens fluminis ortu
Ad bisidos tractus, & juncta paludibus ora
Fulmineum perstrinxit iter, Ducas impetus undas
Vincebat celeres, & pax a fonte profecta
Cum Rheni crescebat aqua.*

Sic ille cecinit, Stiliconem Druso Trajanoque præferens. Ceterum Theodosio è vivis exempto, Stilico fidem erga Honotium minime servavit. Ut enim suum filium genero substitueret, Vandalo suos excitavit, & Galliis immisit. Hinc factum, ut Moguntiacum & Vangiones delerentur; Nemetes verò & Argentoratenses nostri Tribocchi à Barbaris in Germaniam Transrhenanam transserrentur. Nemo erat, qui furentibus hostibus resisteret, nisi quidam Constantinus, in Britanniis creatus Cæsar. Is enim terrore nominis sui Barbaros è Germania nostra superiore expulit, & Rhenum præsidio munivit idoneo, quod a Juliani temporibus neglectum fuerat, conquerente Zosimo lib. VI. Neque tamen omnes extorquere poterat, Burgundionibus provincia nostra inharentibus, qua Aegidiū Bucherii in Belg. Rom. lib. XIII. c. 5. sententia est. Dignas tandem Stilico perfidiae pœnas dedit, surrogato Constantino Galliarum *Constanti.* Cæsare, sed etiam hic tyrannis & Barbaris luxuria sua ansam dedit Rhenum & Gallias infestandi, & devastandi, ut Salviani acerbissima est querela. Conabatur quidem Honorius opem ferre, missō Olympiodoro, sed potentiores erant Barbari, quam ut expelli omnes possent. Tandem igitur Germania prima concessa est Burgundionibus habitanda. Luciano enim C O S. Burgundiones partem Gallia propinquantem Reno tenuerunt, referente Cassiodoro: Francis verò Germania inferior cessit. Sic pacem emit Honorius. Eo mortuo successit *Valentinianus III.* cum matre Placidia Augusta. Sed hic *Valentinianus.* iterum tumultuati sunt. Aetius & Bonifacius primarii duces suis discordiis, & Romani ipsi exactionibus Barbaris pridem quietis.

14 *Ecclesie Argentoratensis subiectum.*
tis ansam dedere rebellandi: nisi quod fortuna faverit, & Hunni
Ætio adversus Burgundiones, ut regem cum gente delerent, post-
quam regnum per XXIII annos stetisset: reliquæ Burgundionum in
traëtum Sabaudensem, & Genevensem sunt translatae, anno præ-
ter propter 436. sic Germania nostra prima ex integro facta iterum
est Romanæ ditionis. An? & quando sub Francorum potestatem
venerit; sub Childerico? ut vult Gebvvil. Chron. Habsp. l.3. c 10.
An sub Clodoveo? quod statuunt B. Rhen. lib. II. rer. Germ. f. 8;
& Ægid. Bucher. Belg. l. XIX. c. 8. id alibi, & alio tempore, dis-
putabitur.

*Scopus di-
torum.*

§. 9. Sufficit nobis ex historiarum monumentis ostendisse,
Germaniam nostram primam, & in ea Tribocchorum quoque gen-
tem, cum Romanis multum saltem commercii habuisse, & hac for-
san occasione Christianismi sive principia, sive incrementa accepisse.
Dubium enim non est, quin inter milites & Colonos Romanos
multi fuerint Christiani, qui verbum Dei, veluti semen aliquod,
hinc inde per Germaniam dispergerent, donec in plenam messem
ex crescere.

IV. Limites

§. 10. *Limites* verò quod attinet Triboccorum, sciendum,
quod ab oriente fuerit Rhenus, qui & antiquorum Mediomatri-
corum fuit; ab occidente celsa montium juga, quibus à Lotha-
ringia disternimur; à septentrione flumen Motra, quod regionem
dividit à Nemetibus; à meridie esto linea parallela ex oriente in occi-
dentem, que incidit in principium gradus latitudinis 48. à Burchemio &
Reno ad fontem Muræ annis, qui intra oppidum Lotharingiae Nansy in-
fluit in Moseillam: Cluver. d. Germ. l.2. c.8. Præter Argentoratum,
cujus antiquos limites infra dabitur; regionis oppidum, vel pa-
gus, erat Helellum, quam nunc El vocant, vicum inter Argentinam
& Argentuanam situm: item Breucomagus, quem locum alii putant
esse hodiernum Brumat in Comitatu Hanoico situm, ad Sör-
rum amhem; alii Brisacum, Reno conterminum; Taberna deni-
que Alsaticæ, Vulgo: Elsaß Babern: Elcebus quoque, quam
nonnulli putant Selestatum: vide B. Rhen. lib. III. rer. Germ.

V. Religio.

§. 11. Præcipuum nostrum ègo est religio vetusta. Ethnicam
hanc fuisse ante Evangelium ab Apostolis in orbe prædicatum
in confessio est. Sed quia Ethnicorum superstitiones variae erant,
ideo.

ideoque de nostræ Germaniæ primæ Ethniciſmo quædam erunt
disquirenda & annotanda. Suppono, quod jam probatum est,
tractum Argentoratensem esse ſedem antiquorum Tribocchorum,
& hos Tribochos fuſſe Germanos à Gallis diſtinctos. His fun-
damenti loco præſuppoſitīs, notamus Triboccorum Germa-
norūm (1.) Nomen. Dicebantur Triboci, Tribocci, Treboceſ, Tri-
buces, Τριβοκχοι à Strabone; Unde? Henricus Clareanus in notis
ad Cæſaris lib. I. de bel. Gal. §. 61. derivat à tribus fragis (fagis;) (1.) Nomen
verba ſunt hæc: Triboccos Ptolemaeus reſta locat ſub Rauracis, ad Rhe-
num. Strabo l. 4. Triboccos vocat, idque reſtius. Nam à tribus fragis no-
men habent, Tribocchen. Confirmat compositionem Cluverius
lib. II. Germ. antiq. c. II. Thri enim, inquit, ut & Thre, apud an-
tiquiores Celtas, tria ſignificat, & Bōke, fagum, Tribuncos vocat
Marcellinus, reſtius Tribuccos legeres. Sed quare à tribus fagis?
Dicam quid mihi videatur. Dediti erant Ethnici, & cumprimis
ſylvestres nostri Germani, arboretiſ, in quibus habitabant, fagis
cumprimis & quercubus frondofis, & glandiferis, ſub quibus
& remdivinam faciebant. Eſt locus non ita procul Argentorato
diſtans zur Aych dictus, de quo Bernh. Herzog Chron. l. III. f. m.
12. hæc annotat: Zur Aych alſo von den Deutschen Heid-
niſchen Priern der Druden genannt/ welche gemei-
niglich bey geheiligtēn und gebauten Eychen gepflege
ſich außzuhalten/ und ihre Opfer und Gottesdienſt zu
verrichten. Iſt etwan Vorzeiten allein mit einer Hüt-
ten bedeckt gewesen/ und war der Altar in den Aychbaum
geschnitten / Hernach hat Herr Adam Zorn Ritter ein
Kirchlein dahin gebauen / und ſeind Vorzeiten viel
Wallfahrten dahin gegangen/ wie dann auch die Be-
cketzunſt von Straßburg etwan mit ſliegenden Fahnen
jährlichs dahingezogen ſein ſollen. Fieri igitur potuit, ut
noſtri Tribocchi tres insigniores fagos in pretio habuerint, ſub qui-
bus ſacris operarentur, & religioſo veluti nomine appellarentur,
Tribocchi, vel Tribucchi à tribus Bochis, vel Buchis. Lucos & ne-
mora conſecrant, ait Tacitus de Germanis c. 9. de Germ. Mor. Soli-
tos autem Germanos à ſuo cultu nomina ſibi adſciscere, teſtis eſt
Gerh. Joh. Voff. l. I. de Idolol. c. 37. ſub finem ita diſſerens: à Teuth
yerd

verò (sic Germani Deum vocabant Mercurium) *Germanicum Teutsche / Latinis Teutoni, vel Teutones, ac ab eodem Gallis Teutates: Nempe nationes Germanicæ à DEO sua quæque dilecto nomen adsumperunt, quasi populum DEI dixeris; quod facere iis visum ad cultum Dei inculcandum suis, & simul ad terrorem injiciendum hostibus.* Confer Cluver. Germ. l. i. c. 9. Sicut igitur Germanorum natio Teutones dicti sunt à Deo suo Teuth; quid impedit, quo minus dicamus, nostros Tribocchos à tribus bocchis, seu bucchis, religiosis symbolis, esse denominatos, & ab aliis Germanis distinctos? Nec procul ab ludit sententia Conradi Celtis Producii, qui *Tribocchos censet esse dictos à tribus quercubus antiqua religione nymphis si consecratis.* Consentit & Schadæi Münsterbuchi. c. 2. p. 3.

(2.) *Ministerium.* §. 52. II. *Ministerium.* Si Cæsari credendum, Germani sterium. nostri mystis sacerdotum catuerunt: sic enim ille: *Germani multum ab Non Druides, hoc consuetudine differunt: Nam neque Druides habent, qui rebus divinis quorum praesint, neque sacrificii student.* Confert inter se Gallos & Germanos, istis adscribit Druidas suos, his nullos. *Druidum (1.) non men nonnulli derivant à ἱεροῦ græca voce quercus, quod nemo miretur Gallos à Græcia nomen mutuatos, qui noverit, quod teste Cæsare, tam in rebus publicis, quam privatis rationibus literis Gracis Galli, Massilienses cum primis, Græcorum colonia, usi fuerint.* Vide Cl. Berneg. q. ii. in Tacit. Alii à Germanica potius, utpote etiam Germanorum olim, voce Treuu, vel Dreu: Certè in Sirmundi Capitularibus & Conciliis Drudi leguntur, profidelibus usurpati; Brabantii dicunt Truyt, Trut, Trut, Drad, cum societatem volunt significare, unde composita Gertrudis, Adeltrudis, Waldestrudis; hinc forsitan nomen lacerdotibus, quos Ammianus refert *sodalitiis adstrictos consortius;* Alii à Drutin, vel Trudin, ut est in Evangelio Offridi, quod significat DEUM, ut Druides sint DIVINI. Præstat certè nomina propria gentium à cuiusque Idiomate vel proprio vel proximo, quam aliunde, derivare. (2.) *Potestas.* Si licet verbis Ecclesiasticis uti, dispescamus hanc in potestatem ordinis, & jurisdictionis. *Ordinus;* demandatum enim erat Druidibus verbum sacrum, & sacrificia vice sacramentorum: sic enim iterum Cæsar: *Illi rebus divinis intersunt, sacrificia publica ac privata procurant, religiones interpretantur;* Adeoque non publicè solum, sed & privatim

vatum: Nam eodem auctore, ad hos magnus adolescentium numerus discipline causas concurrit, magna que in sunt apud eos honore. Sic igitur docabant scilicet os Deorum: quae erat ordinis potestas: sed & iurisdictio, ejusque vel externæ, vel internæ: Externe; Nam fere de omnibus controversiis publicis privatisque constituent, & si quod est admissum facinus, si cades facta, si de hereditate, de finibus controversia est, idem discernunt premia, penasque constituent: Idque fiebat in conciliis publicis, in quibus præsidebant: Certo enim anni tempore Druides in finibus Carnutum, que regio totius Gallie media habetur, confidunt in loco consecrato, hic orantes undique, qui controversias habent, conveniunt, eorumque judiciis decretisque parent. Magna profecto potestas, & summa auctoritas in jure dicundo; sed & interna valebant, quam nos clavum vocamus: Si quis enim aut privatus, aut populus eoram decreto non steterit, sacrificii ipsum interdicunt, que pena apud ipsos est gravissima. Quibus ita est interdictum, in numero impiorum ac scelerorum habentur, ab iis omnes decedunt, adiutum eorum sermonemque defungunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant, neque iis penitibus jus redditur, neque honor ullus communicatur. Analogiam vides haud obscuram, ut est diabolus Dei simius, inter excommunicationem Ecclesie, & gentilium. Atque haec erat potestas Druidum, inæqualis tamen; Nam reliquias omnibus Druidibus præerat unus, qui summam inter eos habebat auctoritatem: Atque ille suffragio reliquorum eligebatur: Hoc mortuo, si quis ex reliquo excellit dignitate, succedit; at si sunt plures pares, suffragio Druidum ad legitur: quæ omnia Cæsaris inter Gallos versati verba sunt. III. Adjuncta quoque sua habuerunt: ut sunt eruditio in rebus divinis & humanis: Nam de animalium immortalitate disputabant, multa præterea de sideribus, atque eorum motu, de mundi ac terrarum magnitudine, de rerum natura, de Deorum immortalium vi ac potestate disputabant, & juventui tradebant. Sed & poesim excolebant; Nam magnum numerum versuum ediscendum dabant discipulis. Charismatibus etiam videbantur pollere, ut est donum propheticum; Vopiscus refert, quod quedam Druidum regnum Diocletiano prædixerit. Unde mirum nom est, quod privilegia multa habuerint & insignia: Druides à bello abesse consueverunt, neque tributa una cum reliquo pendunt, militiae vacationem, omniumque rerum habent immunitatem. Insignis profecto honor & utilitas.

Giria.

An Tribocchi?

dij. 12.

litas. Vitiis tamen etiam suis erant obnoxii. Nam & de principatu
armis contendebant: Pontificatu nimirum summo: Tale tantumq;
erat ministerium Gallorum! Quid autem nostri Tribocchi? si qui-
dem Galli ipsi fuissent, res expedita esset; sed quia Germani erant,
ideò de ipsis valebit, quod ex Cæsare paulò ante allegatum est: *Dru-
ides non habent!* An autem nullos quoque alios sacerdotes? sic vi-
detur. Nam nec sacrificiis studebant: Quid igitur opus sacerdoti-
bus, seu sacrificulis? Cæterum, si omnino verum fuerit, quod Cæ-
sar annotavit, distinguenda tamen putaverim tempora vetustiora
à recentioribus. Nam aliis auctoribus, ut Tacito, Plutarchio &c.
Germani, saltē Cæsaris ætate inferiores, suo quoque ministerio
gaudebant. Tacitus d. mor. Germ. c. 10. laudat sacerdotem Civitatis,
qui publicè consulatur: Et mox definit, quod putentur ministri
Deorum: Potestatem c. 7. describit: neque animadvertere, neque vin-
cere, neque verberare permisum, nisi sacerdotibus; Quorsum pertinet,
quod c. 10. refert: *auspicias fortisque, ut qui maxime, obseruant.* Sor-
titum consuetudo simplex: Virgum frugiferæ arbori decisam in surculos am-
putant, eosque notis quibusdam discretos super candidam vestem temere ac-
fortuito spargunt: Mox, si publicè consulatur, sacerdos Civitatis; si pri-
vatim, ipse paterfamilias, precatus Deos, cœlumque suspiciens ter singulos
tollit, sublatos secundum impressam ante notam interpretatur. Sacer-
dotum igitur erat publica potestas respondendi de mente & vo-
luntate divina. Plutarchus in Cæsare refert de Germanis sub Ari-
ovisto in pugnam ituris: Magis adhuc vaticinia percellebant eos τὸν οὐρανὸν
συνιδicarum mulierum, quæ annuum vorticibus inspectissi rivo-
rumque gyris ac strepitibus notati, futura præcinebant. Hæ signa conser-
re, antequam nova illuxisset Luna, vetabant: Mulieres igitur sacer-
dotibus quasi extra ordinem erant adjunctæ, ipsatumque meminit
& Tacitus sub Vespasiano, Velledie diu apud plerosque nunnini loco ha-
bitæ, & vetustioris Aruinæ, & complurium aliarum: c. 8. de mor. Ger-
man. Adde Bardos, Poetas, Musicos, Rhetoras, quibus gloria-
bantur: & confer Cluver. Germ: l. i. c. 24. Ex dictis satis apparet,
Germanos nostros, securis saltē Cæsarem temporibus, suos quo-
que sacerdotes, & hos suam potestatem publicam cum ordinis, ut
sic loquar, tum jurisdictionis habuisse. Nec adjunctæ deerant, do-
ma, honores, & similia, et si non adeo distinctè descripta, ut pote-
gen-

gentis non adeò adhuc Romanis cognitæ, aut cultæ, sicut Gallo-
rum. Pergimus ad

§. 13. III. Religionem, quæ duabus potissimum partibus ab-
solvitur, sensu & cultu divino. Utroque inter se se differebant
partim, & consentiebant Galli & Germani, si Cæsar vera narravit: ^{nisi sensus}
^{(1.) Theolo-} ^{gia}
Sensu, & quidem (1.) In Theologia: Galli enim Deorum, Mercurii
præsertim, habebant simulachra; sic enim Cæsar: Hujus sunt plurima
simulacra: hunc omnium inventorem artium serunt, hunc viarum atque
itinерum ducem, hunc ad quæstus pecunia mercaturasque habere vim ma-
ximam arbitrantur. Post hunc Apollinem, & Martem, & Iovem, &
Minervam: De his eandem fere, quam reliquæ gentes, habent opinionem.
Apollinem morbos depellere, Minervam operam atque artificiorum initia
tradere: Iovem imperium cœlestium tenere, Martem bellagenerare. Hæc
Gallorum Theologia erat: sed quæ Germanorum nostrorum?
Idem Cæsar dicit: Deorum numero eos solos dicunt, quos cernunt, &
quorum opibus aperie juvantur: Solem & Vulcanum, & Lunam, reli-
quos nefando quidem acceperunt. Vetusissima hæc, & idololatrica
quidem, minus tamen recentiore absurdæ est Theologia. Natura
magistra novimus DEum esse bonum, & beneficium: At unde ma-
jor ex creaturis bonitas, quam ex Sole, Luna, & igne? Quam faci-
lis igitur fuit hominum, illustria hæc lumina & beneficia intuen-
tium, lapsus! ut Deos putarent, quæ non nisi instrumenta & crea-
turæ erant veri & unici summi Dei: τὸς δὲ ἐν κατ' Αἰγυπτίον φασι
ἀνθρώπους, τὸ παλαιὸν γενομένους, ἀνεμβλέφαντας εἰς τὸν κόσμον, καὶ τὴν
τῶν ἔλων φύσιν καταπλαγέντας καὶ θαυμάσαντας ὑπολαβεῖν ἔνοι τὰς
θεὰς οὐδεὶς τε καὶ πρώτης, τὸν τε ἄλιον, καὶ τὸν Σελήνην: i. e. Antiquissimos
ajunt Aegypti incolas, sufficientes in cælum, & nonsine stupore ob
naturam universi admiratos, existimasse, duos esse Deos sempiternos &
primos, solem & lunam, referente Diodoro Siculo lib. 1. Eosdem &
ignem esse veneratos addit: Idem ignem per interpretationem nomi-
nabant Vulcanum, & ipsum magnum esse Deum existimantes, qui multum
conferat omnibus tum ad generationem, tum ad exactum incrementum.
Hæc Aegyptiorum inter cultiores gétes antiquissimorum erat Theolo-
gia, cum Germanorum nostrorum religione pari passu ambulans:
Nisi quod Germanorum Theologia aliquid amplius in recessu ha-
buerit. Tacitus Germanæ nostræ curiosissimus scrutator, in libel-

lo de Moribus Germanorum c. 9. de nostris hæc habet: Caterum nec cohibere parietibus Deos, neque in ullam humanam oris speciem assimilare, ex magnitudine cœlestium arbitrantur; Lucos ac nemora consecrant, Deorumque nominibus appellant secretum illud, quod sola reverentia vident. Hæc verba quoq; docēt, quod Germani visibiles creaturas solum, lunam, & ignem non venerati fuerint cultu, ut Scholastici loquuntur, terminativo, sed transitivo. Visibiles enim erant istæ creature, at secretum illud Deorum sola reverentia videbant: quare istæ visibiles; & hoc secretum inter se erant & habebantur distinctæ: ut videantur Germani in, & per creaturas visibiles, tanquam signa, & symbola, Deum invisibilem coluisse. Eo usque tamen nolim progreedi statuendo, quo præstantissimus alioquin Germaniaæ descriptor Philippus Cluverius, qui putat priscos Germanos unum, verum, eternum Dœum in Trinitate coluisse sub solisslune, atque ignis nominibus. l. i. c. 29. Est enim mysterium hoc ultra natura captum, &, nisi revelatione, incognitum, nisi dixeris, ex traditione ipsos tale quid accepisse, quod tamen facilius dicitur, quam probatur. Sicut Tacitus eorum opinioni c. 4: d. mor. Ger. accedit, qui Germania populos nullis aliis aliarum nationum connubis infectos, propriam, & sacerdram, & tantum sui similem gentem excusitissime arbitrantur: Ita ego ex istorum partibus sto, qui Germanos nihil, aut parum, commercii cum illis gentibus habuisse censem, ex quibus de Trinitatis mysterio informarentur. Vide Gerh. Joh. Voss. lib. 1. de Idol. c. 37. Tacito auctore Germani præter istos tres naturales, ut ita loquar, Deos, habebant & animales, Martem, Mercurium, Tuistonem, Mannum, Herculem. Etiam si enim dixeris, Martem, & Mercurium esse eundem Deastrum, solem, nominibus solum distinctum, sicut Isis & Luna est, manent tamen Taisto, Mannus, Hercules, quos suos agnoscabant majores, vel illustres duces, in numerum Deorum relatos, & carminibus sacris celebrandos. Vide Cl. Berneg. ad Tacit. q. 6. & 47. Nisi laboret fides nostri Konigshoferi, fuit non ita procul Argentina nostra remotum Mercurii templum, quod Cæsar adiisse fertur obtenta ex Germanis victoria: Do Julius alles tutsc̄he Lant und ire Herren hette bewungen / do für er gen Ebersheimünster zu dem Tempel der do was in Mercurius ere / und opferte und dankete dem Gott Mercurius finnes glückes

glükes und gesiges noch heidischem Sitten / wannen zu den Ziten funfzig Jar vor Gos geburte / do woren itel Heyder / und was Mercurius der oberste Abgot zu tutzschén Landen / und gar gnedig / noch irme glouben in dem Tempel zu Ebersheimünster. Sic ille lib. seu Cap. i. histor. MSC. f. 42. Etc, s. er ermeisterte die Wilde / und den Tempel; und us denselben Tempel ist sither gemacht das herrliche Clester zu Ebersheimünster. Eodem in loco & Dianam esse cultam ex Chronicō Bernhardi Herzogs lib. III. c. 7. f. 16. constat, verba sunt haec: *Indem Chor ist Statua Dianae Vorzeiten gestanden / so Vorzeiten da veneriret worden: als aber im Baurenkrieg dieselben im Chor geschorhet / ist das Bild Dianae verbrandt / an desselben statt ist jetzt gesetzt ein Crucifix / daran Christus angehencet / bey welchem nachfolgende Versus zur Gedächtniß in Stein gehauen:*

*sum locus, quem priscæ Nonientum nomine gentes
Dixerunt, de lubrumque fuit, quo thura Diana
Sacrabant, nomen Christoque dicando traduxi
Articho, tristi at omnime Apri nunc manfio dico
Qui posuit lacero donaria plurima templo,
Indigno sed id fato gens rustica nuper
Vastayit, furia quando ferebatur inquis
Hosque loco & fanis sacrum vocat altior ignis.*

Kruzmannum quoque ferunt quendam Deastrum, Herculem non nulli putant, Argentorati cultum esse, ubi nunc summum templum eminet. Vide M. Schadre. Münsterbüchl. p. 4. seqq. ubi idioli verius Romani & Graci, quam Germani, imaginem exhibet. Apollinis quoque templum visitur intra urbis antiqua mœnia in topographia Alsatia; Quæ, si vera sunt, docent, Germanos nostros pristinos idololatriæ satis crassè fuisse deditos.

§. 14. *Attributa* divina sunt immortalitas, vis, ac potestas, *Attributas*. agniti à Gallis: Nam deorum immortalium vi ac potestate disputabant: sed & justitiam agnoscabant: Nam pro vita hominis nisi vita hominis reddatur, non posse Deorum immortalium numen placari arbitrabantur: Quod quidem in thesi verum est. Sed in hypothesi errabant,

bant, censentes meri hominis morte numen placari, & qualisunque hominis nece crimen expiari, hinc ἀνθεποθυσία: Addebat eorum, qui in furto aut latrocínio, aut in aliqua noxa essent comprehensi, supplicia gratióra Diis immortalibus esse: Unde patet, quod aliquam Dei providentiā statuerint. Quisquis n. placari sese paritur eo, quod homines faciunt vel patiuntur in terris, notitiam aliquam & curam rerum humanarum habere oportet. Id quod Germanos quoque nostros statuisse palam est, si cogitamus, quos ipsi coluerint sive Deos, sive Dei Symbola, Creaturas, unde varii generis beneficia sentiebant.

(2.) §. 15. (2.) In' Ανθεποθυσίᾳ statuebant Galli se omnes à Dite Aνθεπ. patre prognatos, idque à Druidibus proditum dicebant, ob eam causam spatio omnis temporis non numero dierum, sed noctium finiunt, & dies natales, & mensium, & annorum initia sic observant, ut noctem dies subsequatur. Referente Cæsare. l. c. Ditis nomine terram intelligebant, quam Germani Heribam dicebant, & pro Dea colebant, Tacito auctore. Forsan innuere voluerunt, ex terra sese matre esse oriundos. Galli insuper sentiebant, non interire animas, sed ab aliis post mortem transire ad alios, quæ olim sententia fuit Pythagoræorum, & multorum populorum, Ægyptiorum, Scytharum, Germanorum quoque, ut in Celticis prodit Appianus. Videntur aliquid inandivisile de resurrectione corporum futura, in qua animæ corporibus reddantur, sed corrupisse traditionem in μεταμόρφωσιν transmutantes proprii corporis receptionem.

Cultus. §. 16. Hactenus de sensu, quantum ratio compendii permettebat. Sequitur cultus: Galli sacrificiis etiam immanissimis hominum erant dediti: Natio est omnium Gallorum admodum dedita religionibus, atque ob eam causam, qui sunt affecti gravioribus morbus, quique in præliis periculisque versantur, aut pro victimis homines immolant, aut se immolaturos vovent, administrisque ad ea sacrificia Druidibus utuntur, quod pro vita hominis, nisi vita hominis reddatur, non posse Deorum immortalium numen placari arbitrantur, publicèque ejusdem generis habent instituta sacrificia. Alii immani magnitudine simulacra habent, quorum contexta viminibus membra vivis hominibus compleant, quibus successis circumventi flamma exanimantur homines. Supplicia eorum, qui in furto, aut latrocínio, aut in aliqua noxa sunt comprehensi, gratióra Diis immor-

mortalibus esse arbitrantur. Sed cum ejus generis copia deficit etiam ad innocentium supplicia descendunt. Ecce unguis serpentis homicidæ ab initio, & patris mendacit, ut per homines sciebat in alios sive noxiuos sive innoxios ; & arrogantiam, ut minore & justa non sit contentus statuta, sed in angustiore velit coli. Liberi forent ab hac immanitate Germani, si semper & ubique verum fuisset, quod Cæsar narravit : suris iis non student Germani ; jam vero legimus apud Tacitum de clade Varana referentem barbaras aras, apud quas Tribunos, & primorum ordinum centuriones mactarunt. lib. i. annal. Ecce tibi aras, & sacrificia humana ; Qui igitur non studuerint sacrificiis ? nisi dixeris apud quosdam Germanorum more receptas fuisse ērēptōrūrū, apud quosdam autem , de quibus Cæsari constitut, minimè. Certè & hoc ex Tacito novimus ; Deorum maximè Mercurium (Germani) colunt.. Cui certis diebus humanis quoque hostiis litare fas habent. d. mor. Germ. Dicebatur iste Mercurius Teutates , ut apud Livium. lib. XXVI. legitur. Et Lucanus canit lib. r.

Et quibus immittis placatur sanguine diro

Teutates, horrensque feris alteribus Hesús,

Et Tarantis Scythica non mitior ara Diana.

Vide Voss. lib. i. de Idol. c. 35. Unde apparet, exiguum, aut nullum, quod ad hunc cultum attinet, inter Germanos & Gallos fuisse discimen. Quod templum attinet, negat Æneas Sylvius ad Mayerum de antiquo Germania statu prescribens , apud Germanos extitisse ; quod congruum videtur testimonio Taciti, qui refert per Germanos non cobiberi parietibus Deos, Quæ si vera sunt , exspirat relatio nostri Konigshoferi , quam §. 13. repetivimus , de templo Aprimontano Mercurii, quod visitasse refert Cæsarem. Templorum vice sylvæ potius, & in sylvis, sive lucis eminentiores arbores, ut ante vidi mus locum ex Bernhardo Herzog: An & imagines Deorum haberint & coluerint ? queritur. Tacitus negat Germanos Deos in ullam humanam oris speciem assimilasse; Et ratio est, quia DEum vocabant numen, quod sola reverentia videbant : Quæ igitur ejus species ? Nisi dixeris effigies illas & signa, quæ detrahebant lucis, & in prælium ferebant, fuisset Deorum. c. 7. quod tamen non adeo firma consequentia sequitur.

IV. Mores. Mixti erant, utpote sive boni, sive mali; sed plerique mali, ut solent esse illi falsa religionis mali fructus. Principium, quod Gallos ad virtutem, adeoque & Germanos, impulit, erat ~~μετεπεφύχωσις~~. Hoc enim dogmate maximè ad virtutem (homines) excitari putabant, metu mortis neglecto, referente l.c. Cæsare. Dividuntur alias virtutes apud Christianos in eas, quæ ad posteriorem primam, & quæ ad secundam tabulam spectant. Ad primam re-examinari feruntur, quæ concernunt Deum: Galliarum natio admodum dedita erat religionibus, cuius paulo ante aliquot dedimus specimina. Ad secundam spectant, quæ proximum quemque sibi & alios respiciunt: ut est officium parentum erga liberos, & vice versa. Impingebant Galli; suos enim liberos, nisi qui adoleverint, ut munus militia sustinere possint, palam ad se adire non patiuntur, filiumque in puerili etate publico in conspectu patria assistere turpe putant, referente Cæsare. Præstaret utiq; parentes ipsos educate suos liberos à teneris unguiculis, & assuefacere virtutibus. Instar parentum est Magistratus: erga quem religiosi erant: si quis enim quid de rep. à finitimis rumore aut fama acceperit, ad Magistratum deferebat, legibus id jubentibus. Magistratus autem, quæ visa erant, occultabant, queque esse usu judicarint multitudini prodebat. Sic uterque suum faciebat officium & Magistratus, & subditi. Apud Germanos reges ex nobilitate, duces ex virtute sumebant. Nec regibus infinita aut libera potestas; & duces ex emplo porcius, quam in imperio, si prompti, si conspicui, si ante aciem agant, admiratione praerant. Tacit. d. mor Gerim. c.7. Ibidem de fide parentum erga liberos, & vicissim horum erga istos refert: Præcipuum fortitudinis incitamentum est, quod non casus, nec fortuita conglobatio turram aut cuneum faciat, sed familia & propinquitates & in proximo pignora; quorum scilicet respectu fortissimè pugnabant. Cædibus studebant innocentium propinquorum, & domestorum. Vide §. 16. Defuncti mariti propinquui conveniebant, & de morte, si res in suspicionem venit, de uxoribus in servilem modum questionem habebant, & si compertum esset, igni atque omnibus tormentis excruciatas interficiebant: Dubium non est, quin multæ ex sinistra suspicione, vel odio, vel invidia vitam sine culpa amiserint. Id certè horrendum erat, quod defuncto patrefamilias servos & clientes, quos ab iis dilectos esse constabat, justis funeribus confecti una cremaverint. Ut appareat diabolum ho-

homicidam miseris homines agitasse. Simul emergit inde, jura conjugalia fuisse violata, uxoribus ea immanitate trucidatis. Rebus fuit, quod de benis conjugalib^o receptum erat. *Viri enim, quantas pecunias ab uxoribus dotis nomine acceperunt, tantas ex suis bonis astimatione facta cum dotibus communicant; hujus omnis pecunia & conjunctim ratio habetur, fructusque servantur, uter eorum vita superarit, ad eum pars uiri usque cum fructibus superiorum temporum pervenit.* Minus recte & indecorum est, quo d^r viri in uxores, sicut in liberos, vita necing^r habuerint potestatem. Furta tamen, & latrocinia severè damnabant. Audivimus enim, quod fures & latrones Diis immortalibus immolaverint. Et imprimis sacrilegis supplicium cum cruciatu constituerint: sed & mendacia detestabantur. Nam eo fine rumores vagos ad Magistratum deferebant, quod s^r p^e homines temerarios atque imperitos falsis ruinoribus terreri, & ad facinus impelli, & de summis reb^o consilium capere cognitum sit. Sic erant mores Gallorum. Religioni Germanos studuisse antea diximus, et si superstitionem verius dixeris. Magistratum suum venerabantur. Erat autem alia ejusdem ratio in bello, alia in pace. Cum bellum civitas aut illatum defendit, aut infert, Magistratus, qui ei bello pr^fesint, ut vita neciique habeant potestatem, diliguntur. In pace nullus communis est Magistratus, sed principes regionum, atque pagorum, inter suos ius dicunt, controversiasque minuunt. Ad illud ius spectat etiam ius agrorum; Neque enim quispiam agrum modum certum, aut fines proprios, habebat; sed Magistratus ac principes in annos singulos gentibus cognitionibusque hominum, qui una coierant, quantum eis, & quo loco visum est, attribuebant agri, atque anno post alio transferre cogebant. Neque hoc sine ratione. Eius enim rei multas afferebant causas, ne aspidua consuetudine capti, studium belli gerendi agricultura commutarent: Ne latos fines parare studebent, potentioresque humiliores possessionibus expellerent: ne accuratius ad frigora atque astus vitandos edificarent; ne qua oriretur pecunia & cupiditas, qua ex refectione dissensionesque nascerentur: ut animi aequitate plebem continerent, cum suis quisque opes cum potentissimis aequaliter posse viderent. Habes speciem aliquam prudentie politicæ, & justitiae publicæ, quantum hisce Barbaris concessum. Minus laudandum est, quod subiungit Cæsar: Latrocinia nullam habent infamiam, qua extra fines cuiusque Civitatis sunt, atque ea juventutis exercendæ ac desidia minuenda causa fieri predicant. Atque ubi quis ex principibus in concilio se dixit ducem fore,

fore, qui sequi velint, præstrentur, consurgunt illi; qui & causam & hominem probant, suumque auxilium pollicentur, atque ab multititudine collaudantur; qui ex iis sequuti non sunt, in desertorum ac proditorum numero ducuntur, omniumq; rerum iis postea fides derogatur. Hæc malè; Decet nam abstinere à proximi vita & facultatibus, quæ latrociniis violentur; nec par est coeco impetu sequi temeritatem superiorum, aut cautores infamia notare. Quare in hoc quoq; errabant, quod proprium virtutis existimarent, expulso agri finitos cadere, neque quenquam prope se audere consistere. Sic enim rabiosè bestię summis virtutib; pollerent, si per ipsas nemo alicubi locorum habitare posset. Nec prorsus immanes fuisse videntur ab hoc vitio nostri Tribocci. Nam & ipsi traduntur in Mediomaticum sedem, quo jure impetum fecisse, & antiquos Colonos pepulisse. Asperior erat Germanorum & incultior terra, vietus quoq; & amictus rudior, quare mirum non erat, si cultiora quererent, etiam cum injuria proximi, vid. Berneg. qu. 3. in Tac. Germ. Contra laudem ineretur, quod sequitur: *Hospites violare fas non putant, qui quaque de causa ad eos venerunt, ab injuria prohibent, sanctosque habent, iis omnium domus pateunt, vietusque communicatur.* Decet enim ex amore erga proximum esse hospitalem, ut simile tibi ex aliis beneficium contingat. Nec illud improbandum, quod de castitate ipsorum refertur: *Qui diutissime impuberes permanerunt, maximam inter suos ferunt laudem.* Hoc ali staturam, ali hoc vires, nervosque confirmari putant. Intra annum vero Vigesimum fœmine notitiæ habuisse in turpis suis habent rebus. Quo facilius ipsis condonati potest liberior aliquanto nuditas: Sic enim pergit historicus: *Cujus rei nulla est occultatio, quod & promiscue in fluminibus perluantur, & pellibus, aut parvis renorum tegumentis utuntur, magna corporis parte nuda.* Decet utique corporis plerasque partes tege-re, maximè inter eos, qui nuditate facilius offenduntur; sed minus periculosum est, ubi minus est scandali: Hujus castitatis beneficio multiplicasse sese adeò crediderim nostros Germanos, etiam Triboccos, ut natale solum non omnes caperet, sed alienas quoque terras quæsitum expelleret. Ubi enim integræ in pueritia, & adolescentia, & juventute servant vires, fecundius solet & felicius esse matrimonium in liberis producendis. Castitatis nutrimentum erat frugalitas: *Agricultura non studebant, majorque pars vietus eorum*

in lacte, & caseo, & carne consistebat: Et labores continui: Vita omnis in venationibus atque in studiis rei militaris consistebat: a parvulis duricie ac labori studebant. Quibus certe mediis non parum, credo, pravæ libidines coercebantur.

Hactenus inter se se Galli & Germani plerumq; differebant: Conveniebant autem in quibusdam saltem generalibus de Deo conceptib⁹, nemp̄ censebant utriusq; DEum aliquem esse: nec unum, sed plures; Ethos varia bona hominibus admetiri: Galli enim ea propter venerabantur Mercurium, Apollinem, Minervam, Martem; Germani autem Solem, & Lunam, & Vulcanum, quorum opibus aperie juvantur; In virtutibus quoque exercendis, quod thesin attinet; et si in hypothesi, quæ virtus, vel vitium esset, dissonarent. Videlimus igitur, quod ex lumine naturæ scintillæ quædam, sed admodum tenues, remanserint in nostris majoribus. An etiam ex traditione quædam acceperint? quæri non injuria poslet. Tacitum in Germania refertur: Celebrant (Germani) Carminibus antiquis Tuistouem DEum, terra editum, & filium Mannum, originem gentis conditoresque. Locum alii aliter interpretantur, nobis placet sententia Vossii lib. i. de orig. & progr. Idol. c. 38. Mibi videor in illius, que de Tuistone DEO terrā edito, & Mano, ejusfilio, scribit Tacitus, reliquias cernere doctrinæ veteris de Adamo, terra edito; ut is sit Tuistositem de Noacho trium filiorum parente: subiungit enim Tacitus: Mano tres filios adsignavit. Sicut igitur in his quædam per traditionem acceperant, ita fieri potuit, ut in aliis quoque acceperint, longo tamen tempore vel oblii fuerint, vel corruperint. Idem Vol. c. 35. præmisserat de μετεύχοσθαι Galli tradita, quasdam esse reliquias traditionis à primis Noachidis accepta de corporum resurrectione & altera vita.

Quæ hactenus diximus gentem potius Triboccorum, quam Argentoratum ipsum spectant. Quod n. civitatem ipsam spectat, non ea habem⁹ documenta, quæ de gente ipsa. Germania, imprimis Transthenana, villis magis, quam urbibus erat consita. Erant enim plerumque pastores, Sylvarum incole ac nemorum: nec munitiones urbes: nec oppida muro cincta, non arcis altis innixa montibus, non templis seculi structa lapidibus rivebantur; referente Aenea Sylvio ad Martinum Mayerum de antiquo Germaniae statu. Crediderim tamen

Argentino cultiorem fuisse Germaniam Rheno, & Galliis vicinorem, propter antiqui præsidia Romanorum, & commercia Græcorum. Referamus, termini ex quid noster Koenigshoverus Chron. Argent. f. 212. MSC. de antiquis Civitatis finibus, sicut Materni scilicet ævo (quod ipse seculum primum post natum Christum putat) fuerat, narrat: Ita a. ille: Vor ist gesetz von weime Stroßburg und Elsaß habe sinen ursprung und wie es zu Christen glouben bekert wart. Nu wil ich sagen, wie die Stat Stroßburg hat sich her zuges nommen an Lutten, an Eren, und an Gute, daß man si etwile dñe musste witer machen, und begriffen. Zum ersten vor Gott geburte was Stroßburg kleine, und doch frum und mechtig am Volke, und was begriffen also: Der Stette ringmure und grabe ginnigent von sant Stephans brücke wider sant Andres do umbe uns an den judenthurn an dem Rossmarkete, und von demselben judenthurn den graben uf, neben dem Rossmarkete, und an die steinere brücke, do man über get von Münstergasse uf den Rossmarkete. Also die mure und derselbe grabe ignote gont, und was an derselben steinern brücken der Stette porten eine, von derselben brücken und porten gieng die Ringmure und der grabe, do ignote ist der breziger Closter, und durch die husere, die do stont an der erbeislauben, und querhes ubes sporer gasse uns in den graben, der ignote heisset der Snider (grabe) do die sprochhusere in gont, derselber Snider grabe was der Stette usser grabe, und an der ringmuren, und gieng do zu mole also ignote uns in das Wasser by der schintbrücken. Au von der schintbrücken uns an sant Stephans brücken hatte die Stat keine Ringmure noch graben, denne das Wasser. Hieby mag man merken das der Rossenmarkt, und der holewig, und der Fischemerket alles was uswendig der Stat, und sant Erhardes Capelle in der Kremergasse, die lag an der Ringmuren, das was der erste begriff der Stette zu Stroßburg. Subjungit deinde, quomodo ampliata sit Civitas ætate Arbogasti Episcopi. Unde ista habeat, & quam certa sint, non audemus definire: Nisi alia & melio-

meliora de Civitate nostra monumenta, quam hodie, extiterint,
res dubio non caret.

ANTICUITATUM
ECCLESIAE ARGENTI-
NENSIS
ARTICULUS II.

De

DOCTORIBUS EC-
CLESIÆ MATERNO, ET AMANDO:
NEC NON AURELIA CUM SOCIIS
VIRGINIBUS.

ARGVMENTVM.

Connexio hujus cum precedente articulo §. 1. Ostenditur Evangelium in universo orbe esse prædicatum §. 2. Etiam in Germania nostra prima. §. 3. Proponitur ex Gualterio, Gebvilerio, Konigshofero, Actis D. Petri senioris, narratio vulgaris de Materno. §. 4. Subjungitur controversia momentum. §. 5. Formatur status controversia. §. 6. Recitantur argumenta & quidem generale pro Materno. §. 7. Specialiora explicantur. §. 8. proponuntur pro Materno Coloniensi. §. 9. examinantur tabularia. §. 10. Martyrologia. §. 11. Veterum alia testimonia. §. 12. Series Episcoporum, & subscriptio Concilii Arelatensis. §. 13. Opponuntur argu-

menta nostra adversus hunc Maternum. §. 14. Proponuntur argumenta vulgaria pro Materno Argentinensi. §. 15. & 16. Refutantur. §. 17. Ex narrationibus præmissis aliquot eliciuntur rationes adversus Materni traditionem. §. 18. 19. 20. 21. 22. Conjectura nostra de Materno subjungitur. §. 23. Proponitur altera traditio de Amando Trajetensi in Episcopum Argentinensem cooptato. §. 24. Utque Status controversia accuratius emergat distinctè enarrantur Dagoberti, qui feruntur, cum Ethnici, ut VV altheri filius, Genebaldi filius, Marcomiri frater. §. 25. tum Christiani, ut Lotharii I. filius, filius Sigeberti, filius Chilberti. §. 26. Exinde de variis Amandis disquiritur, Episcopo Argentinensem. §. 27. Burdegalensem. §. 28. Vangionum priore. §. 29. Posteriore. §. 30. Traiectensem. §. 31. His præmissis formatur status controversiae antiquissimo, an Traiectensis fuerit? §. 32. Negatur à Dagoberto ipsum esse constitutum Episcopum. §. 33. Argentoratensem. §. 34. Sed asseritur, eum fuisse, qui concilio Sardicensi & Agrippinensi interfuit. §. 35. Præmissa summatim repetuntur. §. 36. Disceptatur de genuina Agripp. etate. §. 37. Adversus annales Colonenses. §. 38. Trittenhemium. §. 39. Scholasten conciliorum. §. 40. 41. 42. 43. Confirmatur vera sententia. §. 44. Dignitas Episcopalis. §. 45. Probatur. §. 46. Vocatio à quo fuerit; à Magistratu. §. 47. Populo. §. 48. Nominatim à Constante. §. 49. Auditores, s. grec commissus. §. 50. Subiungitur traditio de Aurelia & Einbeth, Vorberh, Vilbeth, Virginibus Ursulinis. §. 51. Momentum expeditur. §. 52. Argumenta proponuntur. §. 53. Examinantur in genere. §. 54. In specie. §. 55. seqq.

§. 1.

summa
dictorum

Tales ante Christum in carne exhibitum, & prædicatum in universo orbe Evangelium, nostri Argentoratenses Ethnici extiterunt

runt vera DE cognitione destituti. Postquam verò divinæ gratiæ placuisset, Evangelicam lucem etiam in horam gentilium tenebris lucere, nostris quoque Germanis beneficū illud lumen feliciter illuxit.

§. 2. Quod ut clarius fiat, dispiciendum erit de tempore ^{Plantatio-}
plantati inter Germanos Christianismi. I. In genere argemus, ^{Christianis in ge-}
quod Rom. X. 18. Paulus à Spiritu Sancto edocitus scripsit: *Sonum
Evangelii prædicatorum exiisse in omnem terram, & verba eorum eis tā
πέρα τῆς οἰκουμένης in extrema orbis habitati: Quod confirmat Co-
loss. I. 23. prædicatum, ajens, esse Evangelium in universa creatura, que
sub Cælo est.. In genere loquitur, nec quenquam hominum, vel po-
pulorum excludit, vel excipit, quare neque nostrum erit, verba
Apostoli Γεωργίου velut κατ' ἀνένθη dicta, ad aliquot tantum sive
homines, sive populos restringere, & coarctare: *Vbiq[ue] audita est, &
pervenit in omnem locum prædicatio nominis Christi; ubi enim præsentia
hominis prædicantis defuit, sonus tamen, & fama pervenit.* Ita aucto-
Commentarii in Epistolas Paulinas sub nomine Ambrosii explicat-
diētum Rom. X. Antiquius est suffragium Ignatii, qui seculo pri-
mo desinente, & secundo ineunte floruit. Ipse n. in epistola ad Phi-
ladelphienses exarata p.m.'94. laudat unam Ecclesiam, *in idem p[ro]p[ter]a alio-
oi ἄγιοι Απόστολοι ἀπὸ περάτων ἐώς περάτων, εἰ τῷ αἱματι χριστῷ
ἐκένοις idem περάτικόν τόντος, quam suis sudoribus & laboribus fundarunt san-
cti Apostoli, ἀfīnibus terra, usque ad fines, in sanguine Christi.* Quem-
locum observat & urget contra Pontificios Nicolaus Vedelius Cal-
vinianus, ut refutet istorum effugium, qui dicunt, idē Eucharisti-
am fuisse in primitiva Ecclesia sub utraque specie distributam;
quia pauci fuerunt fideles; item, Anti-Christum nondum venisse,
quod Evangelium non sit in universo orbe prædicatum; Contra-
rium enim ex h.l. constare, cum Ignatius dicat, *Apostolos predicasse
Evangelium per totum orbem ab una extremitate ad aliam; idque sudo-
re labore proprio.* Consonum hoc est effatis ipsius Pauli Apost. Col. I. 16.
& 25. Justinī Martyris dial. cum Tryph. f. 270. eadem est sententia,
utpote afferentis, ne unum quidem genus mortalium sive Barbarorum,
sive Grecorum, sive etiam aliorum omnium, quo cunque appellantur nomi-
ne, fuisse, qui de JEsu nomine nihil inaudiverint. Floruit autem
Justinus medio seculo secundo. Irenæo teste, Ecclesia καθ' ὅλην τῆς*

οἰκουμένης ἡώς περιθῶν τῆς γῆς διετασμένην, per universum orbem usque ad fines terrae, & ab Apostolo, & à discipulis eorum, accepit fidem. lib. i. c. 2. & 3. Tertullianus, qui tertium seculum auspicatus est, adversus Judæos c. 7. urget: Christi regnum & nomen ubique porrigitur, ubique creditur, ab omnibus gentibus supra numeratis colitur, ubique regnat, ubique adoratur. Arnobius lib. 2. advers. gent. p. 44. in eandem sententiam ad gentiles nonne vel hec, inquit, saltem fidem vobis faciunt argumenta credendi, quod jam per omnes terras in tam brevi temporis spatio immensi nominis hujus sacramentum diffusa sunt. Hæc ille, qui seculum tertium finiit, & quartum auspicatus est. Seculo quinto post alios loquatur Theodoretus serm. 9. de cur. Græc. affect. f. m. 610. Piscatores nostri, & publicani, sutorque cunctis nationibus leges Evangelicas intulerunt: neque solum Romanos, quique sub illorum vivunt imperio, sed & Scythicas, ac Sarmaticas gentes, & Indos, & Aethiopas, & Persas, & Seras, & Hyrcanos, & Baetrianos, & Britannos, & Cimbros, & Regnauas GERMANOS, atque ut semel dicam, πᾶν ἔθνος καὶ γένος ἀνθρώπων, OMNE HOMINUM GENUS NATIONESQUE OMNES induxerunt, ut crucifixi leges acciperent. Quæ cum ita se habeant, nec patribus ferè coœvis temere reclamandum sit, dicimus, Evangelium nostris quoque Tribocchis fuisse annunciatum. Nam & ipsi in terra, & ea quidem habitata, ut supra Art. i. §. 3. seqq. est ostensum, degerunt.

In specie.

§. 3. II. Specialius idem confirmatur, si cogitamus, allegatorum quedam loca expressè meminisse οἰκουμένην, quam vocem hostes gratiæ universalis motosè quidem explicant, de orbe à Romanis hato: seu occupato, Sed recipiamus tantisper hunc sensum; Eo ipso enim patebit, nostris Tribocchis Evangelii lucem illuxisse, quippe quod pars istius orbis & ipsi fuerint, à Cæsare pridem subacti, & sub Augusti ditionem redacti, Art. I. §. 4. Confirmatur ex voce πέρηται, quâ Paulus & Ignatius utuntur. Sunt enim, qui terminos intelligunt imperii Romani, qualis tum erat Rhenus, circa quem nostri Tribocchi confederant, Germania Transrhænana adhuc sua libertate fruente. Inter veteris imperii munimenta Rhenus refertur à Tacit. IV. histor. variisque munimentis & Coloniis à Romanis, Christiana doctrina jam perfusis, fuit tum exornatus, Druso cum primis; vide Joh. Isaacum Pontanum Orig. Franc. lib. i. c. 2. Quis igitur

igitur nostros Tribocchos excluderit à communione foni Evangelici, & verbi divini? Irenæi testimonium satis illustre est, quod l. i. c. 3. habet. Postquam enim symbolum recitasset, & dixisset, ipsum in universo orbe obtinere, addit, neque haec *egregia* *iusquæ* *Evangelio* *Explanatio*, quæ in Germaniis fundata sunt Ecclesiae, aliter credunt. Editio Gouartii Genevensis legit: *et Regum Rias*, sed Grammatici legunt *et Regum Rias* in dative, in Germaniis, ut ita manifestè innuantur duæ nostræ Germaniæ superior & inferior, illæ Galliis vicinæ, ubi Irenæus, utpote Lugdunensis, erat Episcopus. Hujus meæ sententia olim fuit Jodocus Villichius in Comment. ad Tacit. German. p. m. 417. in hæc verba differens: *Germaniam duplēm fecerunt nonnulli scriptores, atque Irenæus Episcopus Lugdunensis, vetus author, & Apostolorum temporibus vicinus, Germaniæ cis Rhenane meminit, ut quæ sua atate Ecclesiæ haberet Christi professione insignes*: Et ante hunc judicissimus noster B. Rhenanus lib. i. inquiens: *Quod Divus Hilarius, qui sub Constantio Augusto, Valentianoque & Valente floruit; ac Theodosiani seu Mariciani seculi Romanus Pontifex Leo, scribunt ad Episcopos Germania prima & secunda, vetustatem Christianismi in his provinciis arguit, de quibus & Irenæus antiquissimus autor loquitur libro primo*: Et lib. 2. rer. Germ. eundem Irenæi locum explicaturus præmit: *Irenæus vetustissimus inter scriptores Christianos, qui saltim extant, proximusque temporibus Apostolorum* (Nam auditor Polycarpi illius fuit, cum Iohanne Evangelista versati) *satis indicat, Germaniam ad Christum cito conversam, eam videlicet, quæ provinciæ fuit, & in primam & secundam dividitur*. Hæc ille. Sed quia objici poterat, argumentum esse à genere ad speciem certam affirmativum, à Germania, ad Germaniam Cisphenanam, subicit idem: *In ipsam Germaniam, quam ego discriminis causa veterem appello, nemo facile fuisse admissus, qui contra receptas Gentium superstitiones aliquid se dicturum fuisse pollicitus*. Rudiores enim erant, quam qui nova doctrina caperentur, aut à deliris avocari possent, sic tum Deo visum est, qui gratiam hominibus pro voluntate sua impertitur. *Provinciales prius amplexi sunt Christum, ut puta Civiliores, & linguam callentes Romanam, quæ divini verbi præcones utebantur, ex urbe Roma, si non ab Apostolis, certè ab Apostolicis viris, submissi*. Sententiam amplectimur, et rationes non sint æqualis ponderis. Geminum est, quod censuit D. Herm. Cont. de Episc. German.

man. § 5. Transrhenanam Germaniam, que & Magna dicta experientem adhuc vere fidei fuisse verosimilius est : ratione præmissa §. 3. cum gentes omnes Germanicas, que Romani imperii provincias infederunt, Transrhenana Germania reticla, idolorum cultui addicta fuisse constet. Unicum adjungimus suffragium Rev. Dn. Jo. Hen. Ursini p. m. de Eccles. Germ. orig. l. 2. c. 1. p. 20. Postquam enim ex Tertulliani c. 7. advers. Jud. allegasset verba, quibus iste docuit: Hispaniarum omnes terminos, & Galliarum diversas nationes, & Britannorum inaccessa Romanis loca, tum & Sarmatas, & Dacos, & Germanos, & Scythes Christo nomen dedisse, utpote in quibus omnibus Christi nomen regnet: Subdit idem explicationem: Loquuntur autem de Germanis ad Rhenum, Gallici vicini, quarum altera prima superior, altera inferior secunda Romanorum ditionis. Quod Rhætia, Noricum; ad Danubium, Alpibus ab Italia discreta nec dum Germanis parebant, nec hoc nomine censebantur; Inferior Germania Magna dicta, ad Dacos & Sarmatas pertingebat, à quibus metu aut montibus separabatur, Tacitus. Cumque hac etiam parte legiones & munimenta haberent Romani, Barbari his utrinque opposita, non dubium est, quin & ibi essent aliqua Ecclesiæ Christi deditæ. Quid? quod & in ipsam illam Germaniam interiorem videlicet signa, ante hac tempora, non semel intulerint Romani, locaque Rheno Danubioque viciniora castris & præsidii firmarint, ut Christo inter Barbaros pareretur sedes! Esto igitur, ab Irenæo & Tertulliano Germaniam etiam Transrhenanam, ut nihil obstare videamus, intelligi, nihilominus prima quoque nostra locum habebit inter Christianos, & hoc potissimum, quo vicinior fuit Romana Ecclesiæ, & frequentior Romanis præsidii; Germaniam autem si Transrhenanam intelligit (Irenæus,), planè innuit, multò magis eis Rhenum viguisse Christi religionem: bene colligit Aegid. Bucher. lib. VI. Belg. c. 3. §. 6. Præmisserat autem consequentiam ex Irenæi loco, (qui inter alia dixerat: In Celtis (Gallisvè) & in Germania fundatas Ecclesiæ,) hanc: Igitur & creatos, qui eas regerent, Episcopos. Quam consequentiam ideo citavimus, ut obtineremus, fuisse Doctores, qui Germanos nostros majores Christianismum docuerint.

§. 4. Hactenus de plantatione Christianismi in Germania nostra prima differuimus. Pergendum est ad Doctores & propagatores fidei. Vulgaris hactenus opinio obtinuit, Materno Pe-

tri discipulo & emissario, sociisque Euchario & Valerio prædicantibus Argentoratenses ad Christianissimum esse convertos. Sum in am traditionis recitat Johannes Gualterius Belga tom. i. Chron. in Episc. Argg. his verbis : *Argentina potentissima Germania Civitas ad Rhenum sita, conversa est ad Christum aeternum Dei Filium, imperante Nerone, & concionante adhuc Roma Divo Petro Apostolo, à S. Materno Petri Apostoli discipulo, ejusque sociis, Valerio ac Euchario, concionantibus Christum intrepida voce, & virtute omnipotentis verbi multa signa facientibus per totam Alsatiam.* Hæc ille.

De Mater-
no traditio-
ex Gualte-
rio.

Enucleatus rem proponit Hieronymus Gebvilerus lib. II. *Gebvilerus* Chron. MSC. Habspurg. c. 22. sic referens : *Budem tempestate, anno (inquam) virginis partus LXIV. divus Maternus, unus cum Euchario & Valerio ad Belgas Christiano dogmate imbuedos à Perro missus, superatis nivosarum Alpium jugis, Treboches, seu Alsatias super veri Dei cultu primum instituendos adiit, ubi Novientensis luci templum Diane ac Mercurio sacrum ingressus, forti animo ydola dejicit, prostrata pedibus conculcat, nihil item vitalis spiritus illis inesse rudi vulgo prædicat, unde & insis salutaribus undis ablutus facile Christo nomina dare persuasit. Hinc, plures Deo lucraturus animas, Argentoratum contendit, ubi seanna Christiana pœtatu sereno cum ad suavissimum Christi jugum urbanas cervices adhuc indomitas minus cerneret abiit novientum, nuper Christo initiatos verbo Dei confortatus, repetitus, graviori febrecula inter eundum correptus in villa, cui elegia nomen est, ad ille fluminis ripam adiōre coliculō, quarto ferè ab Argentorato lapide selestatum versus ascendendo sita, languidior decubuit, ubi paucis diebus post animam exhalans à Valerio & Euchario Collegis suis deplanctus sepelitur, qui feritate gentis attenta injunctum sibi prædicationis Evangelica officium intermittentes quindecim dierum spatio à Marterni obitu divum Petrum Rhomæ agentem repetunt, atque materni funus lamenta bicaliter minciantes, quid amiso ingro (magistro) agere debeant, consulunt. Quibus pastoralis backli sui partem Petrus tradendo, redire (inquit) elegiam, maternoque hac pedi nostri parte imposta dicitote, mandat tibi Petrus, ut in IESU Christi nomine resurgens commissari prædicationis provinciam fide liter exequaris. Cui Petri imperio Valer. & Eucharius audientes, reliqua Rhomæ totidem, quot abierant, diebus elegiam redierunt, maternique jam triginta dies mortui conditorio astantes multis & Christianis & Ethnicis præsentibus, exangue cadaver sepulchro eximunt,*

as pedi particula superiori, quemadmodum à Petro iussi fuerant, supra posita; clariori voce, ut jussu Petri in Christi nomine resurgat, imperant. Resedit mox vivus ad absentia Petri praeceptum, qui jam triginta dies mortuus, futuram carnis resurrectionem miraculosa sua resuscitatione astanti populo testificavit, eoque miraculo Argentoratenses per mori tum primum nominata Christo dederunt, apud quos & maternus templam Christo sacrum erexit, ut in Alsatiæ nostra libello clarius dicitur.

Prolixior in eadem traditione enarranda occupatus est quidam sequiorum scriptorum Konigshoferus in Chronico MSC. f. 210. Cujus haec sunt verba. In den Ziten uf LX. Jor noch Gos geburte/ do sant Peter der Oberste unter den zwölff Boten/den behestlichen Stul hieilt zu Rome/do kam sant Paulus zuime/ und disz zwene bredigetent Christen glouben zu Rome/ und in der gegende umbe. Die andern zwölff Boten bredigetent auch Christen glouben in andern Landen/ also sunder heilige Geist wisete. Do nu sant Peter erkante in dem Geiste/ das die Zit siner martel begunde nohen/ do besamete er alle sine iungere zu vorne/ die auch begeirde hettent Christen glouben zu bredigendes/ und sprach zu in: Lieben Brudere vnser HErr IEsus Christus hat mich und die anderen sine jungere gesendet in die Welt/ also Schoffe under die Wolfe/ zuwurkende/ und zu merende die frucht/ und densomen den er vor geseget und gepflanzet hat; also wil ich uch auch senden in die Welt/ sit irts begerende sint/ und gap in den gewolt zu bindende/ und zu entbindende/ und Zeichen zutunde/ und sante su us in menig Lant: Er schickete sant Apollinarrem gen Ravenne/ und sant Martialem gen Aquitania/ und sant Clemens gen Meze/ um die ander in andere lant. Also wort sant Maternus mit sinen zwien gesellen Euchario und Valerio/ die do Priestere woren/ von sant Peter gesant in tuttsche Lant by dem Rine.

Do nu sant Maternus und sine zwene gesellen von Rome koment unhe in ober Elzas/ do viengeni su an dem Volke zu bredigende Christen glouben. Do nu das Volk/ wie doch su Heiden woren/ sohent die Zeichen/ und die Wun-

Wunder / die sant Maternus / und sine gesellen vollen-
brachtent / wan su machtent Doten us sion / und erledis-
getent besessen Lute / und errettent menigen Menschen
von sunē siechtagen. Do liesent su sich toufen / und em-
pfangen Cristen glouben. Do noh nam sant Mater-
nus das Volk zu iude / das er bekert hette / und kam zu
dem heideschen Tempel zu Ebersheimünster / von dem
do vor gefeu ist / und zerbrach der Abgotte bilde : und
machte us dem Tempel ein Kirche den Christen / und
machte us dem Volke / die er bekert hette / etwic meinigen
Priester / und Pfaffen / die do soltent zu derselben Kir-
chen hören / und soltent das Volk in der gegene do umbe-
sten und leren in Cristen glouben / als su auch doent.

Do noch gieng fant Materne in die stat zu Stroß-
burg / und predigete do das Gottes Wort / und Cristen
glouben. Do kertent sich die Burger nit dran / und hetz-
tent es vor ein gespötte. Wan in den Stetten lei sich das
Volk nit also balde underwisent / also in den Dörfern /
do das Volk einualig ist.. Sant Maternus strofete die
Burgere umb iren unglouben und hertekeit / und wolte
uz den heidischen Tempela zu Stroßburg Kirchen mas-
chen / also Ebersheimünster hette geton / do wurdent
die Burgere zornig / und flugent in mit sinen gesellen
und vertribent in uz der Stat mit grosser smocheit / diß
littent su gar getulteiche / und kertent wider gen Er-
bersheimünster zu ire Kirchin / die su nuweligen gebuwen
hettent / und zu dem Volke / das su bekert hettent / und so
su unterwegen sint / und su nohe komet by Benevelt / so
stosset ein grosser siechtagen sant Materne an / Das er
an stette starp.

Deinde narrat, quomodo repetito Romam itinere Petri bacu-
lum acceperint superstites Materni synergia, & in Alsatiā redie-
rint, resuscitaturi Maternū; præsentibus conversis Christianis,
ouch kement dar etliche Heiden von Stroßburg / die do
wolten lügen / wie es ergienge. Postquam autem virtute ba-
culi Petri suscitatus esset Maternus, Argentinam venit, & Cives

convertit, & templum seniori Petro dicavit: Hieron gienq; sanct
Maternus in die Stat zu Stroßburg/ und det groſe Zei-
chen/ und bekerte die Burgere zu Christen glouben/ und
mit ire helfen huwete er ein Kurchus wendig der Stat in
sant Peters ere/ die wile sant Peter noch do lebete/ und
dieselbe Kirche heifset zum alten sant Peter/ und ist die ers-
ste Kirche/ die ze Stroßburg gemachet wart. Und was
do zu mole uſwendig der Stat/ wan die Stat was kleine
und hette im went begriffen von sant Stephan an uns in
Kremer gasse/ und der grabe/ der ignote heifset der Snider
grabe/ der was do ze mole der stette grabe/ und der stette
ringmure stunt do. Also das/ do ignote ist der Hol-
weg und der Bischemarket/ und fant Martin/ das was
alles uſwendig der Stat/ also do vor was sant Arbogast
ist gesetzet. Sus wart Stroßburg von sant Materno
und von sinnen gesellen bekert/ zu Christen glouben/ do
man zalte noch Gosz geburt uf LXIV. Ior. Do noch
durch bette des Volkes in den Dörfern machte sant Ma-
ternus eyn Kirche bey Wolfheim/ auch in sant Peters
ere/ und nante die noch Welscher sprochen Dom Peter/
das ist gesprochen in tutsche Peters hus. Wan us in sant
Peters ere gewihet wart. Nu nennet man es gewonlis-
chen Dumpheter. Also sint die Kirchen zu Stroßburg
und in dem Bistum von sant Maternen gestiftet in sanc
Peters ere. Die wile sant Peter noch do lebete/ und ze
Rome bobest was/ und das sint die Kirchen Ebershei-
munster/ und zum alten sant Peter/ und Dompheter/ von
do vor ist gesetzet. Do noch ordnete sant Materne Priſter
und Pfaffen dem Volk zu Stroßburg/ und in dem Lan-
de/ die das Volk wisen und leren soltent/ und in dem nu-
wen empfangen Christen glouben bestetigen/ und ordente
alle ding auf das beste.

*Adu Pe-
rinu.*

Tota sive historia, sive fabula (ut Bernh. Herkog. l. 3. f. n.
Chron. censet) ligno tilietino artificiosus, quam veri^o incisa visitar
Argent. in choro adis, quam Sen. Petri vocamus: Incisa autem est
A. 1500. uti constat ex schedula, quæ de pretio cum artifice contracto
men-

mentio sit; ita autem illa: In dem fettig hinter St. Peter soll sein die erste materi von der Gefängniss St. Peters/ wie er us kompt/ und wie ihm der Herr begegnet mit dem Creuz vor der Porten/ und St. Peter spricht durch ein Gedel: Domine quo vadis? und der HErr ihme antwortet: Vado; Romam, iterum crucifigi: In der andern materi des fettigs soll sein geschnitten St. Peter in eim stuhl/ mit der Infeln vmb ihn Cardinal und Bischoff/ vor ihm die 3. Bischoff Maternus / Eucharius / Valerius kniende/ den er den Segen gibe/ und sie geschikt in das Dutschland zue predigen; Diese 2. Materien/ sofern es das spatum erzleidet/ sollen mit gehüß/ oder Landschafft geziert werden nach dem besten. Im andern fettig hinter St. Michel/ sollen auch sein 2. Materien/ in der ersten in eim Ortsol sizen St. Peter als ein Bapst/ und vor ihm kniende die 2. Eucharius und Valerius flagende/ das ihr gesell Maternus gestorben seyn/ und St. Peter ihn bitt und gibe ein stab/ damit sie ihn wider sollen erwecken. Am anz dern Ort der Materi/ sollen die zween stohn und den stab legen. uff Maternum/ der wider lebendig würdt/ also das diese einige Materi 2. Materien oder geschichtent in ihe begreissen soll. In der andern und lesssten Materi des fettiges sol sein geschnitten/ wie die 2. Bischoff S. Maternus/ Valerius / Eucharius die Kurch zum alten St. Peter weyhen/ wie sie kommen von Ebersheimunster und weyhen den alten St. Peter/ und mag der begriff das erzleiden/ so soll ein Abgott uff einer sciten von ihm gefället und umbgeworffen werden. Hactenus delineatio Altaris ad. D. Senioris Petri erecti, consignata die Laurentii anno 1500. Prolixius hæc adducere voluimus, ut examen traditionis ed facilius institui possit infra, ubi in circumstantias inquitimus, & ex ipsis de re tota judicamus:

§. 5. Habes receptam invulgus relationem Materni & Sociorum. Etiam si autem res non adeo magni momenti videatur esse, à Materno, Petri discipulo, & Apostolo, an ab alio simus primum ad Christum adducti, attamen Pontifici argumenta pro stabiliendo.

Pon-

Pontificis Oecumenico principatu hinc inde conquirentes, aliquod etiam à gentium conversione, per Petrum & successores facta, mutuantur, vide Innocentium I. qui fertur Epistolam ad Decen-
tium ea de rescriptisse; verba legas inferius. §. 8. Baron. ann. 46.
§. 1. Capulum Scribanum controv. de script. & tradit. lib. 2. cap. 2.
Annales Treverenses apud Gualter. t. 1. Chron. p. 1427. Quare
operæ precium censimus, inquirere in fidem historiæ sive fa-
bulæ Materni, à Petro scilicet in Alsatiæ nostram allegati.

*Status con-
troversia.*

§. 6. Antequam autem videamus testimoniâ & argumenta, que pro Materno adduci solent, vel posse videntur, opus erit controver-
sia statum formare. Distinguere enim solent, qui Materno Petrin-
patrocinantur, inter Maternum Petri discipulum, & Maternum al-
terum recentiorem, & ipsum Coloniensem Episcopum, qui floruit
seculo quarto sub imperatore Constantino Magno, laudatus à Bro-
vver. lib. 3. annal. Trev. Ann. 313. Sic enim Baronins in Martyrol.
Rom. notis ad diem 14. Sept. notat: Cum omnes uno ore fateantur, hunc
(Maternum) fuisse sancti Petri Apostoli discipulum, profecto necesse est
dicere, duos ejusdem nominis, & ejusdem Coloniensis Ecclesiæ, fuisse Episcopos,
scilicet maiorem, hunc, de quo hac die agitur, Petri discipulum; & mino-
rem, qui claruit temporibus Constantini imperatoris, interfuitque Conci-
lio I. Arelatenſi, ut ejus acta significant. Sic ille, & post ipsum Ægi-
dius Bucherius lib. VI. Belg. Rom. c. IV. §. 3. Non examinamus
nunc fidem eorum, quorum testimonii sese coactum perhibet an-
notator ad distinctionem faciendam inter duos Maternos; Idenim
paulò post fiet; sed hoc solum ex ista distinctione capimus, quod
duos faciat Maternos, antiquiorem, & recentiorem. De quorum
isto nobis h.l. quæſtio est. Nam ille ipse antiquior, qui Coloniensem
Episcopus fuisse censetur, traditur Alsatorum quoq; & Argentora-
tenſium nostrorum Apostolus extitisse: ut adeo status quæſtionis
hic sit: An Maternum, Petri discipulum, & emissarium, Argentora-
tenſium extitisse primum Apostolum, possit ex indubitatis litera-
rum antiquarum monumentis probari? Stamus nos à parte ne-
gante.

*Argumen-
ta affir-
mantia 1.
generale.*

§. 7. Argumenta, quæ pro affirmativa solent afferri, sunt
vel generalia, vel specialia. Ista sunt, quæ contendunt, *Prædicatores*
in occidentem, Petri maxime dispensatione, Roma emissos: ut Bucherii
utar

ut ut verbis ex lib. V. de Belg. Rom. c. i. §. 6. in quibus unum omnium in star producit Innocentium I. qui ab anno vulgaris era 402. ad 416. aut 417. sedem Apostolicam obtinuit: Quid igitur ille? Manifestum est, inquit, Epist. I. in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africas, & Siciliam, Insulasque interjacentes, nullum hominum instituisse Ecclesias nisi eos, quos venerabilis Apostolus Petrus, aut ejus successores constituerant sacerdotes &c. Hoc testimonium Innocentii Bucherius eo fine allegavit, ut Maternum quoque à Petro missum obtineret: Et ante ipsum Baronius Annal. 46. §. 1. *Velut enim, inquiens, à sole radii, & e fonte rivi, à sede Petri longè latèque fides Christiana diffusa, VBIQVE est feliciter propagata.* Cæterum hæc Pontificis, si modo genuinus is auctor est epistolæ, jactantia ex multis argumentis mendacii potest convinci. (1.) Ex S. S. literis. Nam Acto. XXVIII. 23. seqq. legimus Apostolum Paulum Evangelium Romæ per aliquot annos prædicasse: an autem à Petro ille constitutus sacerdos? Negat fortiter Gal. II. 7. seqq. (2.) Ex Patribus cum Græcis, tum Latinis, Athanasio in epistola ad Dracontium, Cyrillo Catechesi X VII. Epiphanius hæresi XXVII. Johanne Chrysostomo homilia 7. de laude Pauli, & hom. 76. in Matth. Theodoreto in epist. Tim. c. 2. Et Philip. c. 1. Et in Ps. 116. Sophronio Episcopo Hierosolymitano in sermone de natali Apostolorum: Hieronymo in c. XI. Isai. Gregorio Magno Pontifice Romano lib. XXXI. moral. cap. 22. Et quos porrò laudat Baronius annal. 61. §. 3. & 4. testantes, quod idem Apostolus Paulus in Hispaniis, juxta Rom. XV. 24. & 28. Evangelium prædicari. (3.) Ex ipsi Pontificiis. Baronio annal. XLIV. 1. referente, Iacobum docuisse in Hispania constans est traditio omnium Ecclesiæ Hispaniæ; quod ipsum legitur in Breviario Pii V. Julii 25. Et prolixè propugnat Caspar Sanctius Jesuita in appendice commentarii ad Acta Apostolorum. Ipse Bucherius non potuit non faceri, alios quoque Apostolorum nonnullos Belgium in transcursu, nec otioso, penetrasse; neque Petrum tantum, verum etiam Paulum, è carcere Neroniano liberatum, & Simeonem Zelotam Britannos adiisse. *Quis enim, querit idem, credat, tanto animarum zelo viros Belgium, nullo proorsus jacto fidei semine, transiliisse?* Qua igitur fronte ausus est ad Pseudo-Innocentium provocare scribentem, nullum hominum instituisse Ecclesias, nisi eos, quos venerabilis Apostolus Petrus, aut ejus successores

*fores constituerant sacerdotes? Nec tu mihi regeras: aliud est ins-
tuere, seu plantare, Ecclesias, aliud plantatas rigare; Nam Paulus
non solitus fuit super alio, quam à se se jacto, fundamento ædificare.* Rom. XV. 20.

§. 8. Apparuit, Innocentii testimonium nihil juvare Materni Petri Patronos. Videamus, an specialiora testimonia juvent? *spe-
cialiora autem ea voco, quæ nominatim mentionem faciunt Ma-
terni, & dividi iterum possunt. Vel enim laudant Maternum tan-
quam Apostolum & Episcopum Coloniensium, Treverensium,
Tungrensum; vel tanquam doctorem Alsatorum, & in his Ar-
gentoratensem. Ista quidem testimonia ad nostram quæstionem
directè non faciunt, quippe quibus non probatur Argentoratensem,
de quibus tamen queritur Maternum Episcopum, vel Do-
ctorem, extitisse, præmittamus tamen eadem, ut appareat, perinde-
gentibus Germaniæ inferioris suppositum esse fictitium Maternum,
atque nostris Alsatis.*

*ex Buche-
rio*

(1.)

(2.)

(3.)

§. 9. Aegidius Bucherius in Belgii sui Romani libro quinto c. i. §. 7. meminit alicujus suæ disputationis de primis Tungrorum Episce-
pis ad Chapeavillium adjunctas, quæ probaverit, Eucharium, Valerium, as-
Maternum Româ à sancto Petro in Belgicam suum immisso: Utinam ad
manus fuisset disputatio, vel adhuc esset; Forsan probatoriis id
docuit monumentis, quam quæ in Belgio suo expressit. Nam in
hoc adducit, quæ à cauторibus in dubium solent revocari. Laudat
(1.) antiquissima Trevirice, Colonensis, atque Tungensis nobilissimam
Ecclesiarum tabularia, que eos ut Apostolos, ac verè Patres agnoscant, an-
nuntiunque recolant. (2.) Romani Martyrologii, & historia Ecclesiastica
patris Baronii suffragium. §. 8. Subjungit ipsa Martyrologii ver-
ba, quæ hæc sunt: Treviris S. Materni Episcopi, discipuli B. Petri Apo-
stoli; qui Tungenses, Colonenses, & Trevirenses, aliosque finitos ad
Christi fidem perduxit. Addit (3.) ad stipulantes Bedam, Usuardum,
Adoneum, Petrum Cluniacensem, Marianum Scotorum. Verba ad stipu-
lantium non expressit. Nos igitur ipsorum, qui ad manus sunt, ad-
ducamus: Beda in Martyrologio tom. 3. opp. f. m. 451. ad XVIII.
Kal. Octobr. hoc sunt verba: *Treveris depositio S. Materni Episcopi,
& confessoris. Usuardus nihil hujus rei meminit; Nam quæ de
Materno loquuntur, Molani sunt interpolatoris, non Usuardi. Nec*

Adv.

Ad mentionem Materni fecit in suo Martyrologio quod subjunctum est tomo septimo Surii; Mariani Scotti haec sunt verba, lib. 11. Chron. Aet. VI. f. m. 367. Anno Dominicæ incarnationis 54. regni autem Claudi Casarii 11. Episcopatus vero B. Petri Apostoli in Roma S. sanctus Eucharius cum sociis suis Valerio atque Materno ad praedicandum Gallicis gentibus a beato Petro Apostolo directus, demum Treverim pervenit: cuius infidelitas aciem pervincens, veræ religionis arcem obtinuit, & ejusdem urbis Pontificatum 23. annis tenuit. Laut. Surius addamus hunc) in Jan. 29. T. I. f. m. 734. producit ex insigni, ut ipse quidem ait, manuscripto Codice descriptam Valerii vitam, in qua auctor, quisquis est, refert de Valerio Treverensem Episcopo, ut Eucharii sibi apparentis monitu Maternum sibi successorem, seu, ut ipse loquitur, sui officii successorem constituerit, & venerabilem Maternum ad sacerdotalem gradum provexerit, eumque de studio commissi ministerii diligenter instruxerit. Confirmat Tom. III. fol. 274. ad diem 29. Maj, adducto in medium teste Lupo, qui anno Christi 839. scripsit vitam S. Maximini, in quo mentio fit Eucharii, Valerii, Materni, sicut post mortem contra Daemonas valuerint (4.) Urget Episcopos inter Maternum priorem, & posteriorem intercedentes, quam, inquiens, falluntur (qui geminum Maternum negant) satis docet plusquam X. Episcoporum, saltem Treverorum, utrumq; inter cursantium continua & nonquam interrupta series. lib. VI. Belg. c. 4. Quod confirmat Franciscus Hartus, in compend. Sur. addiem XIV. sept. assertens, in concilio Arelatensi Materni secundi noinen legi subscriptum. Fuerit igitur aliquis primus, qui non potest alius esse, quam Petrinus. Confer Gualter. Chron. T. I. p. 1251. Aegidium Gelenium Theologæ Licentiatum S. Andreæ Canonicum, & historiographum Episcopalem in historia urbis Colonizæ ac Metropoleos, edita anno Domin. 1645. Et ante hos Georgium Wicelium in Choro sanct. c. 32. Decemb. f. 808.

§ 10. Præcipua allegavimus testimoniorum momenta; cu-*Rcp. ad (8)*
jus autem ipsa sint momenti jam videamus. I. Tabularia laudaturum Ecclesiæ utinam verbotenus produxisset Bucherius, ut iudicium de ipsis ferri potuisset. Manus certè nostræ sunt oculatae, credunt, quod vident. Miramur vehementer, quomodo in tabulis Episcoporum Colonensem, quas descripsit Demochares, libro de sacrificio missæ,

missa, unus tantum adnumeretur Maternus; qui, si (ut in illis idem ponit Demochares) præcessit Euphratem, qui ut Ariannus damnatus est in Concilio Agrippinensi, manifeste constat, illum non vixisse temporibus Apostolorum, sed potius Constantini Magni, ut appareat ex actis Conciliorum prædictorum: verba sunt Cæsaris Baronii in notis ad Martyrol. Rom. diem XIV. Sept. In his verbis habes tabulas Episcoporum Coloniensium, à præstantissimo auctore Demochare descriptas; Et tamen nullam alicujus Materni Petri mentionem, quam non omisisset diligens & religiosus auctor, si quam deprehendisset. Mentio autem fit Materni illius genuini, cuius non Eusebio duntaxat, & Optato; sed etiam Constantini rescriptis celebratum nomen, Brovvero laudante. Nec valet, quod Baronius l. c. subjungit: *Hunc h[ab]itoria nodum, cum aliis solvendum relinquens, nec esset in animo aliquid definire: Rever. D. Lindanus, Episcopus Ruremunden[s]is, cum isthac ipsa nostra Romæ pervideret, in eam se dicebat ire sententiam, ut duo fuerint ejusdem Civitatis, ejusdemque nominis, diversis temporibus, Materni Episcopi &c.* Non, inquam, valethic gladius, qui nodum fecet Gordium: sicut contenditibus inter se[le] Benedictinis de corpore Benedicti; (quorum aliqui pugnant, ex Cassinensi illud Monasterio in Floriacense ad Legatum olim esse translatum, ibidemque adhuc quiescere; alii contra, Itali nempe, contendunt, id in Cassinensi Monasterio & fuisse semper, & adhuc temporis servari, vide Joh. à Bosco in Floria. Bibl. vet. p. 1. & 66. seqq.) non licet fingere, duo fuisse & esse Benedicti corpora, alterum Floriacensis, alterum Cassinensis monasterii; Ita non licet inferre: auctores nonnulli referunt aliquem Maternum Petri discipulum, alii recentiorem Agrippinensem, quare duo Materni quondam extiterunt. Quantum enim auctoriis istis tribuendum esset, prius explorari debuisset. Certè eruditissimis & cordatissimis Sammarthanis Scævolæ & Ludovico in Gallia Christianæ Tom. I. f. m. 256. Baronii ratiocinatio non adeo placuit; Sic enim illi: *Maternus B. Petri discipulus, à Baronio, Molano, Gelenio, & recentioribus, ut & in tabulis Ecclesiæ Colonensis constituitur; Sed idem Baronius in suis ad XIV. Septembr. observationibus notat, manifeste constare, illum non vixisse temporibus Apostolorum, sed potius Constantini Magni Imp. ut liquet ex actis conciliorum, in quibus Maternus Synod. Arelatensi subscribit Episcopus de civitate Agrippinensem, anno Domini 314.*

At duos fuisse Maternos, eosque Colonenses Praesules, existimat, in eam opinionem inductus, ut volunt, à Galesinio, qui primus dicitur Romano suo Martyrologio Maternum, tanquam Petri discipulum, inseruisse, de quo Vñuardus, Ado, Rabanus, & alii silent. Addes quod acta S. Gereonis unum statuunt Maternum, qui Treverorum, & Agrippina simul, Episcopus fuerit. De hac igitur quaestione & aliis diversarum Ecclesiarum Galliae originibus, fuse agit eruditissimus vir Iohannes de Launoy Theologus Parisiensis in dissertatione loci de prima Martyrum Galliae Epochavindicati. Hæc illi. Urgent merito testimonia veterum, quæ duos nesciant Maternos: sicut & acta Gereonis, quæ extant apud Laurentium Surium Tom. V. Martyr. die 10. Octobr. ex Helinando, & antiquis, ut ait, Manuscriptis Codd. petita. In quibus auctor enarravit, quomodo immanissimæ Diocletiano concitante, persecutio remiserint sub Constantio, & hujus filio Constantino Magno, ut hinc inde Ecclesiæ respirarent: *Igitur sanctus Maternus (subjungit) Trevirorum Episcopus, Agrippinae Coloniae primus pastor, dignus gubernaculis rexit, innuens, primum Maternum fuisse illum, qui sub Constantino Magno Treverensi & Coloniensi Ecclesiæ præfuit Episcopus.*

S. II. II. *Martyrologio Romano*, & hujus interpolatoribus Pe- R. ad (2.)
tro Galesinio, Protonotariolice Apostolico, & Cæsari Baronio hujus sequaci, non major fides debetur. Ingenue fatetur Milletus, fabula alias Areopagitica strenuus defensor, nulla ad nos, nisi adjectione novorum sanctorum aut Graecorum imitatione, corrupta Martyrologia pervenisse. lib. 2 vindic. c. 4. Quodq; Romanum in specie attinet, non d' sputabo de eo, quod Henr. Valesius Pontificius adversus Eribert. Rosvveydum Jesuitam de suppositio ipsius Martyrologio Romano disseruit sub finem notarum Eusebianarum f. 315. Habeo enim propiora corruptelarum argumenta. Nimirum studiosissimi uterque, & Galenius & Baronius, extiterunt Pontificis Romani defensores & adulatores, quare quidquid ullo modo ad hujus eminentiam facere putabant, id suis Martyrologiis & notis inseruerunt. Prodierat olim Martyrologium Romanum Patavii anno Christi 1500. & Venetiis anno 1549. in quo ad Non. Augusti hæc legebantur verba: *Depositio B. Meminii, priui ejusdem loci Episcopi, qui inter plurima miracula, mortuo suscitato, magnificus exitit, & cuius sepulchrum celeberrinius illustratur miraculus.* Sic tum legebatur: *Quid*

Quid autem Galesinius, & Baronius? Interpolarunt verba in gratiam ledis Romanæ: sic enim ipsi referunt: *Catalauni in Gallia S. Memmii CIVIS ROMANI, QUI A. S. PETRO illius civitatis Episcopus consecratus populum sibi commissum ad Evangelii veritatem perduxit.* En additamentum! *Civis Romani, qui à S. Petro consecratus;* ut conciliarent suo Pontifici auctoritatem in Catalaunos. Vis aliud Galesinio-Baronianæ fidei argumentum? Ecce aliud: *Cenomannus depositio S. Iuliani primi ejusdem urbis Episcopi;* sic vetustiora Martyrologia ad diem 27. Januarii. Sed quid recentiora? Etiam hic loci Petrum intruserunt: sic enim legunt: *Apud Cenomannos depositio S. Iuliani primi ejusdem urbis Episcopi, QUEM S. PETRUS ILLUC AD PRÆDICANDUM EVANGELIUM MISIT.* In quem finem hæc? nisi ut Pseudo-Innocentii vera esset gloria, *in Galliis nullum hominum instituisse Ecclesias,* nisi Petrum, vel ipsius successores, & Missionarios. Quis jam non suspicetur, perinde etiam Maternum, Petri Apostolum, Martyrologiis recentioribus fuisse infarctum? Sed ne conjecturis nitamur, ecce tibi manifestum iterum interpolati, adeoque corrupti, Martyrologii Romani exemplum. Johannes Launoyus Parisiensis Theologus & Pontificius, cordatus tamen & eruditissimus vit, negat ille in dissert. de Sulpit. loco p. 70. 119. 121. 122. allegante Johanne Dallæo de usu P. P. p. 97. in veteribus libris, quoescunque inspexit, extare sequentia verba, qua tamen habet Galesinii & Baronii Martyrologium ad diem XVIII. Kal. Octob. Treveris S. Materni Episcopi, discipuli D. Petri Apostoli, qui Tungrenses, Colonenses, & Trevirenses, aliosque finitimos populos, ad Christi fidem perduxit: Ita Baronius: Galesinius in eundem sensum: Treveris sacri Materni Episcopi: qui beati Petri, Apostolorum Principis, discipulus ad Germanos Rhenenses missus, cœlestis doctrinae prædicatione, vitaque admirabilis exemplo, cum Christianam religionem multis partibus disseminasset, Treverensem præcipue Ecclesiam, à se fidei institutis imbutam, Episcopus sanctè administravit. Hæc illi; sed nulla antiquorum monumentorum fide rixi. Eat jam Bucherius, & *historie Ecclesiastica Patrem* Baronium, & quem hic secutus est imprudenter, Galesinum deprædicet.

R. ad (3.) §. 12. III. Ut hæc pressius confirmentur, opus est allegatos supra auctores sub examen revocare. *Beda martyrologium alle-*

allegatur, sed multa à quodam Floro, multa quoque ab aliis subiurde esse libro isti addita, ingenuè fatentur & Launoyus, & Henr. Valesius Pontificius in dislērt. de Martyrologio Romano. De *Vsuardo & Adone* non est operæ precium vel verbum facere, cum ipsi ne quidem meminerint Materni: Meminerint autem, neque tamen fidem facient: recentior est *Ado*, nec ad tantæ vetustatis monumentum confirmandum satis idoneus, judicium est perspicacissimi Valesii l. c. cum pro Martyrologio Romano auctoritas ipsius ipsi objiceretur: Visit autem Ado Viennensis, juxta Bell. de script. Eccles. anno Christi 879. multo igitur minus valebit auctoritas, si Martyrologii auctor fuerit Ado Trevitensis, ut post Aloysium Lipomatatum, censem Belarminus; utpote juxta quem Trevirensis floruit anno Christi 1070. Adhuc recentior est *Marianus Scotus*, quippe quem Bellarminus refert ad annum Christi 1083. ut taceam, quod propter historiam Johannæ Papillæ male audiat apud Pontificios: *Marianum Scotum contemnimus*, ait Bellarm. lib. 2. de P. R. c. 5. testem scilicet de re non adeò antiqua; quanto magis nos eundem contempserimus, testantem de Materno Apostolis coœvo? *Petrus Cluniacensis* Abbas in minore existimatione erit; Nam longè junior est, relatus à Bellarmino ad annum Christi 1130. In quem censem referri potest, ut hunc de nostro addamus, Gotfridus Viterbiensis à Bucherio prætermisssus, qui tamen, & versibus quidem, Eucharii Maternique vitam cecinit Part. XIV. Chron. f. 343. tom. II. script. Germ. Floruit autem, juxta Trittenhemium, sub Friderico I. & ejus filio Henrico Imp. sub finem seculi duodecimi. Adhuc recētior est *compilatio Chronologica*: quæ & ipsa Maternum laudat Petrinum; Nam demum anno 1447. prodūit, indigna, quæ pro Materno testimonium dicat. Sicut enim, quæ non firmis iuxta sunt fundamentis, adficia facile corrunt; ita nonnulla historia, quibus sua deficit ab antiquitate auctoritas, facile dissipantur: prudenter censem Henschenius Jesuita lib. 1. Dagob. 1. pag. 31. Suriani monumenti fides, ut paucis dicam, vel ideo laboret, quod Geronis acta ab eodem tom. V. laudata, constituant unum solum Maternum, Constantino M. coœvum, eumque primum Coloniensium Episcopum, qui igitur fuerit idem Valerii Treverensis successor? Nugæ!

§. 13. Ad IV. Relp. ex Gallia Christiana: *Videtur obscura admo-R. ad (4.) dum*

dum primus seculis, usque ad Agræcium, cuius nomen in concilio Arelatensi subscriptum legitur Anno 314. vel parva omnino in Ecclesiasticis Diptychis mentio Episcoporum Treverensium, qua successio legitima probetur. Hæc ille ingenuus tom. I. in in Episc. Trev. Deinde, quod attinet Maternum Arelatensem, invenio in tomo secundo Conciliorum Parisiis Anno 1644. è Typographia regia editorum, fol. 33. *Maternum Episcopum, Macrinum diaconum, de civitate Agrippinensis subscriptissime; sed secundum Maternum subscriptissime, non invenio.*

*Argumen-
ta negan-
tia.*

(1.)

§. 14. Examinavimus testimonia & rationes, quæ pro Materno Petri Coloniensium, & reliquorum Apostolo præcipua occurabant. Judicium esto penes lectorem, à sinistro partium favore alienum: Interseruimus simul argumenta pro parte negantes, ut est
 (1.) *silentium idoneorum auctorum:* Eorum nimirum, qui de Martyribus, insignioribus saltem, & Ecclesiistarum conditoribus retulerunt. Neque enim dissimulaturi fuissent Maternum, si qui talis extitisset à Petro missus, miraculose resuscitatus, & illustri Ecclesia praefectus Episcopus. Neque recentiores, nisi ex his, notitiam Materni haurire potuerunt, quandoquidem immediato Dei afflato non sint illuminati. Iстis igitur tacentibus, non habebant hi, quod loquerentur. Certè communis est eruditorum querela, quod origines Ecclesiistarum antiquissimarum sint obscuræ, mutilæ, nullæ, fabulosæ: Vide Baron. annal. 46. §. 2. Andream Sausai in Martyrol. Gallic. c. 14. appar. Bucher. lib. VI. Belg. c. 4. §. 5. Crombach. Urs. vindie. lib. 1. c. 35. Bucherii verba clara sunt: *Sacrae horum (Materni, Valerii &c.) temporum historiam, maximè Belgicanam, adeò ab Roma sejunctam, eterno veluti silentio, ex scriptorum inopia sepultam, nemo non vider.* Sed neque scriptio locus erat, cum vel ipsi Pastores & Ecclesiistarum ministri tot tantisque persecutionibus iteratis, in solitudinibus potius errare, & in montibus, speluncis, & cavernis terra, egentes, angustiari, afflicti officio fungi, quam scribere cogerentur. Si igitur eterno veluti silentio sepulta est historia, unde sciverint ipsam recentiores?
 (2.) *Contrarium testimonium* dicunt aucta Gereonis, quippe in quibus Maternus Agrippinensis primus dicitur Episcopus, ille nempe, qui sub Constantino M. vixit. (3.) *Auctoritas Sammarthanorum, Launoy, & aliorum, quos dissimulato licet nomine, perstringit.* Aegidius Bucherius lib. VI. Belg. c. 4. §. 3.

§. 15. Ex

§. 15. Ex præmissis facile possumus de sequentibus judicare. Si enim tabularia, Martyrologia, Acta alia nihil proficiuntur. Materno Colonensi, quanto minus pro Argentoratensi valebunt levioris momenti documenta? Priora loca, ut *autoſia* ostendit, nostræ Alsatiæ nullam faciunt mentionem, quod Materni cura ad Christianismum fuerit perducta, sed solius inferioris Germaniæ. Videndum igitur, annon alia faciant. Præcipuam, qui facit traditur à Bucherio suis Otto Frisingensis lib. III. cap. 15. referens, *Ex Ottone Maternum* à Petro missum in Alsatia subito exspirasse, sed baculo *Frisingense Petri* resuscitatum surrexit. Cui Bucherius lib. VI. Belg. c. 4.

§. 3. subjungit B. Rhenanum, qui non in anem ejus rei (traditionis Materni) famam puret, tamen si homo ad similia credenda lentior: sic autem *Ex B. Rhenano:*

Rhenanus: *Apud Heknum vicum, (Elegiam vocat vita) tribus miliariibus à selestadio, adhuc conditorum ostenditur, in quo jacuerit (Maternus) mortuus aliquandiu; sed mox vita restitutus, ut adhuc Treveros*

Agrippinensesque erudiret. De tempore dubito, de re ipsa certus. Sic ille lib. II. rer. German.

Quibas addere possemus ex scriniis Palæopetrinis Argentorati extantibus *Chronica gesta Sanctorum, Eucharii, Valerii & Materni Treverensium Episcoporum, nec non Patronorum nostrorum, pariterque & Virginum, videlicet Einbeth, Vorbeth, Vilbeth,*

quarum reliquie inscrinio tabula recondite sunt in eorum sacello: Hæc monumenti est inscriptio antiquiore Charactere: verba pagina hæc

extant verba: Quamvis beata vita sanctorum apud omniapotem

tem DEum æternaliter maneat, & eorum nomina liber vita sine

oblivione contineat, nihil tamen vere religioni obſistere credi-

mus, si eorum merita sèpius mente revolvamus, actus quoque il-

lorum verbis & scriptis commemoremus. Unde & ea, quæ de

gestis sanctorum Apostolorum (prm) trevericæ urbis rectissima

relatione majorum agnovim⁹, silentio segniter præterire nō debe-

mus: Igitur (qr.) visum est hos piis commendare memorii: quo-

tum cottidie instruamur exemplis. Igitur postquam beatissimus

Petrus Apostolus Anthiocenam Ecclesiam prima confessione

Christianii nominis super solidissimam Petram fundaverat, &

Pontum, Galatiam, Capadociam verbo prædicationis illustrave-

rat in exordio regni Claudi Cæsaris, anno sui regiminis videli-

cet secundo, & post passionem Christi anno nono superna provi-

Ex Chroni-

co Paleo-

petrino.

sione ordinante Roman ingressus, salutarem cunctis credenti-
 bus fidem constantissima affectione prædicavit. Eandemque po-
 tentissimis signis atque virtutibus comprobavit, & ejusdem urbis
 pontificatum viginti quinque annis regit. Ubi cum firmiter fi-
 dei fundamenta collocasset, & per totam Italiam fama doctrinæ
 ejus longè latè percrebuisse, tandem à Spiritu sancto præmonitus,
 Gallia quoque ac Germania verbum salutis inferre ordinavit. Ad
 quo hoc opus tres probatissimos viros ex suis discipulis ele-
 git, Eucharium videlicet, qui interpretatur bona gratia, magna-
 rum vir excellens (eqnd) virtutum, & implevit opere, quod de-
 signabatur nomine. Valerium & Maternum. Quorum statim
 Eucharium ad Episcopalem dignitatem sublimavit, Valerium
 ad gradum Diaconatus promovit; Maternum vero Subdyaco-
 num consecravit. Qui satis idoneè à Magistro instituti injun-
 ctum sibi mandatum alacri mente suscepserunt, & accepta benedi-
 ctione ad supradictas regiones ire ceperunt. Pergentes per viam
 incessanter lanam doctrinam cunctis Evangelisabant, & multos
 ad soliditatem fidei sacrae signis & virtutibus provocabant. Cum
 que in quodam Galliae castellum nomine elegia, vulgariter eyell,
 quo tribus milliaribus spatio distante Argentina pervenissent,
 ibi quoque aliquantulum temporis commorantes omnes ad cre-
 dulitatem constanter invitaerent, unus illorum nomine Maternus
 febre correptus graviter egrotare cepit, atque crescente eadem
 infirmitatis molestia non post multos dies vitam finivit. Qua-
 orbitate beatus Eucharius nimium contristatus faciem ubertim
 lacrimis perfudit, simulque ingemiscens ait: O inimica & odio-
 sa mors, quæ propter invidiam dyabolij in orbem terrarum intro-
 isli, quare in nobis crudeliter exarsisti: Et: infra: Romam re-
 diit. Cuncta quæ sibi in via acciderant, flebiliter magistro puta-
 Petro narravit per ordinem dierum. Non possumus iter remea-
 re per viam, qua misisti nos, & gentes prædictas docere, nisi Ma-
 ternum discipulum tuum sanctis tuis precibus resuscites à mor-
 tuis, ut virtus Domini nostri Jesu gentibus illis manifestetur.
 Quem clementer consolabatur, dicens: Noli lugere amice, nec
 tristis esse, quem ut mortuum doles, ipsum per gratiam redem-
 ptoris nostri citius resurgere videbis, & tui itineris fidelem & in-
 colu-

columem socium habebis. Mortem enim, quam ille ad tempus corporaliter pertulit, hanc omnipotens DEus ad salutem plurimorum providit. Sed jam accipe baculum meum, & ceptum iter perage; & cum illuc perveneris, ipsum baculum super corpus defuncti pone dicens, præcepit tibi Petrus Apostolus, ut in nomine IESU Christi filii Dei vivè à morte resurgas, & commissum ministerium nobiscum perficias. Sanctus vero Eucharius cum fratre Valerio imperium Magistri gratanter suscipiens ad prædictum castellum veloci gressu pervenit, atque ad sepulchrum fratris accedens, dilectissimumque thesaurum effodiens, baculum funeri superposuit, & dum Apostoli verba, quæ mandaverat retulisset, statim Maternus resuscitato Spiritu refedit, dataque manu Pontifici vivus & incolmis coram populi multitudine de tumulo surrexit, qui quadraginta dies fuerat mortuus. Hactenus MSC. anno 1520. exaratum, ut ipsum prodit, Chronicon Palæopetrinum. Subjungit de baculo: Scendum, quod baculus B. Petri, per quem beatus Maternus fuit resuscitatus, ita se habet: Superior ejus pars mansit in Colonia; virga vero baculi est translata treveris, & baculus pastoralis beati Materni fuit missus tungri. Hæc verbotenus describere volui-
mus, ne quid dissimularemus, eo præsertim in loco, ubi Maternus in honorem sui Magistri Petri basilicam dicitur exstruxisse; ubi & merito certa historiarum documenta de Materno, si qui talis fuisset, reposita requiruntur. Adèo autem per placuit superior relatio suis auctoribus, ut in Germanicam quoq; linguam transfuderint. Quæ ipsa versio aliquam præsepe fert antiquitatem. Unicum addimus ex latino Chronicō: Notandum, præterea inquit, quod postquam Maternus surrexit, statim totam Alsatiā ad fidem convertebat Catholicam, & plurimas Ecclesiias construxit, & consecravit in honore sancti Petri, ipso vivente &c. primò videlicet in apri monasterio destruxit templum Iovis, & construxit Ecclesiam in honore sancti Petri, & in nostro ideo-
mate Ebersheimminster. Secundo vero prædicavit verbum domini in Argentina, & ibi consecravit Ecclesiam quæ vocatur sancti Petri senioris, vulgariter, alten sanct Peter; Tertiò fecit Ecclesiam in Dumpsfier, quod est corruptum vocabulum, alias, domus Petri, situm apud Molsheim. Post hoc treveris adivit limina, & ydolorum versutias evacuans, & divini ministris cultum veri DEI IESU Christi inscrere conatus &c. Hæc addere

voluimus, quia proprius nostrum scopum concernaunt, retentis autem ubique auctoris verbis, quæ si dubia videbantur, abbreviaras ipsas inseruimus, ne quid alieni asfingeremus.

Ex baculo:

§. 16. Coronidis loco accedere posset ratio aliqua, desumpta à baculo pertinere, quippe de quo refert Otto Frisingensis: Ostenditur adhuc eadem virga in argumentum rei, quam diximus, Treveri ac Agrippine, ita quod superiorem ejus partem Treverenses, inferiorem Colonienses habebant. lib. III. Chron. c. 15. Idem paulò antè ex Chronico Palæopetrino retulimus. Confirmatur à compilatione Chronologica, quæ tradit papam nonuti baculo, eo quod baculum suum Petrus misserit in Alsatiam Materni suscitandi gratia.

R. ad 1.

§. 17. Hactenus argumenta pro Materno Argentoratensi. Superest, ut videamus, cuius ea sint valoris. Et quidem. 1. Ottonis Frisingensis testimonium, si quod esset, recentius esset; Nam seculo XIV. medio auctor vixit; sed ne quidem est; Nam Alsatiæ nostræ nullam facit mentionem: Sic enim sonant verba: Petrus ad florissimam Gallie urbem Treverim, tres simul proceres Valerium, Eucharium, ac Maternum destinavit. Qui dum Alpes transiissent, Maternus in via moritur: quo facto percalsi Roman revertuntur. Beatus itaque Petrus Apostolus pastoralem virginam, ut traditur, per eos ad suscitandum eum misit. Qui venientes ad locum sepulchri, 33. dies invenerunt eum in monumento jacentem: attamen viri Dei fide & operibus bonis pleni, sub obedientia Magistri, admota virga, socium à morte suscitarunt. Qui, usque fertur, post Eucharium & Valerium per tot annos Treverensem & Agripinensem rexit Ecclesiam, quot dies ante in sepulchro jacuerat. Hactenus Frisingensis Episcopus. Denostra Alsatia, vel Argentina nihil memorans. Viderit igitur Buchetius in quâ editione Alsatiam invenerit. Addit quidem Surium, forsitan ut defectum suppleret; Sed nec Surius Alsatiæ sive in actis Valerii, sive in actis Geronis, sive Maximini meminit, quem ipsum tamen Jesuita non veritus est restem laudare pro Materno Alsatensi. Unde Franciscus Haræus Surii Epitomator coactus est defectum ad diem XIV. Sept. ubi alii de Materno tractant, supplere ex recentioribus, nempe ex Baronii Martyrologio, & Natalibus Molani: Licet autem Frisingensis dicat, dum Alpes transiissent, Maternum esse mortuum, non tamen Alsatiæ putasse necesse est, cum inter hanc & istos plura alia loca inter sint.

Sint. II. Conditorum Materni si Elli est , argumentum quidem R. ad II. præbet omni exceptione majus , sed vereor , ut verum sit , quod ostenditur , certè nondum est probatum . Ostenduntur multa , quæ non sunt quod videntur . Ostenditur sæpè caput alicujus sancti in aliquot locis , neque tamen ubique locorum , ubi ostenditur , est , nisi velimus dicere , bicipites fuisse sanctos . De re ipsa minus dubitamus & nos , cum plures fuerint Materni , quam de tempore , de quo maximè controversia est , an is , qui circumfertur , Maternus , fuerit Petri discipulus ? & emissarius , i. e. temporibus Apostolicis coævus ? Narratio ex MStis Palæopetrinis inferius examinabitur . In R. ad III. terea usurpamus illud judicium alicujus Pontifici ; nempè Francisci Harxi S. Theologæ Licentiati , qui tomos Surianos in Compendium rededit , viri , cuius studium & judicium in sanctorum historiis multum probatur Joanni Molano in literis ad Guilielmum Estium anno 1585. prescriptis : Sic autem ille ad XIV. Septembbris judicat : Sunt , qui narrant , Maternum in via defunctum , ac deinde allato D. Petri baculo resuscitatum , quædamque alia , sed eadem facilitate refelluntur , quia aferuntur . Hæc Harxæus in compendio vitarum , expresso Co- R. ad IV. loniæ Anno 1605. Quo ipso baculus Treverensis & Coloniensis constringitur . Mirum quām incertæ sint rerum tam antiquatum reliquiae : & non semel deprehensus est sive error , sive dolus , qui vocatur , pius in talibus effingendis . Unicus fuit baculus , si credere fas est , Petri , & tamen geminus ostenditur , Coloniæ alter alter Treveris : divisus quidem in suas partes , sed credo , ne qua possidentium pars , si totum sibi vendicaret , in manifesta fraude deprehenderetur . Vix mihi persuadere possum , si quis omnino talis baculus Treveris extisset , quod excidium urbis evadere posuissest : Excisa est ter continuatu eversionibus summa urbs (Treveri) Galliarum : omnisque civitas bustum fuit , malis & post excidia crescentibus : Salviano deplorante libro VI. de gubern. Dei . Id verò perquam ridiculum est , Papam Romanum non amplius uti pedo , seu baculo , quia per ipsum Maternus vita est restitutus . Quasi unus tantum in mundo foret baculus , ut ipso in Alsatiæ misso , nullus aliis supereret in locum dimissi usurpandus ; aut religioni adversum foret , si quis Apostolorum uno post alterum baculo uteretur . Petrus non uni perpetuo affixus loco hinc inde per orbem proficiscebatur ,

Evangelium prædicaturus, ubi sèpè opus erat baculo gradum adjuvante Marc. VI. 8. Sed paratum scilicet ! est effugium ex Gebvillero, qui dicit, Petrum superiorem solum baculi sui pastoralis partem orantibus dedisse; inferiorem igitur sibi servavit, forsan viæ comitem: Unde autem Colonenses inferiorem baculi partem acceperant? Aut, si Petrus inferiorem partem sibi retinuit, cur ipsius scilicet successores saltem non inferiore hodienum baculo utuntur? Sed quid opus refutare putidum figmentum, quod nulla probabilitate ratione nititur, aut ullo antiquitatis testimoniio. Dicerem ego gladium Pauli aptiorem cædendis hæreticis fuisse Pontifici Romano, quam pedum, quo mortui resuscitantur!

*Examina-
tur tradi-
cio de Ma-
terno Ar-
gentorat.*

*(1.) à dis-
lib. V. Belg. c. 1. §. 14.
sensu refe-
rentium*

§. 18. Propius pedem conferamus cum narrationibus §. 2. & §. 13. & §. 15. de Materno factis. Occurrat(1.) dissensus in tempore. Bucherius scribit, Eucharium, Valerium, & Maternum anno Claudi nono, cum Iudeos Roma Claudio expulisset, in Belgiam Roma missos esse à Petro; (1.) à dis- lib. V. Belg. c. 1. §. 14. qui annus, juxta computum Baronii, incidit in annum Christi nati quinquagesimum primum. Gebvillerus attem noster & Konigshoferus referunt missiōnem ad annum Christi sexagesimum quartum, qui, juxta annales Baronii, est Neronis Octavus, à Claudi nono distans tredecim annos, & ultra, si verum est, quod hi ipsi dicunt, & B. Rhenan. l. II. ter. Germ. confirmat, prius in Alsacia prædicasse Maternum, quam in Belgium descendere. Adhuc longius erit distantia promovenda, si, juxta eundem Konigshoferum, Apostoli isti missi sunt paulò ante Martyrium Petri, quippe quod subiit, juxta calculum Baronianum, A.Chr. 69. distante à quinquagesimo primo annos XVIII. Has & similes dissensiones, credo, cum videret Baronius, & agnosceret scriptorum inopiam, & historiæ obscuritatem, rectius fabulas, maluit à definiendo tempore vel ætate abstinere, & in fasciculo collectos gentium (2.) ab in- scilicet Apostolos referre annal. 45. §. 2. (II.) Incoharentia nar- coharentia. rationis & dissonantia à probatis historiis. Bucherius dicit, missum à Petro Maternum esse anno Claudi nono, Christi nati quinquagesimo primo: Atqui eo ipso anno, juxta Baronium, Petrus fuit Hierosolymis in concilio Apostolico, potuitne simul in locis tam dissensis esse? Dicas, hæc non pugnare, cum Petrus potuerit Romæ fuisse eodem anno, quo Judæi & Christiani iussu Claudi pulsi sunt, & simul

Simul etiam Hierosolymis concilio interfuisse, postquam nimurum Roma discessisset, & inter alios Apostolos etiam Maternum in Alsatiam dimisisset: Respondeo: Si igitur Petrus, dimisso Materno, Roma discessit Hierosolymam, quomodo Eucharius & Valerius, defuncto Materno, potuerunt Romanam redire ad Petrum, & opem ipsius implorare, qui interea, dum illi abibant, & ipse, jubente Claudio, Roma discesserat versus Hierosolymam? Quod enim Leo in Natali Apostolorum dicit, Petru^s non cessisse Claudio, vel Neroni, non sic accipendum est, ut edicto cum aliis pulsus illi hand acquiescendum parat; sed quodporius, dum Roma mansit, illis, licet invitis, Evangelium intrepide prædicavit: Explicante Baronio annal. 51. §. 3. Insles, potuisse tamen Petrum saltem aliquot menses post dimissum Eucharium cuu sociis Romæ substituisse, & à revertis Euchario & Valerio compellatus fuisse! Sed nec hoc fieri potuit. Nam traduntur dimissi iter per Alpes in Alsatiam usque fecisse, & ibi Evangelium prædicasse, hinc inde migrasse, templa struxisse, ministerium sacram ordinasse, quod intra paucorum mensium spatiam fieri non potuit. Accedit, quod Metraphastes die 29. Jun. tradit, Petrum, cum Romæ recessisset, in Africam navigasse, & Carthaginem erexit Ecclesiam, ac ibidem reliquise Crescentem discipulum, qui illam administraret: Inde Alexandriam concessisse, eaeque Ecclesia Alexandrina, ibiq; Marco in instituto Episcopo, ac Thebis Ruo, Hierosolymam profectum esse: Quod quidem testimonium in dubium revocat Baroni⁹, causam inter serens: Si qua tamen fides adhibenda est illi sine majorum auctoritate loquenti: Sed hoc ipso propria cœdit vimeta, quia fabulam de Materno ex auctoribus longè recentioribus (vixit enim Metaphrastes anno Christi 850.) adstruere allaborat: Quod si igitur Petrus, postquam Roma discessit, totam ferè Africam pervagatus est, conditis Ecclesiis & constitutis hinc inde Episcopis, qui fieri potuit, ut & Romæ diu post edictum Claudii substiterit, & tamen etiam Hierosolymam venerit, eo ipso anno, & concilium celebrarit, convocatis hinc inde Apostolis? Taceo, quod Onuphrius Panvinius, vir antiquitatum peritissimus, in fastis dicat, Claudi anno VI. Iudeos, atque adeò & Petrum, Roma pulsos esse: quod si verum est, & mortuo demam Claudio Petrus Romanam rediit, quod Bellarminus dat lib. 2. de P. R. c. 6. sequitur, anno Claudi nono Petrum:

Petrum Romæ non fuisse, sed tribus antè annis inde discessisse, qui igitur miserit inde Maternum?

§. 19. Sed pergimus ad alia. Dicunt acta Palæopetrina, quod Petrus Eucharium ad Episcopalem dignitatem sublimari, Valerium ad gradum Diaconatus promoverit, Maternum vero Subdiaconum consecrari. At quis tam est obesæ natis, ut non animadvertisat recentiora tempora hæc redolere! Meminit enim Subdiaconatus, qui Apostolorum tempore nullus fuit. Ingenuè id fateatur Petrus Lombardus lib. IV. dist. 24. ad lit. I. *Canones duos tantum sacros ordines excellenter appellare censem, Diaconatus scilicet & Presbyteratus, quia HOS SOLOS primitiva Ecclesia dicitur habuisse.* SUBDIACONOS & Acoluthos procedent tempore Ecclesia sibi constituit. Idem fatentur Gratianus dist. 21. §. Decretis. Imò & Urbanus Papa, allegante M. Ant. de Dom. de rep. l. 2. c. 4. §. 59. t. 1. Confirmatur ex collatione officii Subdiaconalis cum ritibus antiquis. Isiodoro describente, officium Subdiaconi est calicem & patenam ad altare Christi deferre, & Levitis tradere, atque eis ministrare in omnibus, quæ aguntur in Sacramentis Christi; Ipsi enim Diaconi deinde exhibent ea cum materia offerenda sacerdoti, item urceolum, & aquam, manile, & manutergium tenere Episcopo, & Presbyteris, & Levitis pro lavanda ante altare manibus aquam parare. Hæ ceremonia & apparatus hic missatus conferatur cum ritibus Christianorum, uti in seculo secundo descripti Justinus Martyr (ne quid de primo dicam, quo Maternus vixisse traditur) in Apologia II. f. m. 77. deprehendetur non nisi Antistitis & Diaconi mentio facta; Qui enim ullam Subdiaconi fecisset, qui patenam, altare, urceolum, aquam, manile, manutergium prorsus ignorat, cum tamen, utpote in confessione, locus & occasio vel maximè fuissest mentionis alicujus facienda, si quæ talis pompa tum extitisset. Viderit igitur Philippus Faber ex ordine Min. Convent. Theologiae Patavii Professor, & Magistri commentator, qua fronte assirat, non dubitandum esse (Subdiaconatum & Diaconatum) instituta à Christo Domino cum perpetua praxi in Ecclesia ad inserviendum sacerdoti in Eucharistia celebranda. In IV. sent. dist. XXIV. §. 126. Qui enim perpetua fuerit praxis, si ne quidem Justini ætate Romæ in usu fuit? Quæ ex Ignatii Epistola ad Antiochenos objiciuntur, suppositia sunt. Vide Nicol. Vedel. Exerc. XI. ad Epp. Ignat. c. 3. Et, si pla-

si placet, nostram historiam Ecclesiasticam Sec. I. art. IX. §. 3. n. 3. p. 161. Et Sec. II. art. IV. §. 3. p. 322.

§. 20. Postquam Maternus Novientum pervenisset, dicitur ingressus esse templum Diana ac Mercurio Sacrum, & idola deiecisse, prostrataq; pedibus conculcasse. Germanos igitur nostros tempa tum habuisse, & idola Deorum necesse est. At supra ostensum est ex probatis auctoribus, Germanos nostros nullis sive templis sive idolis DEum coluisse, utpote quem in visibile Numen sola mente reverebantur. Vide supra art. I. §. 16. Unde igitur Dianæ & Mercurii idola & tempa?

§. 21. Destructis idolis narratur Maternus struxisse basilicam, & constituisse sacerdotes & parochos. Quæ narrata non uno vi-
tio laborant. Nam I. eò tempore Christiani nullas basilicas ex-
stuebant: utpote qui Minucii Felicis, i. e. tertio seculo nullas aras
habebant, tempa nulla, nulla nota simulachra, exprobarante ipsis Cæci-
lio Ethnico; Rationem ex Zenone Citiensi reddit Origenes lib. i.
adv. Cel. p. m. 6. Sacella quoque adificare non opus erit. Nihil
enim sacrum existimandum est: aut sanctum, alicujusve pretii cincos' q'wv
Sè ἔστιν καὶ βαρύων, quod à Cœmentariis, fabris atque opificibus confici-
tur. Similia habet lib. VII. p. m. 362. VIII. 390. Cyprianus §. 5.
de idol. vanit. Confer Polyd. Virg. l. V. de rer. invent. c. 6. Hospi-
de orig. Templ. c. 6. Quæ Pontificii excipiunt diluimus alibi.
Adde persecutionem Neronianam. Eo tempore, quo Petrus Ma-
ternum mississe traditur, exarserat immanis adversus Christianos
persecutio: Afflicti suppliciis Christiani, genus hominum superstitionis
nova & malefica, censem in Nerone Suet. c. 16. confer Tertul. Apol.
c. 5. Quis igitur credit, Romanos in provincia sibi subjecta Chri-
stianis templa permisisse? Et Maternum Roma missum, præsertim
in tanta barbarie templum struxisse? Alia argumenta consultò
omitto. II. Subdiaconi non possunt ordinare Presbyteros & Pa-
rochos, nisi que dare, quam ipsi non habent, potestatem ordinis &
jurisdictionis; quippe quæ Episcopalis est facultatis, juxta
Pontificios. Πρεσβύτερος ὑπὸ ἐνίς ἐπισκόπου χειροτονίᾳ, καὶ διά-
κονος καὶ λειποὶ ψελεψιοὶ: Presbyter ab uno Episcopo ordinetur, & Dia-
conus, & reliqui Clerici. Constitutio est, juxta Pontificios, Apostolo-
rum, ordine secunda. Solent etiam ex Damasi Epist. 5. allegares

quod ne Presbyteris quidem liceat sacerdotes consecrare, nec Diaconos, aut Subdiaconos, nec virgines, nec altare erigere, nec ungere, aut saerare, nec Ecclesias dedicare, nec Chrisma confidere, nec Chrismate baptismatorum frontes signare, nec publicè quidem in Missa quondam pœnitentem reconciliare, nec formatas Epistolæ mittere, nec populum benedicere, nec ante Episcopum in baptisterio, aut in sacrario introire, nec praesente Episcopo infantem tingere, aut signare, nec pœnitentem sine præceptione Episcopi sui reconciliare, nec eo præsente, nisi illo jubente, sacramentum corporis & sanguinis Christi confidere, nec eo coram posito populum docere, aut salutare, aut plebem exhortari: His allegatis præmisserat M. Ant. de Dominis T. 1. Reip. Eccles. lib. 2. c. 3. est perpetua & consensus Ecclesiæ praxis, & consuetudo ab ipsius incipiabili, ut multa possint Episcopi, que Presbyteri non possunt, quodque Presbyteris NUNQUAM licuisse constet. Sint hæc ita: à fortiori inferimus, igitur multò minus licuerit Subdiaconis; quia neque in scripturis fit de eō (gradu) mentio, nec ejus ordinatio habet manus impositionem, & propriè non pertinent ad Hierarchiam, nisi ut Ministri Hierarchiarum: quod idem ex Bellarmini c. 2. de Ord. allegat. Habuerint autem Subdiaconi id potestatis non tamen tum temporis poterant exercere. Inciderat Maternus, solis duobus sociis comitantibus, in meros Barbaros, quorum nullus doctrina Christiana erat imbutus (ita enim referunt narratores) qui igitur invenerit idoneum aliquem ad officium sacerdotale aut perochiale gerendum? Ministrum talem Ecclesiæ oportet callere mysteria divina, ut docere possit alios, & errantes, vel contradicentes, redarguere: quis autem in tantis temporis angustiis inter barbaros eo eruditioñis pervenerit? Neque enim puto ad immediatam illuminationem Materni Patronos, velut ad asylum, configituros esse; Sed nec in vicinia referuntur fuisse Christianè docti, qui vocarentur: Nam nemo ante Petri emissarios in hac occidentis parte Christianum prædicaverat. Unde igitur Sacerdotes & Parochi? Forsan spævēver delapsi!

§. 22. Cum Argentoratenses nollent Materno prædicante colla jugo Christiano subdere, dicitur Maternus inde profectus, prope Ellum mortuus, sed beneficio baculi Petrini à sociis Roma, quo profecti redierant, allati, vitam recepisse. Cæterum Symmystas Materni taliū neque debuisse, neque voluisse, neque potuisse

se facere palam est. I. *Non debuisse.* Missi enim erant ad Evangelium inter Germanos prædicandum, quare non debuerunt omisso hoc suo officio iter aliossum, illudque periculosisimum, & dubium, suscipere, Ecclesiam vix plantaram interea derelinquere; Fieri n. potuit, ut interea temporis damnum ipsa caperet, imò interiret; 2. *Nec voluisse* inde constat, quod dono miraculorum ipsi erant instruti; referuntur enim mortuos in Germanis excitasse; qui igitur voluerint Romam recurrere, baculi gratia, quo excitarent mortuum Collegam? Præsertim, quia incertum erat, an ibi deprehensuri essent Petrum. Sicut enim, durante Episcopatu Antiocheno, juxta Bellarminum, interea iste peragravit vicinas provincias, *Pontum, Asiam, Galatianam, Cappadociam, & Bithyniam*, lib. 2. de P. R. c. 6. Ita durante Romano Præfusatū, non semper Romæ mansit, sed in alias quoque provincias excursiones fecit, ut ratio Romæ deprehenderetur: Qui igitur voluerint illi incertum iter, tamque periculosum, suscipere? Sed nec 3. potuit fieri, ut baculo Petri mortuus excitaretur: Novi equidem per absolutam DEI potentiam id fieri potuisse, & in similibus tale quid factum esse, cum sudariolis & collaribus Pauli agros curarent, & dæmonas pellerent. Actor. XIX. 12. Sed hoc lego in S. literis, præsente Apostolo, esse factum, inde verò non licet argumentum sumere, pro quibusvis, etiam baculis longè inter dissitos missis. Cum quidam Johanni Launojo adversus fabulam Brunonis disputanti objiceret, fieri tamen id potuisse, quod hactenus communī opinione esset creditum, regessit ipse: *Quisi mēherculē, ut vera sint ea, satis sit, ut vera esse non repugnet!* p. 33. Bone D'Eus, quæ monstra non prodirent, si huic licentiae feneſta aperiretur! Locuta est Bileami asina, quis neget igitur cuiusvis agasonis asellum mutum esse, si esse locutum assereret iste? Diviserat Moses baculo mare, quo ipso inter Ægyptios stupenda alia miracula ediderat, quis igitur contradixerit similia de suo baculo jactanti? Elisæus strato super defunctum corpore, spiritum puero reddidit, eas tu igitur, & similia jactantem argue. Quare, nisi aliunde fides fiat, talia fieri à quibusvis potuisse pernegamus.

§.2. Vereor autem ne molestus sim patientiæ legentis talia; quippe qui ex his & similibus argumentis vel primo intuitu fabulæ in-

eprias deprehendat. Ne igitur prudentia legentis diffidere videar, supersedeo pluribus adducendis. Si quid veri omnino subest traditioni, certe ego, fuisse fō san aliquem Maternum, undecimque denique missum; permetterem etiam Eucharium aliquem, & Valerium, qui Apostolorum ævo, vel paulò post in tractu Argentoratensi Evangelii semina sparserint, quorum memoria licet tenuis ad seros usque posteros derivata sit; Cum verò recentiores Monachi non contenti essent simplicitate illa Apostolica, finxisse in gratiam Petri, missos fuisse istos ab hoc Apostolorum principe; Et ut augerent admirationem, addidisse de miraculis narrationes, prout alius alio ingeniosior erat in fingendis *réparati*, ut prodigiosos Ecclesia haberet natales: Certè videmus alias circumstantias à Gebvilio, alias à Konigshofero, alias ab Actis Palæopetrinis; alias ab aliis esse assutas; retulisse singulas & minutissimas ceremonias, sermones, colloquia, velut auriti testes & oculati adstitissent. Quo ipso suspectum reddiderunt tenue, quod forsitan superat, verum. Probabilius videtur, fidicremus, Maternum Episcopum Colonensem Constantini M. ætate operam dedisse quoque Ecclesiæ sub Diocletiano afflictæ restaurandæ; Certè illo tempore cœperunt templa exstrui, Imperatoris Christiani permissione & ordinatione. Quo forsitan & D. Senioris Petri ædes sacra est erecta. Sed hæ conjecturæ sunt, quas eruditioribus dijudicandas permittimus.

S. 24. Restauratores quod attinet, vel propagatores, vulgaris haec tenus traditio fuit, quod Amandus, Traiectensis Episcopus, à Dagoberto Francorum rege primus Argentoratensem Episcopus fuerit constitutus. Sic enim Jacobus VVimphelingius in prologo Episcoporum Argentinensium scribit: Argentinensis (Episcopatus) temporibus Dagoberti Francorum Germanorum Regis ortum habuit, qui Amandum ex Traiecto vocatum primum huic Ecclesia Antistitem praefecit. Et in vita Amandi p. 7. Dagobertus Austrorum & Alsaciorum Rex, cognita sanctitate, & virtutum Amandi fama, ipsum, ut ex Traiecto vocatus primus Argentinensis Ecclesia Antistes praiceretur, effecit, anno Christi 596. Et Konigshofetus Cap. VII. Chron. MSC. Argent. f. m. 174. Sant Amandus war dem Rünige und der Künigin also lip/ das su in nit woltent von in lassent us dem Lande Elsas - - so machtent su zu Ericht einen andern Bischoff/

Bischoff/ und hieſſen diſſen zu Stroßburg Bischoff ſin-
das er dort neher by in were/ und was vormals zu Stroß-
burg/ noch zu Hanowe fein Bischof geweſen/ ſus was
dirre ſant Amandus der erste Bischoff zu Stroßburg.
Cui ſuffragatur Hieronymus Gebvilerus noſter in Commentario
ante laudato Habsburg. Comit. lib. 3. cap. 10. & plenius quidem
hiſ verbis: *sigeberum* (Dagoberti filium) XL dierum infantem,
cum *Divus Amandus Traiectensis Episcopus* ſacro fonte luftraret, cunctis ad
preces pro Christiano more à Pontifice factas racentibus, infans iſte clara
voce Amen reſpondit. Cui admirandæ rei Heribertus, Dagoberti frater,
qui Tolosa regnabat, interfuit, prefatum ex fratre nepote *Sigeberum* de
ſacro baptiſmati ſonte levans; Eſtque Argentoratenſis Episcopatus per
hos dies Dagoberti opera erectus, atque à Mediomatricum ditione ſegrega-
tus, predicto Amando in primum ejus praefulem tunc ordinato; cui; ejusq;
in Cathedra ſucceſſoribus omnia regii principatus jura haſteni Francorum
regibus Argentorati cedentia Dagobertum regem tunc magnifice & libera-
liter donaſſe credimus. Sibi tamen ac gentiſ ſua poſteritati aliquod regi-
iſ curiibus, in quibus citra Epifcopi diſpendium illius venientes hoſpitaren-
tur, reſervatis. Idem in Panegyri Carolina p. 24. ſimilia habet: Da-
gobertus, Argentinensium Epifcopatu eroſto, quidquid juris, aut regia ſupe-
rioritatis in eaſibi, aut ſuis quoconque modo competeret, in Amandum,
ejusque in praefulatu legitimos ſucceſſores, liberrimè tranſudit. Quod
Gebvileri teſtimoniū velut auctoriſ veuſti allegat & depreſdicat
Iodocus Coceius Jeſuita in Cap. 14. Dagoberti. 'Ομότη̄poι ſunt Bru-
ſchiuſ de Epifcopis Germaniæ, Demochares lib. 2. de miſ. ſacrif.
c. 34. Cratepoliuſ de ſanctis Germaniæ. Guillimannuſ de Epifc.
Argent. Miraeuſ lib. 5. notit. Epifcopatum orbis; Rueruſ part. 2.
antiqq. Vofag. 1. 2. Bucelin. menol. Bened. f. 100. & alii paſſim, Galii.
Godefriduſ conſer Henscheniuſ Jeſuitam, in diatribe de tribuſ
Dagobertiſ lib. I V. §. 4. pag. 217. & de Epifcopatu & Epifcopis
Trajeti ad Moſam. V. p. 43.

§. 25. Hujus traditionis examen instituturi ante omnia de
variis ſive veriſ ſive falſiſ Dagobertiſ & Amandiſ quædam dicenda
erunt, illis enim expeditiſ facile apparebit quid veritatis vel falſita-
tis ſubſtit traditioni haſteno ſecurè receptæ. Dagoberti vox eſt origine Dagoberti
Ger. Ethnici,

Germanica, ut ipsi etiam Franci Germanica gens extiterunt. Erant autem Franci fortis, & ad arma prompti, gladiisque exercitati, qui Germanicè quondam thegan dicebantur. Extat in Bibliotheca nostra Academica liber Evangeliorum cuiusdam Otfredi, compositus, ut Rhenanus lib. II. ter. Germ. f. 107. putat, cum Christo pri-
mum Franci nomen dedere, inter alios etiam hi versiculi leguntur:

Zi uafane snelle,

so sintthic thegan alle.

Ubi est vox: thegan/ gladius, unde Deganberti, sine Dagoberti no-
men, & Degenhardi, judge Rhenano, qui addit, sese in antiqua lin-
gua Francica Psalterium vidiſe apud Iohannem Huttichium suum Ar-
gentorati. Konigshofetus in Chron. MSC. Argent. c. 4. f. 173. vo-
cat: Dagebrecht. Distingui possunt in Ethnicos, & in Christianos.
Dagoberti, vel Daguberti, vel Tageberti (sic enim varie-

(I.) *VVal-*
sherifilium. appellantur) Ethnici fuerunt I. *VValtheri filius*, rex Francorum
Germanorum, Gebv̄vilerus in Chron. Habsp. lib. 2. c. 34. circa an-
num Christi 306. annotavit: Dagobertus *VValteri regis filius post genito-*
rem Francis imperavit, summa in subditos & clementia semper usus, quo-
circum summo amore, tum omni honore & reverentia Franci eundem
prosecuti sunt. Circae us regni exordium Diocletianus minori sanguinis
effusione satiarus, ut vivens sua impietatis expenderet supplicia, sponte im-
perium depositus. Exultimis verbis patet tempus hujus Dagoberti,
nemp̄ quo tempore Diocletianus imperio sese abdicavit, quod
contigit, juxta computum Baronii anno Christi 304. Genuit au-
tem iste Dagobertus filios Clogionem, successorem in regno, &
Genebaldum, primum Francorum ducem, Clodomiro rege co-

(II.) *Gene-*
baldi filius lonias emitente. Ex Genebaldo natus est Dagobertus secun-
dus, de quo cap. 36. ad annum Chr. 352. idem Gebv̄vilerus hæc re-
fert: Dagobertus Genebaldi Franconiae ducis filius patri in principatu suc-
cessit, qua tempestate Theodosius Richmeri regis filius Francorum re-
gno potiebatur, cui perpetuum cum Gallis & Romanis bellum gerenti pre-
fatus Dux Dagobertus auxilia laturus cum ingenti exercitu tr. iecto Rheno
Belgas invadens vetustam Trevirorum urbem captam diripiuit, cuiusbelli
Annian. Marcell. lib. X V. mentionem faciens per Constantini M. filio-
rum discordiam Gallias à Barbaris magna ex parte afferit fuisse devasta-
tas, per barbaros nimirum Francos & Germanos accipiens, quibus genui-

num tunc cum Romanis & Galis extitisse legimus odium. Vnde nonnullas Romanæ ditionis urbes ab eisdem captas Annianus testatur ; ait enim post interitum rebellium &c. Atque hic ipse Dagobertus mortuus est circa annum Christi 374. Sic enim idem Gebvilerus sub finem capit is addit : Interea Dagobertus Francorum dux vitam morte commutavit, quæ tempestate Divus quoque Ambrosius antistes factus est Mediolanensem : id quod computante Gebvilero, & suffragante Baronio contigit circa annum 374. prædictum. III. Dagobertus est Marcomiri regis (III.) Mar- Francorum frater. Sic enim Gebvilerus lib. 2. c. 38. narrat : Da- comiri fra- gobertus Marcomiri regis nuper à Valentinianni exercitu occisi frater una- ter. nimi Francorum consensu per idem tempus interrex, seu regni gubernator, aut vicarius constituitur, qui annis fermè quinque optimum principem egit, cui Valentiniannus Cæsar, missus ad Francorum populos nunciis, tributum, priori anno impositum, atque sponte promissum, exegit, cui tum proce- res, tum plebs Francorum responderunt, se hactenus ceteris nationibus im- ponere, non solvere consueuisse, tributa. Videtur ad hanc historiam digitum intendere Aimon. Monach. d. gest. Franc. l. 1. c. 3. Diem supremum obiit anno Christi 399. IV. Dagobertus erat ejusdem (IV.) Mar- comiri fi- Francicis, quæ habita sunt anno Christi 418. (Chiffletius autem in lium. Childerici Anastasi è nummis in sepulchro repertis annos regum Francicorum computans, & cum ipso Ægidius Bucherius lib. XIV. 9. §. 7. & in Anaceph. c. 6 §. 36. ad annum 417. referunt.) Sic au- tem Gebvilerus noster lib. 3 c. 1. de ipsis : Pharamundus à p̄fati (Marcomiri) parentis sui obitu plenam Franconia ducatus admi- nistrationem obtinens tum pace, tum bello clarescebat, Genealdo adhuc Francorum interregno p̄sidente, quo circiter humanae salutis annum duō- devigesimum supra 400. debitum quoque carnis solvente, proceres regni Francorum super alio sibi rege instituendo consultantes certis die ac loco eo- dem anno convenienti pro majorum suorum vetusto ritu ex regni primori- bus regem electuri, ad quæ comitia frequentes duces nominatim conveni- Pharamundus Franconia dux p̄nominatus, dux Marcomirus, & dux Sunno dicti Pharamundi fratres, dux Clodius Pharamundi frater, dux Clodius Pharamundi ducus filius, dux Dagobertus Marcomiri filius, dux Nicanor, dux Pharaberius, dux Richmer, Anhenor Mœnopolitanorum dux, Priamus dux frater ejusdem, Bechterus dux Gallicanus, Teribertus dux

dux Insularius, Surno ac Richmer filii Genebaldi ducus ac ultimi interregis.
 Aderant quoque ex sacerdotibus & sapientibus Francorum Sallegast Archi-
 flamen dialis, Gastalo, Herrenhalde Magister Epistolarum, VVisgasthalde
 Pontifex Diana, Ratvicus, Adelhardus, Richrverus, & complures alii
 cum equestris, tum plebeii ordinis, quorum unanimi suffragio Pharamun-
 dus regio Francorum sceptro Christiani natalis anno praeponitato (418.)
 donatur. Confer Aimoin. d. gest. Franc. lib. i. c. 4. Fredegar. Epist.
 c. 4. Sigeb. an. 422. Konigshof. Chron. Argent. MSC. c. 4. f. 171.
 Ex hac narratione patet non modo Dagoberti ætas, sed etiam religio
 prisca Francorum, nempe Ethnica; Nam comitiis interfuerunt
 Flamines Jovialis & Dianæ idololatrá: quod argumento est,
 Amandum Argentoratensem Episcopum Christianum à nallo ho-
 rum fuisse constitutum; Et si Dagobertus I. Genebaldi filius cir-
 ca ea ipsa tempora, annum 352. vixerit. Vid. Greg. Turon. l. 2. de
 gest. Franc. c. 10. Hincmat. in vita Remigii. Paulum Æmil. de
 regg Franc. f. 5.

Dagoberti
Christiani.

§. 26. Jam videamus Dagobertos Christianos. Primus
 Francorum regum Clodoveus ad Christum conversus est circa an-
 num Christi 494. Genuit filios Theodoricum, Chlodomerum,
 Childebertum, & Clotharium, quem & Lotharium dicunt: Huic
 filii nati sunt: Charibertus, Sigebertus, Chilpericus, & Gunthra-
 mnus. Sigebertus produxit filium Childebertum; Childebertus
 Theudericum Burgundum; Theudericus Lotharium II. Lotha-
 riusrus I. Dagobertum, cognomento magnum. Sic enim iterum
^{I. Dagoberto}_{magno} Gebviler. lib. III. c. 10. docet: Lotharius Francorum rex per idem
 tempus, quo à Salvatoris nostri ætate annus XX. supra sexcentesimum nu-
 merabatur, filium suum primogenitum Dagobertum nomine, quem ex Be-
 rendruda priori conjugé sua generat, Austrasii regem præfecit, quem
 in puerilibus annis Arnolfo Metensium Episcopo, verò amabili DEO,
 patri Anchise ducus, & ayo Pipini ab Hernstell moribus sanctis, ac Chris-
 tiana pietate, tradiderat erudiendum, qui juventutis annos ingressus uxori-
 rem duxerat Gertrudem, qua tandem (quia ferendo utero minus apta cen-
 sebatur) repudiata, superinduxit alteram Mathildem nomine, Sigeberti
 regis matrem &c. Qui præterea Dagoberti hujus res gestas nosse
 velit adeat ex vetustioribus Fredegarium, Monachum S. Dio-
 nysii, & Aimoinum Monachum Floriacensem lib. IV. de gest. Franc.

c. 20. ex recentioribus unus omnium instar esto Godefridus Henschenius, qui in primo de Dagobertis libro hujus Magni majores & res gestas diligentissimè conscripsit. II. *Dagobertus est Magni 2. Sigeberie ex Sigeberto filio, & Imnechilde nuru nepos. Sigebertus est na-*^{filius.} *tus anno Christi 535. mortutus autem anno 563. relicto post se se filio Dagoberto, quem multi cum avo confundunt, & res utriusque gestas invicem commiscent, ut paulò post patebit. Mortuus est anno Christi 687. filio Sigeberto, & filia post se relictis.* III. *Dagobertus est Childeberti filius. Dagobertus Magnus duos post se reliquerat filios Sigebertum, à quo Dagobertus II. descendit, & Clodoveum II. qui parens fuit Clotharii III. Childerici, & Theodorici; Ex hoc natus est Childebertus Dagoberti III. parens: Childeberto Francorum rege paucis diebus post (anno 701.) vita functo, ejus filius Dagobertus Imperii gubernacula adoptus, omnia ex arbitrio Plethrude uxori Pipini, & Theobaldi prefetti (sub quorum tutela erat) agebat; verba sunt Gebvvileri lib 3. Habsburg. c. 12. Confer Aimoin. de gest. Franc. c. 49. Obiit hic anno Christi 715. Ejus res gestas conscripsit supra laudatus Henschenius in tertio, sicut secundi Dagoberti secundo, libro Dagobertorum.*

§. 27. Enumeravimus Dagobertos; Qui vulgo circumferuntur: Ethnico è Gebvvilero; unde autem ipse habeat, non dixit: videtur Hanibaldi scrinia compilasse; Auctoris non omnibus probati: certè Johannes Isaacus Pontanus in originibus Francicis lib III. c. 2. censet barbari ac cœci ducis vestigii inflitisse, quotquot in historia Francica ipsum secuti sunt. Cur igitur, instas, Gebvvilorum, ab isto seductum, tu quoque secutus es? Dicam, quo consilio: Voluimus omnium, quotquot circumferebantur, etiam dubiorum, vel falsorum, Dagobertorum mentionem facere, ut certos at incertis, veros à suppositiis separaremus, adeoque distinctè de proposita materia disputaremus.

§. 28. Sequuntur Amandi, & ipsi distinctè recensendi. I. *Amandus Argentinensium antiquissimus Episcopus.* Hujus mentio fit in actis concilii Sardicensis, referente Athanasio Alexandrino Episcopo in Apologia secunda Constantio dicata. Postquam enim de actis Concilii istius egisset, & Epistola Synodi cæ subjcta variorum ex variis provinciis convocatorum Episcopo-

^{AMANDI}
^{1. Argenti-}
^{nensis}

rum enumerasset nomina, etiam Gallia Episcopos recenseret, qui erant: Maximianus, Verisimus, Victor, Valentinus, Desiderius, Eulogius, Sarbatius, Dyscolius, Superior, Mercurius, Declopetus, Eusebius, Severinus, Satyrus, Martinus, Paulus, Optatianus, Nicasius, Victor, Sempronius, Valerinus, Pacatus, Ieses, Ariston, Simplicius, Metianus, AMANTVS, Aemilianus, Iustinianus, Victorinus, Saturnilus, Abundantius, Donatianus, Maximus. Inter hos Episcopos comparet etiam Amanti nomen, quem fuisse Argentoratensem Episcopum colligere est ex actis Synodi Agrippinensis circa ea ipsa tempora celebrata; Huic enim sequentes Episcopi subscripterunt: Maximinus Trevorum, Valentinus Tricasium, Ieses Nemetum, Victor Vangionum, Amandus Argentinensis, Iustinianus Rauricorum, Eulogius Ambianorum, Servatius Tungrorum, Dyscolius Rhemorum, consentientibus & mandatibus Martino Episcopo Moguntinensis, Victore Mediomatricorum, Desiderio Lingonice, Panchario Vesontiensium, Santino Articulavorum, Victorino Parisiorum, Superiore Nervicorum, Mercurio Suesionum, Diopeto Aureliauorum, Eusebio Rhotomagensium. Ecce qui concilio interfuerunt Agrippinensi, etiam Sardicensi interfuerunt, duobus solum, Panchario & Santino, exceptis, nisi dicas & hos interfuisse, nomina tamen aliter relata esse, sicut & in aliis factum est: quare nulla nos cogit necessitas, ut Amantum Sardicensis, & Amandum Agrippinensis Concilii Episcopum alium credamus, quam unum eundemque Argentinum Episcopum. Nec obstat diversa scriptio Amantus, & Amandus. Nam Græcus erat, vel certè græcè scripsit, Athanasius, qui Amantum vocat, Græci autem in nominibus Latinorum propriis Grammaticam non adeò observate solent, sic ut vicissim Latinis, cum Græcorum nomina pronunciant. Imò & Latini variant. Quem enim Beda in martyrologio VI. Februar. vocavit Amandum Episcopum & Confessorem, eundem (ut ajunt) prid. non Novemb. vocat Amantium Episc. & Confessorem. Nec auctoritate caret hæc nostra sententia, Baronii nempe & Bucherii. Cæsar Baronius celeberrimus Annalium Ecclesiasticorum conditor de Synodo Agrippinensi adversus Trittenhemii errorem Chronologicum disputans, Anno 346. §. 8. sic differit: scimus Trittenhemium hanc (Colonensem) Synodum, in qua damnatus ponitur Euphrates, rejicere in annum Domini trecentesimum, septuagesimum quintum: sed

sed planè hallucinatur, cum constet, eosdem ferme Episcopos, qui interfuerunt Concilio Coloniensi, à quo depositus est Euphrates, præsentes quoque fuisse Synodo Sardicensi, nempe Maximinum, Valentimum, Severinum, Optatianum, Victorem, Simplicium, AMANDVM, Iustinianum, Servatium, Diocletianum, Martyrium, Euzebium, Superiori, Mercurium, Victorinum, & Eulogium. Haec tenus Baronius. Annalista igitur nobiscum sentit, Amantum, & Amandum esse unum eundemque Episcopum Argentoratensem, qui & Sardicensi & Coloniensi Conciliis interfuerit. Baronio Cardinali addamus Jesuitam Ægidium Bucherium Atrebatensem, ab Henschenio magni aestimatum. Is autem scripsit Belgum Romanum, Ecclesiasticum, & Civile, editum Leodii anno Christi 1655. Ipse ad annum Christi 347. §. 5. disputat, qui ex Galliis, & Germaniis Episcopi Sardicensi Concilio interfuerint? Allegaverat Athanasii supra à nobis relatum Catalogum Episcoporum, quos Pater Gallorum nomine dixerat, sed quia nomina Episcopatum omiserat Athanasius, Bucherius eadem supplet ex actis Concilii Agrippinensis, utpote in quibus singulæ singularis Episcopis Ecclesia lux extet adscriptæ. Adscripsit igitur etiam Episcopo Amando suum Episcopatum, nempè Argentinensem: Verba §. 5. sunt hæc: Ex Germania secunda, seu inferiore nostrate (Sardicensi concilio interfuerunt) Coloniensis Episcopus Euphrates, quem Athanasius ipse Epistola ad Solitarios, Agrippinæ, que superioris Gallia Metropolis est, Episcopum appellat, superiori appellans, quod in mapis Gallicis eum supremo loco positum videret; Servatius Tungrensis: Ex Belgica prima Maximinus Trevirorum, Victor Mediomatricum, Satyrus (forte Santinus), Virdunensium. E Belgica secunda Discolius Rhenorum, Mercurius Suesionum, Eulogius Ambianorum, Superior Nervorum: Ex Germanica prima, seu superiore, Martinus Moguntie, Victor an Viaturus? Vangionum, Iesse Nemetum, Amantus SEU AMANDUS ARGENTORATENSIMUM. Haec tenus Bucherius, diserte statuens, perinde esse sive Amantum, sive Amandum dixeris, personam esse unam eandemque, Episcopum nempè Argentinensem, qui si non in Sardicensi, saltem in Coloniensi concilio una cum reliquis consedit. Idem §. 6. occasionem quoque docet, quâ factum sit, ut Gallicani, & Germani Episcopi in concilium Sardicense sese conferrent, nempè auctoritate Athanasii, qui tum Treviris degenerat:

bat: Hos omnes Athmisi in Gallias, à Constante cum Oso patre (ut vocat) Mediolano vicerat, sedibus suis excitos in Arrianum perfidiam amavit; Synodisque similibus jam pridem assuetus, si non omnes similes, posteriores tamen aliquos, Maximinum puta, & Servatium secum una cum Oso Sardicam evictione publica deduxit; Ceteros, ut proxime sequerentur, bortatus, quod & factum. Etiam si autem probabilius statuamus inferiorius, Amandum nostrum Concilio Sardicensi omnino non, aut certe non statim interfuisse, attamen hoc certum est, quod subscripti pserit.

z. Burdegalensis.

§. 29. II. *Amandus Burdegalensis Episcopus.* Fuit hic aliquantum junior Argentinensi, id quod colligimus ex verbis Gregorii Turonensis Episcopi, qui lib. 2. de illustribus Aquitanie Episcopis c. 13. sic refert: si hos videas dignos Domino Sacerdotes, vel Exuperium Tolosae, vel Simplicium Vienna, vel Amandum Burdegalæ, vel Diogenianum Albigæ, vel Dynamium Engolismæ, vel Venerandum Arvernus, vel Alithium Cadurciæ, vel nunc Pegasium Petrogoriæ, utcunque se habeant seculi mala, videbis profectò dignissimos totius fidei religionisque custodes. Ex his collateralibus Episcopis facile ætatem Amandi Burdegalensis venabimur. Exsuperius enim coætaneus fuit Hieronymi, ut patet ex Epistola quarta ad Rusticum Monachum, & decima ad Furiam: floruit autem Hieronymus sub finem seculi quarti & initium quinti, floruerit igitur etiam eadem tempestate Exsuperius, & Exsuperii coætaneus Amandus Burdegalensis. Simplicius Viennensis Præfus ad annum Christi 417. spectat, ut videre est ex epistola septima Zosimi Papæ ad Episcopos Provinciae Viennensis & Narbonensis. Dynamius Engolismensis sub initium seculi quinti floruit: igitur circa eadem tempora & Amandus Burdegalensis; Imò Baronius juniorem ipsum facit, referens ejus ætatem ad annum Christi 431. quo anno obiit Paulinus, cuius epistolas ille ipse Amandus compilavit.

3. Vormatiensis prior.

§. 30. III. *Amandus Vangionum Episcopus.* Successit Victorius, qui Argentinensi Amando coævus fuit; Referente Calpare Bruschio, & ex ipso Gualterio in epitome. Pius fuit Ecclesia Vangionum pastor, concionando ac docendo fideliter prefuit; Ad ipsum e Roma venit Servatius, Tungrorum Episcopus: versiculi extant.

Præfus amavit oves proprias, & parvit Amandus..

Idcirco

Idecirco superis semper Amandus erit.

Ille DEum docuit ardenter Amandus amandum,

Et nobis igitur semper Amandus erit.

Sunt qui putant Amandum hunc fuisse eundem cum Argentinensi Episcopo, quod nescio, an cum aetate Concilii Agrippinensis conciliari possit. In his legimus Victorem Wormaltensium fuisse Episcopum, cum Coloniae concilium haberetur, simulque Amandum Argentinensem Antistitem interfuisse; Nullus igitur tum Wormaltensium fuit Amandus Episcopus; ne cogamur duos simul ejusdem Episcopatus Antistites admittere, contra quod disputat acriter Dion. Petav. Jesuita de Eccles. Hierarch. l. i. cap. ii. Nec legitur Argentinensis mutata sede Wormatiam concessisse. Unde nec assenti possumus Godefrido Henschenio cum in Diatribe de Episcop. Traj. pag 145. §. IX. refert, Servatum ab Amando Argentinensi Episcopo Wormatiae fuisse exceptum. Vetus erat tum moribus Ecclesiasticis ab una Ecclesia ad alteram migrare: Sic enim Canon XV. Nicænus cavit: *Propter multam perturbationem, & seditiones, quæ sunt, placuit consuetudinem omnibus modis amputari, quæ ῥῆγε τὸν κα-
ριβὰ præter regulam in quibusdam partibus videtur admissa, ἐσεῖπο πό-
λεως εἰς πόλιν μὴ μεταβαίνειν μήτε ἐπισκοπον, μήτε πρεσβύτερον,
μήτε διάκονον, ita ut de civitate ad civitatem non Episcopus, non Presby-
ter, non diaconus transeat.* Repetitus est Canon, & confirmatus in concilio Sardicensi, canone I. vide Tom. II. concil. f. 200. Et Tom. III. f. 19. & 57. Nam Sardenses notant in Arianis τὰς με-
ταβίσεις ἀπὸ μητρὸν πικέων εἰς μὲρον παροιας transpositiones à
minoribus civitatibus in majores parceras.

§. 31. IV. *Amandus secundus Vangionum Episcopus.* Vixit tem- & posse-
pore Dagoberti Magni Francorum regis, quippe cuius aliquod ex- rior.
stat diploma à Marquardo Frehero in libro de Lupoduno editum, in quo Ecclesiæ Wormaltensi Laudemburgum legavit: *ad basili-
cam S. Petri Apostoli, quæ est in VVormaltaci civitate construenda, cui præest
Dominus vir Apostolicus, AMANDUS, quæ verba sunt diplomatica,
dati anno 30. regni Dagobertini.* Confer Epitomen Bruschii apud
Gualther. T. 1. Chron. p. 899. §. X.

§. 32.. V. *Amandus Traiectensis:* Errant enim Laurentius s. Traje-
Beyerlinck T. 3. Theat. litera E. fol. 174. & alii, quando legunt: *genfis.*

Ultrajecensis: quippe quæ longè alia, quam Trajectensis, erat civitas. Traditionem vulgo receptam de hoc Trajectensi Amando in Epitome exhibet Gualterius T. 1. p. 825. verba sunt hæc: *S. Amandus in Aquitania, ex honestissima familia, Patre Serano, matre Amantia, natus: Ultrajectina Ecclesia Episcopus, evocatus ex Ultrajecto (Trajecto debuit dicere) Argentinensi Episcopatu præficitur à rege Galliarum Dagoberto, cuius filium Sigebertum in Castro Eysenburg baptisavit idem sanctus fidelis & miraculis clarus Episcopus Amandus.* Concionatus est Christum fidelissimè & magno zelo: sed cum populus verbum DEI non solum non audire, aut pœnitentiam agere vellet, sed contra veritatis verbum crudeliter etiam tumultuaretur; cestis Amandus isti furori, & resignata Episcopatus gubernatione anno Christi 640. Monasterium, à se & Dagoberto fundatum, ingressus est; ubi post aliquot annos febribus correptus ex hac vita mortali ad immortalem feliciter emigravit. Hactenus Epitome Bruschii. Quibus addi possunt, quæ superius §. 24. præmisi-
mus.

Status con-
troversie. §. 33. Jam revertimur ad statum quæstionis supra proposi-
tum §. 3. An Amandus ille Aquitanus, & Trajectensis Episcopus, primus à Dagoberto Magno Francorum rege Argentinensium institutus sit Episcopus circiter annum Domini nostri 640? Affirmat Guillimannus, cuius hæc sunt verba in libro de Episcopis Argentirensibus, & cum ipso plures alii. Possunt autem Guillimanni verba geminum sus-
tinere sensum: Velenim ita possunt intelligi: Primus Episcopus, quem Argentirensibus Dagobertus dedit; fuit Amandus Traje-
ctensis pridem Episcopus; vel ita: Amandus, quem Dagobertus Episcopum constituit, fuit primus Argentinensium Episcopus. Quomodunque intelligas, nos in negativam inclinamus, donec solidioribus, quam quas hactenus legimus, rationibus in affirmati-
vam pertrahamur. Distinguimus autem inter Episcopatus fun-
dationem, & dotationem; sæpè enim munifici Reges, & Principes
Dist. inter
fundatio-
nem & do-
tationem. Episcopatus, monasteria, templa amplissimis donis ditarunt, qui tamen eadæ non fundarunt. E. g. Pipinus monasterium, quod Adel-
bericus, dux Suerie & Alsacie, frater dive Otilie, ex vetustissima, & jam ruinosa arce tirasburgo, pro cuncti potentis Dei, ac divi Stephani gloria in-
tra Argentoratenia mania, pro ingenuis vestalibus jam dum construxer-
at, cui filiam quoque suam, nomine Attalan, multis jam annis sub Divæ Otilia

Otilia in Hohenburgensi monasterio regularem vitam, ac monasticam domum prefecerat Abbatissam, regius immunitatibus & privilegiis dotavit. Verba sunt Gebvvileri d. Comit. Habsp. lib. 3. cap. 13. quibus gemina scripsit Konigshoferus in Chtron. Argent. MSC. c. 4. f. 177. Hinc apparet istius monasterii alium extitisse fundatorem, nempe Adelbertum, alium dotatorem, nimirum Pipinum Caroli M. parentem: Eodem Gebvvilero referente: donavit quoque Lotharius Imperator sub idem (annum Christi 843.) tempus Ecclesie Vestalium divi Stephani Argentinensis oppidulum VVangen cum omnibus juribus, agris, decimis ad id pertinentibus, omnia ipsarum privilegia confirmingando, in chius donationis instrumento, adhuc sigillis & scriptura illaeso, idem Lotharius restatur, Adelbrechrum ducem id monasterium fundasse, Pipinum quoque regem ejus donationem tum confirmasse, tum locupletasse. Hac idem cap. 15. Manifestè distinguens iater foundationem, & locupletationem. Contigit etiam, ut fundationes in ampliorem statum trans fertentur, manente pristina fundatione; E. g. E:dem (anno 778.) tempestate Etio Argentinensis praeful oratorium Celle-monachorum à VVicgerno constrūcum in abbatiale monasterium pro XX X. monachis sufficienter dotatum circiter dominice nativitatis annum 79. supra DCC commutavit, unde ab eodem Etione usque in hanc diem Etonis monasterium nuncupatur, divi Landelini martyris & Eremitæ, in eademi valle quondam à latronibus occisi, reliquias nobilitatum, referente iterum Gebvvilero c. 14. Unde tamen simul observamus significationem vocis dotare, quod interdum idem sit, ac fundare, & constituere, vel certè eidem fundatori etiam tribuatur, quo sensu Gebvvilerus eadem voice usus est c. 12. præcedente, cum ita narravit: Adelbertus dux Germaniae ac Alsatiæ, frater dive Otilie, cœnobium Honovv, haud procul ab Argentorato, pro scolis monachis benedictine professionis, circiter annum dominice nativitatis XXI. supra DCC extructum, magnificè dotavit, cui Tumbanus, quondam Episcopus, primus Abbas presul, nec ex eo quicquam contendat Honovvensi Ecclesiæ cathedrali aut Episcopalem sedem fuisse. Cum plerique archib:missines & episcopi pompari mundanam fugiunt relíctis Ecclesiis suis monasteria in desertis locis extruxerint, quibus etiam postea presuerunt Abbates, ut de Hyd: lfo Archiepiscopo Treverensi, & Deodato Niverniensi quondam presule supra diximus: Idem fuit Abbatiæ Honovensis Adelbertus & fundator, & dotator; Nos verò do-

tationem eam dicimus, qua fundationi contradistinguitur. Lubentes igitur concedimus, quod Dagoberti Episcopatum Argentinensem dotaverint. Refert Gebvilerus lib. 3. de Comit. Habs. c. 10. quod postquam Arbogastus Argentoratensis Episcopus Dagoberti filium Sigebertum Austrasie regem, in venatione proprius novientum ex equo precipitatum, Dei auspicio vita precibus suis restituisset, rex & regina tres curtes (repudiaverat enim Arbogastus aurum & argentum & regis thesauros sibi praemii loco oblatos) principales, cum omnibus appendicibus suis & proventibus in jus ac dominium sancte Dei genetricis Marie, ac Argentinensium Episcoporum libere propter Deum tradiderint: harum prima Rubiacum oppidum, cum arce Freiburgo, pagis & universis possessionibus in Comitatu (ille jam,) sita, quam ob id nostrates superius munus datum appellant: secunda Bischoffsheim in Comitatu Troje; Terna vero in Comitatu Barga, qui nunc Ergovia, seu Augia dicitur, sita erat, super quibus in illustrata Alsacia libello plura dicemus. Nec minori magnificencia idem Dagobertus rex florentium Scotorum intra Vogasi montana heremiticam vitam sub idem (annum Christi 642.) tempus agenter, prosecutus est. Nam cum regiam filiam, & cœcam, & mutam, orationibus suis ad Deum fasis, in arce Troje nomine, quam vulgo Kirchheim prope martem (vole) vocant, & loquela & visum à superis impetrasset,endum territorium Haselacense Ecclesiam - - - sed etiam multas decimas pro Cœnobii exstructione dictus rex Dagobertus florentio Dei causa donavit. Ex his patet, quod Dagobertus Ecclesiam Argentinensem magnificè quidem dotaverit, sed nondum hinc sequitur, quod fundaverit. Præsertim si cogitamus dotationem istam non à Dagoberto magno, ut vocant, sed à Dagoberto secundo, Magni ex Sigeberto filio nepote, factam esse. Gebvilerus equidem Magno ea beneficia tribuit, verbis modo citatis immediate subjungens: Post hac tam multis rebus à Dagoberto gestis, rerum presentium solicius, nec minus providus futurorum, habito Pontificum ac Procerum regni Francorum conventu, throno insidens aureo, duobus sibi assidentibus regibus filiis, Sigeberto videlicet & Clodoveo (quem alii Ludovicum dicunt inter multa, quæde brevi & misera hominum vita locutus est, filios ad mutuam charitatem cohortatus, testamentum condidit, quo in primis, quæ Christi sacerdotibus donasset, ratasse mandar. Hæc ille. Sigebeitus autem & Clodoveus II. erant filii Dagoberti Magni, & iste quidem Dagoberti

Berti II. parents, ut dubium non sit, quin Gebv̄vileteus intelligat Dagobertum Magnum Ecclesiae Argentoratensis dotatorem; Cæterum Gothesfidus Henschenius lib. 2. de trib. Dagob. c. 3. seqq. & i. 20, quod ajunt, & eu. nō demonstravit, istas donationes esse factas à Dagoberto II. Magni nepote, postquam Episcopatus Argentinensis dudum ante esset fundatus.

§. 34. Statu controversiæ ita formato, asserimus. I. Dagober- *Affert. I.*
tum Magnum Episcopatui Argentinensi Amandum Aquitanum Trajeten. *erg. (1.)* &
sem pridem Episcopam, non p̄fecisse. Hanc allationem probamus *(1.)* *dīscit. &*
silencio. ex defectu idoneorum testimoniorum. Novimus equidem, quod ex lo-
gicis objiciant: à testimonio humano negativè non V. C. Cæ-
rum & illud novimus, ne minorem obligari, ut credat, apud antiquos
aliquid factum esse, nisi idoneis testimoniis doceatur, & probetur.
Jam verò videamus testimonia veterum. Guillimannus cap. 5. de
Episc. Argent. laudat Sigebertum testem, sicut enim pag. 38. scribit:
Videtur innuere idem Sigebertus haud multo post S. Amandum ex Traje- *Sigeberci*
tensi ad alium, &, ut credo, Argentinensem translatum. Scribit enim *Gembla-*
ad annum 638. S. Am:ndus, Tungrensi Episcopatu posthabito, verbi inst. et censis
officio. Sed timide causam ipse agit Guillimannus. Cui modo ri-
-*lletur, & quidem tantum insinuare Sigebertus, quod à Dagoberto in*
Argentinensem Episcopatum ex Trajetensi fuerit trajectus. Nec
immetit Guillimannus timide agit. Nam quod ex Sigeberto
produxit testimonium, ipsius caullam non probat. Scribit qui-
dem Gemblacensis, quod Amandus posthabito Episcopatu Tungreni
verbi institerit officio; sed non scribit, quod Episcopus institerit. Pa-
uld antē ex Gebv̄vileto audivimus, quod plerique archistarines & Epi-
scopi pomparam mandan. in fugituri, relictis Ecclesiis suis, monasteria in de-
sertis locis exstruxerint, quibus etiam postea prefuerunt Abbates: Id quod
exemplis Tumbani, Hydulfi, & Deodati subjectis illustrat: quare
N. C. Amandus, posthabito Episcopatu Tungreni, instituit officio
verbi: E. in novo Episcopata. Sed fuerit Episcopatus; necque ta-
men sequitur: E. Argentoratensis: Sed & Argentoratensis fuerit, non
tamen Sigebertus dicit, à Dagoberto ipsum esse Argentoratensi isti
Episcopatui p̄fectum. Ex Sigeberto igitur nullum patrocinium
suppetit.

§. 35. Jodocus Coccius Jesuita Molshemii anno 1621. edidit
K librū,

librum, cuius titulus est: *Dagobertus rex Argentinensis Episcopatus fundator.* In hoc, quæsivi idonea antiquitatis testimonia, & deprehendi quidem ad marginem capitinis decimi quarti adscriptos nonnullos auctores, unde narrationem suam Jesuita desumpsisse videtur, sunt autem *Vincentius in speculo*, dubio procul historiali; *Robertus Gangnius in annalibus Francorum*, *Historia Petri senioris*, unde *VVimphelingius* sicut, *Guillimannus in Episcopis Argentinenibus*, *Caspar Bruschius in Episcopis Germ. Episc. tom. Cratopolius de Episc. Germ. vita S. Amandi*, *Annales Argent. M. S. vita S. Sigeberti*. c. 6. *Aubert. Mirae. I. de orig. Monast. Belg. Antonius Majer. Iohannes Flander. Molan. indic. SS. Belg.* Sed vel silentia, cujus gratia adducti sunt, vel recentiores plerique sunt, quam ut rei tam antiquæ idoneum testimonium perhibere possint. Antiquissimus est *Vincens Bellovacensis*, qui vixit circa tempora Innocentii IV. P.R. medio seculo XIII. & scripsit Speculum historiale, quem secuti sunt reliqui. Is autem Amandi quidem vitam, in spec. histor. lib. XXI. c. 119. & 120. describit, sed Argentinensem fuisse Episcopum adeo nota refert, ut potius Traiectensem in Vancos, uti vocat, mortuum esse haud obscurè profiteatur. *Robertus Gangnius* seculo decimo quinto definente sub Ludovico XII. Galliarum Rege floruit Monachus, sed vel ideo in hac Amandi historia suspicetus est, quod, judice Ludovico Vive, in rebus patriis (Gallus autem natione fuit) & in primis favorum temporum affectui aliquantum indulgeat: referente Vol. de Script. Lat. lib. III. c. 11. Eadem tempestate vixit *VVimphelingius*, & communem hactenus traditionem sine ulteriori examine secutus est. *Franciscus Guillimannus* hoc adhuc seculo de Episcopis Argentinenibus retulit juxta vulgarem opinionem; *Caspar Bruschius* isto quidem vetustior est, sed non uno justo seculo: *Petrus Mersaeus. Cratopolius Minorita catalogum suum finit in Adriano II.P.R. ut & ipse inter recentiores referendus sit: Aubertus Miraeus Bruxellensis. Pontificius Protonotarius, & Decanus Antwerpensis, hoc ipso seculo vitam degit; Nam anno 1639. Bibliothecam edidit Ecclesiasticam: Antonius Majer juventutis Atrebatenensis quondam moderator anno 1579. edidit annales Flandriæ à Jacobo Majero Parocho. Blancoburgensi concinnatos, & ipsos antiquitate destitutos: Iohannes Molanus eadem tempestate floruit: Adeoque omnes intra hoc,*

*Et alio
modus.*

&

& lapsus seculum fuerunt, qui igitur fide antiquorum monumentorum destituti fidem invenerint in re adeo antiqua? Manuscripta quidem impressis codicibus adjiciuntur à Coccio, sed cuius ea sint vel ætatis, vel fidei, additum non est, sot. assis recentiora & ipsa sunt, ut ea fuerunt, quibus nos usi sumus in traditione Materni superius discussa, & infra utemur, cum Aurelia fabulam examinabimus; Quare hactenus in medio ista MSC. relinquimus.

§. 36. Cum igitur apud recentiores Amandus Dagobertinus parum præsidii habeat, videamus, an aliunde fidem ipsi conciliare queamus. Prostant *Martyrologia*, & in his præcipuum *Romanum* à Galesinio & Baronio notis illustratum; sed Amandum è Traiectensi factum esse Argentinensem Episcopum nescit: Hæc enim sunt verba: *Arverni in Gallia sancti Antholiani Martyris; eodem die sanctorum Episcoporum Vedasti & Amandi, quorum vita & mors plurimis miraculis exitit gloria; è quibus prior Atrebatensum, alter vero Traiectensem rexit Ecclesiam.* Audis Amandum Traiectensem, non Argentinensem Episcopum. Beda venerabilis Presbyter Tom. III. *Beda.*
Opp. fol. 39. in Martyrologio memorat in El none Monasterio celebrati depositionem S. Amandi Episcopi & Confessoris. Adeoque nec Beda Episcopatus Argentinensis facit mentionem. *Vñus vñdus Mo-* *Vñardi.*
nachus Gallus (Vir doctissimus & diligentissimus, laudante Vales. dis. de Martyrol. Rom. adv. Rosvveydum) qui iussu Caroli M. scripsit *Martyrologium, judicio Bellarmini de script. Eccles. §. 812. satis ac-*
curatum, ad diem VI. Febr. Sanctorum Vedasti, & in Elnone Monaste-
rio Amandi, qui Traiectensem rexit Ecclesiam, memoriam celebrat;
præterito Argentoratensem Episcopatu. Laurentius Surius Cat- *suri.*
thusianus ad instar Martyrologii concinnavit vitas sanctorum per
singulos menses distributas, quas alii, Franciscus nimirtum Haræus
& Zacharias Lippelous, iste S. Theologe Licentiatus Pontificius;
hic Carthusianus Coloniensis Monachus, in compendium redege-
runt, cæterum neque ille, neque iste, neque hic ullam Amandi è
Traiectensi ad Argentinensem Episcopatum à Dagoberto translati
mentionem fecerunt. Quis a. sibi persuadeat, Argentinensis Aman-
di memoriam ab enumeratis diligentissimis, sèpè prolixis, auctori-
bus prætermittendam fuisse, si quid tale contigisset cum Amando
& Dagoberto?

*Breviariorum, ut Be-
de, Argentiniensis.* §. 37. Ephemerides nunc, & Breviaria consularimus. Beda in
Ephemeride VII. Kal. Novembr. expressit memoriam *Amandi Con-*
fessoris; sed hunc fuisse Argentinensem Episcopum non dicit. *Breviarium Argentinense*, quod primum Ruperti, deinde Guilielmi
Episcoporum auspiciis prodiit, in lectione VII. Kal. Nov. Amandi
quidem nativitatem, miracula, & res gestas alias depraedat; sed
Episcopum, & quidem Argentoratensem, fuisse, reticet: Et licet
Ephemeridis tabula, *Amandi Episcopi Argentinensis* meminerit, non
tamen perhibet, quod à Dagoberto fuerit constitutus Episcopus
Treverensis Argentinensium. *Treverense Breviarium Vedasti & Amandi Episco-*
porum meminit & VI. Febr. & VII. Kal. Novembri, ut manifeste
apparet, ex eodem Amando geminum esse factum. Unde forsitan
Romanum Martyrologium ansam sumpsit Amandi ex Octobris
Moguntini, XVI. die expungendi. Moguntinum, quod auspicis Theodorici
Episcopi prodiit A. 1536. Amandi quidem *Episcopi* meminit, ut & *Legendæ*
ad VII. Kal. Nov. sed Argentinæ non meminit. Quare nec ex *Breviariis*, & quidem Argentinensibus, habemus, quod Amandus à
Dagoberto fuerit constitutus Argentoratensem Episcopus.

Missalium. §. 38. Advocemus & *Missalia*, ne quid interitatum relinqua-
mus. Anno Christi 1504. prodiit Argentorati *Missale*, ut titulus ha-
bet, *speciale*, in cuius quidem Ephemeridibus, ut & in *Registro Ecclesie Argentinensis*, habetur mentio *Amandi Episcopi*, sed sine addito:
Argentinensis, quod assutum est in *Missali Willhelmi Episcopi*, anno
1520. editi. In aliis Missalibus, ne quidem *Episcopi* alicujus fit
mentio, nedum *Argentinensis*, multò minus à Dagoberto constituti.
Moguntinum enim exhibet memoriam *Amandi Confessoris*: Basile-
ense addit *Sacerdotis & Confessoris*, de Argentinensi Episcopo altum
est silentium. Colophonem addimus Aimoinum Mönachum,
qui seculo nono vixit, & Dagoberti, ut & Amandi, res gestas cu-
riosè & prolixè enarravit, sed nec ipse uspiam ullam Episcopatus
Argentinensis mentionem vel levissimam injecit. Quis credat
igitur Amandum è Traiectensi Argentoratensem à Dagoberto fa-
ctum esse Episcopum: & tamen ejus tam illustris translationis ad-
eo nullam fieri mentionem in locis, ubi maximè poterat & debebat,
Martyrologiis, Breviariis, Missalibus, Ephemeridibus, Historiis,
Legendis, aliisque monumentis? Imò appetet, ut ex Amando sece-
cipit

xint confessorem, ex confessore sacerdotem, è sacerdote Episcopum,
ex Episcopo Trajectensem, è Trajectensi Argentinensem, ex Argenti-
nensi constitutum Dagoberti beneficio. Fortes oportet esse fidic-
ulas, quibus hanc extrahas ex præmissis consequentiam.

§. 39. Præmissa adeò evidentia sunt, ut vel Gallos, eosque
eruditissimos, coegerint fateri, Amandum illum Trajectensem pri-
dem Episcopum, sed Argentinensi nunquam præfuisse. Quod se-
cundum argumentum est desumptum (2.) à suffragio prestantisimo- (2.) à suf-
rum virorum. Quales sunt Scavola & Ludovicus Sammarthani, ^{suffragiosam-}
Quippe qui in enumeratione Episcoporum Argentoratensium ^{marthano-}
Amandum illum Aquitanum Trajecti Episcopum prorsus omit-
tunt Tom. 2. Gal. Christ. f. 206. Sic enim recensent: Amandus (pri-
ta, qui concilio Agrippinensi anno Christi 346. interfuit) Justus si-
ve Justinus, Maximinus, Valentinus, Solarius, Biulfus, Magnus,
Garonus, Landebertus, Rodobaldus, Magnebertus, Labyolus,
Gondoaldus, Aldus, Gando, Uto, Ansoaldus, Rotharius, Arbo-
gastus, Florentius, Wicernus &c. Hos illi Episcopos Argentora-
tensium recensent, nullius tamen Amandi Aquitani meminerunt:
quod aliantè ipsos fecerunt: ut Gualterius Tom. I. Chron. p. m.
825. ita recensens: Amandus Aquitanus, Arbogastus Aquitanus,
Rotharius ex ducali Gallorum stirpe, Florentius Scotus, Ansoal-
dus, Justus, Maximus, Valentinus, Solarius &c. Konigshoferus
in Chron. Arg. MSC. 4. f. 174. & Wimpelingius in Catal. Episc.
Argg. anno 1661. edito p. 7. Rotul. Cancel Argent. Bernhardt
Herkog. in Chron. Als. lib. III. hoc ordine collocant: Amandus
Aquitanus, Justus, Maximinus, Valentinus, Solarius &c. Bruschii
Epitomen à Gualterio laudatam Laurentius Beyerlingk in Theat.
vit. hum. tot. 3. lit. E. fol. 174. seqq. non modo sequitur; Sed &
dissentientes sugillat: Sunt, ajens, qui alio ordine recitent successio-
nem Episcoporum Argentinensium, sed falli, & toro cælo errare eos, & cer-
tissimum est, & vetuslis diplomataibus etiam demonstrari potest. At
Sammarthani non modo alio ordine recitant, sed & Amandum,
quem Bruschius Arbogasto præponit, planè omittunt, & hoc non
ex inadvertentia, sed destinato consilio: Isle enim Aquitanus, ajunt,
nunquam sedem illam (Argentoratensem) occupavit; & probantè si-
lentio idoneorum auctorum, cum nec acta ejus apud Surium, nec alia

apud Philippum Bonaspei Abbatem scripta, nec Herigerus, aut Verulfus alius scriptor id dicant. Hæc illi, qui & ipsi verulisti diplomatis nec caruerunt, nec nullam curam adhibuerunt. Suam enim Christianam, quam vocant, Galliam, ex conciliorum actis & decretis, seminorum Pontificum rescriptis, & epistolis; Martyrologiis, Bibliotheca Vaticana, Curiæ Romanæ scriniis, regio Chattophylacio, regestis summarum Galliæ Curiarum, secretis tabulariis Ecclesiærum Cathedralium, Cœnobiorum & illustrium regni familiarum, compilavunt, & ita quidem, ut scripta depravata historicæ fidei multis locis restituerint, ut verba ipsorum huc transferam ex præfatione. Ultero hinc sequitur; si Amandus Aquitanus patria, dignitate autem Trajectensis Episcopus, nunquam sedem Argentinensem tenuit; quod nec à Dagoberto Gallorum rege hujus sedis Episcopus, ne- dum primus, fuerit constitutus.

Affert. II.

§. 40. Afferimus II. Amandum primum Argentoratensem Episcopum inveniri eum, qui concilio Agrippinensi & Sardicensi subscriptis. Amandum aliquem dictis duabus Synodis interfuisse, vel certè Symbolis & decretis subscriptissimis, extra dubium esto: Nam supra probavimus, & inferius confirmabimus; Eundem Argentoratensem fuisse Episcopum lis etiam perorata est. Ex abundanti addimus unum vel alterum ex recentioribus, & quidem Pontificiis suffragium, quale est Petri Mersæi Cratepolii Minoritæ, in hæc verba loquientis: *Ad Concilium (Agrippinense putat) hoc plures fideles Episcopi convenere, inter quos præcipuus fuisse memorantur Maximus Episcopus Moguntinensis, Bonosus Trevirensis, Victor Vangionum, Iesse Nemetensis, AMANDUS ALSATENSIS, Victorinus Metensis, & alii nonnulli Pontifices.* Hæc ille apud Gualter. T. i. Chron. p. 1252. Accedat Auberti Miræi calculus ex Chronico, quod Belgicum scripsit, ad ann. 346. sic enim hic: *Post Consulatum Amantii & Albini, IV. idus Maias, Agrippinense, seu Colonionse Concilium celebratur, in eoque damnatur Euphratas illius urbis Episcopus, quod Christum Deum negare. Huic concilio Maximinus Treverorum, Valentinus Arclaten-sium, Donatianus Cabilonensium, Severinus Senonum, Optatus Tricasium, Iesse Nemetum, Victor Vangionum, Valerianus Antiodorensum, Simpli-cius Augustodunensem, AMANDUS ARGENTINENSIMUM, In-florianus Raurocorum &c. Episcopi subscripserunt. Satis hæc probant,* quod

quod volumus, Amandum illum seniorem extitisse Argentinensium Episcopum; sed an primus fuerit? Ita videtur Sammarthanis: *Amandus PRIMVS fidei apud Argentinenses institutor & Episcopus anno 346. interfuit cum aliis Antistitibus Synodo Agrippinensi, LONGE ALIUS EST A SANCTO AMANDO AQUITANO TRAJECTENSI, quem tribus fermè seculis praecepit*, l. c. Subscribit eruditissimis viris Gotfridus quidam Henschenius Jesuita in diatriba Dagob. lib. IV. pag. 219. c. 4. Postquam enim diu multumque de Amando disputasset, tandem concludit: *PRIMUS ergo fidei apud Argentoratenses fundator dicendus est Amandus senior, qui tribus integris seculis vixit ante S. Amandum Episcopum Trajectensem, quos indoctum vulgus non inter noscit, dum illius facta huic tribuit.* Hæc ille. Malumus nos *ἐπέχειν*, quam certi quid definire. Id quidem certum est, quod hactenus, quantum ego novi, nullus fuerit hoc Amando prior & vetustior in probatis literarum monumentis citatis inventus, an vero nullus alius antea ipsum nostrorum Episcopum extiterit: de hoc licebit cogitare. Irenæi certè ætate, adeoque secundo post natum Christum seculo in Germania etiam prima, ubi Argentoratum jam civitas fuit, Christianas Ecclesias fuisse fundatas, certum est: *Oportet igitur & creatos, qui e. us regerent, Episcopos fuisse, inferente* Ægidio Bucherio lib. VI. Belg. Rom. c. 3. §. 6. Dextri Chronicum ad annum 300. annotat de Episcopis etiam Germanis, qui concilio Sinuessoano in caussa Marcellini Papæ Romani apostatae, sed resipiscents habito, interfuerunt. Quæ testimonia hoc saltem dicunt, quod ulteriore cogitandi ansam & suspicionem moverit, etsi nihil definire velimus, præsertim cum & generalia sint hæc testimonia, & Dextri Chronicum non tanti fiat apud Aubertum Miræum in Bibl. Ecclesiast. f. 36. & alios.

§. 41. Objici poterat auctoritas per vetusti Breviarii Argenti- *objectione*
nensis, in quo ad diem XXVI. Octobris celebretur memoria S. A. *solvitur*.
mandi; Sed p. idem Henschenius lib. 1. §. 5. p. 33. In antiquo Bre-
viario Argentinensi, annis 1478. & 1489. excuso, celebratur XXVI. Octo-
bris festum S. Amaldi Episcopi Argentinensis lectionibus, quæ ad maiori-
num recitantur ex vita S. Amaldi Episcopi Trajetensis desumptis. Vnde
alius videtur errandi occasio data maxime, quodeodem die etiam colatur
S. Amandus Trajetensis, ob translatas eo die reliquias. Aperit erudi-

uit vir erroris fontem, nempe, quia lectiones Amandi Traiectensis Episcopi translatæ fuerunt in officium Argentinensis, & quidem eo ipso die, quo Traiectensis reliqua translatæ erant, hinc factum esse, ut, qui distinctissimi erant, & tempore maximè distantes, in unum fuerint conslati. Perinde ut Laurentius Ramirez de Prado Julianum in Chronico secutus Amandum Traiectensem confudit cum Hispano, notante eodem Henschenio in diatr. de Episc. Traj. §. XII. p. 50. Conjecturam probat Breviarium Treverense, quod supra laudavimus. Illi enim ipsi Vedastus & Amandus, quorum memoria die VI. Febr. celebratur, inveniuntur & diei XXVI. Octobris adscripti, manifesto indicio confusionis. Ea autem Henschenii testimonia eo pluris faciamus, quia scriptum suum desumpsit è veteribus diplomatis, atque sanctorum aliorum. An autem idem ille Traiectensis Episcopus Amandus à Dagoberto (Argentoratum) missus, s. Arbogastum Episcopum consecrari? An populos ad Rhenum, iussu Dagoberti, inviserit, & Episcopos dederit Argentinensibus? quod Henschenio videtur in diatr. de Episc. Traj. c. V. §. 9. & XI. p. 46. id altioris indaginis res est: Librum, quo id probare vult, nondum vidimus editum; Nam in editis sententiam suam proposuit, non autem probavit.

Momen-
tum con-
troversie-

§. 42. Alicuius momenti esse hanc de Amando Argentinensium, Dagoberto Gallorum Rege constitente, Episcopo controversiam, vel unum illud probat, quod ex Auberianis Prætensionibus l. 2. c. 3. allegari potest, & confirmant Axiomata Politica compendiose edita. Nam p. 12. §. 16. hæc legimus verba: Argentoratensis Episcopatus à Francie rege Dagoberto fundatus est, ideoque etiam nunc ad Monarchiam Francicam pertinet. Ecce, fundamentum prætensionis auctor libri ponit in fundatione Episcopatus Argentinensis, utpote à quodam Franciæ rege facta; si igitur ostenderimus, Argentoratensem fuisse Episcopatum prius, quam ullus Regum Gallicorum Christo nomen daret; nec Amandum à Dagoberto fuisse ordinatum Episcopum, quorum utrumque ostendimus, ultro corruit, quod iste superstruxit, ædificium prætensionis.

§. 43. Ut autem Amandum illum Agrippinensis & Sardicensis concilii illustre membrum, eo certiore habeamus, age, aliquanto amplius de eo differamus. Consideremus (1.) etatem qua vixit.

vixit. In proclivi hæc & facilis erit computatus, dummodo cogitemus tempora Conciliorum Sardicensis & Agrippinensis habitorum. Sardicensem Synodum quod attinet, clarus est apud Socratem lib. 2. hist. c. 15. locus: *Vndeclimo anno post mortem Patri duorum Augustorum, Ruffino & Eusebio Coss. Concilium Sardicense coactum est.* Id quod etiam Sozomenus lib. 3. hist. c. 11. confirmat. Constantinus igitur M. jam obierat, sicut & ipsius filius οὐάρυμας Constantinus Junior, superstitibus duobus reliquis Constantio orientis, & Constante occidentis Imperatoribus. Hoc verò tempus, juxta computum Baronii, incidit in annum Christi 347. quo sum etiam retulerat noster Gesner. d. Concil. Tom. 1. p. 169. & Jac. Cappel. Cent. 4. hist. Eccles. p. 80. Vixerit igitur Amandus Argentoratensis medio seculo quarto. Cum hoc tempore coincidit tempus Synodi Agrippinensis, habet, juxta Baronium, Sammarthanos, Compilatorem concilioram, circa annum Christi 346. post consulatum Amantii & Albini: Juxta Bucherium autem circa annum 349. adeoque post concilium Sardicense. Alii terminum protogant, nominatim Scholastes in notis ad concilium Agrippinense T. 2. Concil. f. m. 704. ad annum 350. vel 351; Ulterius adhuc Trittenhemius apud Surium Tom. VI. die 18. Novembribus in Maximo; Resert enim ad annum Chr. 375. Ulterius adhuc procedunt Annales Colonenses apud Gualter. To. 1. Chron. p. 1252. conjicentes synodum in annum Christi 398. sic enim habent: *Episcopi Gallici consilium Coloniae auctoritate Iulii primi summi Pontificis coegerunt, ac hereticum (Euphratam) ex auctorarunt, ac officio pastorali anno Domini 398 exuerunt.* Hæc illi.

44. Hæc sententiarum discrepantia dubiam fere facit ætam Amandi, nisi quod intra seculum quartum omnes tamen sese contineant, ut adeò verum adhuc maneat, quod supra ostendimus, Amandum seculi IV. Episcopum suffragio omnium differre ab altero illo Aquitano in seculo VII occurrente. Videbimus tamen, quid de discrepantibus illis sententiis sit habendum. Ut autem ὡς πεπτέρον agamus, annalium Colonensium computus secum ipse fœde pugnat. Referunt enim tempus habita synodi Colonensis in annum Christi 398. & dicunt, eam synodum auctoritate Julii I. Episcopi Romani suisle convocatam, quo tamen tempore diu in vi-

Amandi
L. etas

Examini-
tur senten-
tia:

*Annalium:
Coloniensium.*

vis esse desierat Julius I. papa Romanus, qui igitur hic convocaverit sua auctoritate concilium Coloniense? Sed & illud vel maximè obstat, quod, concilii Agrippinensis actis testantibus, illi ipsi Episcopi, qui huic synodo interfuerunt, interfuerint etiam concilio Sardicensi celebrato sub annum Christi 347. Ut adeò, juxta computum Annalium Coloniensium, inter Sardensem & Agrippinem intercesserint 51. anni; Quis autem credat Episcopos, jam Synodi Sardensi tempore satis grandævos, superfluisse, & omnes quidem, post 51. annos? Et ne quis excipiatis impossibile hoc non esse, quod eousque vitam nonnulli produxerint, sicut de Servatio Tungrorum Episcopo annales referunt, quod obierit anno ætatis 373. apud Gualter. T. i. Chron. p. 1483. (Forsan autem A. Ch. 373. non autem tanto suæ ætatis tempore, obiit. Vid. Bucher. Belg. Rom. lib. XII. c. 6. §. 4. f. 371.) Nonnullorum dabo successores intra annum 398. substitutos. Valentino Arelatensi circa annum Christi 353. successit Saturninus, celebris ille Arianorum fautor, ut ex Arelatensi Arianorum conciliabulo, & Biterrensi, patet. Certè synchronus fuit Hilario Pictaviensi, utpote suo adversario, qui sub Constantii ætatem vixit. Baronius ipsum refert in annum Chr. 356 Scholiastes autem Tom. 1. concil. in annum 362. nec ultrâ. Successorem habuit Concordium, qui concilio Valentino I. ad Rhodanum 12. Julii Anno 374. celebrato subscriptis. Hunc exceptit Constantius, qui concilio Aquilejensi anno 381. interfuit; si igitur intra annum 398. Arelatenses Episcopi fuerunt Saturninus, Concordius, Constantius, Valentini successores; qui Valentinus concilio Agrippinensi anno 398. subscriptis? Forsan è sepulchro rediit, & subscriptis? Nugae! Ita Maximino, qui in Agrippinensi Euphratam damnavit, successit anno præter propter 353. Paulinus, certè eo tempore Episcopus fuit Treverensis; Nam nomen ipsius legimus in actis concilii Arelatensis, quod eo tempore habitum est: in quo, cum Arianis subscribere nollet, damnatus, & relegatus est. Successerunt ipsi Bonosus, Brieto, qui & ipse concilio Valentino subscriptis; Felix, qui anno 386. synodo Treverensi interfuit: Qui igitur Maximinus, diu antè ipsos defunctus, nomen suum Agrippinensi concilio collocarit?

§. 45. Supersedeo plurium & reliquorum Episcoporum suc-
ces-

cessores ad illud usque tempus subjungere; Nam ex dictis facile apparet ἀναχρονίου annalium Colosiensium. Isdem argumentis & Trittenhemii computus destrui potest, sicut eum destruxit Baronius an. 346. §. 8. & Baronii Epitomator Spondan. an. 346. §. 3. Baronii verba sunt: *Plane (Trittenhemius) hallucinatur, cum constet, Trittenh., eosdem fermè Episcopos, qui interfuerunt concilio Colonensi, à quo depositus est Euphrates, præsentes quoque fuisse synodo Sardicensi: subjungit deinde Episcoporum nomina, & addit: hos, inquam, qui cum aliis oculo præsto fuerunt concilio Colonensi, nominatos etiam reperies ab Athanasio astitisse synodo Sardicensi, ut ex hac parte nihil sit, quod idem concilium rejici posse ad triginta (multo igitur minus ad quinquaginta & unum) annos; Cum etsi non omnes, maiorem saltem partem ex his Episcopis ante tempus illud constet fuisse defunctam, & alios in locum ipsorum esse sufficlos: Adeò ut in dubium revocandum non sit, circa tempus concilii Sardicensis, Colonensem synodum habicam esse, & hoc ipso 346. anno, ut ex nota consulam patet.* Hæc Cardinalis verba non spernendis argumentis Trittenhemii computum, & multo magis Annalium Coloniensium, erroris convincent.

§. 46. Has difficultates ut removeret, & Trittenhemio suppetias ferret, conciliorum Scholia in notis ad concilium Colonense Tom. 2. Concil. fol. m. 704. & 705. duas nobis facit synodos Colonenses in causa Euphratæ habitas, alteram tempore concilii Sardicensis anno 346; alteram vero paulo post, nempe anno 375; juxta computum Trittenhemii: verba ejus sic habent: *His ad extremum addo, non valde à veritate alienum videris, duo in causa Euphratæ concilia habita fuisse: unum ipso anno Christi 346. qui inscribitur post consulatum Albini & Amantii; alterum, quod sentit Trittemius in Maximo anno Christi 375. sub Maximo Moguntine Ecclesiæ Episcopo.* Hæc ille. Et ut sententiam suam uberior declararet, subdidit: *secundum hanc sententiam dicendum foret, priori Maximinum Trevirensim, Lucium, aut Martinum Moguntinum anno Christi 354. teste Baronio relegatum, Servatium Tungensem, cum Amando Argentoratensi, aliisque aliarum dioecesiū Episcopis interfuisse, atque Euphratam calumniosè fortè denunciatum, absolvisse; ad palinodiam cantandam induxitisse.* Posteriori autem præsto fuisse Maximum Moguntia Ecclesiæ Episcopum, Severinum, aliosque Episcopos, atque in ea Euphratam condemnatum, Episcopatu amotum, Severi-

Scholia sua recensentur.

num autem substitutum esse. Hacenus Scholastes conjecturam suam
verius, quam definitam sententiam proposuit. Ipse enim dubius
est: dum videtur ait, non valde alienum à veritate. Item: dicendum
foret &c.

Expendi-
m. (1.)

(2.)

(3.)

discuti-
z. (1.)

§. 47. In hac Scholastis sententia observamus I. Amandum Argentoratensium Episcopum priori concilio Agrippinensi anno 346. habito interfuisse, quod nostræ sententiae favet, qui volumus illum Episcopum intra tempora concilii Sardicensis & Agrippinensis, sive unum, sive duo fuerint, relatum. II. Eundem Amandum posteriori concilio non interfuisse, sicut oppositio docet, inter Episcopos qui priori, & qui posteriori interfuerunt, utpote potissimum saltem partem defunctos. Certè non amplius superfuit Maximinus Treverensis, utpote cui Paulinus jam anno 353. succeſſerat; Nec Martinus, utpote relegatus, nec plerique reliqui in subscriptione concilii anno 346. occurrentes. Quare admidum probabile est, & Amandum post triginta annos non amplius superfuisse. Interfuerit autem etiam secundo, nihilominus manet, quod dudum ante fuerit Episcopus. III. Eadem Amando non convenire absolitionem in concilio priore factam. Nam acta aliud testantur; Testantur enim, quod Euphratas ab Amando Argentoratensi fuerit & literis prins, & deinde coram condemnatus. Qui igitur ipsum absolverit? *Dicas*: absolvit ipsum in priore, sed damnavit in posteriore Synodo. §. Nondum probatum est ipsum posteriori quoque Synodo interfuisse; imò haud obscure ipse Scholastes innuit, non interfuisse, cum distinxit inter Episcopos, qui priori, & qui posteriori interfuerunt; Et inter istos retulit etiam Amandum Argentoratensem: inter hos minimè.

§. 48. Sed videamus Scholastis pro duplii synodo sive rationem sive conjecturam: *Hoc non unius*, inquit, *sed plurium Episcoporum suffragia indicare videntur*, dum eum *ab aliis Episcopis justè judicatum fuisse* ajunt. §. (1.) Tale suffragium tulit Maximinus, qui priori interfuit concilio, & tempore posterioris jam mortuus erat; sic enim ille: *omnis mundus jam ore Domini cognovit* (Euphratam) *esse damnatum*. Jam igitur damnatus fuerat Euphratas, & hoc soleniter; & sequeretur, ante prius, cui Maximinus interfuit, aliud Coloniense esse habitum. *Severinus Senonensium Episcopus &*
ipse

ipse tale tulit suffragium : cum constet Euphratem subscriptione fratrum plurimorum in spiritum sanctum blasphemasse &c. Puto jure ab Episcopatu esse dejectum. An hoc suffragium tulerit in posteriori vix videtur credibile , cum usque ad annum 373. habuerit novem successores Episcopos qui plus temporis requirunt. Iesles, Athanasii testimonio, interfui concilio Sardicensi , & postea Agrippinensi sic dicto priori, an vero probabile est, eundem in tantis tribulationibus post 30. annos superfuisse? Valerianus Antissiodorense Episcopus meminit in suo voto, quod Euphratas a s. Episcopis jam fuerit condemnatus , adeoque videtur aliam omnino synodus velle , & proinde in posteriori Colonensi votum tulisse. Sed factetur ipse Scholastes priori synodo Colonensi plures , quam s. Episcopos , interfuisse, ut ipsius verba §. 11. allegata aperte praesete ferunt. (2.) Consequentia συναγωγής laborat. Nam N. C. Euphratas ante concilium Agrippinense fuit damnatus , E. ab alio concilio , & quidem Colonensi . Damnari enim quis potest a singulis Episcopis in concilio nondum congregatis ; cum orthodoxi sibi in vicem scribunt de heterodoxia alterius , & dissensum suum ab ipso declarant ; Etiam ipsis auditores possunt prius improbare sententiam sui pastoris , quam in concilium coeant Episcopi , imo hac ipsa improbatione ansam date conciliis , id quod in hoc casu videtur contingere. Nam in synodo recitata est epistola plebis Agrippinensis , sed & communium castrorum Germania secunde de nomine Euphrata , qui Christum Deum negavit : Et Amandus ita loquitur : Siquidem in presenti , quando Euphrata a s. Episcopis sententiam accepit , me inter ipsos fateor esse consentaneum , qui epistola meis ad eundem deponendum consensi. Episcopi igitur Germaniarum epistolis prius invicem agebant adversus Euphratam , damnantes haeretici errorem , antequam in concilio coirent. (3.) Contradicit sibi ipse Scholastes , assertens , quod in priore synodo Euphratas fuerit absolutus , in posteriori damnatus : Qui igitur Episcopi in posteriori tam fuerint absurdii e. g. Maximinus , ut diceret : Euphratam (perditum & blasphemum) omnis mundus jam ore Domini cognovit esse damnatum : Severinus : Cum constet Euphratam subscriptione fratrum plurimorum in spiritum sanctum blasphemasse &c. Valerianus : sufficerat a quinq. Episcopis Euphratam blasphemum &c. esse depositum. Si in priore concilio

cilio fuissest absolutus, ut potè calumniosè delatus; vel palinodiam cœciniissest, & ad veram Ecclesiam rediissest?

Aliorum.

§. 49. Cum igitur Trittenhemii sententia cum actis non possit conciliari, præstat eam erroris redarguere. Neque tamen propterea ipsa quoq; acta sunt omnino rejicienda, vel in dubium revocanda, quod fecit Baronius Annal. 346. §. 7. Spondan. Annal. 346. §. 3. Scholiaestes ad concilium Colon. To. 2. Concil. f. 702. Sammarth. Gal. Christ. T. 1. f. m. 118. §. 6. Ratio ipsorum primaria est, quod non videatur verisimile aliquem Episcopum in solenni synodo, ut erat Colonensis anno 346. habita, damnati tanquam hæreticum, & ne quidem laica communione dignum haberet, quod statutum est in Euphratam, & tamen proximo post anno ad orthodoxam synodus evocari, ut erat Sardicensis, anno 347. habita, imd splendidissima pro orthodoxis legatione, ut Euphratas ad Constantium, defungi. Sed Rz. (1.) præsupponi ab his auctoribus, quod nondum probatum est, nempe synodum Colonensem celebratam esse anno 346. adeoque ante Sardicensem. Regerunt quidem illi, habitam omnino esse post consulatum Amantii & Albini, quarto idus maj. sicut acta testentur; jam verò ille consulatus inciderit in annum Christi 346. Sed Rz. dubium per æquè dubium probatur. Nam & hoc in questione est, num inter punctio rectè sit facta? Annon ita fuerit facta: Post consulatum Amantii & Albini quarto, idibus maj. Amantius & Albinus consules fuerunt anno Christi 345. ut quartus ipsorum annus inciderit in annum 349. & ita biennium intercesserit inter synodum Sardicensem, habitam anno 347. & Agrippinensem celebratam anno 349. Intra id temporis spatium facile fieri potuit; ut Euphratas à synode Sardicensi revertens in Photinianismum laberetur, sed etus ab Arianis, & Arianorum symbolicis occultis Samosatenianis & Photinianis. Etiam si enim Photinus tempore concilii Sardicensis, & forsitan etiam Agrippinensis nondum adē innoverit, innotuerat tamen hæresis Samosateniana & Artemonica, quæ eadem fuit cum hæresi Photini. Neque insolens est, ut ad priora revertantur, ut à præcedentibus consulibus potioribus, vel præstantioribus subsequentes anni denominentur, quod Ægidius Bucherius lib. IX. Belg. Rom. c. 6. ad ann. Chr. 349. exemplis probat, nec Baronius abnuere potest an. 346. §. 1. (2.) Non est præter omnem

omnem sive morem, sive rationem, si quis Episcopus pridem hæreticus & damnatus, sed resipiens, deinde in concilium aliquod evocetur orthodoxum, inter orthodoxos sedeat, & legatione aliqua fungatur honorifica. Rari tunc erant, in Germania præsertim, præstantes Episcopi, Arianis ubique prævalentibus, quare quotquot habere poterant, suarum partium, eos amplectebantur orthodoxi, quos opponerent hæreticis potentissimis & callidissimis. Quod in Euphrata fieri potuit, utpote præstante viro, nisi obstatet Severini electio successoris, ad probandum, quod Euphratas propterea fuerit rejectus.

§. 50. Cum igitur nulla gravis ratio hactenus allata sit, qua re acta concilii Agrippini rejiciamus, aut in dubium revocemus; sicut inconclusa synodus hec nostra, à variis nostris Ecclesiis Agrippinensi, Treverensi, Tungrensi, aliisque, quavis etate semper agnita, traditione nunquam interrupta, scriptoque roborata. Nosque in antiquitatis venerandæ disquisitione non plus, quam oportet, sed ad sobrietatem sapiamus: ut cum Bucherio rerum Belgicarum, Judice Henschenio, peritissimo (de Episc. Traj. p. 66. l. 3. n. 11.) lib. IX. c. 6. §. 7. loquamur. Esto, mendum in tempus irreplerit; quia tamen tam antiquam Synodum, propter mendum in tempus illapsum in MSC. tam familiare, rejiciat? Ut denuò ejusdem verba usurpetus. Cl. Hermannus Conringius in exercitatione de constitutione Episcoporum Germaniaꝫ §. 4. sobrie de hac synodo, & ex mente nostra, judicat. Ut enim probet Germaniam, saltem Romanis subditam, suos habuisse Episcopos, inter alia ita differit: Præter hos Nemetes, Vangiones, Argentinenses, sive Tribocos, Mediomatrices, Ambianos, Rauracos, & Tungros, Episcopos habuisse, atla concilii Provincialis Colonensis, à quo Euphrates, vel, ut aliquibus dicitur, Offracta, Episcopus Colonensis, ob heresim Arianam anno 346. Episcopatu pulsus est, docent. Neque enim usque adeo interpolata illa esse, ut nullam omnino mereantur fidem, argumenta Baronii evincunt. Hactenus Conringius. Confer Ursil. histor. Basil. p. 64..

§. 51. Postquam vidimus Amandi nostri ætatem, consequens *II. Dignitas* est, ut & (II.) Dignitatem Episcopalem consideremus. Jure equidem divino Episcopi & Presbyteri inter se non differunt, nisi nomine, res & officium idem sunt jure tamen, vel potius more, Ecclesiastico distinguuntur, ut Episcop⁹ summus inter Presbyteros esset: *Vt ergo,*

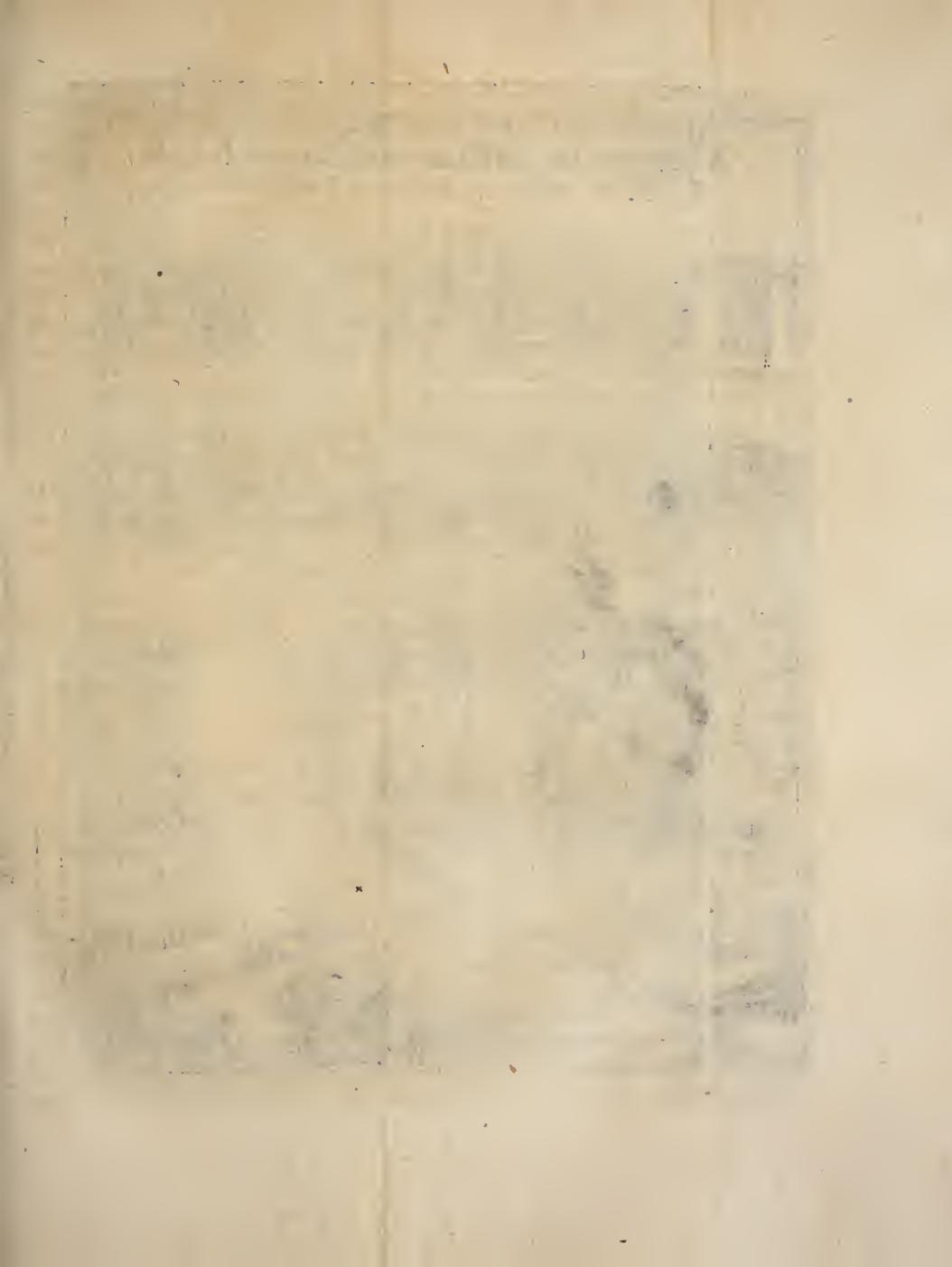
ergo, annotat Hieronymus in epistolam ad Titum, Presbyteri sciunt, se ex Ecclesiæ consuetudine Episcopo sibi præposito subjectos esse; ita Episcopi neverint, se consuetudine magis, quam Æminicæ dispositioni veritate, Presbyteris esse majores, & in commune debere Ecclesiam regere: Mosen imitantes, qui, quum in potestate haberet solus præesse populo Israël, 70. elegit, quibus cum populum judicaret. Quibus genuina est Leonis I. epistola universis Germaniarum regionum Episcopis inscripta, deprehendent Germanos nostros in seculo quinto, quo exaratæ putantur istæ literæ, fictitium istud inter Episcopos & Presbyteros, quasi iure divino introductum, discrimen ignorasse vel neglexisse, imò & contrarium statuisse. Conqueritur enim Leo, quod quidam Germaniarum ac Galliarum urbium Episcopi frequenter Chorepiscopos (qui juxta Canones Neo-Casarenses, sive secundum aliorum decreta Patrum, iidem sunt, qui & Presbyteri) vel Presbyteros destinarent, qui absente Pontificis altaria erigant, Basilicasque consecrarent &c. i. e. officium Episcoporum obtineant. Etiamli autem non præfuerint Episcopi Presbyteris jure divino, præerant tamen, & quidem jure humano. Id quod etiam in tertio, multo magis in quarto, seculo jam obtinuit. Tertullianus, qui sub initium seculi tertii floruit, in libro de baptismo, quem adversus Pseudoprophetissam Quintillam scripsit, c. 17. id discriminis manifestè docet: sic enim ille: Dandi (baptismi) quidem jus habet summus sacerdos, qui est Episcopus; Dehinc Presbyteri & Diaconi, non tamen sine Episcopi auctoritate propter Ecclesiæ honorem. Differt igitur Episcopus à Presbytero non nomine solum, dum summus Sacerdos vocatur, sed etiam ordine, dum sacramenti administratio primum Episcopo competit, deinde demum Presbytero. De differentia inter Episcopos & Diaconos res in confessio est. Unicum tantum, sed illustrem, locum dabo ex medio ferè tertio seculo, nempe Cypriani, qui de ministerio Ecclesiastico multa hinc inde suis epistolis inseruit. Ipse autem ad Rogatianum Episcopum, de Diacono suo conquestum, ita perscripsit: Meminisse Diaconi debent, quoniam Apostolos, i. e. Episcopos & Præpositos Dominus elegit: Diaconos autem post ascensum Domini in caelos Apostoli sibi constituerunt, Episcopatus sui & Ecclesiæ ministros: ep. 65. §. 4. Hæc ille adversus Rogatiani Diaconum, qui immemor Sacerdotalis loci, & officii, ac ministerii sui oblitus, contumelias & injurias suis Episcopum exacerbaverat. Unde patet,

emi-

eminentiorem esse Episcoporum præ Diaconorum gradum. Sin velis ejusdem Martyris de discrimine inter Episcopum & Presbiterum sententiam, habes illam in epistola 52. §. 4. ad Antonium de Cornelio & Novatianο perscripta; Sic enim ille de Cornelio Romanorum Episcopo : Non iste ad Episcopatum subito pervenit, per omnia Ecclesiastica officia promotus, & in divinis administrationibus Dominum sapè promeritus, ad Sacerdotii sublime fastigium cunctis religionis gradibus ascendit. Loquitur autem de Episcopatu, quem Novatianus Cornelio dubium reddere allaborabat, & ipsum vocat *Sacerdotii sublime fastigium*, ut in domo est tectum, vel in scala supremus gradus; Presbyteratus igitur est inferior gradus. Lege apud Eusebium historicum lib. VI. c. 35. quæ ipse Cornelius ad Fabium Antiochenum Episcopum exaravit de gradibus istis vel functionib. Ecclesiasticis, Presbyteratu, Diaconatu, Subdiaconatu, Acoluthia, Exorcismo, & Lectoratu, quæq; nos annotavimus in nos. is Antiqu. Eccles. Evang. sec. III. art. 11. §. 12. seqq. Et ut propius ad scopum feriamus, in concilio Arelatensi, habito anno Christi 314. cui etiam Germania Episcopi interfuerunt, & subscripterunt; Canone XVII sanctitur, ut nullus Episcopus alium Episcopum inculpet, vel, ut alii legunt, conculet; Mox Canone XVII subjungitur de Diaconibus urbicis, ut non sibi tantum presumant, sed honorem Presbyteris reservent, ut sine conscientia ipsorum nihil tale faciant. Hinc patet differentia inter Presbyteros & Diaconos. In concilio Niceno, cuius doctrina & canones in Sardicensi concilio, cui Amandus noster interfuit, vel certè subscripti sunt approbati, statutum est Canone 8. quid habendum sit de Episcopis aliunde in civitatem Episcopalem venientibus, nempe si recipientur in Clerum, Presbyterorum loco, & non Episcoporum, habendos esse, in una civitate duo Episcopi probentur existere: ἵνα μὴ εἰ τῷ πόλει δύο ἐπίσκοποι ὁσιοί. Et in can. 15. sanctitur, ne de civitate ad civitatem μήτε ἐπίσκοπος, μήτε πρεσβύτερος, μήτε διάκονος, neque Episcopus, neque Presbyter, neque Diaconus promoveatur, seu transferatur, μηδετε βασιλεὺς. In eodem concilio, referente Gelasio Cyziceno, statutum est: τὸν μὲν ἐπίσκοπον ἐπέχειν κατὰ τόπον τῆς κυρίας, ὡς κεφαλὴν μετ' αὐτὸν ἔντα τῆς ἐκκλησίας: Episcopum debere obtinere locum Domini, tanquam caput post illum Ecclesie, quam recepit; Presbyter tenere debet sedem & locum Seraphicum & seq.

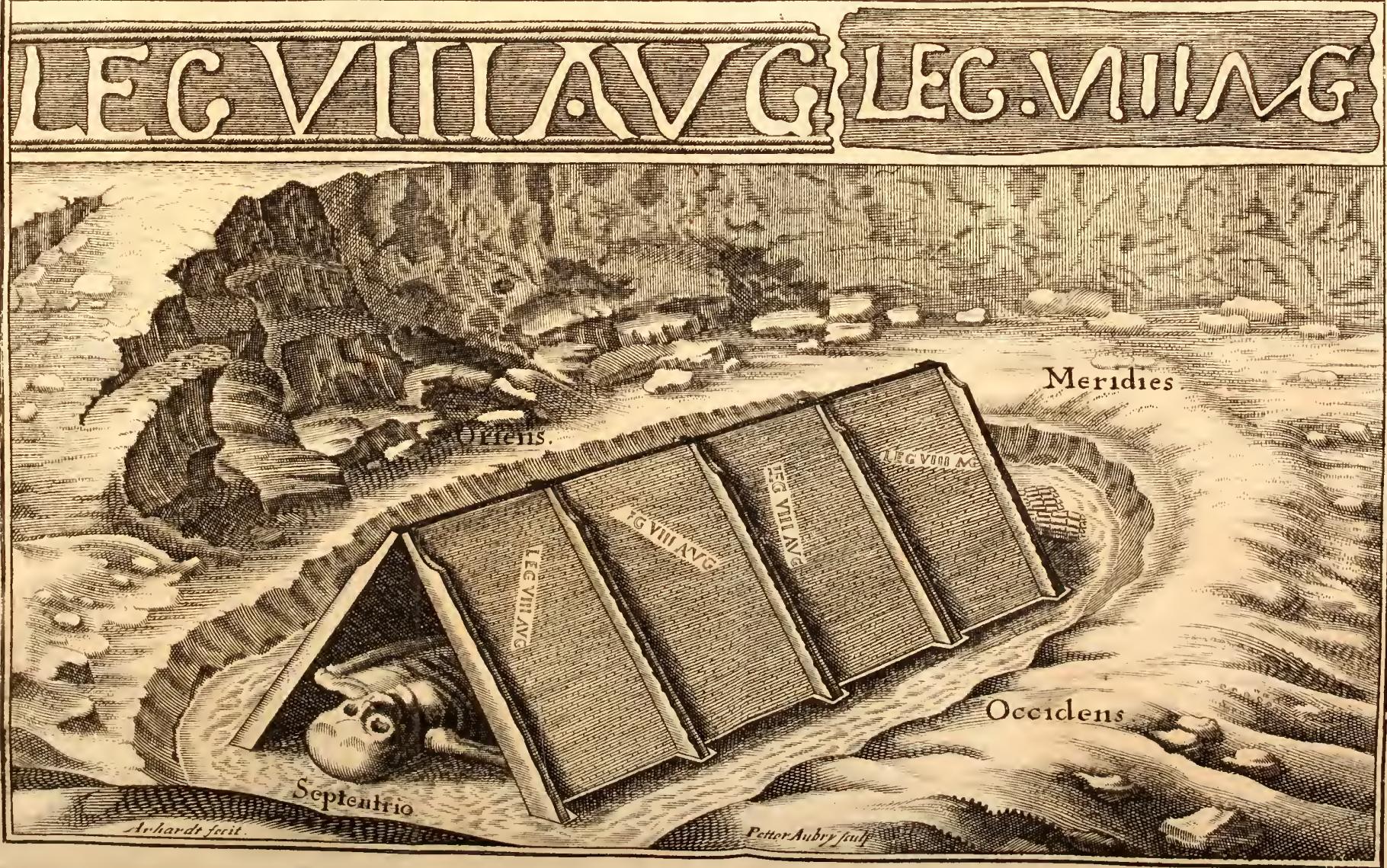
T. 2. concil. f. 436. In eodem can. 18. Diaconi jubentur *in sua mensura manere, scientes, quod Episcoporum quidem ministri sint, inferiores autem Presbyteris habeantur.* Sardicenses Patres, in literis, quibus ipse Amandus auctor subscriptis, conqueruntur de Arianis, quod alicui suorum sycophantatum I. chyrę, qui nec Presbyter quidens erat, επιστολήν ὥρα Episcopatus nomen indulserint. (T. 3. conc. f. 55.) quo fine? ut magnificientia nominis per sycophantiam auditores percelerent: paulo post eandem artem notant, quod Orientales ex Arianis fecerint Diaconos, ex diaconis Presbyteros, ex Presbyteris Episcopos. In conc. Antiocheno, quod an. 341. celebratum est, can. V. decretum hoc exstat: *Si quis Presbyter vel Diaconus contempto suo Episcopo seipsum ab Ecclesia segregaverit, & privatim apud se collectis populis, altare erigere ausus fuerit, & nihilominus, Episcopo se exhortante, & semel & iterum revocante, inobediens existiterit, hunc modis omnibus deponendum, nec aliquando consequi curationem, aut proprium honorem præcipere speret.* Ita Antiochenus habet canon, ex interpretatione Isidori Mercatoris. Habita quidem est synodus ab Arianis, sed canon de re inter orthodoxos & Arianos minus controversa agit.

§. 52. Prolixius hæc volvimus producere, ut constaret, iam seculo quarto, etiam tertio, fuisse Episcopos & Presbyteros inter seculum cum nominibus, tum auctoritate, & potestate distinctos. Talem igitur Episcopum statuimus nos etiam nostrum Amandum. Nam (1.) Nomen hoc gerit in actis concilii Sardicensis & Agrippensis, quorum utrique subscriptis. Ex epistola Sardicensium ad Alexandrinos res clara est. Conqueruntur enim de pervicacia & protervia Arianorum, quod citationi non obtemperaverint καὶ τοι πάντας οὐ μόνον επίσκοπούς εἰσι omnes congregati essent Episcopi. Dicas (1.) etiam Presbyteros epistole isti subscriptissime e.g. Archidamum & Philoxenum Romanos. (2.) Forsan Sardicenses vocabulum Episcopus non accepisse eos sensu, quo à Presbyteris Episcopi distinguuntur. *sc. ad 1. 1.* Presbyteros subscriptissime verum quidem est, sed expresso Presbyterii nomine, nomine etiam sui Episcopi: Ita enim habet Presbyterorum istorum subscriptio: Ιωλί^ο Ρωμην διὰ Αρχιδάμου καὶ φιλοξένου πρεσβυτέρου; Julius Roma (Episcopus) per Archidamum & Philoxenum Presbyteros. Alius igitur est Episcopus Romanus, alii Presbyteri. Talis autem subscriptio

Monumentum Legionis VIII. Augustæ. quod inventum est Argentorati
sub terra defossum Anno Christi M DC LXIII. die. 2. Septembris.

pag. 91

ptio ab Amando nostro nulla facta est; Nam simplex suum nomen subjecit: Ἀμαντός, Amantus, vel Amandus, sicut reliqui Episcopi. Ad 2. r. Quo sensu Sardicenses vocem Episcopus acceperint, nempe eo, quem diximus, sensu, id patet ex aliquot locis. In ipsa epistola conqueruntur de Arianis, quod ob Arianismum dejectos non modo receperint, ἀλλὰ καὶ εἰς μητρόν περιόντας, διακόνους μὲν εἰς πρεσβύτερον, ἀπὸ δέ βρεφεύτερον εἰς ἐπίσκοπον, sed etiam ad maiores gradus evenerint, ex Diaconis Presbyteros, ex Presbyteris Episcopos facientes. Episcopatus igitur ex mente Sardicensium est summus, & major præ Presbyteratu, gradus. Confirmatur sententia Osii Cordubensis Episcopi præstantissimi, & rerum Ecclesiasticorum per multam experientiam scientissimi. Censuit ille canone VI. Concilii Sardicensis, non licere simpliciter Episcopum constituerre in aliquo pago, vel parva urbe, ἢ tibi καὶ εἰς μήνα πρεσβύτερον ἐπαρκεῖ, ἵνα ἀναγκαῖον γέγοντες εὐθεῖας καθεδας, ἵνα μὴ κατευθεῖται τὸ τέλος τοῦ προτεροτέρου εὐρεῖ, ἢ νόμιμεν τέλος, cui vel unus Presbyter sufficit; Non necesse est enim illuc Episcopum constitui, ne Episcopi nomen & auctoritas vilipendatur. Inter Episcopum igitur & Presbyterum ea est differentia, ut non omni loco congruat Episcopatus, utpote eminentior, cui congruit Presbyteratus. Nec absurdum est, si hinc novum capiamus argumentum, nempe (2.) ex loco, ubi Episcopatum gessit Amandus, quippè qui erat Argentoratum. Neque enim haec erat vel pagus, vel parva urbs eo jam tempore; sed nobilissima civitas, digna (1.) ad quam Romani suas haberent stationes. Legionem Octavam Argentorati stationem habuisse suam, illustri documento probari potest. Cum enim Anno Christi 1663. Septembbris die secundo, antē portam, ut vocant, Hospitalē, Argentorati, terra, pro excitandis inuimentiis, effuderetur: inventus est sarcophagus, & in eo ossa hominis quondam defuncti. Cujatis autem ille fuerit, inscriptio monumenti docebat; Hæc enim erat inscriptio, satis adhuc illæsa, quam vides majusculis hic (*) literis expressam. Operæ precium existimavimus schematismum hic loci inserere, sicut eum pinxit artificiosa manus viri Clarissimi Johannis Jacobi Arhardtis Inclytæ Reip. Argent. tunc temporis Architecti, Qui & descriptis lithis verbis: Vorstellung eines Menschen-Cörpers/ welcher vermög der Schrifft/ unter der achten Legion der

Keyserlichen Kriegs-Völcker sich befunden / und über
acht Werfschuh tieff in der Erden/ neben andern unter-
schiedlichen Häßen/ mit gebrandten Menschen-Knoz-
chen und Aeschen gefüllt/dabey auch Krüge/Oehl-Lam-
pen/Gläser/Münzen/ und anders gefunden worden/
Bey Erweiterung und Fortification der Stadt Straßburg
vor dem Spittal-Thor/ den 2ten (auch vor und nach)
Septembris in Anno 1663. Auch ist sich nicht wenig zu-
verwundern/ daß solche Gebeine also stark/ daß theils
mit Händen nicht wohaben mögen gebrochen werden/
da doch selbige auff das wenigste des Jahrs zu zweyen
malen/ vom anlauffenden hohen Wasser benczet und
widerumb trucken worden. Diese acht Platten/damit
gedachter Körper bedeckt gewesen/ seind von rother ges-
meiner Erden/ jede in der Größe/ hoch 1. Schuh 9½. Zoll/
breith 1. Schuh 4. Zoll/ und dick 1. Zoll. Auff beiden En-
den der hohen Seithen auff geräuffe/ die Schrift/ so sich
auff diesen Platten gefunden/ seind zweyerley unters-
chiedliche Formen/ doch einerley Wort und Zahlen/
wie oben gedacht/ und alhier nebend der perspectivischen
Vorstellung mit Fleiß oblervirt/ von damahlichen der
Stadt Baumeister und Ingenieur

Johann Jacob Arhardt.

Quæque (2.) in itinerariis, ut est Antonini, inter illustres civitates
computaretur; verba itinerarii sunt hæc: Provincia Germania prima
civitates sunt numero quatuor: Metropolis civitas Moguntiacensis,
CIVITAS ARGENTORATENSIMUM, Civitas Nemetum, i.e. Spi-
ra, Civitas Vangionum, i.e. VVormen. Hæc Antoninus, Cæsar, an alias
Nam adhuc sub judicelis est, de Argentorato quoque notavit;
Quare merito censemus, dignam quoque hanc civitatem fuisse ha-
bitam sede Episcopali: Et (3.) ex conciliis, quibus Amandus inter-
fuit, & subscrispsit. Presbyteros quoque & Diaconos conciliis inter-
fuisse, & subscrispsisse fatemur, vid. Euseb. lib. VI. hist. c. 35. sed &
illud scimus, quod non absolute subscrisperint, verum cum addita-
mento Presbyterii, vel Diaconatus. In concilio Arelatensi illus-
tre habemus exemplum. Nam canonibus subjiciuntur nomina

Episco-

Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum Italiæ, Galliæ, Africæ e. g. Reticius Episcopus, Amandus Presbyter, Philomatius Diaconus de Civitate Augustodunensem; Vocius Episcopus, Petulinus Exorcista de Civitate Lugdunensem. Maternus Episcopus, Macrinus Diaconus de Civitate Agrrippinensem, & seqq. Habitum autem est concilium anno 314. In concilio Ancyrano soli subscripterunt Episcopi; soli in Neo Cæsareensi, soli in Romano II. soli in Nicæno I. sive ipsi, sive ipsorum Legati nomine Episcoporum; soli in Gangreni, soli in Antiocheno; Et quotquot præterea sive ab orthodoxis, sive ab heterodoxis hac tempestate habita sunt concilia, & subscripta, soli exprimitur Episcopi nomina sive subscriptissæ. Quare sufficiencia ita inductione patet, etiam Amandum Argentoratensem fuisse Episcopum. Confirmatur (4.) ex condemnatione, & remotione Episcopi Coloniensis. Amandus quoque abrogavit Euphratæ Episcopatum, quod tum non tam potuisse facere, ex more Ecclesiastico, nisi Episcopus exitisset. Jus equidem removendi ad universam Ecclesiam spectabat, sed exercitium juris erat tum penes Magistratum, & Episcop. præcipue. Hi caussam cognoscebant in concilio, & reum remotione dignum esse declarabant, suum deinde judicium exhibebat, melioribus temporibus, Imperatori, & rogabant, ut approbaret, & exequeretur. Ut hæc omnia clarius eluescant, testimonii aliquot illustrabimus. In concilio Nicæno œcumenico, & apud omnes orthodoxos hactenus recepto, Can. 5. clarè habetur, à quibus excommunicationes fuerint exercitæ, nempe ὑπὸ τῶν καθ' ἐκά, σὺν ἐπαρχιαὶ δησκότων, ab Episcopis per unamquamque provinciam; Ibidem locorum habetur, quomodo habita sint concilia, nempe κοινὴ πόλυτων τῶν δησκόπων τῆς ἐπαρχίας δῆλο ἀντὸ συραγουέρων, communiter omnibus simul Episcopis Provincia congregatis. Et sic, pergit Canon, qui suo peccaverint evidenter Episcopo, καὶ λέγον αὐτούς τοὺς πάσιν ἐρει δόξως, excommunicati rationabiliter ab omnibus astimantur. Iḡt̄, qui conciliis intererant, erant Episcopi, & Episcopi ab Ecclesia indignos excludebant. Canone VI. (sicut Tom. 2. concil. f. 254. exprimitur) sanctitur: Nullus Episcopus recipiat ab alio quoque Episcopo excommunicatum, sive Presbyterum, sive alium è numero Clericorum. Quæ cum ita se habeant, manifeste satis argumentum hinc nascitur pro Episcopatu nostri Amandi, saltem ex mente hypothesium Ecclesiasticarum, & Pontificiatum.

§. 94. Amandi Episcopatum satis, opinor, probavimus. Vindendum jam, quis post Deum ipsum vocaverit, elegerit, & constituerit Episcopum. Statuimus nos: *Amandum Argentorati Episcopum esse electum & vocatum, & constitutum à tota Ecclesia. Statu nimirum Politico, Ecclesiastico, & Oeconomico.* Etiamsi n. in specie de electione & vocatione Amandi nihil inveniamus; invenim⁹ tamen communem in Ecclesia regulam, à qua Amandum excipere nulla necessitate cogimur. Jure divino potestas eligendi & vocandi Ministerii Ecclesiastici residet penes universam Ecclesiam, & omnes ejus ordines, Ecclesiasticum, Politicum, & Oeconomicum. *Ecclesiasticum;* Nam Christus Apostolis suis in orbem missis singulis dedit potestatem non modo ut ipsi docerent, sed & ut Doctores & Pastores Ecclesiis à se fundatis præficerent; *sicut enim,* inquit Joh. XX. *misit me Pater, ita ego mitto vos;* Missus autem erat Christus non modo ut ipse Evangelium prædicaret, sed etiam ut ordinaret ministros, qui & ipsi annunciascent: quare & Apostolos misit, ut præficerent Ecclesiis pascendis Pastores, pari inter se potestate. Hanc Episcopos constituendi potestatem sibi à Christo commissam Apostoli transfuderunt in singulos quoque Episcopos, ordinandi Episcopos alios vel sibi successores, vel novarum Ecclesiarum & parochiarum Pastores; vide 2. Cor. XII. 18. Tit. I. 5. 2. Tim. IV. 10. Iren. lib. 3. c. 3. Epist. 7. Cælestini Pontificis Romani ad synodum Ephesinam, *Exempla rem magis declarant;* Polycarpus Johannis Apostoli discipulus, & postea Smyrnæorum in Asia Episcopus, destinavit Gallis docendis Irenæum, teste Greg. Turon. lib. 1. de gest. Frane. c. 29. Idem misit & Antiochium, Thyrsum, Felicem, Benignum Gallis erudiendis, si fides est habenda Martyrologiis. Athanasius, Alexandrinorum Episcopus, Indis pascendis præfecit Frumentium, ut est apud Socr. lib. 1. hist. c. 15. & alios. Burgundiones, in nostra Germania prima harentes, convertit ad Christianismum Severus Treverorum alias Episcopus, & Episcopum, si Nicephoro lib. XIV. c. 40. fides habenda est, præfecit. Confer Socrat. hist. lib. VII. 30. *Politicum;* Est enim Magistratus extra Ecclesiam Episcopus, in externa œconomia, & Nutritius Ecclesiæ, cui competit cura constituendi utiles Pastores, qui gregi pascua verbi divini & aquas Israelis præbeant, non toxicum. *Praxis Ecclesiæ primitivæ rem satis*

Satis probabit & illuſtrabit Eustathio Ep. scopo Antiochenorum de-
poſito, Imperator Episcopos iuſſit, alium, qui iſpis videretur idoneus,
Eccleſia Antiochenæ antiſtite deligeret, id quod etiam, acceptis Imperato-
riis literis, fecerunt referente Sozom. lib. 2. hist. c. 18. Et
ne quis excipiat, non valere testimonium, quod Eustathius iuſtè
fuerit dejectus, recitemus exemplum Eusebii & Theognidis
Atianorum, quos Imperator exulare mandavit, ſcripsitque Eccleſia
Nicomediensi, ut fidei, quam concilium tradidera, adhac rejeceret, & ortho-
doxos eligeret Episcopos, illuque obtemperaret. lib. 1. c. 20. Imperato-
ris igitur erat mandate, qui & quales eligendi eſſent Episcopi, & Ec-
cleſiae competebat iuſ eligendi. Non quidem negamus, fuſſe tum
Episcopos, qui ad ſe ſolos id juris raperent, conſtituendi, quos vel-
lent, Eccleſiae ministros, ſed improbabit ipſorum audaciam con-
ciliū Nicænum. Etiamſi enim noluerit ordinatos ab Meletio de-
ponere, reliquias tamen inferiores judicavit: nec niſi ſuffragio populi
& Episcopi Alexandrini ſuccedere permifit. c. 23. In Eccleſia Hie-
rosolymitana populi ſuffragio decretum fuit, ut poſt mortem Macarii
(Maximus) in illius urbis Episcopatum ſuccederet. lib. 2. c. 19. Ecce
populi & ſuffragium, & decretum in conſtituendo Episcopo etiam
Hiersolymitano. Constantino defuncto idem iuriſ in Constantium
filium derivatum eſt. Extant Auguſti huius literæ ad Athanasiūm
T. 2. concil. f. 606. in quibus haec ſcribit: Athanasius & voluntate
optimi, & iudicio noſtro, patriam & Eccleſiam, quam ante a divino natus
poſſedit, recipiat: Et in literis ad populum Alexandrinum: Decre-
vimus Athanasiūm Episcopum, virum apud omnes rectitudine, morumque
probitate clarum, ad vos remittere. Et ad Nestorium: Si quid unquam
ad noxam contumeliam ne eorum, qui Athanazio conmu-
nicarunt, decre-
tum invenitur, id omnino deteri volumus. Nam & officia, quod an-
te a habuerunt ejus Clerici, iterum eosdem habere volumus. Hoc enim
decretum obſervari jubemus, ut reſtituto Athanazio ſua Eccleſia, conmu-
nicatores illius idem haberent officium, quod ante a poſſederunt: & ſeqq.
Hinc patet, iuſ Eccleſiae ministros conſtituendi, vel reſtituendi, fuſſe
hoc ſeculo penes Magistratum politicum. Sed neque penes ſolum
Magistratum politicum, verum etiam populum. Mentiō enim in
iſpis concilii Agrippinensis actis fit literarum plebis Agrippinensium
adverſus Euphratem Episcopum ſuum ſcriptarum; Nec Agrippi-

nensium modo, sed omnium Ecclesiarum, ut Iesu Spirensium, seu Nemetum, Episcopus expressit; Et ne quis exciperet, per Ecclesias intelligi representativas, nempe concilia, ideoque Valerianus Antisiodorense Episcopus, multorum etiam carorum Laicorum subscriptione insignes fuisse memorat. Si igitur Laici cooperati sunt in Euphratae condemnatione, etiam in electione Episcoporum suorum suffragia sua contulisse perspicuum est. Fecit plebs Agrippiensis, quod Hispanicam facere voluit Cyprianus epist. 68. §. 4. Propter quod plebs obsequens preceptus Dominicis, & DEum metuens, a peccatore Praeposito separare se debet, nec se ad sacrilegi sacerdotis sacrificia miscere; quando ipsa maximè habeat potestatem vel eligendi dignos sacerdtes, vel indignos recusandi. Quod ipsam videmus de divina auctoritate descendere, ut sacerdos plebe praesente, sub omnium oculis delegatur. & dignus atque idoneus publico iudicio ac testimonio comprobetur. Cyprianus vult plebem Hispanam, ut a sacrilego sacerdote sese abstineat, ratione addita, quod habeat potestatem eligendi dignos sacerdotes, innuens, eum, qui eligendi potestatem habet, habere etiam removendi, & vice versa. Ulterius veniendo, referendum huc est, quod de Martini Turonensis Episcopi electione anno 370. facta apud Severum in vita Episcopi c. 7. legitur, nempe, populi suffragio, nequicquam resententibus Episcopis, Episcopatu admotum fuisse Martinum, Monachum pridem hispidum: Merentur subjici verba Aegidii Bucherii lib. XI. Bel. c. 10. §. 8. Hanc Martini consecrationem fusiū è Sulpitio narrare visum non tantum, quod Martinus Galliarum Apostolus habeatur, & Belgica nostra Ecclesia spiritualis ex baptismo alumnus: sed etiam, ut modum priscum Episcopos Cleri populique suffragii eligendi representem, quem, sicut in aliis Galliarum, ita in Belgia nostri, partibus riguisse nihil dubito. Mutare suasit populi sapientia efferati cæcitas, improbitas, avaritia, partialitas, & ad unum principem declarantem, Pontificem Romanum approbantem, consilio tuiore referre: Manet rāmen in Belgarum quibusdam populis priscus iste eligendi mos, ut in Leodiensi adhuc hodie videmus, & non ita pridem in Cameracensi. Confer ex ipsis Pontificiis scriptoribus illustres Henric. Valesium in notis ad Euseb. lib. VI. c. 43. f 133. Ismael Bulliald. de Eccles. Lusitan. p. 8. seqq. Dionys. Petav. lib. 1. de Hier. Eccles. c. 23. si placet nostras quoque Antiqq. Eccles. Evangel. secul. I. pag. 14. II. pag. 203. III.

p. 516. seqq. ubi videbis sufficienti inductione ex tribus primis post natum Christum seculis probatum, jus & morem vocandi ministerii semper fuisse penes totam Ecclesiam, non autem solos Ecclesiasticos, multo minus penes solum Episcopum Romanum.

§. 54. Ostendimus, Amandum nostrum ab omnibus tribus Ecclesiae statibus Episcopum esse electum & vocatum, jure & more ubivis Ecclesiae locorum recepto. Operae autem precium est, inquirere, quis potissimum Magistratus nostrum Amandum constituisse Episcopum probabilius videatur. Singulari beneficio divino factum est, ut diviso inter Cæsares orbe, Gallia quoque Constantio cellerit regenda, *viro egregio, & præstantissima civilitatis*, laudante Eutropio. Parum hoc: Nam hoc Cæsare libera subditis vere religionis sine molestia excolende libertas permissa est, teste Eusebio l. 1. de vit. Const. M. c. 9. Cumulus accedit, quod, repudiata penitus Deorum plurium superstitione, Deum omnium moderatorem ultra agnoverit.

c. 11. Non diu equidem post in Britannia rebus humanis exceptus est Constantius, sed æmulum paternæ virtutis habuit successorem Constantinum cognomento Magnum. Hic compo-
situs Britannia rebus in Gallias cum majori copiarum paternarum parte rediit, Treviris claro jam decessorum Impp. domicilio imperium stabiliturus; Felici hoc omne factum est: Nam tranquillis Christianis sub hoc Principe licuit esse; Imò ipse tandem animum ad Christianismum applicuit. Ex quo tempore Christianor. res meliori in loco cœperunt esse. Nam mox concilia sunt habita, Ecclesiae restauratae, Episcopi consti-
tuti; diœcles distinctæ, & omnia in meliorem faciem sunt resti-
tuta. Imperio inter filios diviso, Gallia Constantino Juniori ces-
sit regenda; qui sedulam dedit operam, ut Galliis Episcopos ordina-
ret. Vide Greg. Turon. I. X. c. 31. Occiso successit frater Con-
stans, orthodoxo orthodoxus, Treveris sede fixa. Hic tempore con-
ciliis Sardicensis & Agrippinensis occidentis erat Imperator; Socra-
tes enim lib. 2. hist. c. 20. ipsum vocat *partium ad occidentem spectantium Imperatorem*. Olim quidem Italiae solum præterat, & ut plu-
rimum Mediolani versabatur; extincto autem Constantino fratre,
Galliarum & Germaniarum Domino, quod, juxta computum Bar-
ronii, factum est anno 340. in definiti ditiones successit Con-
stans. Hieronymi Gebvileri verba hoc docent: *post Constantini*

Magri obitum Constantinus, Constans, & Constantius imperium, quod per manus à Patre anno priore acceperant, ita inter se partiti sunt, ut Constantinus Maximus natu Gallias, Hispanias, Britanniamque Insulam obtineret, Constanti Italia cum Illyrico & Gracia cederet, Bizantium & orientis Constantii esset. Verum Constantinus habendi forsitan libidine vicitus, Constanti fratri Gallico exercitu fatus bellum intulit, quod, dum incanus gereret, ad Aquilegiam insidiis exceptus, anno Domini Chr. XLIII. supra CCC. occiditur: sive Romani imperii principatus, occidentalium quidem partium, ad Constantem, Orientalium verò ad Constantium devenit. Hæc ille lib. 2. Comment. Hasp. MSC. c. 35. Sed videamus antiquiora testimonia. Certè, ne longius eamus, idem inscriptione concilii Agrippinensis præ se fert; sic enim sonat: *Euphratas Coloniae Agrippinae Episcopus, quod Christum Deum negaret, heresis damnatus, atque ex auctoratus est, anno Christi 346. Iuli Pape X. Constantis Augusti in Italia IX. in Gallia V.* Et quidem Treveris circa hæc tempora versabatur; uti docet Jacobus Gothofr. in notis ad descript. vet. orbis p. 43. Videtur igitur Amandus noster à Constantini faltem filii, si non ab ipso Constantino Magno parente, Episcopus esse constitutus. Indicio est orthodoxya Amandi, cui impense favebant & Constantinus Junior, & Constans frater: Sicut enim ipsi Atianam heresim damnabant, ita vicissim Homousianam orthodoxiam, & ejusdem professores fovebant, promovebant, & defendebant. Non dum conlueverant summi Magistratus sacrorum jus in solum ordinem Ecclesiasticum rejicere, sed ipsimet exercebant. Exemplum præbet concilium Sardicense; Sic enim Patres in literis ad omnes: *Episcopos: Cooperante Dei gratia, καὶ ἀντοῖ οἱ δοκεῖσθαι βασιλεῖς συνήχασαν οὐας εἰς διαστόρων ἐπαρχίας, καὶ πόλεων, καὶ τὸν ἀγένητον τάυτην σύνδονον τῷ Σερβῶν πόλει γενέσθε δεσμωτού, ipsi quoque religiosissimi principes nos ex diversis provinciis, & civitatibus in unum convocarunt, cūpientes, ut sancta synodus in Sardorum civitatem conveniret: Et paulò post: Venerunt quoque ex oriente Episcopi πρεσβυτέρες καὶ ἀντοῖ οἱ διά τῶν δοκεῖσθαι βασιλεῖων, ad id & ipsi instigati a religiosissimi Imperatoribus.* Athanas. Apol. ad Constant. T. 1. opp. f. 760. seqq. So- erat. l. 2. hist. c. 16. Patet hinc, civitatem Argentinensem fuisse tunc sub imperio Romano, utpote cuius Episcopum Romanorum Imperatores Constantius & Constans pro sua auctoritate poterant.

evocare, quo vellent. Cumque Pseudo-Sardenses legationem ex suis misissent ad Maximinum Trevirensem, excommunicati sunt ab hoc, id quod sine Constanti*s* Imp. consensu Maximinus peragere non potuisset, fatente Jesuita Bucherio l. IX. Belg. c. 3. §. 8. Addit. §. 9. eosdem Gallicanos Episcopos Constantem ad synodi celebrationem impulisse. Mediolanensem ut Constantius convocaret, rogandus erat, referente ipso Baron. an. 346. §. 3. Et ut proprius ad nostras Germanias accedamus: *Maximo Galliarum imperatore seu rege sedem suam Treveri habente, frequens concilium prefati Maximi iussu ibidem sicut convocatum, cui divus Martinus Turonensis presul interfuit, multis coruscans miraculis, item Ambrosius Mediolanensis, Ausonius Burdaganensis Episcopi, Hieronymus Bethelemita, & plures alii; verba sunt Gebvileri in Chron. Hasp. lib. 2. c. 37. ad annum Chr 388.* Idem lib. 3. c. 3. scribit: *Leo papa Marciani Catholici imperatoris consensu Chalcidonense concilium indixit.* Annales quidem Trevirenses & Colonienses apud Gualther. To. 1. Chron. p. 1438. referunt, synodus Agrippinensem fuisse convocatam auctoritate Julii P. R. per Maximinum Episcopum Trevorensem: sed sicut nullus tunc Julius Romanorum Episcopus erat, ita nec ullus talis sua auctoritate cogere potuit synodum. Maximinus ipse laudat postulatum fratrum, cuius gratia concilium congregari, nullum autem Pontificis Romani imperium. Credo, Baronium, aliosque Pontificios, id est iniquiores esse concilio Agrippinensi, quod nulla sui Pontificis Romani in ipso compareat auctoritas & jurisdictio. Neque convocant tantum Episcopos ad conc. Magistratus, sed etiam de re ipsa disposuerunt. Sic enim iterum Sardenses ad Iulium Romæ Episcopum prescribunt: *Tria fuerunt, que tractanda erant. Nam & ipsi religiosissimi imperatores permiserunt, ut de integro universa discussa dispergantur.* f. 42. concil. Confirmat Socrates lib. 2. hist. c. 24. Imperator concilium Episcoporum Sirmii convocari jubet. Et mox: *De sententia Imperatoris convenerunt Episcopi.* Etc. 29. Exibat edictum Imperatoris, ut concilium Mediolani cogeretur. Loquitur de uno solum Imperatore; nempe Constantio, qui adhuc supererat, habitu concilio Sirmiensi, cum fratres jam defuncti essent. Sardenses vero loquuntur de pluribus, nempe Constantio & Constance, qui Sardicensi & Agrippinensi conciliis habitis adhuc inter vivos degabant.

bant, & communī jure res Ecclesiasticas administrabant. Constantius adhuc supererat, utpote demum defunctus anno 350. iuxta Baronii computum, sed & Constantius. Athanasius in epistola ad Solitarios refert, quomodo ex concilio Sardicensi alegati fuerint Vincentius Capuanus Episcopus, & Euphratas Coloniensis, literis commendatitiis Constantis Imperatoris instructi, ad Constantium, ut pro synodi decretis Imperator Constantius Episcopos, quos ipse ejecerat, in suis sedes reverti pateretur: Et in eam sententiam à Constante plenissimo ad fratrem suum literis datis, quibus Episcopos illi commendabat. Nec infelix fuit legatio. Imperator enim scelere Ariorum ab hereticis abhorrens, & ad se seversus, relegatos ex Alexandria Armenia Presbyteros & Diaconos è vestigio redire jubet, & diserte Alexandria scribit, ne ulterius Athanasii aut Clericos, aut Laicos persequerentur. Unicum ex recentiore suffragium addamus pro jure sacerdotum. Ad Viennensis in Chronico ad an. Christ. 306. annotavit: Constantinus Imperator de persecutore Christianus factus, licentiam dedit Christianus liberè congregari, & in honorem Christi ubique Ecclesias constitui; ac pene per totum Imperium Romanum privilegia singulis civitatibus dedit, ut populus Christianus sub jure & ordinatione Episcoporum liberè viveret, ac Dei templis liberè honoris structuram compонeret. Hæc ille. Hinc patet, quomodo juris sui retinentissimi fuerint Imperatores, ut in conciliis convocandis, ita in Episcopis, vel deponendis, vel restituendis, ut non possimus non Amandum quoque ab ipsis constitutum autumare. Primus Constantinus ad Rhenum Episcopatus instituisse, ac dioeceses distribuisse, videtur Bucherio lib. VIII. Belg. Rom. c. 9. quare & Presbyteros in Episcopos evenit, & vocavit.

III. Diœcessis (1.) in genere.

§. 55. Videamus jam, quorum Episcopus fuerit Amandus. Respondent acta Agrippinensis synodi Argentinensem. Distinctam igitur suisq; limitibus circumscriptam diocesim habuit Amandus. Id quod altius repetendum; Postquam tempus venisset, ut per Evangelium universus mundus ad veram Ecclesiam solenniter evocaretur, Christus, Ecclesiæ suæ caput, misit duodecim Apostolos in universum orbem, qui Evangelium prædicarent, & hinc inde Pastores & Episcopos constituerent, ut quod ipsi plantassent, hi ulteriori doctrina rigarent & promoverent. Constituti igitur ab Apostolis

lis Ecclesiarum Doctores non ipsi solum docebant, sed & novos ipsi, Apostolorum exemplum & mandatum secuti, constituebant operarios in vinea Domini, sicuti videbant vel commodum, vel necessarium esse. Res feliciter procedebat, ita ut exiguo temporis spacio universus orbis semine verbi divini consereretur. Sed ne qua confusio & schismata oriententur, placuit Ecclesiæ Episcopos singulos, singulis suis sedibus, & diœcesibus circumscribere, ut quisque suam portionem eo diligentius excoleret, dum soli illi esset intentus. Ulterius deinde itum est. Ut enim inter Episcopos quoque ordo esset, placuit uni Metropolitanu[m] subordinare reliquos provinciæ Episcopos; Et ipsos quoque Metropolitanos plurimum Provinciarum uni primatisive Patriarchæ, qui & Episcopis & Metropolitanis præsideret, subordinare. *Qui sunt super diœcesin Episcopi, ad Ecclesiæ, supra suos terminos sit, ne accedant; neque confundant Ecclesiæ, sed, secundum canones (Nicænum & Antiochenum) Alexandriæ quidem Episcopus, que sunt in Ægypto, tantum administret;* Orientis autem Episcopi orientem solum gubernent, servatis privilegiis, que Antiochenæ Ecclesiæ, Niceniu[m] canonibus, tributa sunt; Et Asianaæ diœceseis Episcopi Asiam diœcesin tantum gubernent; nec non & Ponticae diœceseis ea tantum, que ad Ponticam diœcesin pertinent; & Thracie, que sunt in Thracia gubernent: Ita sancit concilium Constant. I. cap. 2. Iis autem Ecclesiis prærogativam aliquam vel Metropolitanam, vel Patriarchalem tribuebant, quæ vel ab aliquo Apostolorum fundatæ, vel politica aliqua dignitate erant insignes, & hic quidem respectus isti interdum prævalebat. Nam Cæsarea Palaestinæ, Proconsulatu à Vespasiano exaltata, palmam præripuit Hierosolymis, ut ista esset Metropolitanæ Ecclesiæ sedes, hæc subjecta. Patres concilii Chalcedonensis capit. 17: *Si qua verò Civitas, inquiunt, fuerit imperiali potestate innovata, b. c. ad dignitatem Metropolis erecta, similis ac publicas formas Ecclesiasticarum quoque rerum ordo consequi debet.* Et in concilio Taurinaten[s]i, habitu tempore Siricii, cum certamen inter Arelatensem & Viennensem Episcopos esset exortum, de primatu Metropolitanico, definitum est cap. 1. *Vi, qui ex eis comprobaverit, suam civitatem esse Metropolin, is totius provincie honorem primatus obtineret: & ipse, juxta præceptum canonum, ordinationum haberet potestatem: Metropolin igitur intelligunt quoad politicam eminentiam.* Unde simul

simil patet, distinctionem istam sedium Episcopaliū & Metropolitanarū ex respectu fere politico fuisse depromptam. Quod autem dictum est de Patriarchis & Metropolitanis, quod ipsorum se-
le potestas Ecclesiastica extenderit, quoisque politica Magistra-
tuin, idem de Episcopaliis quoque sedibus statuendum, quod
Episcopus spiritualis sive potestatis limites habuerit æquales, qua-
les habuit in politicis Magistratus.

(2.) In spe-
cie qui fi-
nes?

Hæc cum in thesi ita lese habeant, videndum in hypothesi de
diœcesi Episcopi Argentinensis, qui fuerint ipsius fines, & qui Me-
tropolitanus? Fines definivit B. Rhenanus lib. 3. Germ. f. m. 117.
scribens: *Tribonos, seu Tribocos ab Eckenbacho rivo terminali Saletio-*
nem usque regit Argentoratensis Presul antiqua Tribonorū oppida, sum-
mum Elcebū, aut hujus ruinas potius, & insimum Brocomagum sub se
habens, ab Argentorato verò, quod etiam olim Tribonorū caput fuit, no-
men sortitus, non secus ac Comes ille militaris apud Romanos. Et in l. 1.
f. 12. in eandem sententiam scribit: *Maximum Sequanorum excipit*
tractus Argentoratensis ad fossam terminalem Eccenbachi, fluviali, milia-
rio supra selestadium, iisdem propemodum finibus olim inclusus, quibus
nunc diœcesis Argentoratensis circumscribitur, nisi quod versus Mosellam
fluvium huic multum decessisse videtur, quoisque Germaniam superiorem
sive primam Ptolemaeus extendit, cuius hac pars fuit. Hæc Rhenani

& Metro-
polita? an
Mogunti-
nus?

sententia est, in qua nihil desideramus. De Metropolitanō videa-
mus, quis fuerit, Moguntinus? an Mediomaticensis? Worm-
atiensis? an Treverensis? Rhenanus statuit: *Sicut Comes Argentoratensis, praefectus militum apud Nemetas, & Praefectus militum apud Vangionas, DuceMogunciacensem agnoscabant, & Consularem ipsum;*
sic hodiè Praesules istarum urbium Archiepiscopo Mogunciacensi subiecti
sunt. Confirmatur ex illustri loco itinerarii Antonini, quem supra
§. 46. descripsimus. Nam Metropolis civitas Moguntiensis lauda-
tur: & subiectur civitas Argentoratensis; ut videatur Moguntia
fuisse Metropolis respectu etiam Argentorati. Subscritbit Ägi-
dius Bucherius lib. VIII. Belg. c. 10. §. 10. Non tamen dissimulat

An Medio-
maticen-
sis?

Rhenanus, esse, qui Mediomaticensem faciant Metropolitanum
lib. 1. f. 12. Hanc regionem olim Mediomatici renauerunt, quorum fines
preterfluere Rhenum, autor est Iulius Cesar: *Proinde & Episcopalem Mediomaticorum diœcesin hucusque protensam fuisse, sunt, qui tradunt,*
prius-

prīusquam Argentorati sedes Episcopalis per Francorum Regem Dagobertum constitueretur. Si igitur diœcesis Mediomaticensis sese extendit super Argentinensem, istius Episcopum oportet Metropolitanum hujus fuisse. Supponimus enim nos, quod supra est evictum, ante personatum illum Dagoberti Amandum, exticisse aliquem tribus seculis antiquoitem Amandum, Episcopum Argentinensem: ut ex eo tempore Episcopatus fuerit Argentinensis. Ceterum, quod Metropolitanum Metensem spectat, optarem, ut ex antiquitate eam eminentiam probarent, qui afferunt: Quod enim fundamenti loco adducunt, de Mediomaticibus in agro Argentoratensi dominantibus, id jam Strabonis ætate, juxta Khenanum ipsum exspiraverat, dum pulsis Mediomaticibus, Tribochi tractum istum occuparunt. De VVormatiensi quoque sunt, qui mentionem injiciunt, ipso Serario in Moguntia sua lib. 1. c 21. fatente, Moguntium Episcopum VVormatiensi subjiciunt omnes Moguntini Episcoporum An VVormatiensi? Catalogi, & VVormatienses, ex iisque Bruschius, itemque lectio XIX. de matiens? S. Aureo, & Freberus in originibus Palatinis c. 5. hincque apud citatum Bruschium priscæ istud stipulae dislichon:

Ecce Moguntinis almaciat Episcopus urbis

Culmen Metropolis, quod erat tibi Guarmaciensi.

i. e. Wormatiensi. Dixerit quis, Treverensem, ubi ipse Imperator residuebat, fuisse Metropolitanum. Ceterè in concilio Agrippinensi primas tuliit Maximinus Treverorum Episcopus, nec prærogativam præ reliquis habuit Moguntinensis. Probabilius igitur videatur, Treverensem fuisse Metropolitanum, non Moguntensem: Dico probabilius; certum enim nec hoc est, quod Treverensem Argentinensis pro Metropolitanano agnoverit. Nam, si Hilarii de synodis librum intuemur, deprehendimus hanc inscriptiōnem: Dominis & Beatisimis fratribus & coepiscopis Germaniæ prime, & Germania secunda, & primæ Belgicæ, & Belgicæ secundæ & provincia tropolira? Aquitanicae &c. Ex hoc ordine Egidius Bucherius Jesuita lib. VIII. Belg. c. 10. §. 7. & lib. X. c. 13. §. 8. colligit eminentiam Belgii sui præ Gallicanis Episcopis, quod istius Episcopi ante hos fuerint compellati; Igitur Germaniæ nostræ primæ Episcopi fuerint omnium eminentissimi, quia ante Episcopos Belgicæ primæ & secundæ ab Hilario sunt compellati. Guidus Pancirolus in Com-

An Tieke-
rensis?

An ipse
Argenti-
nensis Me-
tropolis?

men-

mentario edito in Notitiam Imp. occid. non dubitat cum Moguntiensi Metropoli, etiam Argentoratum nostram *Metropolin* appellare. Si igitur noster quoque Argentinensis Metropolitanus fuerit, neque Moguntino, neque Treverensi, ut Metropolitis, subsuisse potest. Sed de hoc cum nemine litigabimus, sufficiat nobis, Argentoratum nostrum provincialem fuisse Romani Imperii civitatem: numerandam inter ἐπαρχίας καὶ πόλεις provincius & civitates, unde Episcopi convocati sunt ad synodum Sardensem celebrandum.

*Aureliana traditionis
(1.) Narratio ex Argent. Breviario:*

§. 56. Restat traditio Aureliae, Einbethæ, Worbethæ, & Wilbethæ emarranda, & examinanda. (1.) Narrationem malumus facere alienis, quam nostris, verbis. Faciamus autem verbis Breviarii Argentineus, quod idibus Octobris memoria m Aureliae virginis colit, & historiam ita refert: *Tempus, cum per divinam ordinationem beatissima Ursula cum suo comitatu à civitate Romana ascensis navibus per decursum Rheni redire discessisset, sicut plenius in gestu ejus continetur: Aurelia virgō illustrissima, quæ in prædictæ sancte Virginis Ursulae comitatu extiterat, divina favente gratia in aqua, quæ Kaltabe vocatur, febre arrepta, & in locum extra muros civitatis Argentinensis, ubi nunc requiescit, deducta, exhalavit. Vbi prestantur beneficia Dei omnibus ipsam sincera fide colentibus.* Hæc Breviarium Lectione I. recitat, quibus aliquot miraculosas pœnas subjungit, iis infictas, qui irreverentius Aureliae sive sarcophagum temeraverant, sive festum negligenterant. Ex Recentioribus accedat suffragium Hermanni Crombacchii Jesuitæ, qui spissum volumen in folio anno 1647. edidit Coloniæ, cui titulus: *S. Ursula vindicata*: in cuius libro IV. c. 14. sequentem narrationem: *Argentoratum Triborum caput sub Imperio Romanorum à comite regebatur, qui inde Argentoratensis dicebatur, oppidum mediocre, postea Juliani victoria de Alemannis parta nobile, nobilior tamen & auctius factum cultu Virginis Aureliae, cuius miracula cum accolas ejus templo suburbano plurimos peperissent, ii postea mænibus & civitate donati pomerium ejus maximo dilatarunt opere. Erat hæc cœtu Virginum comes in itinere ceteris adjuncta, qua. dum clasps Basilea solvisset, tentari febricula capit, in statim incrementis, ut Argentoratum cum attigisset, defecta viribus ad extrema duderetur: Unde necessarium fuit, eam cum tribus sodalibus (Einbeth, Warbeth, Vilbeth,) quæfribrenti*

*Et Herm.
Grombac-
chio.*

brienti, morientique solatio, consilio, & auxilio semper adessent, Argentorati relinquere, quam Deus cum tribus comitibus ejus destinarat civitatis Presidem, Custodem & Patronam, ut existarent ibidem etiam Hereticis testatisfima & probatissima tam mirabilis sodalitatu, peregrinationis, & Martyrii vestigia, que nulla delebit etas posterior. Decessit ibi postridie 15. Octobris, ut notant fasti Romani, sex ante Martyrium Vrsularum diebus. Civitas non alluitur Rheno, sed ejus brachio cuidam adjacet, per quod lumen vecta est: monstratur locus decumbentis, morientis, & sequelæ virginis, templo deinde miraculis ejus increbescientibus edificate; Monstratur etiam alia in Basilica (Petri senioris) tumulus trium sodalium virginum cum titulo funerali, qui vitam earum breviter, adventum, & mortem memorat. Hactenus ille. Idem libro VII. c. 30. annexit historiam dictarum trium sodalium, ab Argentinenisibus, ut ait, Catholicis sibi transmissam, à se se vero ex idiomate Germanico in Latinum conversam, verba sunt haec: *Ad majus solarium & auxilium S. Aurelia (que in reditu ex urbe Romana Coloniam versus &c.).*

Ex MSC.

Palæope-
trino:

Subiungam ex Manuscriptis Palæopetrini eandem narratio-
nem, eamque latinè conceptam ab auctore ipso sed eam tamen paulò aliter: Sic enim sonat: *Vi historia referunt, quam plures creditu digne, quomodo Rex quidam, nomine Notus de Britannia majori fuit oriundus, nobilis & omni religione piissimus, uxorque illius similiter erat illustris & religiosa. Cottidianis beneficiorum obsequiis filiam à Domino imperaverunt, Vrsulanque proprio nomine nuncupabant, quam educantes secundum legem Domini eam docebant incedere. Et infra: Angelis siquidem de celis misi ad beatam Vrsulam, omnem futuri triumphi seriem edocentes, predicant eis Coloniam pariter ituras, glorioisque martyrii tropheo omnes coronandas. Tunc beata Vrsula virgo, quod diu desiderabat, virgineo valata exercitus, & divinam implorans misericordiam sue peregrinationi coadjuvantem. His dictis devote virgine toto corde in lacrimas effuse, omnes supernum ceperunt in vocare auxilium. Pius autem Dominus, qui semper propè est invocantibus se omnibus in veritate, impulsam classem sub unius diei spatio, flante prospere vento, in portu, qui Ticla dicitur, tam navium, quam pueriarum numerum pertulit, Adductisque annonis adverso flumine remigantes ad insignem illam Germaniae metropolim Coloniam, ubi nunc corpora earum in pace requiescunt, tandem pervenerunt. Vnde ad Angeli monitionem romam tendentes ad urbem basileam*

applicuerunt, & ibidem relictu navibus romam pedestres venerunt. Peractus tandem votis nec non ceremoniis innumerabilibus in urbe romana, itinere, quo venerant, basileam reverse sunt, accensisque navibus per decursum rheni prono alveo desfluentes, tandem coloniam agrippinensem applicuerunt. Aderat tunc ibi barbara hunorum gens, qua peccatis hominum exigentibus, urbem coloniam arta obsidione vallaret. Et infra: de cuius quarumque consortio sanctissimae fuere virgines piissime- que Quæ ut arripuerant iter per rheni alveum à basilea versus argentinam, intermediis itineribus sub rheni fluvio: sacratissime virgines, scilicet, Einbeth, Vilbeth, & Warbeth, quarum meritis & charitate nos inflammamur, & ne silentio segniter praterire permittat memoria, febris coruptæ sunt prefatae, & egrotare coperunt. Mox per rheni brachium ad argentinam sunt deducitæ, ibique aliquantum temporis egrotantes, atque crescente eadem infirmitatis molestia, paucos post dies vitam finierunt. Vbi jam corpora earum requiescunt, apud sanctum Perrum seniorem, vulgariter: Buo dem alten santi Peter: Tempore quo exigua erat Ecclesia: ducenis quinquaginta (verisimili proportione) pasibus non minore spatii ab urbe distanti, & prato viridi sita, teutonice: Werden. Quam divus maternus (superna provisione ordinante) ingressus in divini numinis cultum, & in honorem sancti petri Apostoli ipso vidente petro, consecravit. Quæ templi consecratio à Christi nativitate anno facta est sexagesimo quarto: Et ibidem. ut infra; in Ecclesia prefata primus in vestigiis hujus Chori ingressarius, sancti materni altare edificatum erat, in quo juxta à latere praefatarum virginum reliquie recondite fuere, quodam in sarcophago: Archæ qua nunc existenti (ut ita dicam) lapidia: & in tali altaris loco reliquiæ manentibus quounque, donec chorus majori edificio novo innovatus est, quod factum est anno civitatis Domini 1389. Hactenus Palæopetrina Chronica gesta &c. virginum, videlicet Einbeth, Worbeth, Vilbeth, quarum reliquie in scrinio tabula recondite sunt in earum sacello, qui scripti titulus est.

(2.) Mo-
mentum.

§. 57. Hactenus narrationes de Aurelia, Einbeth, Warbeth, & Wilbeth, virginibus Ursulinis. Nullus quidem dubito, quinfuturi sint, etiam apud prudentiores Pontificios, qui minimè operæ precium existimaverint, vel longas narrationes de Ursula & suis virginib⁹ percensere, vel examinandis argumentis, aut adducendis, tempus consumere. Cæterum cum nonnulli sint, qui aliquid fabulæ

tribuunt, voluimus in eorum gratiam, quid nobis videretur, explicate. Crombachio videtur id sine singulari divina providentia factum non esse, quod Argentorati Aurelia cum sociis & defuncta, & sepulta sit: id enim factum putat, ut (1.) Antrelia cum tribus sociis civitatis preses, custos, & patrona esset (2.) ut exstantem ibidem etiam hereticis testisimam & probatissimam mirabilis sodalitatis, peregrinatio-
nem, & Martyrii vestigia, que nulla delebit etas posterior. Quae Jesuitae verba sunt lib. V. Urs. Vind. c 14. Ipsius Breviarium Argentoratense l. c. refert, Philippo civitatis hoste, cum quidam Aureliæ cryptam temerasset, quod à Dæmone corruptus & extinctus sit: Iterum de nonnullis contemptoribus festivitatis Aurelianæ, quod à fossa oppressi & conclusi sunt. Quis igitur nolle de patriæ suæ præside, custode, & patrona gratitudinis ergo meditationem suscipere? inquit, quis spreverit Dei digitum ab Hæresi, si credere fas est, nos ita revocantis, observare? saltem apud Colonienses aliquam inibimus gratiam, si Aureliam & socias testes admiserimus, quandoquidem, judicio Crombachii, Aureliæ etiam scriptis historiis, firmetur Colonensem traditionem, sic quidem, ut si Ursulana historia penitus intercidisset, ex harum virginum historiis, locorum traditionibus, vestigis & titulis prima posset integratam restituiri: præsertim cum haec monumenta longè Galfredi atatem superarint: ut verba habent Hyperaspistæ Ursulini lib. XI. c. II. Non est igitur parvi momenti res de Aurelia & sociis aliquid meditari.

§. 58. Argumenta Crombachii, quibus Autelianam traditionem firmare vult, desumpta sunt (1.) à testimonio typo expressis, ut est (3.) Argu-
menta
Crombach.
Martyrologii Romani die X V. Octobris: Leidensi & Ferrario suffragantibus: Galesini, Ursisi, Breviarii Argentinensis, Kei-
fersbergii, Raderi, Camerarii, Fitzimonis, Sodalitatis Ursulanæ,
Molani: (2.) è Manuscriptis Budicensi, & Argentinensi antiquissimo,
(3.) Ex inscriptionibus sepulchralibus, qualis extat Argentinæ in tem-
plo senioris Petri. (4.) Ex suffragio adversiorum: Nam Bernhardum Herkog Chron. Alsat. lib. VIII. c. 18. eandem historiam re-
ferre. Addi posset (5.) desumptum à templo Auteliano. Et (6.) miraculu per Aureliam & socias factis; certè Manuscriptum Palæo-
petrinum plura trium virginum miracula narrat, & in compendio refert, his verbis: Merkt das dich hailigen thy Jungfrauen
O 2 thund

thunt vil grosser Wunderzeichen/ und sind zuorussen fur alle Krankheiten der Menschen mit Namen fur See- wenwee/ und fur das Kaltwee/fur Holtwee/Dugenwee/ Brustwee/ Herzwee / fur Stechen/ fur die Lembe und fur das Krymen / fur das Gehencktwee/ und sint anzurussen in Kindesnötten/ und fur - - das die Frauen ir entlediget werden / und darzuo sint die heyligen try Jungfrauen anzurussen fur Frewliche Blödigkeis/ und mer fur allem Komter und Brosten. Hæc illud.

(4.) Refu-
tatio i. Tra-
ditionis de
Virginalia
incerta.

§. 59. Cæterum tanti hæc argumenta non sunt, ut apud prudenteriores fidem inveniant. Nam (1.) universa Ursulæ & undecim millium virginum traditio incerta, corrupta, imò falsa est. Incerta, quia nullis ex antiquitate certis & coëvis documentis probari potest; Laudat quidem Crombachius mox ab initio vindiciarum pervetustum MSC. codicem, incerti auctoris, ex Laurentii Surii Carthusiani Tomis, 21. Octobris, & putat Cuniberti esse auctoris, circa annum Christi 644. conscriptum; sed nullis idoneis argumentis id probat. Nam quæ producit testimonia aut recentiora sunt, aut æquè suspecta: certè aliorum narrationes neq; in tempore, neque in circumstantiis reliquis cum Suriana narratione congruunt. Esto verò Cuniberti auctoris, nihilominus incerta erit, quia quadringentis post annis, quam facta creduntur, gesta narrat; Ursula enim traditur à Jesuita circa annum Christi 237. ex Anglia esse profecta: unde autem in tanto monumentorum, ab ipsomet agnito, defectu resciverit Cunibertus singula historiæ momenta? Corrupta, quod Francisc. Haræus Sutii Epitomator, & commentator Pontificius in notis ad XXI. Nov. ingenuè facetur: historiam à variis medio tempore vitiatam! Hæc Theologiæ Licentiatus. Falsa deniq; est, quia probatis historicis repugnat: Narrat, ab Hunnis esse occisas, qui eo quidem tempore nondum egressi fuerant Maeotides paludes: Id quod Crombachius discat ex Zosimo, l. IV. f. m. 67. Refert enim hic, quod Barbara Hunnorum natio prins incognita, subito tempore (Valentis imper.) emerserit: sin displicuerit vetustior, idem discat ex aliquo socio suo & cætera admiratore, Aegidio Bucherio, qui lib. XII. Belg. Rom. c. 1. §. 6. apertè & disertè facetur: Hunnorum hoc eodem anno primum nomen auditum. Putat autem annum Chri-

vorscripta

falsa.

Si 376. Qui igitur jam anno 237. Hunni obsederint Coloniam Agrippinam, & Ursulam cum virginibus occiderint? Nec juvat Crombachium Herodianus, cum refert, pene omnes barbarorum copias esse Maximum in Germanos moventem secutas; Nam N.C. pene omnes E. etiam Hunnos; quod Logici vocant à non distributo ad distributum argumentari. Pergit narrando, Cyriacum Pontificem Romæ Maximum una cum virginibus esse profectum: Sed ecce Baronii judicium: *Non audiendi penitus recentiores quidam, qui post Pontianum, introducunt Cyriacum quendam Romanum Pontificem, cuius nulla prorsus extat mentis in serie Romanorum Pontificum à Latinis descripta, ut in libro de Romanis Pontificibus, apud Optatuum Milevitanum, vel Augustinum, Cresconium, alios sive Indices Vaticanos, nec apud Gracos, ut Eusebium, Nicephorium Chronographum, vel alios, adeo, ut ne dignæ quidem sit, qua pluribus confusetur, sententia, quippe quæ nulla penitus nitatur ratione, vel testimonio antiquorum, EX COMMENTITIIS TANTUM ACTIS ILLIS MARTYRII SANCTARUM UR SULÆ ET SOCIARUM PETITA, QUÆ IN NOSTRIS NOTATIONIBUS REFUTAVIMUS.* Ex ea namque historia de Cyriaco Papa, qui ibi nominatur, falsa hec opinio fluxisse videtur. Sed nec illa, licet ADULTERINA, ad ea suffragantur, quibus sub Attila Cyriacus ille introducitur. Haec tenus Baronius annal. 237. §. 11. Per notationes intelligit notas suas ad Martyrologium Romanum, ejusque diem XXI. Octobris. In his autem aliquot in medium adductis rationibus fidei narrationi vel dubiam, vel irritam reddit. Dicit (1.) à recentioribus (2.) diversimode à diversis auctoribus scriptam (3.) desperitam veram, germanamq; earum virginum historiam (4.) eamq; ab aliquo (ut libuit) sive quæ suo ingenio commendatus fuerit, sive quæ ab aliis levi quodam vulgirumore accepit, scripturae monumentis commendata esse, non sine magno veritatis detrimen-
to, cum gravissimam historiam commentariam pene reddiderint. (5.) Invenisse sese codicem Vaticanum cuiusdam Gaufridi (alii Galfredum vocant) Episcopi Asaphensis, qui agens de rebus Maximi, etiam de Ursula & sociis historiam, sed longè aliter, retulierit; *Quæ quidem, quæ ex prædicto auctore descripsimus, nobis longè magis probantur, quam alia prædictorum figura AB OMNI ETIAM VERISIMILI RATIONE REMOTA.* (6.) Reverendissimum Ruremundensem Episcopum Guilielmum Lindanum eandem suam senten-

tiam probasse, & superstitem aliquam difficultatem soluisse. Hæc Ecclesiæ Romanæ Cardinalis. Crombachius quidem hoc Cardinalis judicium, et si dissimulato nomine sugillat lib. i. Urs. vind. c. 31. male, ajens, quidam recentiorum ad annum Christi 237. recentiores tantum facit Cyriaci defensores, quando eum Galfredi ayo post 1150. (quem solum sequendum putat) Gerlacus Abbas Tuitiensis, Harbernus successor in libro tunc scripto, Richardus item, Rogerius & Robertus defenderunt; sequenti verò seculo Archiepiscopi complures receperunt: postea verò juris Interpretes, ac Historici gravissimi cum Theologis seculo postero Cyriacum & Pontificem Romanum dixerunt, & in sanctis numerarunt. Baronius igitur in suis annalibus ausus est negare, & in notis ad Martyrologium refutare, consentiente scholiaste conciliorum Tom. i. fol. m. 305. edit. Paris. quod antiqui scriptores defenderunt; Archiepiscopi & Episcopi receperunt; Juris Interpretes, ac Historici gravissimi, & Theologi dixerunt; Imò sibi ipse contrarius fuit, (eodem Jesuita exprobrante) dum Felicem inter Romanos Pontifices retulit, et si ab 70. demum annis cognitum; Et tamen Cyriacum rejicit ante 500. annos decantatum! Conciliet hæc quorum interest, vel Ursulam vindicare, vel Baronii auctoritatem assertere, nos manum de hac tabula removemus. Addo unicum, quod aberuditis viris traditum accepimus, extitisse in antiquis Martyrologiis memoriam Ursula & XI milia virginum, inde rudes & fabulosos homines cunctile memoriam Ursula & XI. millium virginum, quod tamen suo loco reliaquiunus; Certè supra omnem fidem non est conjectura, si cogitamus longè absurdiora Martyrologiis accidisse. Hieronymus Gebvvilanus lib. II. Chron. Habsp. c. 37. ex Galfredo Ursulæ & Comitum relatione repetita, subjungit. Hæc Galfredus Monumentensis in fine quarti libri de origine genitum Britannia Insula reservat, et si non ignoramus, longè aliam historian super XI. millium virginum Martyrio circumferri. SIT SOBRIQ. LECTORI JUDICIJUM.

§. 60. Sit autem genuina Cuniberti historia, & vera, nihilo minus nostram Aureliam & socias parum, imò nihil, juvabit. Nam in tota illa narratione neque Aurelia, neque sociarum mentio ulla fit. Caput est decimum tertium apud Crombach. lib. i. quod agit de Ursula, ut visitatis Rome liminibus SS. Apostolorum redierit cum virginibus Coloniam. In quo capite mentio fieri debuisset Aurelia, & socia-

sociarum, quod Argentorati substigerint, si quid tale factum fuisset: Jam verò nullo verbo earum ulla sit mentio: narratur, quomodo Romanū pervenerint, ubi cum per dies aliquot perlustratis ubique diversis sanctorum liminibus, peregrines in oratione DEO animas suas commendarent, lacrymisque interiorē habitum, quasi jam ad ēterni Regis triclinium processuræ studiosius componerent, peractis tandem votis, itinere, quo venerant, Basileam reversæ sint. Ascensisque navibus, per decursum Rheni prono alveo desfluentes, & armis spiritualibus, tam contra spirituales nequitiās, quam contra omnes persecutionum pressuras se communientes, tandem Coloniam applicuerint. Hæc ibidem narrantur, & c. 14. seqq. Martyrium Ursule & sociarum: Quis autem sibi persuaserit, si quæ virginum vel Argentorati, vel alibi substituerint, quin mentionem earum factura fuissent acta, in longè minutioribus curiosa? Siebertus Gemblac. ad ann. 453. scribit: Cunctas ab Hunnis esse Mariyizatas. Igitur & Aureliam cum sociis, si quæ tales extitissent. Missale Argentoratense in hymno undecim millibus virginum dicato canit:

Quam in portu reliquerunt
 Classem, junul invenerunt
 Magnum flumen & amœnum
 Navigantes intrant Renum
 Per DEI clementiam.
 Hinc ad locum passionis
 Duxit eus dux agonis
 Florem sue juventutis
 Parvipendent, spe salutis
 Euntes Coloniam.
 O felix Colonia
 Subter cuius menia
 Barbarorum rabies
 Ensæ, tela, frameæ,
 Cultros in virgineas
 Cruentarunt acies &c.

Nec hic quicquam de Aurelia, vel sociis Argentinæ relæctis. Sed & alterum istud non caret suspicione, quod ne quidem Chronica Palæopetrina nostra Aureliæ meminerint, quod tamen fecissent, si Einbeth,

Eimbeth, Worbeth, & Vilbeth istius fuissent diaconissæ: Ipsæ postius dicuntur febre laborasse. i. e. diaconissæ opus habuisse, non Aurelia, quam prorsus nesciunt.

(2.) In
specie
Resp. ad 1.

§. 61. Dicas, utut Cunibertinum mentionem faciat nullam, facere tamen alia, §. 53. producta documenta. Sed R. ad (1.) Martyrologii Romani exiguum esse fidem, si cogitamus, interpolatum fuisse à Baronio, id quod supra aliquot in medium adductis exemplis ad oculum ostendimus. Nec dissidetur Baronius in notis, unde Aurelia Argentoratensis in Martyrologium Romanum irreplevit, nempe ex tabulis Ecclesia Argentinensis, ex quibus hac die Molanus & Galesinius: quibus verbis innuit, pridem in Martyrologio Romano nullam ejus mentionem esse factam, postquam verò placuisse Martyrologium aliunde augeri, etiam Aureliam esse insertam, à Molano, & Galesinio, & à Baronio, sequace: idque auctoritate tabularum Argentoratensium. Authentica Martyrologiorum verba mutare non licet; mutata autem sunt Romani. Nam Crombachius ita citat: *In Argentina S. Aurelia V. Mea editio quæ Coloniæ Anno 1610. prodit, ita legit: Argentorati S. Aurelia virginis: Galesinius apud Crombachium ita refert: In Argentina S. Aurelia virginis, quæ, cum esset ex nobili illa societate XI. mil. virg. ad praefatam urbem in reditu ab urbe Roma infirmata, obiit in pace. Mea autem Galesiniæ editio, quæ Venetiis, & quidem cum privilegio Pontificio & alii prodiit anno 1578. hæc solum exhibit verba: Argentina, sanctæ Aureliae virginis. Ipse Crombachius ex Petro Leidensi, & Ferrario refert, & fatetur, ipsorum tempore, An. 1520. expressum in Romanus Fastis (Martyrologiis) fuisse; quod esset è sodalitate S. Ursulae, & ex infirmitate ibi decessisset: At hæc verba hodiernis in exemplaribus non comparent. Eodem modo comparatum est cum Breviario Argentinensi. Ipse enim Crombachius fatetur, quod jussu VVilhelmi Argentinensis Episcopi Doctor Iacobus Hahn vicarius generalis Lectiones de Ursula & Aurelia horarias anno denum 1511. inseruerit Argentinensi Breviario è Manuscripto per antiquo, ut adeò inter ea sint addita peculiaria nonnulla officia, quæ in veteribus impressis codicibus non habebantur: ut sonant verba privilegii Thomæ Anshelmo Bibliopolæ ab Episcopo concessi. Pridem igitur in Argentoratensi Breviario tale quid non legebatur. Deprehendi in Bibliotheca Academica*

Missale

*Missale speciale Ecclesiae Argentinenis, impreßum Argentine anno 1504. per Petrum Joh. Prus / in quo Aureliae virginis nulla sit mentio vel in tabulis, vel in lectionibus, seu officio; quæ tamen alibi sit, nempe in Missali Episcopi Ruperti impresso an. Christi 1478. & Wilhelmi, quod præ se fert annum 1520. ut appareat consensus scil. inter horologia. Discas hinc, quomodo Martyrologia & Breviaria pro lubitu suo anxerint, immixuerint, interpolarint; quis igitur tuto fidem mutatis toties habuerit? Si autem vetustiorum fides vacillaverit, multo magis vacillabit recentiorum, & eorum, qui sublesta fide sibi vel ipsi imposuerunt, vel imponi sunt passi. Impri-
mis autem miror, quod Ursulium ausus fuerit Crombachius pro
fesse allegare; qui tamen de historia Ursulæ & sociatum hoc sub-
jungit judicium suum: *Quantis absurdis isthac historia confessa, & in
suspicionem adducta, sit, que de sola Christiana referuntur, testantur.* Ad R. ad 2.*

(2.) *R. Manuscriptorum fides prius est probanda, quam recipientur, imprimis, si ab hominibus lux lœnae studiosè servientibus fuerint profecta: Crombachius dicit Budicense à quodam Freien, & Sacra-
rio Colonensi citari, & probari; idem fatetur à P. Johan. Scharff-
billich Collegii Molsheimensis Reatore lectiones, & complura
horum testimoniorum ad se esse missa; imò (se solo judice) an-
tiquissima esse MSC. Argentoratensis: Omnes autem hi ex eorum
sunt numero, qui partium sunt studiosiores, ut ipsi judices, vel ido-
nei testes esse non possint. Erant & mihi ad manum Manuscripta
quædam, quæ aliquam præ lese ferebant antiquitatem, sed cum
characterem penitus explorarem, deprehendi, seculo decimo
quarto finito, & quinto ineunte esse exarata, etiam numeris id
contestantibus. Vix ego crediderim, ante annum Christi 1460,
(quo S. Aurelia nostris apparuisset, & de neglecto sui honore con-
questa esse fingebatur ab escurrentibus sacrificulis) ista, quæ cir-
cumferuntur Manuscripta, sed ex eo tempore, & postea, esse com-
pilata, ut fidem fictitia apparitio apud vulgus inveniret. Ab eo tem-
pore cœperunt Breviaria potissimum interpolari, lectiones horarię
inseri, sarcophagi è tenebris scil. erui, reliquiae traduci, & quid non!
Unde pater, quid ad (3.) *R.* Posuerim aliquem esse sarcophagum *resp. ad 3.*
inventum, cum inscriptione: Einbeth, Worbeth, Vilbeth; sed
has fuisse virgines, & Ursulinas quidem, quæ medio seculo tertio*

nondum impleto ex Britanniis Basileam, & Argentinam venerint, ibique defunctæ sint; unde Argentinenses sciverint? Fatentur in relatione sua Catholici scilicet Argentinenses, multis cursibus temporibus, omnem eorum ex humani mentibus erasam esse visam memoriam: si memoria fuit eraea, unde igitur in eadem sibi revocaveriat? Dicunt: divina providentia factum est, ut casu sepulchrum earum aperiretur; ecce tibi apparent omnes tres juxta se collocatae virgines, tota integræ, & incorruptæ, virginali induita habitu, & ipsa penitus incorruptæ, juxta titulus erat collocatus, in quo sanctorum virginum nomina continebantur, & quomodo de societate Parthenica S. Ursula Argentinam cum S. Aurelia febrente venissent &c. Hæc monumenta M. S. S. Argentoratensia. Adsum mihi ad manus monumenta, in quibus ex professio de virginibus scribitur, sed de apertura sarcophagi, & cavarib[us] illæsis, tituloque sarcophagi, tale nihil habetur. Reliquiarum meminerunt; non integrorum corporum: referunt Argentinam eas, sed ipsas febrentes, non autem cum Aurelia febrente venisse. Taceo, quod recentiora sint, atque eo tempore scripta, quod fictitiis sanctis & reliquiis studiose succurrentum erat, propter incredulos scilicet Lutheranos anno 1517. 1519. 1520. Si de reipsa velimus loqui, prostat divinum edictum: pulvis es homo, & in pulvrem reverteris: à qua lege nemo hominum, nisi innocens à peccatis, qui est solus Christus, immunis est. Solent quidem condituri s. cadavera aliquandiu conservari à putredine, & corruptione: sed vehementer dubito, Argentinenses nostros, tum quidem temporis artificisti operam dedisse, ut virginis istas aromatibus præservarent à communi hominum lege. Neque dicere licet, fieri tamen id potuisse per divinam omnipotentiam, ut etiam sine conditura liberae essent istæ à vermis & pulvere: nec n. implicare contradictionem: Si enim ita licet arguere, nihil non fingere possemus, quod quidem

Reff. ad 4. contradictionem non involvat, verum tamen non sit: Ad (4.) *Herr* og refert; non probat, relationem Aurelia: sic enim se habent ipsius verba: Er meist auch von St. Aurelia Kirchen zu Straßburg/ daß Anno 500. S. Aurelia/ der eisstaufsend Jungfrauen eine/ als sie von Basel den Rhein herab gefahren/ underwegen zu Straßburg gestorben/ und daselbst begraben sey/ daran habe man zu ehren solche Kirz

Kirche in gemeltem Jahr gebauen. Ecce: Er melt: Quis
Er: Est Jacobus de Konigshofen, cuius Cap. XIX. præced. men-
tionem fecerat: num verò ille à Königshöfen fuit hæreticus? Absit!
Nisi forsan ideo, quia anno idem 500. post Christum natum ait
Ursulam cum suo Parthenio exercitu Argentinam descendisse, quod
computo Crombachiano minimè quadrat, aut quia Johannæ Pa-
pissæ meminit, ut in via fœtum exonerarit? quod male habet Pon-
tificios. Ad (5.) R. Aurelia Argentorati templum esse erectum *resp. ad s.*
extra controversiam est; sed quæ illa Aurelia fuerit, adhuc sub ju-
dice lis est. Artutus à Monasterio Recollectus Monachus in sacro
Gynecæo seu Martyrol. die Octob. X V. f. 407. ita de Aurelia lo-
quitur: *Argentorati, sanctæ Aureliae, virginis, que regio Francorum na-*
ta sanguine, humilitate, poenitentia, ac continua mortificatione Christum
sequi jugiter intendit. In explicatione porrò subjungit: *De ea Mar-*
tyrologium Romanum, hac die, Baronius ibid. in notis, Molanus in additio-
nibus ad Usuard. Gallesnius in suo martyrologio: Ferrarius in nova Ty-
pographia ad Martyrologium Roman. verb. Argentoratum. At Wien in
adjunctu ad Martyrologium Benedictinum; Ferre. Ius in generali sanctor.
Raderus part. 2. *Bavaria sanctæ; Saussayus in Martyrologio Gallico:*
Gononus lib. 3. vitar. Patrum occidentis, in ea, Simon Martinus, hac die,
volunt Ratisbona in Bavaria eam obiisse. *Quæ quidem Hugone Franco-*
rum rege, cognomento Capeto, seu Lothario, filio Ludovici Transmarini
nata, Parisiis è sacro fonte levata; & educata, mox futura sanctitatis ar-
gumenta dedit &c. Hinc apparet, juxta nonnullos Pontificios, Au-
reliam Argentoratensem, & Ratisponensem, esse unam eandemque
virginem; Jam verò Capeti filia vixit circa annum Ch. saltem 1027.
oportet igitur & Argentorensem eodem tempore vixisse. Qui
igitur fuerit Comes Ursula Britannicæ? Ferrarius hanc forsan vi-
dens contradictionem, singit duas Aurelias, alteram Argentora-
tensem, alteram Ratisponensem, ut solent, ubi fabula invicem non
congruunt, faciles esse in multiplicandis sanctis & reliquiis Ponti-
ficii, quod superius in Materno notavimus Art. II. §. 6. Cæterum
Recollecto Rothomagensi non placet evenia: Scio, ait, Ferrarium
sup. in Catalogo duas omnino diversas SS. Aurelii. us ponere; unam, que Ra-
tispone, alteram, que Argentorati veneratur: SED PER PERAM,
QUANDOQUIDEM ID SINE RATIONE, ET AUTHO-

RE AB EO DICTUM SIT. Confidentialior igitur est Matthæo Radero Jesuita, quippe qui in Bavaria sua sanctæ Volum. II. p. 163. adhuc subdubit: sic enim ait: *In saeculo sanctorum Romanorum & apud Melanum Aurelia virgo Argentine celebratur, eodem die; eadem an diversa? non constat.* Quare nec hoc constat, Aureliam Argentiniensem fuisse unam ex Urtulinis virginibus, quæ circa annum Christi 1237. juxta Crombachium, è littore Britannico emerse sunt. Tabulae quædam alicujus Argentinensis Breviarii idibus Octobris exhibent memoriam *Aurelia virginis*, & in officio explicatur lectio-
ne prima ejusdem historia: sed quo tempore Breviario Argenti-
nensi memoria ista fuerit inserta, disquirendum est, idque ex ipsis
MSS. Argentoratensisbus à Crombachio lib. VII. c. 30. Usq. vind.
laudatis. Referunt quod circa annum Domini 1460. Aurelia è
rumulo prodierit *aspectibili forma, plena luce, querelas ingeminans, quod*
ingloria delitesceret istib[us], nec ulli mortales eam cultu dignarentur. Si
igitur Aurelia illa verum dixerit, necesse est, ante annum Christi
1460. in Breviario memoriam ejusdem & officium non fuisse cele-
bratum; secus *ingloria non delituisset*, sed fuisse *cultus*, isque insig-
nitis, quo eam *mortales erant dignati*: Annon enim insignis cultus
est, si quæ hominum celebratur hymnis, invocatur orationibus;
honoratur Evangelii & Lectionibus; responsoriis & Antiphonis,
homiliis, & laudibus? Atqui eo honore Aurelia afficitur in Brevia-
rio; subjiciam saltem preces, quibus solenni ritu invocabatur:
DEUS, qui Beatam Aureliam virginem febre arreptam ad te migrare feci-
sti, concede quoso omnibus nobis ejus festa solentibus, ut ejus apud te pre-
cibus ab omni potestate febrium, & ab omni malo liberemur, atque o-
mnia honorum futurorum nos facias esse consores. Per Dominum no-
strum. Iste divinus honor est invocationis; aut igitur Aurelia fuit
mentita, cum anno 1460. conquesta est, quod nullo eam mortales
cultu dignarentur, sic cultu publico fuerant dignati ipsam in Bre-
viario, etiam vehementer ambitiosa, quod ne divino quidem
honore fuerit contenta. Aut exinde demum cœpit coli,
quod novum est; Eligant Aureliani utrum velint. Ad (6.)

*R. ad 6. R. miracula esse suspecta, quia conficta sunt ad stabilendam Ha-
giolatriam in S. literis neque fundatam, neque probatam, sed dam-
nataam. Narrat Argentoratense Breviarium aliquem tyrannum,*

ut ipsum vocat, qui Philippo urbem obsidente, sarcophagum Divæ temeraverat, cum à Dæmone obsessus misera morte periret, ne sepulturæ quidem dignus; addit de aliis viginti tribus Argentinensium, qui fossa oppressi fuerint, id est, quod die Aureliae festo lime ferendo operam dedissent. Plura recensentur in quodam incerti auctoris MSS. de admirandis Einbethæ, Worbethæ, & Vilbethæ, ut ipsarum beneficio morbi depulsi fuerint desperati, factis scilicet ab ægrotantibus, vel aliis, precibus ad virgines patronas, peregrinationibus quoque, & missis. Adduntur in quibusdam anni menses, & dies, e. g. M. V. xvij. M. V. xviiiij. M. V. xx. ex ungue agnosce leonem; ut vel diabolus credulis imposuerit, vel Monachi, aliiq ex ordine Ecclesiastico simpliciori plebeculæ illuserint, ne clarum mane restaurati Evangelii admitterent.

§. 62. Crombachii §. 57. producta momenta', nullius profe- Reß. ad
cto momenti sunt. Laudat (1.) Aureliam & socias civitatis hujus Præsides & Patronas; sed vñ Argentorato, si his Patronis salva vellet & in columnis stare! Maledictus sit, qui in hominibus confidit, & carnem pro brachio suo habet. Ipsa certè Aurelia suum corpus à rogo, & sociæ ossa à corruptione non potuerunt defendere; qui ergò defenderint integrum civitatem! (2.) Hæreticos nos criminatur ipse Hæreticus. Extant utique testis etiam & probatissima fictitia istius sodalitatis, & puerilis credulitatis, ut tunc fuit, vestigia; imo documenta aperta, ut Deo gratias agamus, nobis verò gratulemur de accensa Evangelii luce, ad cuius conspectum Cromb. I.
2.

φαντασματα ista dispartuerunt.

ANTIQUITATUM
ECCLESIAE ARGENTI-
NENSIS

ARTICULUS III.

De

**CATECHESI VETE-
RUM TRIBOCCHORUM ET AR-
GENTORATENSIMUM CHRISTIANO-
RUM.**

ARGVMENTVM.

Sectionis Primæ.

*Preponitur nova dissertationis materia: nempe harmonia inter Veterem & ho-
diernam Ecclesiam Argentoratensem in primarius fidei articulis. S. 1.
ostenditur apostolicam inter ipsos doctrinam fuisse quondam plantatam
in seculo primo. S. 2. In seculo secundo fuisse propagatam, testimonio Iu-
stini Martyris & Irenei. S. 3. perinde in tertio, Tertulliano & Origene
testibus. S. 4. Etiam in quarto, qua occasione de synodo Sinuessa diffiri-
tur. S. 5. Et Arelatensi: an Germania nostra Episcopi interfuerint? S. 6.
Certiora depromuntur testimonia ex actis concilii Nican, ubique loco-
rum, etiam in Galliis & Germaniis, recepti. S. 7. Ex actis concilii Sar-
dicensis, cuius expenduntur alta confessio. S. 8. Controversa addunatur, ut
est appendix, & confessionis formula. S. 9. Ostenditur sententiam negan-
tem nostra caussa nihil officere. S. 10. Et distinguendum esse inter concilia
istius dogmata; & ceremonalia & ritualia, quae damnum passa sunt.
S. 11. Ex actis concilii Agrippinensis. S. 12. Ex consensu cum Athanasio,
& Hilario orthodoxis Episcops. S. 13. Sollicitur objectio ex Hilario. S. 14.
Concluditur hac sessio anacephaloſi predictorum. S. 15.*

§. I.

Differuimus hactenus de personis quibusdam, quarum celebria
sunt nomina in historia Argentoratensis, pergitus ad præ-
cipuum,

cipium, quod intendimus, doctrinam ab exordio Christianismi inter Tribocchios & Argentoratenses receptam. Præcipuum voco, quia salutem animarum concernit; & ab adversariis nostris oportere exagitatur, & impugnatur. Sumus Evangelici homines ipsis novis, qui religionem suam ad Lutherum Novatorem, nec amplius, referre possint, hoc ipsis veluti pro certo stimunt, censemus suam, ut Tridenti recens cusa est, fidem continua serie ab Apostolis ad hæc usque tempora esse derivatam. Invertamus autem nos, quod isti dicunt: Nam ostendere possumus, novum esse, & in Ecclesia etiam Tribocchico-Argentoratensi in quinque post natum Christum seculis inauditum præcipuum illud, in quo ipsi nobis contradicunt; amplius dicam, contrarium esse doctum & creditum. Quod assertum, ut fidem inveniat, probabimus primum generalioribus quibusdam fundamentis, quæ velut hypotheses præmittamus iis, quæ in specie deinceps de singulis fidei capitibus delibatur sumus. Apparebit, spero, ad oculum, veteres, & Christo Apostolisque vicinos, Tribocchios & Argentoratenses ea ipsa credidisse, quæ nos in Augustana Confessione, aliisque Symbolis novissimè amplexi sumus, & per Dei gratiam adhuc temporis religiosè veneramur.

§. 2. Plantatum esse Christianismum inter nostros quoque veteres Tribocchios, vel Alsatos, supra act. II. §. 2. seqq. probatum dedimus. Inde ultiro sequitur I. Assertio: *Alsatos nostros Apostolice doctrine in Propheticis & Apostolicis literis contenta fuisse addictos.* Testimonia ibi allegata assertionem evidenter probant. Allegavimus Rom. X. 18. verba Psaltis, & ex hoc Apostoli, qui dicunt, sonum Evangelii exivisse in omnem terram, & sermonem usque ad fines terræ. Loquitur Apostolus de Evangelio à se & Symbolis prædicato, vers. 8. vocat verbum fidei; quod qui ore profitetur & corde credit, eo salvatur. v. 9. & justificatur. v. 10. Id quod probat subjectis Prophetarum testimoniis Isai. XXVIII. 8. Joël. II. 32. &c. Hoc verò illud ipsum est primarium controversiæ internos & adversarios caput: An sola fide in Christum, ex verbo scripto, & prædicato hausta, justificemur, & salvemur? Hanc doctrinam universus orbis Christianus, adeoq; & Alsatus, ab Apostolis audivit, & accepit: *Hilarius in c. XXV. Mathei, Chrysostomus, Euthymius, Theophylactus super Matth. I. ante captam Hierosolymam in*

*Affert. I.
probatur
(1.)
nat' alia
terav.*

OMNI

OMNI ORBE prædicatum Evangelium censuerunt, fatente Adamo Conzenio Jesuita in Comment. ad Rom. X. 18. quæst. 2. Prædicationem igitur fuerit EVANGELIUM, non meritum operum, in NOSTRO ORBE Argentoratensi. Addidimus illustrem locum Col. I. 23. ubi Apostolus perhibet, Evangelium, cui fides salvifica & spes innititur, prædicatum esse omni creature, quæ sub cœlo est. Audis iterum Evangelium, in quo revelatur spes æternæ hæreditatis, & fides, quæ immota pede promissionibus Evangelicis innitur: De operibus iterum, præfertim eleætitiis, & meritis propriis, altum est silentium. *'Ev. τῷ ὀματιχείῳ* virtute sanguinis Christi Apostoli Ecclesiam plantasse dicuntur ab Ignatio l. c. Irenæi lib. I. c. 2. illustre testimonium est: Ecclesia, ait, *per universum orbem usque ad fines terræ seminata*, & ab APOSTOLIS, & à DISCIPULIS eorum accepit fidem, quæ est in unum Deum Patrem omnipotentem &c. Nota, quibus de Ecclesiis loquatur, nempe etiam de iis, quæ fundatae erant in GERMANIIS, adeoque & in nostra Germania prima, cuius tum temporis illustris civitas erat Argentoratum: Observa & illud, quam dicat fidem Germanias accepisse & custodivisse c. 3. nimirum, quæ est in unum Deum Patrem &c. Lege sequentia inferius de verbo ad verbum §. 5. alleganda; Confer cum professione fidei, sicut ea in concilio Tridentino est compilata, deprehendes toto cœlo confessiones inter se differre. Pristinum enim istud Apostolorum & Germanorum nostrorum symbolum nescit prorsus ea dogmata, quæ nobis adversa Pontificii suæ confessioni inferuerunt.

(2.)
κατ' ἄν-
θρωπον.

Maternum si vellemus admittere, quod adversarii faciunt, cogeremur credere, eandem ipsam doctrinam, quam Petrus Magister docuit in epistolis suis & concionibus, discipulum quoque inter Alsatas nostros prædicasse. At ubi? ubi? Petrus quicquam eorum docuit vel scriptit, quæ secus, ac nos, docent & credunt Papistæ? Sed certiora audiamus. Nempe quid Hilarius in libello de synodis laudet in Episcopis nostris etiam Germanis. *Inter h.c.*, scribens, *O vos beatos & gloriosos in Domino!* qui perfectam atque Apostolicam fidem conscientia & professione retinentes, conscriptas fides bucusque nescisti. Non enim equius litera, qui spiritu abundabatis. Neque officium manus adscribendum desiderasti: qui, quod corde à vobis debebatur, ore ad salutem profitebamini. Neque habuisti necessarium Episcopi legere, quod re-

generati Neophyti tenebati. Ex his Hilarii verbis Aeg. Bucherius Jesuita lib. X. Belg. Rom. c. 13. §. 7. concludit: *Ad hæc usque (Ch. nati 359.) tempora, præter Apostolorum Symbolum, quod in baptismo (Ecclesia) dicerat, nullum aliud agnovisse, ac ne audivisse quidem (Gallicana) videtur, si verba ista Hilarii perpendimus.* Et paulò post: *Tanta fui jam inde ab initio Gallicana (Germanicæ) Belgicæ maxime, tanquam à Gracis remotissima, Ecclesie virginitas, simplicitas, & inconcussa in primafide constantia;* Et lib. IX. c. IV. §. 11. *nihil mirum, inquit, si nostrates Episcopi deinceps SOLO APOSTOLORUM SYMBOLO CONTENTI, conscriptas fides NOVAS, quod ait Hilarius, aut nesciverint, aut neglexerint.* Si SOLO APOSTOLORUM SYMBOLO contenti fuerunt, ubi igitur superaddita illa Papistarum dogmata?

§. 3. II. In secundo seculo nostri Germani ep. Lupo fuerunt Iustino II. asserti Martyris, & Irenæo, Patribus orthodoxis. Justini Martyris testimonium probatur habetur in dialogo cum Tryphone Judæo f. m. 270. & est hoc: *Ne UNUM quidem est genus mortalium, sive Barbarorum, sive Gracorum, sive etiam aliorum OMNIUM, quoconque appellantur nomines, vel Hamaxobiorum, vel Nomadum domo carentium, vel in tentoriis viventium Scenitarum, & pecoribus vitam tolerantium, inter quos per NOMEN JESU CHRISTI supplicationes & gratiarum actiones Patri & Fabricatori rerum omnium non fiant.* In genere loquitur Justinus, & Barbaros quoque, ut tum Germania nostra censebatur, appellat, dicitque, ipsos, perinde ut reliquos Christianos, *per nomen IEsu Christi supplicationes facere DEO Patri, non Matri, aut sanctis.* Si Barbari isti in hæreses fuissent lapsi, Justinus non ausus fuisset ad ipsorum consensum provocare coram Judæo satis eruditio & perito. Irenæi illustrius testimonium est. Dicit l. i. c. 3. *Hanc prædicationem cum acceptit, & hanc fidem, quemadmodum prædiximus, Ecclesia, & quidem in universum mundum disseminata, DILIGENTER CUSTODIT &c.* Et neque ha, quæ IN GERMANIIS sunt fundatae, Ecclesiæ ALITER credunt. Apertè dicit, Germanias (ita enim in Greco textu legitur) fidem ab Apostolis acceptam, cui ipse quoque Irenæus addictus erat, diligenter custodivisse. Oportet igitur Irenæum & Germanias, adeoque & nostram primam, in Apostolica doctrina inter se se corspirasse. Cum hoc loco conferri potest aliusejusdem Irenæi non minus

minus illustris, quem habet lib. III. c. 4. Disputat enim adversus Apostolicæ antiquitatis contemptores hæreticos, qui & scripturas, & in scripturis fundatas traditiones repudiabant, & provocat ad Ecclesiæ, in quibus ipsorum vel Apostolorum, vel Apostolicorum virorum vox sonuerit; In his Ecclesiis etiam Germaniam nostram primam videtur comprehendisse: En tibi Patris verba: Ordinarii (Apostolicæ) assentient multa gentes Barbarorum, eorum, qui in Christum credunt, sine charactere, vel atramento scriptam habentes per spiritum in cordibus suis salutem, & veterem traditionem diligenter custodientes, in unum DEum credentes fabricatorem cœli & terræ, & omnium, quæ in eis sunt, per Christum IESUM, & Filium. Qui eminentissimam erga segmentum suum dilectionem, eam, qua esset ex virginine, generationem sustinuit, ipse per se hominem adunans DEO, & passus sub Pontio Pilato, & resurgens, & in claritate recepus; in gloria venturus Salvator eorum, qui salvantur, & judex eorum, qui judicantur, & mittens in ignem eternum transfiguratores veritatis, & contemptores Patris sui, & adversus ejus. Hanc fidem qui sine literis crediderunt, quantum ad sermonem nostrum, barbari sunt, quantum autem ad sententiam, & consuetudinem, & conversationem propter fidem, per quam sapientissimi sunt, & placent DEO, conversantes in omni justitia, & castitate, & sapientia. Quibus, si aliquis annunciarerit ea, que ab hereticis ad inventa sunt, proprio sermone eorum colloquens, statim concudentes aures, longe longius fugient, ne audire quidem sustinentes blasphemum colloquium. Sic per illam veterem Apostolorum traditionem, ne in conceptionem quidem mentis admittunt, quodcumque eorum portentiloquium est; Neque enim congregatio fuit apud eos, neque doctrina instituta. Haec tenus Irenæus Lugdunensis. Non equidem nominetenus exprimit nostram Germaniam primam, attamen innuit. Nam (1.) Barbaras gentes ita credere scribit: At Germani nostri Barbaris accensebantur. Hieronymus vocat semi barbaras Rheni ripas in epist. ad Ruffinum. Salvianus Massiliensis Germaniam primam vocat nomine barbaram lib. VII. d. gub. D. p. 265. Et nominatim Argentoratum, explicante Hieronymo in epistola ad Gerontiam. Sed ne quis scrupulosior excipiat, recentiores esse hos auctores, ideoq; en tibi vetustiorem, & irenaeo si non omnino coævum, certè aliquanto superiore Galenum Medicum; Floruit enim sub Antonino Pio, juxta Vos. d. Script.

Graec.

Græc. lib. II. c. 13. sic autem ille lib. 1. de sanitate tuenda habet: οὐκέτι νῦν εἰστε γερμανοίς, εἴτε ἄλλοις θεοῖς οὐ βασβάραις οὐθέπαι-
ποις ιαῦτα γράφομεν, οὐ μάλιστα οὐ αἴχλαιστα καπηποις, οὐ λέυστοι οὐ ταῖς θεοῖς
ἄλλων θησίων, nos vero nunc neque Germanis, neque aliis quibusdam agre-
stibus, aut Barbaris hominibus hac scribimus, non magis ac urbis, aut capris,
aut leonibus, aut aliis alicui bestiarum. In hac scilicet existimatione
tunc eramus Germani. (2.) Illud ipsum Symbolum, quod supra Ger-
maniis, jam tribuit Barbaris. Postquam enim lib. 1. c. 2. symbo-
lum Apostolicum recitasset, subjungit c. 3. Et neque, que in Germa-
niis (εἰ γερμανοῖς) sunt fundite, Ecclesia aliter credunt, aut aliter tra-
dunt, neque he, que in Hiberis sunt, neq; ha, que in Celis, neque he, que in
orienti: & seqq. Germanos, ecce, dicit sic credidisse, & tradidisse,
quomodo & credidisse & tradidisse Barbaros postea retulit; eos-
dem Germanos dicit diligentius custodivisse traditionem; sed & Bar-
baros docet eadem diligentia custodivisse, ut aures obturaverint,
si quis nova & alia afferret: Eandem traditionem utrobique iisdem
ferè verbis, certo eodem sensu, recenset, & receptam à Germanis &
Barbaris asserit, quare non possumus non subBarbaris etiam Ger-
manos nostros subintelligere. Porro si per Barbaros nostri etiam Ger-
mani intelliguntur, sequitur nostros Germanos Irenæo quoad do-
ctrinam Apostolicam & Christianam failli ipsos: Audivimus
enim ex Irenæo, quod quantum ad sententiam, & consuetudinem, &
conversationem propter fidem per quam sapientissimi fuerint, & DEO pla-
cuerint, & piè vixerint: Irenæus igitur sententiam ipsorum, seu si-
dem, comprobavit.

§. 4. III. Seculo tertio Germani nostri conspirarunt cum Ecclesia III. Absere.
Catholica. Celebris locus est Tertulliani c. 7. adv. Judæ. quem
non piget adscribere: Iam Getulorum varietates, & Maurorum multi-
fines, Hispaniarum omnes termini, Galliarum diversæ nationes, & Britan-
norum inaccessa Romanis loca, Christo vero subdia; & Sarmatarum, &
Dacorum, & GERMANORUM, & Scytharum, & abditarum mul-
tarum nobis ignotarum, & que enumerare minus possumus; in qui-
bus OMNIBUS locis CHRISTI NOMEN, qui jam venit, regnat. Me-
minit, ecce, etiam Germanorum, (lectionem vulgarem deserere nulla
nos cogit necessitas) & ait, Christi nomen inter eos etiam regnare:
regnavit igitur & inter nostros Tribocchos, qui Germanorum

natio erant; ut vaticinium de portis Christo reserandis etiam apud hos perspicue fuerit adimpletum, utpote in quibus omnibus locis populus NOMINIS CHRISTI inhabaret: Quæ ejusdem verba sunt. Fuit Tertullianus, cum hunc libellum adversus Judæos scriberet, Montanistico fermento non infectus, ut in aliis suis scriptis fuit. Quare Ecclesia Germanica cum ipso sentiens sensit cum Ecclesia Catholica ubique locorum dispersa. Origene teste extabant apud universi orbis homines, quam latè inter gentes incolunt, fundata PER IESUM ECCLESIAE DEI, lib. i. adv. Cels. Ecclesæ, & quidem DEI, quæ per IEsum fundatæ sunt, non possunt aliæ esse, quam Catholicæ, Apostolicæ, & Orthodoxæ, ut tales fuerint etiam nostræ Germanicæ inter gentes fundatæ: *Ad sui cultum, suamque doctrinam IEsum attraxisse*, ait idem, universum orbem. l. c. p. 110. ut dubitandum non sit, *in doctrina etiam nostros, orbem Romanum incolentes, conspirasse*; Confer iterum nostras Antiquæ Eccles. Evangel. Sec. III. art. 3, sect. 5. §. 66. p. 823.

A ftert. IV.

§. 5. IV. Seculo quarto Ecclesia Argentoratensis fidem Apostolicam in synodo Nicena symbolo comprehensam, & in Sardicensi & Agripinensi assertam, ab Athanasio quoq; & Hilario propugnatam, studiosè contulit. Esset forsan, qui censeret, Sinuesiani quoq; concilii mentionem fuisse faciendam, eo quod FL. L. Dexter in Chronicō suo notarit: A.C. ccc. per hoc tempus vehementius sœvit persecutio Diocletiani, concilium Sueßanum in causa Marcellini Papæ, qui Romæ thurificavit, multis Episcopis præsentibus, nonnullis Præsulibus ex Gallia, GERMANIA, ac Hispania etiam, haberet: Hæc ille, allegante locum Carolo Stengelio Abbe Anhusano in commentario rerum Augustinarum Vindelic. part. I. cap. 8. p. 17. Acta concilii exhibentur à Baronio, & defenduntur an. 303. §. 88. seqq. sicut & à Francisco Longo à Coriolano, ordinis Fratrum minorum Francisci Capuccino in summa conciliorum omnium ad an. 303. fol. 160. seqq. Narrant acta, quod concilio interfuerint trecenti Episcopi, & triginta Presbyteri, & tres diacones. Probabile igitur videtur in tanta copia Episcoporum, etiam Germanorum aliquem Argentinensem interfuisse, utpote Galliis vicinum; vel certè aliquem alium ex Germanis, cui hoc tempore Ecclesia nostra fuerat commissa: ut tum moris erat, eundem plurimum civitatum esse Episcopum. Cæterum acta apud Baronium nullam

pro-

prorsus mentionem faciunt Germanorum, nedium alicujus Argentoratensis, Episcoporum: quare pro nostra Argentina nullum solidum argumentum inde elici potest: Dextri autem Chronicon nullius ferè momenti est: adscribam, quid eruditii viri, etiam inter Pontificios, de Chronicis isto senserint: Eruditissimæ (de Dextri Chronicis loquela est) ejusdem farinæ riperi cum Berofo Annii Veterbiensis, nugacissimi nempe impostoris, ait Aubertus Miræus ad Hieron. de script. Eccles. c. 132. Johanne Launoyo referente, *Dextri Chronicum omnes viri docti repudiant, ut ab recentioribus Hispanis confitum, idque dudum in rem judicatam abiit; omnes, ut prolem subjectam, id opus editum ab homine faciliter procul abjiciendum existimant, iisque solis permittendum, qui decipi, Hispanorumque ineptius pane anilibus infatuari volunt.* dissert. de Magdal. c. 4. in præfat. Exerc. Adde Dionysii Petavii Jesuitæ doctissimi suffragium l. 2. Ep. 19. ad Rosvveyd. p. 205. sic autem se habet: *Dextri Chronicum hominis est imperitusimi ætator καλλονος κύριος, & omnino φευδεπιχραφος, ab Hispano aliquo nebulone confitum. Quis lucumonius sius prudentiam non miretur, qui se eruditio huic seculo bisce quisquilius fucum facere putaverit?* Johannis Dallæi virti harum rerum sagacissimi simile judicium est, suis rationibus, quas addidit, suffulatum in lib. 1. de suppos. Dionys. & Ignat. c. 14. p. 93. & 94. confer Cornel. à Lap. in Acta. f. 12. D. Dorsch. ad Concil. Nicæn. p. 38. Nolumus igitur nos quoque Germaniam nostram insulsi tenebrio-nis testimonio aliquo prostituere.

§. 6. Miretur alius, quare nec Arelatensis Synodi aliquam face-*De synodo*
re mentionem voluerimus, quippe cui Germani quoque Episcopi *Arelatensi.*
interfuerint. Celebrata est hæc synodus anno Christi nati 314.
Arelate Galliarum, in causa Cælestini Carthaginensium Episcopi
à Donatistis exagitati: Convocavit autem Constantinus M. ad
eam Episcopos, quos jussit adesse per suos provinciarum vicarios, &
præsides, ut patet ex Concil. Tom. II. epistola Constantini M. ad
Ælafium Africæ vicarium; jussit igitur adesse Episcopos etiam
Galliarum, & Germaniarum, non tamen omnes, sed nonnullos:
Literas enim dabat ad Metropolitanos singularum Provinciarum,
ut ipso adessent cum uno, vel duobus singuli Presbyteris, vel Dia-
conis sibi subjectis: Inter hos comparuit etiam *Maternus Episcopus,*
& Macrinus Diaconus de civitate Agrippinensem, sicut habet subscri-

ptio: Forsan non ipse solus ex Germanis comparuit, sed & alii: Etiamsi enim nulli alii subscriptissim legantur in actis, uti hodie existant, attamen probabile est plures subscriptissim: Nam, Augustino teste lib. i. adv. Parmen. ducenti minimum concilio interfuerunt; qui tamen non omnes nomina subiecisse hodie leguntur: Sunt, qui suspicantur, acta à Donatistis esse corrupta, ut Baronius, qui defecum notat, ajens: Desiderantur (in actis concilii Arelatenis) nomina complurium Episcoporum, quos synodo interfuisse certum est, nempe duorum collegarum Chresti in Sicilia Episcoporum, quorum fit mentis in literis Constantini ad eum datis, & aliorum. Ingentem plane fuisse numerum Episcoporum, ex eo etiam potest intelligi, dum convenisse constet Antistites ab extremis oris orbis occidentalis, nempe ex Sicilia, ut demonstratum est, Chrestum, ejusque Collegas; & ex Britannia, civitate Londinensi Restitutum. an. 314. §. 51. Vel dicendum est, si quidem solus Maternus ex Germanis adfuit, ipsum vices gessisse reliquorum: Primatum Colonia Metropolis obtinuit, quia Crescens prædictus Colonia quoque Apostolicam verbi DEI visitationem primus intulit, scribit Rupertus Abbas Tuitiensis, qui seculo duodecimo floruit lib. i. de offic. c. 7. Subscriptisset igitur nomine etiam Argentinensis Episcopi, si qui fuisset, vel certè Ecclesiæ. Hæc aliquis moverit adversus nos, nec diffiteor speciosiora saltem esse iis, quæ de Sinuesso concilio in medium protulimus. Dicunt synodici, in quibus & Maternus Colonensis nomen præfixit, in epistola ad Sylvestrum Papam Romanum è Bibliotheca Pithœi edita apud Baron. Anno 314. §. 66. seq. Communi copula charitatis, & unitate matris Ecclesia Catholica vinculo inherentes, ad Arelatensum civitatem piissimi Imperatoris voluntate adducti sumus; Hæc illi, innuentes, Catholicæ Ecclesiæ sensum esse suam sententiam: Et paulo post: Iudice DEO & matre Ecclesia, quæ suos novit & comprobat, aut dammati sunt, (Donatistæ) aut repulsi: quæ in eandem sententiam accipimus. Cæterum utut hæc non omnino sperrimus, ita clariora testimoniorum documenta superesse existimamus. Certi non sumus, fuisse tum aliquem Argentoratensem Episcopum; nec novimus, si quidem proprium Ecclesia Episcopum non habuit, cuius denique inspectioni commissa fuerit: Quare nec certo statuere possumus, interfuisse aliquem Argentinensem Episcopum, aue ipsius,

ipsius, aut etiam Ecclesiae, nomine alium, qui insuper etiam actis & canonibus subscripterit: Si quis tamen id affirmaret, morosè illi contradicere nollemus. Diu creditum fuit, solum ex Britanniae provincia, civitate Londinensi, Restitutum Episcopum synodo Arelatensi subscriptisse; tandem tamen è veteri codice Corbejensi Jacobus Sirmundus deprehendit, Eborium Episcopum de civitate Eboracenzi, provincia Britannia; Adelphium Episcopum de civitate Colonia Londinensium (forsan Camalodunensi celeberrima tum Colonia Romanorum) exinde sacerdotem Presbyterum, & Arminium Diaconum subscriptisse.

§. 7. Ad clariora nos igitur, & certiora convertamus, & qui-
dem I. ad synodum Nicenam. Fuit hæc oīx̄μενη synodus ex Epi-
scopis universi orbis collecta; ut aliquoties ab Athanasio contem-
poraneo appellatur, & recepta ab universa Eccl. Catholica, contra-
dicentib⁹ paucis in oriente Arianis, qui propterea sedib⁹ suis moti &
excommunicati sunt: Tanta (in decretis Nicenis) doctrina est, &
prudentia, ut ea ubique depraedicata ad OMNIVM aures animosque perver-
nerit, ajunt Ariminenses orthodoxi in epistola ad Constantium.
Et Athanasius in Epistola ad Afric. plenum, inquit, concilium hoc est
pietatis, & UNIVERSUM jam orbem ad implevit, hoc norunt & Indi,
& quotquot apud alios Barbaros sunt Christiani. Recenset, quasi in-
ductione facta, singulas illustiores Ecclesias idem Athanasius in
epist. ad Jovin. de fid. Nos, dicens, conspectus Arianae blasphemie in po-
paliori Dei calamitatibus, necessario tibi fidem Nicae patrum confessioni-
bus confirmatam porrigere studuimus, ut tua pietas & ea, que ibi exac-
tissime scripta, & quantum errent illi, qui aliter sentiunt, intelligeret. Co-
gnoscere igitur, religiosissime Angustie, hanc esse, que à condito evo predicata
sunt, & quam Nicae patres agnoverunt, cujusque suffragatrices esse omni-
bus in locis omnes Ecclesiis, sive in Hispania sine, sive Britannia, GALLIA
UNIVERSA, Italia, Dalmatia, Dacia, Illyrio &c. Et in epistola ad
Epietetum scribit idem: Ego arbitrabar, omnian (quotquot unquam
fuere) hereticorum inanem garrulitatem Niceno concilio sedaram esse.
Nam fides, que mihi à Patribus secundum sacras scripturas tradita, &
confessionibus confirmata est, satis mihi idonea efficaxque videbatur ad
ennem impietatem evertendam, & pietatem ejus, que in Christo est, fidei
constituendam. Atque ideo nunc quoque diversis Conciliis v. t. l. p. xxiij
per

per Galliam, & Hispanias, & magna Roma celebratis, OMNES, qui in eo
conventu fueres, istos lucifugas, qui se se etiamnum occultant, & quae Arii
sunt, sapient: Auxentium dico Mediolanensem, Ursacium, Valentem, &
Gajum à Pannonia Παραγνητοι, ὡς ἐφ' ἐρις πνεύματος κινημένοις com-
muni calculo, unius spiritus incitatu anathemate percuferunt. In his testi-
moniis Athanasius loquitur de symb. Niceno, sicut in universo orbe
fuerit receptum; receptum igitur fuerit in nostra quoq; Germania
prima ad Christianismum diu ante conversa; Imprimis quia GAL-
LIAM quoque, eamque UNIVERSAM, laudat οὐείησον; Sub Gal-
lia enim universa ambitu etiam Germania nostra prima fuit com-
prehensa, quod vel ex subscriptione synodarum Sardicarum pa-
tet, ubi Gallia adscribuntur Episcopi etiam Germaniae primæ & se-
cundæ. Clarissimè omnium hoc evincitur ex actis concilii Sardi-
ensis. Interfuisse huic Amandum nostrum Argentinensem supra
a. t. II. §. 28. ostendimus. Si igitur ostenderimus etiam hoc, quod
synodus Sardicensis, cuius decretis Amandus subscripsit, Nicae-
num symbolum in pretio habuerit, & assenseret, simul ostensum da-
bimus, Amandum & Ecclesiam Argentinensem synodum & con-
fessionem Nicenam approbasse. Id verò clarissimis Athanasii
verbis probatum damus. Scripsit hic ad Eusebium, Luciferum,
& alios Episcopos, Antiochiæ consistentes, in hunc modum: *Quam-
vis certi homines nonnulla, quasi qua deessent concilio Niceno, adscribere
vellent, idque acriter contendenter; sancta tamen synodus, que Sardica
convenit, indignè tulit, decretoque sancivit, ne quid ulterius de fide scribe-
retur, & se contentos esse Nicena fide declararunt, ut cui nihil deesset, &
in qua integra & solida pietas contineretur, neque edendam esse aliam pro-
fessionem fidei, ne illa, que Nica scripta est, suos numeros non habere vi-
deretur.* Hæc ille. Hinc perspicuum est, quod Sardenses Pa-
tres Symbolum Nicenum amplexi fuerint, & hoc adeo religiosè,
ut præterea nullam aliam fidei professionem admittere voluerint;
Taceo epistolas, ad Episcopos Africæ & Ægypti, ad omnes Epi-
scopos, ad Julium Romanum Episcopum scriptas, in quibus omnibus
Ariani, à Nicenis condemnati, inter hæreticos constanter re-
censentur. Atq; utinam genuina & certa conc. Nicenæ acta habere-
mus, forsitan ex nostris quoque Germanis aliquis Episcopus legere-
tur subscriptissile: Jam verò condonandum est Collectori, si forte in usi-
gnata

gnatione aut conscriptione tam Episcoporum, quam Episcopatum præmis-
orum error invenitur commissus, maximè circa illos, qui citra Europam
designantur, potissimum quod, et si fuerunt exemplaria vetustissima: quatuor,
ex quibus collectio præsens sumpta est, erant tamen omnia adeo & singula
depravata, ut collectorem tedeat inepta ac multiplicis variationis. Nullius enim illorum cum altero convenientia fuit. Ita notatum est in to-
mis conciliorum à P. Crabbe anno 1538. editorum. Exem-
plum annotavit Johannes Seldenus in Eutych. orig. p. 117. Cum
enim auctor vita Constantini M. dixerit, ex omnibus Ecclesiis Eu-
ropæ, Africæ, & Asiae confluxisse Episcopos ad synodum, miratur
iste, cur igitur nulli Britanni legantur vel interfuisse, vel subscrip-
tisse, cum tamen in Arelatensi, quod decennio ante habitum est,
Restitutus ex Provincia Britannia, civitate Londinenſi suum subjecisse
nomen legatur. Quod fieri potuit circa Episcopum provinciæ Bri-
tanicae, fieri quoque potuit circa Episcopum Germaniæ primitæ &
Alsatiæ. Eraphisus Colonensis Episcopus memoratur in MSC.
Arabico subscriptissime concilio Nicæno apud Eutychium in Origin.
p. 90. Putant esse Euphratam Colonensem; Cujus tamen nomen
non comparet in vulgari Conciliorum editione. Sufficiat autem
hac vice ostendisse, Sardicensis taltem concilii tempore nostros Al-
satos, & Argentinenses symbolum Nicænum esse professos.

Sunt concilii Nicæni decreta duorum generum. Nam præ-
ter symbolum sunt *διατύπωσις*, & *ἐποι;* Ita agunt de doctrina, hi
de moribus & ritibus, notante Balfor. p. 272. Statuimus Germanos
nostros & his & ipsis subscriptissime, quia præcedentia testimonia sunt
generalia, & nihil excipiunt. Nostrum igitur non est eadem coar-
ctare. Confer sect. II. §. 3.

§. 8. II. Ad synodum Sardicensi & ejus confessiones pro- *synodae*
gredimur. Subscriptis noster Amantus, seu Amandus epistolæ *Sardicensis.*
concilii ad omnes Episcopos exaratæ; quare doctrinam synodicanam
amplexus esse meritò censetur. Quod ut plenius intelligatur,
Sciendum est, quod circa concilium Sardicense quædam sint con-
fessæ quædam controversæ. In confessione epistola synodica, quam
sancta Synodus per DEI gratiam Sardicæ congregata omnibus Catholi-
cæ Ecclesiæ Episcopis misit, & incipit: πολλὰ μὲν πολλάνις &c. Sepè
quidem multumque &c. Habetur apud Athanasium Tom. I. opp.

f. m. 760. seqq. Theodoret. lib. 2. hist. Eccles. c. 6. (8.) Hilarium in fragmentis ex Bibliotheca Pithœana editis à Nicolao Fabro, & insertis reliquis Hilatii operibus fol. 401. seqq. edit. Paris. anno 1605. Histor. Tripatt. l. 4. c. 24. Compilatorem conciliorum, Parisiis anno 1644. editorum, fol. 50. seqq. T. 3. Desinit in hæc verba : ἡγέτα πρόσωπα, καθοσιαμένους ὑμᾶς, καὶ εὐθυμεντας διαφοράτοις, αὐτοῖς δὲ ελποῖς, divina providentia sanctos & locos vos conservet, dilecti fratres : apud Athanasium, Hilarium, historiam tripartitam, & Tomos conciliorum : in quibus (Athanasio nimirum, & tomis conciliorum,) in specie singulorum etiam Episcoporum nomina subscripta habentur, & inter hos etiam nostri Amandi. Videatur autem Amandus noster ipsi concilio Sardicensi non interfuisse, eo quod ejus nomen inter Episcopos, qui synodo Sardicensi adfuerunt, & scripsierunt in judicio, enumerante Hilario f. 408. opp. non compareat ; Dico : videtur. Nec enim pro certo absfuisse affuerim : Cum non semper ita integra sint conciliorum acta : ut omnium Episcoporum, qui interfuerunt, nomina subscripta legantur e. g. In Arelatensi I. synodo fuerunt 200. vel plures Episcopi, & tamen pauciorum nomina subscripta leguntur : Esto autem non interfuisse, absens tamen subscriptis, & subscribendo concilii istius fidem & confessionem suam fecit. Apparet ex subscriptis epistolæ verbis : *Hæc (in epistola synodica contenta) scriptis mandata sacrum Sardicense concilium ad eos, qui interesse non poterant misit, & regnavit καὶ ἀντοι σύμβουλοι τοῖς κριθῆσι, qui ipsi quoque suis suffragiis decreta synodi approbarunt.* Misit igitur & ad nostrum Amandum : Nam subscriptis, & subscribendo acta synodi comprobavit. Catholicam hanc ad omnes Episcopos epistolam præcedit apud Athanasium fol. 756. seq. alia ad Presbyteros, & Diaconos, & universam Ecclesiam Alexandrinam directa, quæ incipit : καὶ πρὸ μὲν &c. Etiam antequam &c. Et desinit in hæc verba : *eis ἀντὸν πλημελῶντας, in ipsam offendentes, seu peccantes.* Hanc quoque epistolam bona fide esse ab Athanasio relatam, testantur ipsius verba : *Hec epistola ad Ægyptios & Africanos Episcopos per omnia sine ulla mutatione descripta est.* f. 760. Etilicet hæc verba abessent, nihilominus ipse circumstantiae id cogerent. Nam recitavit illas literas Constantio Imperatori, & Ariensis addicto, qui facile fraudem, si qua fuisset, deprehendere, & ju-

Istam Athanasii pōrrō persequendi caūlām prætexere potuissent. Genūina igitur Athanasius referre cōgebatur. Istas autem literas ad Alexandrinos dederant Galliarum quoque Episcopi, ut inscriptio habet, quibus ὡς εἰ τλέτε sumptis noster quoque Amandus in subscriptione annumeratur.

§. 9. Controversa sunt (i.) Appendix, uti vocant, literarum synodicarum ad omnes Episcopos missarum, quam recitat Theodosius lib. 2 hist. c. 6. (8.) Et ex ipso compilator conciliorumt. 3. f. 74. seqq. qui ipsam repudiat, secentus Baronium an. 347. §. 39. 40. 41. Rationes, quas prætendunt, sunt duæ; prior, quod Valens & Ursacius ab ista appendice accusentur Sabellianismi simul & Arianismi, seu Tritheismi, quæ sint ἀσύγχρονæ; posterior, quod in synodo Sardicensi orthodoxorum nulla nova fidei confessio edita, teste Athanasio in literis ad Antiochenos. Unde emergit (ii.) controversia de confessione illa, quam recitat Hilarius in libello de synodis ad Episcopos Galliarum & Germāniarum missis fol. 336. opp. Nam de hac quæritur, quæ incipit: *Sancta synodus in Sardica congregata: Non de altera ista, cuius initium: Gregorio Alexandria Episcopo, quam legas in Hilarii fragmentis fol. 434. seqq. Istam à parte (ita enim lego, pro patre) Arianorum ad Africam esse missam, extra dubium est.* Igitur de priore illa quæritur: An orthodoxa orthodoxorum sit confessio? Negant iterum Baronius, & Scholiares conciliorum. Rationes sunt eadem, quæ priores, nempe, quod, teste Athanasio, orthodoxi Sardenses nullam fidei confessionem ediderint; ediderint autem Ariani, simplicium deceptores; id quod manifestè in dicta confessione pateat. Neque enim ipsos inseruisse vocabulum μοσιο-, tesseram orthodoxorum. Vide Baron. §. 66.

§. 10. Ceterum, quod (i.) appendicem attinet, nondum videmus sufficientes rationes, cui Theodoreti relationem in dubium revocare, vel rejicare possimus, utpote quām Sozomenus lib. III. c. 11. Vigilius, Pāpa Romanus? an alius? certè à Pontificiis adversus nos allegari solitus lib. V. contra Eutychetem; Socrates lib. 2. histor. c. 16. Iple Bellarminus, allegato ex ista appendice testimonio pro Sapientia libro, lib. i. de V. D. c. 13. stabilivérunt. Ad rationes, & quidem priorem, n. insolens non esse, hæreticos ἀρύσαρα statuere, sal-

tem consequenter: Ad posteriorem, dist. inter novam confessionem, & novam veteris explicationem: Verum quidem est, quod Sardenses nullam novam confessionem fecerint, antiquam tamen Nicenam explicuerunt. Vide verba Sozomeni infra recitata. Confer Dn. D. Dorsch. exerec. concil. Sirm. c. II. p. 104. seqq. Idem tenendum (2.) circa confessionem ab Hilario recitatam & explicatam. Hilarius circa tempora concilii Sardicensis vixit, quare optimè novit, quae acta fuerint; jam vero iste confessionem illam pro Sardensi, & non pro Philippensi; pro orthodoxa, & non pro heterodoxa habet, in qua vox *μονοστιχος* quidem non habeatur, explicata tamen sit. Suffragatur Socrates lib. II. hist. c. 16. cum ait, Sardenses fidei Nicene decisionem constabiliuisse, opinionemque, quod Filius esset Patri dissimilis, prorsus explosisse, postremo verbum, consubstantiale, multo notius & illustrius fecisse; Nam literas scripsisse illos ea ipse de re, & passim ad omnes misisse. Imò ipse Baronius an. 358. §. 16. fatetur: Si in ipso divina substantia nomine nullus admisceretur cavillus, una eademque esset omnino fidei confessio: Loquitur autem de confessione Nicena, quæ vocem: Consustantialis, habuerit, adeoque perfectior sit aliis, quæ carerent, ut illa Sardicensis: Ne quid dicam nostris de Centuriatoribus, qui & appendicem & confessionem Sardensem pro genuinis habent. Cent. IV. c. 9. f. 433. 434.

§. II. Posito autem, quod neque appendix, neque confessionis Sardicensium, nostra nihilominus causâ nihil decedit; quia duo postulata nobis manent integra (1.) Sardenses Patres in doctrina cum Nicenis exactè conspirasse. (2.) Amandum nostrum cum Sardensibus sensisse. Istud contendit Baronius ann. 347. §. 40. Athanasius testimonio, quod suis verbis expressimus §. 7. precedente. Confirmat Sozomenus l. III. hist. c. II. Eodem tempore, inquietus, (loquitur autem de tempore concilii Sardicensis) aliam (Hosius & orthodoxi reliqui) fidei formulam ediderunt, pluribus quidem verbis scriptam, quam quæ in concilio Niceno edita fuisset, sed tamen EANDEM COMPLECTENTEM SENTENTIAM, & verbis non multum ab illis discrepantem. Ad extremum Osius & Protagenes, qui principem locum inter Episcopos occidentis, qui Sardica convenerant, obtinebant, veriti, ne quibusdam viderentur decreta concilii Nicenii innquare, scripsere ad Iulium, & testati sunt, se illa quidem RATA habere;

sed

sed quo FACILIUS INTELLIGERENTUR, EADEM pluribus verbis explicasse, eo consilio, ne Ariani, qui brevitate formula fidei, in eo concilio edita, abutebantur, facultas ex verbis daretur imperitos ad absurdam aliquam opinionem rapiendi. Haec tenus Sozomenus. Cui gemina scripsit Socrates lib. II. hist. c. 15. Simile quid postea factum est in concilio Sirmiensi: Necesitas enim & tempus admonuit eos, qui cum convenerant, per multiplices questiones latius ac diffusius expositionem fidei ordinare, quia multis & occultis caniculis in Catholicam domum ea, quae per photinum revocabatur, heresis tentaret irrepere, ut per singula genera intemerata & illæ fidei unicuique generi hereticae ac furtivæ fraudulentæ contrairetur, essentque totidem fidei absolutiones, quotidem essent quæstæ perfidie occasions. Verba sunt Hilarii Pictaviensis fol. 340. opp. Confer Dn. D. Dorsch. exercit. ad concil. Sirm. p. 125. seqq. Ex quibus ad oculum patet, quod asseruimus, Sardicensibꝫ cum Nicænis patribus in fidei dogmatibus convenisse. Amando verò nostro cum Sardicensibus quoque convenisse extra omne dubium existimamus positum. Subscripsit enim epistolæ adversus Arianos ab orthodoxis Episcopis exaratae, cuius ultima verba digna sunt, quæ notentur: *Hac ita scriptis mandata sacrum Sardicense concilium ad eos, qui interesse non potuerunt, misit, ἡγεῖνας τοὺς ἀντοῖ σύμφωνοι τοῖς κριθεῖσι, qui ipsi quoque suis suffragiis decreta synodi approbarunt: Eorum autem, qui in synodo scripserunt, ceterorumq; aliorum Episcoporum ista sunt nomina: Hæc apud Athanas. t. I. opp. f. 767.* Confirmatur ab orthodoxo zelo Constanti, sub quo imperatore occidentis Amandus noster tumerat: Aded enim ursit fidem Sardensem servari, ut vel fratri bellum comminaretur, decreta ista impedituienti. Socr. lib. 2. c. 18. Quantò igitur minus passus fuerit Episcopum in sua Germania ab ista fide abhorrentem!

§. 12. Melioris declarationis & uberioris confirmationis gratia addimus de concilio Sardensi (1.) quod Canones jacturam passi fuerint, id quod Scholiares in notis ad concilium Sardensem tom. III. concil. f. 64. ingenue confitetur. Ut enim resloveret argumentum, ab Africanis, hujus concilii contemptoribus sumptum. Respondeo, inquit, in hac tanta rerum ambage nihil equius existimari posse, nisi quod ex tot tantisque invasionibus, atque grassationibus, à Donatisis adversis Catholicos sèpè conflati, Sardenses canones jacturam passi fuerint;

rint, aut saltem casu quodam nobis plane incomperto exciderint. Ex canonibus igitur parum certi aut solidi habebimus. (2.) Quod probe distinguendum sit inter canones de externa hierarchia, & doctrina; Isti nunquam habuerunt Catholicam auctoritatem, eo quod & corrupti fuerint, ut Nicolao Cusano judicet, siis potuerit dubitari, an Sardicensis concilii constitutio existat? Conc. Cath. l. 2. c. 25^a conferatur Cham. t. 2. Panstr. l. XIII. c. 7. & 12. §. 28. 29. X IV. 3. §. 16. & ab orientalibus, & ab Africanis etiam orthodoxis Patribus reiecti: ἐν τῇ ἀντιοχείᾳ δὲ μεταξὺ τῶν συνιθετῶν τοιδετοιχάρτηκεν, in oriente nullo modo huc usque ea (appellantid ad Romanum Episcopum) consuetudo valuit, scribit Zonaras. Et tamen à Sardensisbus sic statutum esse tradunt. Quod Africanos attinet, Augustinum nempe, Alipium, aliosq; Episcopos, fatetur ipse Scholastes l. c quod concilium Sardicense tanquam illegitimum ac spurium rejecerint, allegatis quidem aliquot caussis; sed vera dissimulata, quæ erat auctoritas Episcopi Romani, quam sibi fucato concilii Nicæni nomine arrogabat. Sicut igitur Pontificii concilium Chalcedonense recipiunt quoad dogmata, seu articulos fidei, repudiant autem quoad canonem de æqualitate Episcopi Constantinopolitani & Romani, ita orthodoxa antiquitas Sardicense recepit, quoad doctrinam in ipsa confirmatam, dissentit autem in externis de potestate, appellatione, & similibus. Quod enim fidei doctrinam attinet, eadem repetita est, quæ in Nicæno fuit. Nota sunt hac de re Athanasii ad Antiochenos prescripta verba allegata supr. §. 7.

*Agrippi-
nen sis.*

§. 13. III. Ad synodum Agrippinensem. Præmisimus de hujus synodi tempore, actis, auctoritate, quæ videbantur ad rem facere, superest igitur, ut ostendamus, Amandum nostrum hoc quoque concilium suo suffragio approbabsse. Id vero probamus ex subscriptione ipsius, quæ juxta acta in tomo secundo conciliorum Gallicanorum ita sese habet: *Amandus Episcopus dixit: Siquidem in praesenti, quando Euphrata à quinque Episcopis sententiam accepit, me inter ipsos fateor esse consentaneum, qui epistolis meis ad eum deponendum consensi &c.* Quinque istorum Episcoporum, quicunque denique fuerint, sententia ab universis & singulis Coloniæ congregatis Episcopis fuit rata habita, quare eandem ratam habens noster Amandus universo concilio assensit in doctrina, quam Euphratas abnegarat, nempe orthodoxa. De Sirmiensi scđt. seq. §. 7. dicetur.

§. 14. De

§. 14. De Athanasiana doctrina non est dubium, quin Amandus noster consenserit. Neq; enim alias ausus suisset Athanasius *Athanasii doctrina*, ipsius nomen recitare sub iis, qui fidei Sardicensis, adeoq; orthodoxæ, & Athanasianæ religionem suo calculo comprobarunt. Idem de Hilariana tenendum. Hilarius Pictavorum Episcopus *epodus* & *Hilarii*: *Σότας* & constantissimus Arianorum adversarius scripsit, ut supra præmisimus, ad Episcopos Germaniæ primæ & secundæ de synodis contra Arianos. In quo scripto duo probe observanda ducimus 1. *Tempora*. Scripsit de synodis an. 358 id quod Baronius asserit, & assertum probat anal. 358. §. 11. & 12. Inter concilium igitur Agrippinense, anno 349. habitum, & scriptam de synodis ab Hilario epistolam, intercedunt anni tantum novem, juxta computum Bucherii, vel juxta Scholia stis rationes, octo tantum, vel septem: Jam verò dudum antea ad eosdem Germanos & Gallos scripsiterat, ut mox sub initium innuit, cum conqueritur de tarditate responsi: *Constitutum mecum habebam, fratres charissimi, in tanto silentii vestri tempore nullas ad vos Ecclesiastici sermonis literas mittere. Nam cum frequenter vobis ex plurimis Romanarum provinciarum urbibus significassem, quid cum religiosis nostris fratribus, orientis Episcopis, fidei studiique esset &c.* In exilio has literas scripsit, nempe ex Phrygia, quorsum erat relegatus: id quod ex verbis mox sequentibus appetet. In hoc autem exilio suo diu nullas ex Gallia & Germania acceperat literas: videtur igitur multum temporis, adeoque aliquot annos intercessisse, inter literas à se primum scriptas, & inter responsum desideratum. Nam multa terrarum spatia inter Galliam & Phrygiā interjacent, ut plurimum temporis pereat, dum literæ ex oriente in occidentem mutuæ sine mora meant, & remeant, nec miratus fuisset, aut conquestus, Hilarius, si aliquot menses, vel etiam annus silentii intercessisset: *Quod igitur conqueritur, oportet aliquot annos fuisse interjectos, adeoque priores illas Hilarii literas haud adeo longè à conciliis Agrippinensi, Sardicensi, & Sirmensi fuisse exaratas.* Stante hoc, sequitur 2. *consensus doctrinæ* inter Hilarium & Episcopos Germaniæ & Galliæ. Quotquot enim Episcopi Ecclesiastici sermonis literas, uti Hilarius vocat, vel *Canonicas*, & *Catholicas*, ut alii appellant, ad se invicem scribebant, illi in fide inter se se communicabant: sicut vice versa, qui ad se invicem nullas

nullas vel scribebant, vel recipiebant, in fide discrepabant. Patet hoc ex epistola Sardicensium ad Ægyptios & Africanos. Nam heterodoxos exclusuri Episcopos, scribunt: *Neque ullam cum eis communionem habeant, unde δέχεται τινα θεό τον γενουτα, unde γένεται πρὸς αὐτὸς: aut eorum literas recipient, aut vicissim mittant.* Tom. i. Athanas. f. 766. Repetunt in literis ad omnes Episcopos prescriptis. T. 3. concil. f. m. 58. Ipse etiam Hilarius idem docet, necessarium, scribens, *mibi ac religiosum intellexi, ut nunc quasi Episcopus Episcopus mecum in Christo communicantibus salutaris ac fidelis sermonis colloquia transmitterem.* Ita ille in libello de synodis ad Episcopos Germaniae primæ: *Et paulo post: responderi literis vestris necessarium fuerit, quibus mihi communionem dominicam fidei vestre scriptis miseras.* Patet ex voto Valeriani Antsiodorensem Episcopi, in concilio Agrippinensi prolatu. Concludit enim adversus Euphratam hæticum declaratum: *Ideo consentio, ut si quis epistolæ ipsius per Catholicam Ecclesiam attulerit, communione privetur.* Jam vero Hilarius & Gallicani & Germani Episcopi mutuas scribebant & recipiebant usque ad annum saltem 318. quo Germanorum responsorias accepit Hilarius; quare opus est in fide in vicem consensisse, ut Germanorum fides fuerit Hilarii, & vice versa. Conclusionem ipse probat Hilarius, cum inter alia scribit: *Responderi literis vestris necessarium fuit, quibus mihi communionem Dominicam fidei vestra scriptis miseras.* Ita ille ad Episcopos Germaniae primæ. Sed, ne quod dubium restet, consensum hunc ex clarissimis Hilarii ipsius verbis aliis dabo: *Gratulatus sum, scribit, in Domino incontaminatos vos & illatos ab omni contagio detestanda habentes perstitentes, vosque comparticipes existi mei, in quod me Saturninus, ipsam conscientiam suam veritus, circumvento imperatore, detruserat, negata ipsi usque hoc tempus toto jam triennio communione, fide mihi ac spiritu coherere; & missam proxime vobis ex Sirmensi oppido insidelis fidei impietatem, non modo non suscepisse, sed nunc iam etiam, significat amque dannasse: Necessarium mihi ac religiosum intellexi, ut nunc quasi Episcopus Episcopis mecum in Christo communicantibus salutaris ac fidelis sermonis colloquia transmitterem; & qui per metum incertorum, conscientiae tantum ante a mea, quod ab his omnibus essem liber, gratulabar, nunc jam communis fidei nostra integritate gauderem. O gloriose conscientiae vestre inconcussam stabilitatem! O fir-*

mam fidelis petra fundamine domum! O intemera de voluntatis illasam
imperturbatamque constantiam! Mansit namque, aique etiam nunc per-
manet post synodi Biterrensis professionem, in qua Patronos hujus hereseos
ingerenda quibusdam vobis testibus dentencia veram, innocens, inviolataque
religio. Integrum volui locum subjicere, ut sententia nostra de
mutuo consensu scribentium eo clarus pateret. Hinc enim elici-
mus (1.) Germanorum nostrorum fidem & religionem fuisse, cum
Hilarius haec scriberet, anno 358. orthodoxam: (2.) Triennio ante;
nempe anno 355. eandem fuisse: (3.) Et ante hoc triennium
similem fuisse; Nam persisterant incontaminati & illesi, quod tem-
pus incidit in Episcopatum Amandi nostri primae Germaniae Ar-
gentorati Episcopi; confer f. 348. D. ubi dicit: perfectam aique Apo-
stolicam fidem conscientia & professione rotinente, conscriptas fides hic
usque nesciis: Et f. 349. postquam latè de mysteriis fidei disputasset,
laudat in ipsis communis fidei conscientiam: Et paulo post: Fides mea
atque vestra, quantum mibi conscius sum, apud Deum non pericitatur.
Unde & Baronius ann. 358. §. 11. his locis inductus, dicit, Hilari-
um ad Gallos & Germanos libellum de synodis exarasse, ut fideli
integritatis, hanc tenus conservare, consuleret. Et §. 12. fatetur, eosdem
scriptis literas ad Hilarium exulantem in Phrygia, eisdemque profesio-
nem sua ipsorum Catholicæ fidei eidem Hilario reddidisse testatam; Et
§. 14. sub finem, verbis allegatis subjungit de ipsorum conservata in
tanto naufragio fidei Catholicæ. Haec Baronius.

§. 14. Sed hic non leve dubium occurrit ex eadem Hilarii ad Gal- Objec.
los & Germanos nostros epistola. Nam Arianismo favisse nostros
hanc obscurè indicare videtur: *Impium est quod audetis: Non patiar
hanc vocem, ut in anathemate sit, iurari*, secundum religiosam intelli-
gentiam confitens: Scribit ferè sub finem literatum f. 362. Hinc pat-
tet, Gallos & Germanos nostros repudiassè terminum, *euangelio*, in
synodo Nicæna quondam; & in symbolo usurpatum. Sui quoque
repudii aliquot rationes proferebant, quas Hilarius examinat,
& refutat; imò terminum, *euangelio*, magis probasse videntur.
Nam & de hoc pluribus disputat Hilarius. Hinc factum puto, cur
recentiores nonnulli Ecclesias nostras Arianas evasisse censeant. Sed
eousque ne prolabamur, quia nulla nos urget necessitas. Distin-
guamus (1.) Tempora. Tempore synodi Nicæna, & Sardicensis, &

Agrippinensis ex aste orthodoxi erant nostri Germani, ut & Galli, sed postea in concilio Ariminensi non nihil remisisse videntur de constantia & puritate, evicti partim precib⁹, partim minis Syncretistarum Arianorum. (2.) Inter terminos, & dogmata terminis expressa. De dogmatibus inter Hilarium & Germanos Gallosque quæstio & lis nulla erat, sed de terminis, an usurpandi, & urgendi? Hec ita se habere, ipse nos docet Hilarius. Quod enim nostri Ariani non fuerint, hæc verba Hilarii probant: *Date veniam, fratres, quam frequenter poposci: Ariani non estis: eum negando homousion censemini Ariani?* f. 360. D. Dorsch. exerc. ad concil. Sirm. p. 29. citans hæc Hilarii verba, ad marginem scripsit: *Episcopi, homousion in Sirmensi synodo declinantes, NON FUERUNT ARIANI.* Quodq; quoad ipsam doctrinam conspiraverint cum Hilario, superius allegata clare evincunt, & ultima Epistolæ verba: *Vestrum est in commune tractare, & providere, atque agere, ut quod usque nunc inviolabili fide manet, religiosa conscientia conserveatur, & teneatur, quod tenetis.* Ergo erant Hilarii quoad ipsam saltem doctrinam *īcūt̄neoi*, solum de verbis cōtendebant, id quod in ipsis improbabat Hilarius: *Inane enim est calumniam verbi pertimescere: ubi res ipsa, cuius verbum est, non habeat difficultatem.* f. 357. & 362: *Nomen nihil habet criminis, quod sensum non perturbat religionis.* Verum igitur religionis sensum, & rem ipsam tenebant nostri quoque Germani, modo in phrasibus dissentientes. Sed de hoc inferius in scandalis: Articulo IV.

¶ 15. Summa haec tenus dictorum est, quod Ecclesia nostra Germanica & Argentoratensis saltem in quatuor prioribus post natum Christum seculis addicta fuerit orthodoxæ doctrinae, sicut ea in symbolis Apostolico, Nicæno, Sardicensi & Sirmensi fuit comprehensa, & in conciliis & Patribus explicata. Quæ si firmo talo steterint, ut speramus, etiam alterum, nempe ipsum articulorum fidei ædificium solidum erit. Frustra fuisset, si vel ex symbolo Apostolico, vel Nicæno, vel Sardicensi, vel actis Agrippinensis synodi, vel scriptis singulorum Patrum, Justini, Irenæi, Tertulliani, Origenis, Athanasi, & Hilarii testimonia orthodoxæ adduxisset, nec tamen prius probasset, illa spectare ad Germaniam quoque nostram primam, & Ecclesiam Argentinensem. Postquam autem in precedentibus probatum est, quod cum prædictis conciliis & Pa-

tribus nostra Germania conspiraverit, licebit ex ipsorum quoq; scriptis testimonia pro nostris petere; possent proinde nostris accommodari, quę nos in antiquitatibꝫ nostris Ecclesię Evangelicā, per tria secula deductis, ostendimus credita fuisse vetustioribus, sed malumus lectorem eo remittere, quam idem h. l. bis dicere. Et de hoc aliquid dicendum, & querendum foret: An, quod de Amando probavimus, etiam de Ecclesia ipsi subjecta valeat? Adeoque, an & Ecclesia ipsa addicta fuerit religioni, cui fayit ipse Episcopus? Sic ceusemus: donec excipiens suam sententiam probaverit.

Sectionis Secundæ

ARGUMENTVM,

De

SYMBOLIS ECCLESIAE ARGENTORATENSIS.

Symbolum Irenai proponitur Gracis & Latinis verbis. S. 1. porismata quadam inde ducuntur. S. 2. Additur Nicenum ex Athanasio. S. 3. De canonicis & hypopyposibus concilii Nicani. S. 4. differuntur. Symbolum, seu confessio Sardicensium ex Hilario recitatur. S. 5. Adjungitur Sirmense. S. 6. De quo Varia differuntur. S. 7. Subjungitur consensus Veterum cum hodierni orthodoxi in more condendorum Symbolorum. S. 8.

§. 1.

IActis hisce fundamentis ædificium ipsum moliamur. Ubi o*Symbolum & Irenei.*
currunt (1.) *Symbola Ecclesiae nostrae etiam primæ Germanicæ, & Irenei.*
primum quidem antiquissimum, ab Irenæo lib. 1. adv. hæres. c. 2. re-
citatum, quod Græcè & Latinè exhibemus: ἡ μὲν δὲ ἐκκλησία καὶ
περὶ καθὸς τοῦ ὀικυρίου ἡώς πρώτων τῆς γῆς διεσπαρμένη, οὐδὲ δὲ
τὸν ἀποσόλων καὶ πάντων μαθητῶν φέγγαβετα τὴν εἰς ἑδὼν πα-
τέρα παντοκράτορα, τὸν πεποιηκότα τὸν ἄραν, καὶ τὸν γῆν, καὶ τὰς
θαλάσσας, καὶ πάντα τὰ εἰς ἀγάπους, πίσιν. Καὶ εἰς ἔναχειρὶν Ἰησοῦν, τὸν
ἥδυ τὸ δεῖν, τὸν σαρκωδέντα ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, καὶ εἰς πνεῦ-
μα ἄγιον, τὸ δια τὸν προφητῶν κεκηρυχός τὰς ἐκονομίας, καὶ τὰς ἐλεύ-
σεις, καὶ τὴν εἰς παρθένη γέννησιν, καὶ τὸ πάθος, καὶ τὴν ἐγερσινὴν γένησιν,

χριστὸν τὸν ἵντορκον τῆς ἡραντὶς ἀνάληψιν τῷ ὑγειαπημένῳ χριστῷ. Ιησὺς τῇ Κυρίῳ ἡμῶν, καὶ τὴν ἐκτὸν ἡραντὸν εὐ τῇ δόξῃ τῷ πατρὸς παρεσιν ἀντεῖ
δὲ τὸ ἀνακεφαλαιόταδε τὰ πάντα, καὶ ἀνασησθεῖ πάτερ σάρκα πόστις
ἀνθρωπότην Θεόν, ἵνα χριστῷ Ιησὺς τῷ Κυρίῳ ἡμῶν καὶ Σεbastῷ, καὶ σωτῆρι, καὶ βα-
σιλέᾳ καὶ τῷ διδοκίᾳ τῷ πατρὸς τῷ δοσάτο, πάντα γόνυν καμάτη ἐπιφανιαν
καὶ δημιουρίαν, καὶ καταχθοῖσιν, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται εἰπεῖν, καὶ
κρίσιν δικούσιν εὐ τοῖς πάσι τοιόντων, τὰ μὲν πνευματικὰ τῆς πονι-
γίας, καὶ Αγγέλες τῆς φύσεως βοηθούσις, καὶ εὐ αποσαριζει γεγονότας, καὶ
τὰς ἀτεβεῖς, καὶ ἀδέσποτες, καὶ ἀνέρες, καὶ βασιλίκας τῶν αἰθρώπων εἰς τὸ
αιώνιον πῦρ πεμψόν, τοῖς δὲ δικαιοῖσι, καὶ σοσίσι, καὶ τὰς εὐτολμὰς ἀντετε-
τηνεῖσι, καὶ εὐ τῷ ἀγάπῃ ἀντετηνεῖσι τοῖς ἀπ' ἀρχῆς, τοῖς δὲ
εἰς μετανοίας, ζωὴν χαριστάμενοι, ἀφθαρσιαν διερίσσονται, καὶ δόξαν αἰώ-
νιαν περιποιήσῃ. Hactenus Græca verbā, desumpta ex Epiphanio
lib. I. advers. hæres. §. 51. quæ Nicolaus Gallasius Theologie apud
Genevenses Professor ita Latine reddidit: Etenim Ecclesia, quamvis
per universum orbem dispersa, usque ad extrellum terræ ab Apostolis & eorum
discipulis accepit fidem, que est in unum Deum Patrem omnipotentem,
qui fecit cœlum, & terram, & maria, & omnia, que in eis sunt: Et
in unum Christum Iesum Filium Dei incarnatum pro salute nostra;
E spiritum sanctum, qui per Prophetas prædicavit dispensationes, & adven-
tus DEI, & eam, quæ ex virgine est, generationem, & passionem, & resur-
rectionem à mortuis; & in cœlos ascensionem dilecti Iesu Christi Domini
nostrí: & ipsius è cœli adventum in gloria Patris ad instauranda univer-
sa; & suscitandam omnem carnem totius humani generis, ut Christo Iesu
Domino nostro, & DEO, & Salvatori, & Regi, secundum beneplacitum
Parisi invisibilis, omne genu curvetur cœlestium, terrestrium & inferno-
rum, & omnis lingua confiteatur ei, ac iustum judicium in omnibus faciat,
& in ignem mittat Spiritus nequitia, & Angelos transgressores, qui deser-
tores facti sunt, & impios, & injustos, & exleges, & homines blasphemos:
Iusti verò & sancti, & qui imposta ejus observant, & in dilectione
eius perseverant, nonnulli quidem ab initio, alii autem ex paenitentia,
vitam donet, atque incorruptibilem statum largiatur, vitamque eternam
tribuat. Hactenus Symbolum Irenæi. Ex quo patet (1.) qui fuerint
auctores fidei inter Germanos receptæ, nempe Apostoli & ipsorum
discipuli. Nec igitur uni & soli Petro, Petriq; discipulis, sed reliquis
etiam Apostolis & horum discipulis post Deum, debet Germania
Iuam.

nam religionem: (2.) Quorum fuerit ea confessio, nempe Ecclesiæ Catholicae per universum orbem disseminata, ut membrum Ecclesie istius sit, quicunque fidem illam amplectitur. Quare & Germania nostra prima membrum tale fuerit, 875 (28) aë ev yezuzivus (sic enim rectius, quam *reparatus*, legendum videtur, propter prepositionem *ev*, quæ cum dativo construitur) *id sacerdos*, *Euanolos* ἄλλος πετισέκαστρι, ἢ ἄλλος θεοδοσιαν, neq; enim, ait Irenæus c. 3. *que in Germaniis fundatae sunt, Ecclesia aliter credunt, aut aliter tradunt.* Notandus est pluralis, ut sciamus, ab Irenæo Germanias duas, primam nempe & secundam, intelligi; consequentia est ab Aegidio Bucherio facta, cum verba facit de epistola Leonis, data ad universos Germaniarum atque Galliarum Episcopos: *Dum enim, ait, Germanias plurium numero nominat; utramque Cisrhenanam primam, seu superiorem, & secundam inferioremve necessario intellegit; Romano hujus seculi more, quo nullum in Germania Transrhenanam seu Barbaricam legimus Antistitem nullam Ecclesiam: Hæc ille lib. XVII. Belg. c. 14. de epistola scripta post medium seculum quintum: Quanto minus igitur legerimus Ecclesiam fundatam in seculo secundo! Cum hoc Irenæi symbolo jungi possunt alia, quæ leguntur apud alios, præsertim Tertullianum, recensita in nostris Antiqq. Ecl. Evangel. sec. III. art. III. sect. 2. §. 2.*

S. 2. Sequitur symbolum Nicenum, sicut ab Athanasio in epि. 2. Niceno: stola ad Jovianum sonat Græce, & Latine exhibitum: (variationes vide apud D. Dorsch. exerc. ad concil. Nicen. pag. 76. seqq.) Πι- σεύμεν ἐις ἑταῖρον, πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὀρεστῶν τε καὶ ἀριστῶν ποιητὴν; καὶ ἐις ἑταῖρον Χριστὸν, τὸν ϕίλον τῆς Θεᾶς, γεννη- θέντα εἰς τὸν πατέρος, μονογενῆν, τετέσιν εἰς τὴς φύσιας τῷ πατέρι, δεῖν εἰς Θεᾶς, φῶς εἰς φωτός, θεὸν ἀληθινὸν εἰς Θεόν ἀληθινόν, γεννηθέντα, & ποιηθέντα, εμοκρίσιον τῷ Πατρὶ διὰ τὰ πάντα ἐγένετο, λάτε ἐν τῷ βραχίῳ, καὶ τὰ δόπια τῆς γῆς. τὸν δὲ ιμάτιον τὸν ἀνθρώπου, καὶ διὰ τὸν ιμετέσταν σωτηρίαν κατελ- θόντα, καὶ σφραγισθέντα, καὶ ἵνανθρωπον πάνταντα, παθόντας καὶ ἀνατάντη τῇ τρί- τῃ οὐράᾳ, καὶ νεκρόθυντα εἰς τὰς φύνες, καὶ ἐρχόμενον πάλιν κρῖναι ζῶντας καὶ νεκράς. καὶ ἐις τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. τοῖς δέ λέγεταις· ἐν ποτε, ὅτι ἔχειν, καὶ περὶ γεννηθέντων εἰς ἄνθρωπον ὅτι εἴς ἐξ ἡνῶν ἐγένετος οὐκ εἴς ἐτέρους ὑποστάτως, οὐ φύσια φύσικαντας εἶναι, οὐκισθεῖν, οὐ λαλοισθεῖν, οὐ τρεπτέγει τὸν φύσιον της, τέτες ἀναθεματίζειν καθεδοκήν, καὶ ἀποσολικήν ἐκκλησίας: i. e.

Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, omnium visibilium & invisibilium factorem. Et in unum Dominum Iesum Christum Filium Dei, ex Patre natum unigenitum i. e. ex substantia Patris, Deum ex DEO, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero; Natum, non factum, consubstantiale Patri, per quem omnia facta sunt; & que in calo. & qua in terra. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, & homo factus; passus est, & resurrexit tertia die, & ascendit in caelos: & iterum venturus est judicare vivos & mortuos: Et in Spiritum sanctum. Eos autem, qui dicunt: Erat aliquando, quando non erat, & antequam nasceretur, non erat, Et quia ex iis, que non sunt, factus est; aut ex alia substantia, vel essentia dicunt esse, vel creatum, vel mutabilem, vel convertibilem Filium DEI, anathematizat Catholica & Apostolica Ecclesia. Hactenus versio ex tom. 2. concil. f. 193.

De canonibus & hypostases in eadem synodo Nicæna facti. Ita enim dividenda esse Nicænorum decreta Gelasius Cyzicenus in historia concilii Nicæni innuit, cum sub finem ὑποτυπώσεων ita concludit: ταῦτα εἰντὸν σπερδαδέντων τοῖς ἀγίοις ἡμῶν πατράσιν ἐκκλησιαστικῶν διατυπώσεων, has ex elaboratis à sanctis nostris Patribus constitutionibus Ecclesiasticis, paucas ex multis hoc commentario descripsimus. Ediderunt autem & Ecclesiasticos canones (ἔξιθεν δὲ καὶ ἐκκλησιαστικὰ νόμους ἔκδοσιν ἐν διτρῷ τῷ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ ὡς καὶ Ἑ. C. Numero virginis in eadem Nicæna synodo. Gelasius ecce clare satis dividit decreta Nicæna in διατυπώσεις, & νόμους, & de istis dicit: ταῦτα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας λέγουματα: hac Ecclesia Catholica dogmata sunt: De his autem, quod sint νόμοι leges sancti Episcoporum confessus. Vid. Tom. II. concil. f. m. 439. leqq. Differentia autem in eo consistit, quod διατυπώσεις sint dogmata Ecclesiastica, sed canones, sive ὅποι, ut alias, sive νόμοι, ut iterum dicuntur, sunt decreta τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτείας, de externa disciplina, sive regimine Ecclesia, ut Theodoretus explicat, citante Dn. D. Dorsch. in exerc. ad concil. Nicæn. sect. III. pag. 94. Si igitur Diatyposes proprie spectabant ad fidem stabilierendas, quod Balforeus in notis ad Gelas. Cyzic. pag. 274. censet, sequitur διατυπώσεις recepisse, quisquis fidem Nicænam recepit, adeoque & Amandum nostrum eas recepisse utpote qui in synodo Sardicensi fidem Nicænam approbavit. Et licet alias Gelasii auctoritatem Pon-

Pontificis in dubium revocent, propter multa, quæ minus ad palatum ipsorum scriptis, attamen *statuatis* magni faciunt, utpote quas tanquam venerandum Nicæni concilii monumentum Græcè & Latinè cum notis ediderunt. Nec omnes Reformati spernunt. Nam & Mornæus l. 3. Euchar. c. 4. & Hospius. hist. sacra. l. 2. c. 3. & l. 5. c. 8. & 12. Et Sutliv. lib. 1. de mis. c. 29. ipsas cum laude allegarunt. Confer inferius sect. III. de S. Cœna.

§. 5. Symbolum Sardicense habetur apud Hilarium in libel. 3. ^{ardit.}
lo de Synodis ad Germaniæ etiam prime Episcopos missò f. 336. Et ^{censit.}
est hoc: *Sancta synodus in Sardica congregata ex diversis provinciis Ori-
entalium partium, Thebaida, Egypto, Palestina, Arabia, Phœnice, Syria
Cœle, Mesopotamia, Cœlia, Cappadocia, Ponto, Paphlagonia, Galatia,
Bythynia, Hellestante, Asia, Phrygiis duabus, Pisidia, Cycladum insularum,
Pamphylia, Caria, Lydia, Europa, Thracia, Emimonto, Massilia cum My-
gia, Pannonia duabus, hanc exposuimus fidem:* Credimus in unum DEum
patrem omnipotentem creatorem & factorem universorum, ex quo omnis
paternitas in caelo & in terra nominatur. Credimus & in unigenitum
ejus filium Dominum nostrum Iesum Christum, qui ante omnia secula ex
patre genitus est, Deum ex Deo, lumen ex lumine, per quem facta sunt omnia,
& que in caelis, & que in terra, visibilia & invisibilia, qui est verbum, &
sapientia, & virtus, & vita, & lumen verum: & qui in novissimis diebus pro-
pter nos incarnatus est, natus ex sancta virginе, qui crucifixus & mortuus
est & sepultus, resurrexit ex mortuis tertia die, & receperis est in caelo, & se-
det in dextera patris, venturus judicare vivos, & mortuos, & reddere uni-
cuique secundum opera ejus. Cujus regnum sine cessatione permanet in
immensa secula. Sedet enim in dextera patris non solum in hoc seculo,
sed etiam in futuro. Credimus & in Spiritum sanctum, hoc est paraclete-
rum, quem promittens Apostolis post reditum in caelos, misit docere eos, ac
memorari omnia, per quem & sanctificantur sinceriter in eum credentium
anime. Credimus in sanctam Ecclesiam, in remissionem peccatorum, in
vitam eternam. Eos autem qui credunt: de non extantibus esse filium Dei,
vel, ex alia substantia, & non ex Deo, & quod erat aliquando tempus, aut se-
culum, quando non erat, alieno novit sancta & catholica Ecclesia. Si-
militer & eos, qui dicunt, tres esse Deos, vel Christum, non esse Deum, & an-
te secula, neque Christum, neque filium eum esse Dei, vel eum ipsum esse Pa-
grem, & Filium, & spiritum sanctum, vel innascibilem Filium, vel quod
ne-

neque consilio, neque voluntate, Pater genuerit Filium, anathematizat sancta & catholica Ecclesi. i. Orthodoxorum, an Arianorum? fuerit haec confessio, disputavimus sect. I. §. 8. seqq. supra. Certè Hilarius, orthodoxus omnium confessione Episcop^o, hoc de confessione ista judicium suum immediatè subjecit: *Bei evibus expositio fidei hujus, sed ABSOLUTISSIMIS, usq; est definitionibus.* Et paulò post: *Ex omni parte, quā se circumagere sollicitudo potuit, hereticorum ingenii aditus obstruitur.*

¶ Sirmiensi §. 6. Sardicensi jungamus Sirmiense. Nam & hoc recitat in laudato Hilarii libello fol. m. 338. *Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, creatorem & conditorem, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terris nominatur. Credimus & in unicum filium ejus Dominum nostrum IESUM Christum, qui ante omnia secula ex Patre natus est, Deum ex Deo, lumen ex lumine, per quem facta sunt omnia in cœlis & in terra, visibilia & invisibilia. Qui est verbum, & sapientia, & vita, & lumen verum, qui in novissimis diebus propter nos incorporatus est, & natus de sancta virgine, & crucifixus, & mortuus, & sepultus, qui & surrexit ex mortuis tercia die, & ascendit in cœlum, & sedet in dextera Patris, & venturus est in consummatione seculi judicare vivos & mortuos, & reddere unicuique secundum opera sua, cujusque regnum sine fine perseverans permanet in eterna secula. Erit enim sedens in dextera Patris, non solum in hoc seculo, verum etiam in futuro. Et in Spiritum sanctum, id est, paracletum, quem promittens Apostolis, posteaquam cœlum ascendit, misit docere eos, & communere omnia, per quem & sanctificantur credentium in eum sinceriter anima. Eos autem qui dicunt, de nullis extantibus est filius, vel de alia substantia, & non ex Deo: & quod erat tempus, vel seculum, quando non erat, alienos scit sancta & catholica Ecclesia. Si quis autem Patrem & Filium duos dicit Deos, anathema sit. Et si quis unum dicens Deum, Christum autem Deum ante secula filium Dei obsecutum Patri in creatione omnium non confitetur, anathema sit. Et si quis innascibilē Deum, vel parem ejus, de Maria natum esse audet dicere: anathema sit. Et si quis secundum præscientiam vel prædestinationem, ex Maria dicit filium esse, & non ante secula ex Patre natum apud Deum esse, & per eum facta fuisse omnia, anathema sit. Si quis substantiam Dei dilatari & contrahiri dicit, anathema sit. Si quis dilatatam substantiam Dei filium dicat facere, aut latitudinem substantiae ejus, sic cui sibi videtur, filium nominet: anathema sit.*

Si quis insitum vel prolativum verbum Dei filium dicat, anathema sit. Si quis hominem solum dicit de Maria filium: anathema sit. Si quis Deum & hominem de Maria natum dicens, Deum innascibilem sic intelligit: anathema sit. Si quis, verbum caro factum est, audiens verbum in carnem translatum putet, vel demutationem sustinuentem accepisse carnem dicit: anathema sit. Si quis unicum filium Dei crucifixum audiens, dealitatem ejus, corruptionem vel passibilitatem, aut demutationem, aut diminutionem, vel imperfectionem sustinuisse dicat: anathema sit. Si quis, Faciamus hominem, non patrem ad filium dixisse, sed ipsum ad semetipsum dicat Deum locutum: anathema sit. Si quis filium non dicat Abraham visum, sed Deum innascibilem: vel patrem ejus: anathema sit. Si quis cum Iacob non filium quasi hominem colluctatum, sed Deum innascibilem, vel patrem ejus dicat: anathema sit. Si quis, Pluit Dominus a Domino, non de filio & patre intelligat, sed ipsum à se dicat pluīse: anathema sit. Pluit enim Dominus filius à Domino Patre. Si quis Dominum & Dominum Patrem & Filium, qui si Dominum à Domino intelligat, quia Dominum & Dominum duos dicat Deos: anathema sit. Non enim ex equitu vel conformamus Filium Patri, sed subiectum intelligimus. Neque enim descendit in Sodomam sine patri voluntate, neque pluit ex se, sed à Domino, autoritate scilicet patri: nec sedet in dexiere à semetipso, sed audit dicentem patrem: Sede ad dexteram meam. Si quis Patrem & Filium & Spiritum sanctum unam personam dicat: anathema sit. Si quis Spiritum sanctum paracletum dicens, innascibilem Deum dicat: anathema sit. Si quis, sicut docuit nos Dominus, non alium dicat paracletum à filio, dixit enim: Et alterum paracletum mittet vobis pater, quem rogabo eum: anathema sit. Si quis Spiritum sanctum Patrem dicat Patris vel filii: anathema sit. Si quis Patrem & Filium & Spiritum sanctum tres dicat Deos: anathema sit. Si quis, quod dictum est: Ego Deus primus, & ego Deus novissimus, & præter me non est Deus: ad destructionem idolorum dictum, & eorum, qui non sunt Dii, in destructionem unici ante secula Dei iudaici dictum intelligat anathema sit. Si quis voluntate Dei tanquam unum aliquid de creatura factum dicat filium: anathema sit; Non enim coactus Pater, vel naturali necessitate ductus, cùm nolle, genuit filium: sed mox, ut voluit, sine tempore & impossibiliter ex se eum genitum demonstravit. Si quis innascibilem & sine inicio dicat filium, tanquam duo sine principio, & duo innascibilia, & duo innata di-

cens, duos faciat Deos : anathema sit. Caput enim quod est principium omnium : filius : caput autem quod est principium Christi, Deus : ita enim ad unum, qui est sine principio, omnium principium, per filiam universa referimus. Et iterum confirmantes Christianismi intellectum, dicimus : Quoniam si quis Christum Deum Filium Dei ante seculum subsistens & ministrantem Patri ad omnium perfectionem non dicat : sed ex quo de Maria natus est, ex eo & Christum & Filium nominatum esse, & initium accepisse, ut sit Deus, dicat, anathema sit. Hilarius.

De confessione Sirmiensi jurisdictione.

1. §. 7. Recitavimus confessionem, & anathematismos Patrum Sirmiensium. Operæ autem precium erit quædam dissertare de hac confessione. I. Distinguendum erit inter confessionem priorem, & posteriores: Tres enim apud auctores occurunt confessiones. Prima græcè concepta est à Marco Arethusa Episcopo, & extat apud Athanas. l. de synod. Et in Tom. III. Concil. Gall. edit. f. 181. Secunda Latinè ab Arianis subdolè substuta, & Osio ad subscriptionem obtrusa, Extat apud Hilarium in libello de synodis: Et Concil. Tom. III. f. 183. Tertia apud eundem Hilarium, & tomum conciliorum f. 184. legitur. Quam nos paulo antè recitavimus est prima illa. II. Inter istas tres confessiones magna est differentia. Prima enim illa orthodoxum admittit sensum, sicut Hilarius in citato de synodis libello, satis dextrè eandem explicuit. Scholastes conciliorum Gallicanæ editionis Tom. III. f. 180. hoc annotavit: Bellarm. lib. 1. de conciliis cap. 7. ecumenicum fuisse ait, cui præter orientales trecenti & amplius ex occidente Episcopi interfuerunt. Ex parte reprobatum esse scribit, quia sententiam condannatoriam in Photinum hic pronunciatam omnes orthodoxi approbaverunt. Posset idem confirmari per hoc, quod primam Sirmianam fidei confessionem, utpote qua nullam manifestam heresim contineat, velut Catholicam, Hilarius interpretatus fuerit. Quid autem Scholastes? discedit à Bellarmino sententia, & Baronium sequitur: Audiamus iterum verba ipsius, & rationes: Ego tamen Baronium secutus, conciliabulum potius, quam ulla ex parte probatum concilium fuisse, verius esse putarem; tum, quod manifestum sit in prima formula fidei, qua Catholicæ esse indicatur, nomen consubstantialis ad fidem Nicenanam explodendam omissum esse, eamq; veterotorie, & per summam simulationem editam fuisse; Tum etiam, quod Liberius confessionum prima, qua videbatur Catholicæ, subscribens,

bens, Arianorum communione pollutus, ab unitate Ecclesia Catholice merito exciderit. Hæc ille. Cur Baronius Sirmensem confessionem nullius faciat, causa esse videtur, quod Filium Dei apparuisse olim, & adoratum fuisse Sirmenses dicant, quo ipso frustra sunt argumenta Pontificiorum, quæ ex illis locis pro sua ἀγγελοαποστολα producere solent. Quod vero & Galli, ut est Editor conciliorum, Petavius &c. eandem confessionem Arianis adscribant, credo ideo fieri, ut infallibilitatem Pontificis Romani in dubium revocent, & negent. Si enim prima illa confessio fuerit Ariana, & Liberius Papa eidem subscriperit, sequitur, Papam Romanum heresi subscripsisse, i. e. fallibilem esse etiam in questionibus fidei, quod non ita pridem Clerus Gallicanus palam defendit. Nos extra partes constituti, censemus, decreta concilii Sirmensis, quantum Photinum respiciunt, esse orthodoxa: nec unquam ab orthodoxis in dubium esse revocata, aut impugnata. Vigilius lib. V. contra Eutych. Tom. V. Bibl. Pat. ait: *Illi verò Catholici, apud Sirmium contra Fotinum ex toto Oriente congregati, quis sufficiat, multiplices fidei sentientes comprehendere, que apud Nicenam synodum, quia talis rei necessitas fuerat, nulla non sunt omnino sancta, quæ nullus fidelium audet respuere, aut cunctatur recipere, si non vult cum Photino anathematiseorum sententia subjacere?* Rationes à Scholiaste prolatæ non obtinent, quod volunt. Nam (1.) licet vox consubstantialis fuerit omessa, omissum tamen non est, quod illa vox significat. Confessi sunt Sirmenses: *Si quis Patrem & Filium duos dicit Deus; anathema sit.* Et si quis unum dicens Deum, Christum autem Deum ante secula Filium Dei obsecutum Patri in creatione omnium non confitetur, anathema sit: *Quid hoc aliud est, quam Filium esse Patri?* saltem sententia Hilarii; sic enim hic explicat: *Rerum nobis absolutam intelligentiam ipsa illa nominis religiosa professio tribuit.* Cum in damnatione sit, *Patrem & Filium duos Deos dicere: & rursum anathema sit, Filium Deum negare;* substantia diversa alterius ab altera opinio in praedicandis Diis duobus excluditur: Hoc, puto, vult Hilarius; qui confitetur unum esse Deum, & tamen Patrem & Filium dicit, esse DEum, is confitetur Patrem & Filium esse Deum unum ipso. At prius Sirmenses confitentur, E. & posterius. Ad (2.) Liberium primæ confessioni subscripsisse, & ideo à communione exclusum fuisse, id verò probandum fuisset.

Socrates lib. II. histor. cap. 29. refert, quod Liberius in exsilium pulsus sit, quia noluit formulæ Ariminensi subscribere; receptus igitur fuerit, quia tandem huic subscriptis. Sozomenus lib. IV. cap. 18. in eandem sententiam refert, quod Liberius in exsilium ire jussus fuerit propter concilium Ariminense Arianum, cui subscribere noluerit. Id quod confirmatur ex ejusdem Sozomeni verbis, quæ allegavit Baronius ann. 357. §. 40. Imperator enim compellere tentavit eum (Liberium) fateri, *Filiū Patri non esse consubstantiale*: At hæc verba in prima confessione Sirmiensi non exstabant, sed in secunda, Romana scilicet, quam calidè Ariani prima repudiata substituerant. III. Episcopos Germaniæ etiam primæ approbasse confessionem Sirmensem priorem, adeoque priorem, non posteriorem, existimamus. Non posteriorem; Hilarius enim in literis ad eosdem testatur, & laudat ipsos propterea: *Missam proximè ex Syrmiensi oppido infidelis fidei impietatem, non modo non suscepisse, sed nunciatam etiam significatamque damnasse.* Sic ille fol. 319. Posteriorem Ariani suppressa priore miserant hic illuc sub nomine Osii, aliorumque, qui in precio apud Occidentales erant; Hanc igitur nostri Germani recipere noluerunt. Priorem autem receperunt, quod patet (1.) è commentario Hilarii in ipsam scripto: disputat enim ex ista confessione & anathematismis cum nostris Germanis, velut ex concessis. (2.) è concilio Agrippinensi. In hoc enim damnarunt Euphratam, Samofateniana & Photiniana, quæ deinde dicebatur, hæresi infectum. Receperunt igitur decreta concilii Sirmensis, in quo dicta hæresis explosa est. Conf. Dn. D. Dorsch. vindic. ad Exod. IIII. c. 2. p. 57. seqq. Exerc. ad concil. Sirmens. p. 132. seqq.

Applicatio ad hodiernum modum. §. 8. Observamus merito consensum veteris Ecclesiæ nostræ cum hodierna in condendis etiam, vel recipiendis fidei sive symbolis. Ad dicimus sumus hodie per Dei gratiam certis quibusdam symbolis, & in his vel vetustioribus, ut Nicæno, Athanasiano, Constantinopolitano, Ephesino, Chalcedonensi; vel recentioribus, nempe Augustinæ confessioni, ejusdemque Apologiæ, articulis Schmalealdicis, Catechesibus Lutheri, & Formulae Concordiae, partim, ut summam fidei nostræ exhibeamus, partim, ut ab heterodoxis distinguamur. Non sumus igitur Independentes, qui nullis sese confessionum formulis

malis addicere volumus, sed unam colligimus Ecclesiam, & collectam limitibus confessionum in verbo Dei fundatarum circumscribimus; Ut una sit omnia anima & lingua. Perinde ut noster Amandus, & cum Amando suo Episcopo Ecclesia Argentoratensis jam olim peculiare symbolum Nicæa formatum, & Sardicæ explicatum, amplexa est, & ab Arianis, Photinianis, aliisque sectariis sese separavit.

Sectio III.

De
PRINCIPIO FIDEI, SCRIP-
TURA SACRA,
recepta
IN ECCLESIA ARGENTINENSI.

ARGUMENTVM.

Scripturam sacram esse principium fidei credidit Ecclesia Argentoratensis. Probatur ex symbolis precedentibus, & testimonio Irenæi. §. 1. Ex locis Scripture allegatis in synodo Nicana. §. 2. Sardicensi. §. 3. Agrippinensi. §. 4. Sirmensi. §. 5. Ex Hilarii literis ad Episcopos Germanie prima §. 6. Consequenter tamen propterea non exterminavit. §. 7. Credidit scripture auctorem esse Deum, Ministros fideles, materiam bibiorum, authentiam diuinam, finem. §. 8. Affectiones, ut sunt perfectio, exclusio traditionibus, consuetudinibus, malis, Veritas, Claritas, Santitas, Harmonia; Lettionem denique uruit. §. 9.

§. 1.

Diximus precedente sectione de symbolis Ecclesiæ etiam Argentinensis. Consequens est, ut de contentis paulo distinctius & fidei esse accuratius dicamus, quo harmonia inter veterem & hodiernam scripturam Ecclesiam clarius elucescat. Distinguamus tractanda in fidei principium, & principiata, seu dogmata, è S. literis manantia. Principiolum fidei Ecclesia Argentoratensis unicum agnovit verbum Dei in S. literis contentum. Patet (1.) ex symbolis paulo ante recitatis. Neque enim in istis occurrit ullum dogma fidei, quod non in S. literis

vel κατὰ πόντον, vel κατὰ θάλασσαν continetur. Praeterea in hanc rem scripsit Ireneus, praesertim libro III. adv. hæres. Refert enim c. 4. §. 2. quod Barbari i. e. Germani nostri (ut supra explicuimus) ad eò inhæserint traditioni Apostolice, quæ erat symbolum recitatum; ut vel aures obturarent, si quis de aliis, quam in symbolo contentis, dissenseret. Et ne quis excipiat, militare hoc adversus Lutheranos, qui traditiones orales respuant, illi autem majores nostri Germani easdem receperint, & acriter defenderint; ideoque repetimus, quæ Ireneus mox ab initio scripsit: Non enim, inquietus, per alios dispositionem salutis nostra cognovimus, quam per eos, per quos Evangelium pervenit ad nos, quod quidem tunc praconaverunt, postea vero per Dei voluntatem in scripturis nobis tradiderunt, fundamentum & columnam fidei nostræ futurum. Hec ille. Ex quibus patet, quod Apostoli non alia dogmata vivo ore docuerint, quam quæ postea in ipsas literas sacras retulerunt. Tales autem traditiones, non alias, Germanos receperisse, retulit Ireneus: Nam claudebant aures, si quis alias, quam symbolicas, i.e. Scripturæ consonas doctrinas, traderet; At tales & nos traditiones exoscularunt, minimè eas, quæ à S. literis aliena sunt. Esto igitur, Germanos sine charactere vel atramento scriptam habuisse per spiritum in cordibus sui salutem, & fidem sine literis didicisse, quod Ireneus scripsit, non tamen didicerunt fidem, quæ erat sine literis; Nam quod ipsi crediderunt, id in literas ante retulerant, Apostoli. Audi quid Ireneus ipse subjungat traditioni Apostolice in symbolo assertivæ, c. 5. Traditione igitur, quæ est ab Apostolu, sic se habente in Ecclesia, & permanente apud nos, revertantur ad eam, quæ est ex scripturis, ostensionem, eorum, qui & Evangelium conscripserunt Apostolorum, ex quibus conscripserunt de DEO sententiam, ostendentes, quoniam Dominus noster IESUS Christus veritas est, & mendacium in eo non est, quemadmodum & David eam, quæ est ex virgine, generationem, ejus, & eam, quæ est ex mortuis resurrectionem, prophetans, ait & seqq. Habes, unde traditio de Deo creatore universi, & Christo hominum redemptore, in symbolo comprehensa, desumpta sit, nempe ex scriptis Prophetarum, & Apostolorum, et si per scripturam Germanis nostris, literarum forsitan ignaris, non fuerit tradita. Merito autem distinximus ante, propter terminum ἡμέρας, quo symbolum Nicænum utitur, qui tamen in S. literis κατὰ πόντον non ha-

be-

betur, habetur tamen κατὰ διάνοιαν, hoc modo: verus DEus est unus: nec habet E. nisi unam essentiam, (quod ex priore fuit) Pater autem est DEus, & Filius est DEus, ergo Pater & Filius sunt unus DEas, E. habent unam tantum essentiam, E. sunt personae ἑμίσιες. Observamus hoc contra hodiernos terminorum technicorum osores, qui in nuda & asta scripturæ litera manendum esse censem, nec ad novos terminos progrediendum, utpote poma Eridos. Sed idem fuit Arianorum quondam postulatum, ut cessarent termini εἰδια, ὑπόστασις, ἑμίσιος, valerent autem nudæ scripturarum literæ, & omnis lis fuerit composita: indignum esse sese damnari propter voculas paucas in S. literis non præscriptas; At orthodoxi has calidissimæ hæresis querelas insuper habentes, nihilominus terminis suis usi sunt, quibus è latibulis & equivocationum elicerent versipelles impostores, & scripturarum carnifices.

§. 2. Ex testimonio & suffragiis synodici. Constantinus M. in è (2.) sy-
oratione ad Patres Nicænos habita definit ipsis regulam examinan-
darum, & judicandarum controversiarum fidei, neimpe solam scrip-
turam sacram: Grave esset, imò verò quam acerbū, hostibus jam profili-
gatis, & nemine ex diverso se opponere audente, invicem se oppugnare, &
letitiam inimicis, arque adeo risum praberes, ἀλλως τε δε καὶ θεῖον δια-
λεγομένους προσχυτῶν, καὶ τὸ παταγίς πνεύματος τὸν Σιδαρικαλίου
ἀνάγραπτον ἔχοντας, ἐναγγελικήν βιβλού, καὶ ἀποστολήν, καὶ τὰν παλαιῶν
προφητῶν τὰ θεοπομata σαφεῖς ἡμᾶς, ἀπερ χρή, τε θεῖον φρενίν
ἐπιπαθεύεται τὸν πολεμοποιὸν ἀπελάσαντες ἐγιν, ἐν τῷ θεοπνεύσων
λόγῳ λέβαιον τὸν ζυτρίνων τὸν λύσιν: i. e. Et præsertim cum de re-
bus divinis disputationis, habeamus doctrinam sacraissimi spiritus, litera-
rum monumentis proditam. Nam libri Evangelistarum & Apostolorum,
quini etiam veterum prophetarum oracula, nos evidenter docent, quid de di-
vino Numinе sentiendum sit. Omni igitur seditionis contentionē depulsa,
literarum divinitus inspiratarum testimonio res in questionem adductas
dissolvamus. Hæc tenus Constantinus, referente Gelasio Cyziceno
in tom. 2. concil. f. m. 367. Unde patet, quod scriptura, auctore
Spiritu sancto conscripta, & in libros Vet. & Nov. Testamenti di-
visa, sit unica, clara, & sufficiens regula decidendaturum controver-
siarum Theologiarum. Quo fine idem imperator Scripturam
sacram in medio posuit, ut secundum hujus arbitrium judicia sua
Epi-

Episcopi formarent. Nec dubium est, quin mandatum Augusti obseruant, certè pius ille confessor, qui cum argutulo Philosopho congressus erat, & victor evaserat, nihil adversus hostem protulerat, nisi meram scripturam, unde symbolum Christianum erat collectū: f. 378. 379. Et quid clarius illo Eusebii ad Philosophum responso: τοῖς γεγραμμένοις πίστει, τὰ μὲν γεγραμμένα μὴ ἐνόει, μηδὲ ζήτει. i. e. scriptis crede, que non scripta sunt, ne cogites quidem, nec inquiras: Hæc ille adversus Philosophum ex ratione fidei mysteria cavillantem. f. m. 402. Atque hæc mens reliquorum etiam Episcoporum erat ex S. literis adversus Antagonistas disputantium. Quod si igitur hæc Nicænorum Patrum fides de principio fuit fidei, etiam Sardicensium, & in his Amandi nostri, fuerit, quippe qui nihil in fide Nicæna, adeoque nec principio fidei Nicæna, innovarunt.

Sardicensi. §. 3. Sed de Sardicensibus in specie loquamur. Extant apud Athanasium literæ Sardicensium ad omnes Episcopos scriptæ, subjectis etiam Gallicanorum Episcoporum, Amandique, nominibus, in quibus rationem reddunt damnatorum à se, & fugiendorum ab aliis, Arianorum, διὰ τὸ κεκαπηλευχέναι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Ἀποστολικόν εἶνι τὸ θεόγνηλμα· εἰ τις ὑμᾶς διαγγείλεται παρ' ὅπαρελέβετε, ἀνάθεμα ἔστω. τῷτοις μηδένα κοινωνεῖν οὐδεγέλατε, οὐδεποτία γέδοντες τὸ πρός σκότῳ. τύττε πάντας μηκράν ποιῶτε, οὐδεποτία γέδοντες τὸ πρός βελέα &c. Eo quod verbum veritatis adulteraverint; præceptum siquidem Apostolicum est: si quis Evangelizaverit vobis præter id, quod accepistis, anubem est, cum his ne quis communionem habeat, præcipite: Cum nihil communione sit tenebris & luci, hos procul a vobis arcete, cumq; nulla sit concordia Christo cum Beliar (Belial, caveat interim dilecti, ne vel scribas ad eos, vel eorum scriptare recipias). In his verbis innuunt Sardenses, & qui epistolæ subscripsit, noster Amandus, quod regula judicandi hæreses sit verbum veritatis, ut hæreticus sit, quisquis hoc vitiaverit; Est autem verbum veritatis id ipsum, quod literis comprehendenterat Apostolus, & ante ipsum Prophetæ, quippe quod nihil extra scripturam ipse vel prædicaverit, vel scriperit. Nihil ipse traditionum assuit in rebus fidei, nec Sardenses assuerunt, solius verbi veritatis mentione facta, & auctoritate allegata. Illustrè cum primis est oraculum Paulinum ad Galatas prescriptum, & à Sardicensibus alle.

allegatum. Nam repudiat omnia ea dogmata, quæcunque præter verbum Dei ab Apostolo prædicatum & scriptum adduntur, ut solis sacris literis ea gloria maneat, quod sint principium credendi: Nam Sardicensium iudicio verbum Dei adulterant, qui præter Evangelium Paulinum quicquam annunciant. Illi ipsi Sardenses in appendice, quæ habetur apud Theod. l. 2. c. 6. pro coæternitate Patris & Filii, citant Joh. XIV. 10. X. 30. pro potestate creandi Joh. I. 3. pro Paracleto à Filiõ misso Joh. XV. 26. Credimus, scribunt, & mente complectimur Paracletum Spiritum sanctum, quem nobis ipse Dominus & promisit, & misit: Innuentes, ideò se credere, quia Christus promiserit, nempe testante scriptura, fidei suæ principio.

S. 4. Eadem sacrarum literarum auctoritas fuit etiam in concilio Agrippinensi. Eulogius enim Ambianorum Episcopus voluit Euphratam meminisse: *Et si angelus descendenter de cœlo, & vobis alter prædicaverit, quam vobis est prædicatum, anathema sit*, ne permisisset sese diabolo in heresin induendum. Eundem Euphratam, divinitatis Christi abnegatorem, vocat *falsum Doctorem, & legis subversorem*, procul dubio propterea, quod præter Evangelium Paulinum dogma de mero homine Christo amplexus fuerit: sicut sequentia docent: *damnatus est, qui benedictum Dominum & Salvatorem nostrum, auctorem lucis & vita, Iesum Christum Deum negare ausus esset*. Singula fere verba ex S. literis deprompta sunt. Rom. IX. 5. Joh. I. 4..9. VI. 35. ut dubium non sit, quin hæreticum & condemnandum ipsum censuerit juxta normam scripturæ. 1. Cor. XVI. 22. Maximinus Treverorum Episcopus eundem Euphratam anathemati ideo subjicit, quod blasphemiam in Spiritum sanctum commiserit ex Matt. XII. 31. Marc. III. 28. Luc. XII. 10. iudicio ex S. Scriptura, et si non adeò congrue in hypothesi, formato. Dyscolius Rhemorum sive Episcopus, sive Chorpiscopus, ut ex B. Remigi testamento probare vult Georgius Colvenerius S. Th. Doct. & Profess. Duacensis; ex Math. X. 32. ostendit, quam enormis sit hæretici error. Severinus Senonum antistes laudat *Evangelica præcepta, juxta quæ blasphemus Euphratas fuerit dejectus, respiciens ad Matth. XII. 31. Immemorem sacramenti cœlestis* eundem arguit Victor Vangionum, propterea, quod blasphemaverit in Spiritum sanctum. Valerianus Antisiodorensium Episcopus, in eodem Agrippinensi concilio Euphratam

ram blasphemum, & justè depositum censuit, quia primordialem Dominum & Deum nostrum negari, cùm per universos PROPHETAS manifestetur, illus ante mundi constitutionem fuisse cum Deo Patre omnipotente; & quia OMNES cecinerunt illum venturam &c. Supponit Valerianus, quod, quæ in Prophetis contenta sunt, sint vera; ut falsus Doctor evaserit Euphratas, secus credendo & docendo. Scripturam igitur normam agnoscit, juxta quam doctores Ecclesiæ essent iudicandi. Noster quidem Amandus de S. literis in specie nihil habet in suo voto; dicit tamen sese præcedentibus Episcopis esse consentaneum, & quidem literis scriptis, eo quod falsa Euphrata sit doctrina, negantis Christum Dominum Deum esse. Unde sequitur & ipsum habuisse scripturam pro norma judicandi hæreses & hæreticos condemnandi.

§. 5. Hilarius in libello de synodis confirmat hanc Germanorum nostrorum fidem. Nam, inquit, post multum & gravem omnium nostrum ob eas res, quæ irreligiosè ab impiis gerebantur, dolorem, ex eo inter nos tantum communio dominica continetur, ex quo his perturbationibus vexari Ecclesia coepit, ut exulent Episcopi, demutentur Sacerdotes, plebs terreatur, fides periclitetur, humano arbitrio ac potestate doctrine dominice decreta statuantur. Hac fides illæsa vestra neque nescire se simulat, neque fari posse proficitur. Sic ille, docens, quod Germanis nostris etiam id displicuerit, si humano arbitrio ac potestate doctrine dominice decreta statuantur: E placuit divino statui. Et paulo post: Si quid rectum atque ex doctrinis Apostolicis deprehendetur, nemo ambigit non interpretantis in eo esse gloriam, sed autoris.

Sirmiensi.

§. 6. Synodi Sirmiensis decreta & confessionem à nostris quoque Germaniæ primæ Episcopis, consequenter ab Ecclesiis, fuisse receptæ, sectione præcedente §. 7. ostendimus. Eandem autem synodus Scripturam sacram pro principio & norma fidei habuisse, porrò ostendendum erit. Patet autem (1) ex symbolo, cuius articuli è sacris literis sunt deprompti. (2.) ex diuersi Scriptura, quæ allegant. Eph. III. 15. Joh. XV. 26. Gen. I. 26. XXXII. 28. seqq. &c. &c. (3.) Ex consequentiis. Anathema dicunt iis, qui contenta in SS. literis pervertunt, aut negant, e. g. Si quis, sicut docuit nos Dominus, non alium dicat paracletum à Filio (dixit enim: Et alterum Paracletum mittet vobis Pater, quem rogabo eum: Joh. XIV. 16.) anathema sit. Anathema dicimus iis, qui aliud Evangelium, quædam quod prædicatum

ab

ab Apostolis & in literas relatum est Gal. I. 9. docent. Verbum igitur Dei, in scripturis contentum, est norma & regula credendorum, vel non credendorum.

§. 7. Cæterum consequentiae quoque attendeantur. Scribunt Sardicenses ad omnes Episcopos: *Qui separant filium à Patre, & verbum à suo patre alienant, aquum esse eos ab Ecclesia Catholica separari, & alienos esse à Christiano nomine. Sint vobis igitur anathema, eo quod verbum veritatis adulterarunt.* Praeceptum siquidem Apostolicum est: *si quis evangelizaverit &c.* Gal. I. 9. Verbum veritatis est verbum in S. literis contentum, quale Apostolus Paulus prædicavit. Et in id verbum peccarunt Ariani, separantes Filium à Patre, & verbum à suo Patre abalienantes; Neque tamen id totidem literis & syllabis in S. literis extabat, separandum non esse Filium à Patre, nec verbum à Patre abalienandum, ut hæreticus foret, qui id faceret; peccarunt igitur consequenter, negantes *μορσιαν* Filii Dei. In concilio Agrippinensi à plerisque consequentiae approbatæ sunt. Imprimis illustre est Valeriani paulo ante citati testimonium. Dicit enim per UNIVERSOS Prophetas manifestatum esse, *Filium Dei ante mundi constitutionem fuisse cum Deo Patre omnipotente, & OMNES cecinisse illum venturum, & pâti pro totius mundi salute.* Si evolvimus Prophetas, diserta ista verba non invenimus apud ullum, oportet igitur consequenter ipsos scripsisse, adeoque etiam eam esse Scripturam Propheticam, quæ per consequentiam elicetur.

§. 8. Patet hinc, ut specialius aliquanto de S.S. literis loquamur, II. *Auctor scriptura, nempe Deus, & quidem spiritus sanctus, i. auctor: quem Constantinus M. expressit.* Ille ipse spiritus, quo dictante & inspirante sacri amanuenses scripserunt. Maximinus Trevirorum Episcopus in concilio Agrippinensi, allegatus dictum ex Matth. XI l. 31. præfatur: *Dei & Domini nostri Salvatoris ore prolatæ est, sententia scil. quæ Mathæi l.c. exstat.* Habet igitur Deum auctorem. Sardicenses in literis ad Episcopos omnes credere sese dicunt *μορσιαν* Patris, & Filii, motos auctoritate dicti Joh. X. 30. *Ego & Pater unus sumus, τινι ιερα φωνῃ ἐλάντεν, quia & sacrosanda, seu divina vox dixisset,* respicientes ad Christum Deum, qui protulerat dictum. Paulo post appellant *τινα φωνην, divinam vocem.* Ministri: nisi, nempe Prophetæ in V. T. & Apostoli, & Evangelistæ in N. T.

Nam eorundem mentionem idem Augustus facit. Fideliter hos retulisse verba Dei, & scriptis comprehendisse in concilio Agrippinensi testatur Maximinus Treverensis, dum dictum Christi à Matthæo c. XII. 31. annotatum, vocat sententiam, sicut Dei & Domini nostri Salvatoris ore prolatæ est. Matthæus igitur bona fide annotaverit dictum Christi; secus non hic, sed alius, protulisset. Eodem tendit Dyscolii votum: *Qui Christum Deum negat, in Ecclesia non potest permanere, dicente Domino nostro Christo (Matth. X.) qui me negaverit coram hominibus, & ego negabo eum coram Pare meo, qui est in celis.* Supponit & hic Episcopus, Matthæum verba Christi bona fide retulisse, alias ut testimonium Christi non potuisset laudare. Et ita se-
se res habet cum reliquis omnibus dictis, quæ tanquam à DEO profecta ex sanctis amanuensibus referuntur. *Materia* vel exte-
na, quæ sunt literæ, & syllabæ, & integri libri; Nam literarum di-
vinitus inspiratarum testimonius stari vult Cæsar; vel interna, quæ est
doctrina sacratusimi spiritus, de articulis fidei, ut est articulus de Chri-
sto. An catalogus librorum canonorum definitus fuerit, in con-
cilio Nicæno, disputat Dn. D. Dorsch. diss. d. syn. Nicæn. p. 81. Id
certum est, quod sacris literis in concilio Agrippinensi accensue-
rint scripta Prophetarum, in quibus de Christi æterna nativitate, ad-
ventu in carnem, & passione relatum sit: ut patet ex voto Valeria-
ni; sed & *Evangelistarum*; Nam ex Matt. XII. 31. Marc. III. 28. Luc.
XXII. 10. testimonium Christi allegavit Maximinus. *Epistolas*
quoque Pauli, ut est ea, quam ad Galatas scripsit. Nam ex cap.
l. 9. allegat locum Eulogius Episcopus, quem ipsum etiam Sardicenses in literis ad omnes Episcopos, & alterum, qui 2. Cor. VI. 24.
extat, produxerunt. *Forma*, quæ est authentia ista divina, qua sacra
scriptura ab aliis literis distinguitur, & fidem ab hominibus mere-
tur, etiam contrastante auctoritate Angelica. Gal. I. 9. Est enim ver-
bum veritatis, quod credimus, ὅτι οὐ λέγεται ων, quia sacrosancta vox est,
juxta Sardicenses: per quam anathema dicendum est vel Angelo,
sententia Nicænorum, Sardicensium, & Agrippinensium Patrum.
Enīs, qui est instruere fidem hominum, & vera à falsis dijudicare.
Nam Constantinus ea propter juxta scripturam, tanquam normam,
Affectiones voluit judicari, quid de Deo judicandum esset?
ut perfectio

§. 9. *Affectiones*, quæ sunt perfectio; Nam prater Evangelium

Forma.

Finiū.

Affectiones

ut perfectio

in S. literis contentum nihil volebant audire vel Germani apud Irenum lib. i. c. 3. & lib. 3. cap. 4. vel Nicæ, vel Sardicæ, vel Agrippinæ. Hilarius Episcorum Germaniæ primæ $\text{c} \mu \delta \dot{\tau} \eta \theta$ in literis ad ipsos, ait, *conclusos fuisse hæreticos scripturarum auditoriaibus.* f. 327. opp. Irenæus quidem laudat traditionem, lib. i. c. 2. & 3. sed intelligit symbolum Apostolicum, cuius omnes articuli erant in S. literis vel *xata pntov* contenti, vel *xata stvciav* subintellecti: nequam autem eam, quæ præter & contra scripturam sapit: Nam hanc in hæreticis adversariis severe castigat, & repudiatur hinc inde per suos libros. Vide dicta superius. Alii consuetudines solent allegares, sed, si malæ fuerint, rejiciuntur ab ipso Hosio in concil. Sardic. can. 1. Sed nec *ratio* aliquid addat; Nam *seditione remota ex solis SS. literis* vult litem examinari & disceptari Constantinus. Hic vero non excluduntur termini technici, si idonei & S. literis conformes fuerint: Conformes autem sunt, si res ipsa terminis istis significata in SS. literis contineatur. Qua de re alibi loquamur. *Est veritas: si enim Spiritus sanctus per Prophetas prædicavit Veritatem dispositiones Dei, & adventum Christi, & nativitatem, & mortem, ut perhibet Iren. lib. i. c. 2.* Si os domini locutum est, quod in SS. literis habetur, ut suffragio suo censet Maximinus Treverensis in concilio Agrippinensi; si Spiritus sanctus, qui est Spiritus veritatis, *per animam Pauli locutus est, & organum corporis personuit*, quod scribunt Sardicenses ad Julium Episc. R.: ut Baroni. an. 347. §. 24. ex Cressonii collectione, & Hilarii fragmentis, refert, utique scripturam oportet esse *verbum veritatis*, quod Sardicenses iterum, sed ad Ægyptios, prescripserunt. *Est claritas;* quæ etiam consequentiis sub-*Claritas.* sternitur. An JESUS Nazarenus esset verus DEUS Patri $\text{c} \mu \circ \tau \eta \theta$? in concilio Nicæno, Sardensi, & Agrippinensi definiendum erat: Definiri posse, & evidenter quidem, Constantinus censebat, & hoc non modo de luce N.T. censebat, sed etiam de libris propheticis in V. T. Nam veterum Prophatarum oracula nos evidenter docent, quid de divino nomine sentiendum sit: ait Constantinus. Luci comparant Sardicenses in literis ad omnes Episcopos, & propterea invehuntur in adversarios, quod ad tam clarissimam lucem cœcutiant. *Tanta siquidem, scribunt, eorum est stultitia, & tam densis tenebris eorum mens occata, ut LUCEM VERITATIS cernere nequeant.* Quam autem

autem lucem intelligunt! Scripturae. Nam e vestigio subjungunt: Non intelligunt, quo sensu dictum sit; ut & ipsi in nobis unum sint. Dictum est hoc & scriptum Joh. X VII. 21. Pergunt: ταῦτα εἰσι, διὰ τί ἐστι ΠΑΛΑΜΑ; cur unum: id quod ex ipsa litera per consequentias acutè ostendunt. Secuti Irenæum, cui prædicatio veritatis lumen est, ubique lucens, & illuminans omnes homines, qui volunt ad cognitionem veritatis venire. Ex quibus dictis apparet (1.) quod Deus, quantum in se est, intendat OMNES homines illuminare lumine sui verbi; etiam pertinaces hæreticos; secus Sardicenses ipsos stultitiae, cætitatis, contumacia non accusassent: (2.) Quod culpa cætitatis sit in homine, cuius mens ita est occæcata, ut lucem veritatis cernere nequeat. (3.) Quod etiam illa dogmata clare in sacram literis habeantur, quæ attentum lectorem requirunt, & per consequentias elicuntur, vel declarantur. Inter enim Sardicenses orthodoxos, & Arianos his erat de μητρὶ Patris, & Filii Dei: Isti producebant pro se dictum Christi Joh. X. 30: Ego & Pater unum sumus: Aiani, instantiam daturi, opponebant dictum Joh. XVII. vers. 21. ubi Christas pro suis Apostolis & cæteris fidelibus Patrem suum orat, ut & ipsi unum sint, sicut Christus & Pater unum essent; Orthodoxi regerebant, cavillum verbis Christi palam reclamare; Divinam enim vocem ἀρχῆς accuratè distinxisse, inter esse unum, & esse in Deo unum: Non ait: sicut nos unum sumus, ego & pater: sed ut discipuli in se meipsum conjuncti & copulati unum sine fide & confessione, in gratia item & pietate Dei Patrū, & Domini ac Servatoris nostri confessione & charitate unum esse possint. Sic illi. Præmisserant aliud responsionis suæ fundamentum, nempe collationem aliarum scripturarum, in quibus Filius diceretur verbum, sapientia, virtus, unigenitus: Hinc enim patet, quod alia sit ratio unitatis inter Patrem, & Filium, quam est inter Deum & fidèles, qui neque Spiritus, neque verbum, neque sapientia; neque virtus, neque unigenitus dicerentur. Unde sequitur (4.) ut claritas scripturæ nobis pateat, alia quoque ejusdem loca esse conferenda. Etiam emergit lectione & usus S. literarum. Si enim Deus per scripturam, ut lucem, vult omnes homines illuminare, utique omnes quoque homines S. literis uti debent, ut illuminentur. lib. i. c. 3. Est sanctitas. Nam Sardicenses in literis ad omnes Episcopos dictum Joh. X. 30. vocant

in p̄v p̄ ov̄r sanctam vocem. Harmonia denique inter verbum prædicatum & scriptum. Nam Iren. lib. 1. c. 2. *prædicationes Prophe-*
tarum vocat ipsorum scripturas, unde symbolum erat depro-
 ptum.

Harmonia.

Sectionis IV.

De

THEOLOGIA ECCLE- SIAE ARGENTORATENSIS

ARGVMENTVM.

Differuntur de articulis fidei. Symbola licet aliquid addere. §. 1. Agmen dicit Theologia, in qua ante omnia notandi sunt termini, diversimode usurpati. §. 2. Dei existentia & essentia. §. 3. Persona. §. 4. que distinguuntur characteribus personalibus. §. 5. Sunt autem Pater, Filius, & Spiritus sanctus. §. 6. Attributa Dei alia sunt absoluta, ut spiritualitas, invisibilitas, simplicitas, eternitas, immutabilitas, immortalitas, infinitas, imminens; Alia relativa, ut omnipotētia, omnipotentia, bonitas, misericordia, iustitia, omniscientia, sapientia, voluntas, veritas, perfe-
 ctio, maiestas, beatitudo. §. 7. opera diuinæ sunt prædestinatio ab aeterno
 facta, & in tempore creatio, & gubernatio. §. 8. cultus. §. 10.

§. 1.

EX sacris literis deducuntur articuli fidei, & integrum corpus *Ex sacris*
doctrinæ Catecheticae & Christianæ. Irenæus enim lib. 1. c. 2. *literis de-*
 ubi de Germanorum symbolo agit, & articulis in ipso contentis, *ducuntur*
articuli fidei; laudat Prophetas, per quos istæ dispositiones Dei fuerint prædicatae;
 Non autem extabantur nisi scripta Prophetarum. Usitatis vo-
 cabulis dicebantur *traditio, prædicatio, fides, doctrina, præcepta Evan-*
gelica, Lex, veritas: quod ex præcedentibus Irenæi, & conciliorum
 allegatis constat. Probe autem observandum est, quod quidem
 symbola sua fidei concinnarint veteres, ut supra aliquot recitavimus,
 attamen superstitione in ipsis non adhæserint, ut nihil muta-
 rent addendo, vel explicando pro rei necessitate. Irenæi symbo-
 lum potissima quidem fidei seu symboli Apostolici capita retinet,
 sed

sed tamen non iisdem planè verbis recitat , nec in solis illis dogmatis acquiscit, sed quædam addit, ut collatio facile ostendit. Idem observes in symbolo Nicæno, quippe in quo vel maximè terminum & inseruerunt, & mordicus retinuerunt aduersus Arianos , utilitate Ecclesiæ terminum istum exigente. Quare jam tum nostri Germani censebant symbolum Apostolicum non præcisè sic dici, quod ab Apostolis in hac forma , & numero, & verbis esset præscriptum , alias piè & reverenter retinuerint, sed dogmata solum scriptis ipsorum esse consentanea : Nec peccare , qui vel explicationis, vel necessitatis gratia aliquid addiderit. Istud insuper observatum velim, quod alii fidei nostræ articuli sint magis, alii minus necessarii. Nam non omnia dogmata Christiana symbolis includebantur , sed ea , quæ maximè vel controversa, vel necessaria censebantur. Hilarius ad Germanos nostros prescribens, putat, principalem nostræ spei fidem esse, indifferentem in Patre & Filio divinitatis substantiam confiteri. f. 328. opp.

Quorum
prima clas-
sis est Theo-
logia, in
qua occur-
runt (1.)
Termini.

§. 2. Dividuntur articuli fidei vulgo in tres classes , quarum I. THEOLOGIAM concernit. In qua duo potissimum observanda sunt (1.) Termini. Vocabulum D'Eus πολὺ σημεῖον est. Notat enim Deum verum, ut in symbolo Nicæno dicitur, & nuncupativum. Synonymum est Lumen , quod ibidem dicitur. Terminis jam tum utebantur , et si sensu nonnihil diverso , quam hodie utimur. Disserit de hac materia Hilarius f. 324. ad nostros Germanos: Quia , ajens, frequens nobis nuncupatio essentia ac substantia necessaria est, cognoscendum quid est, significet essentia, ne, de rebus locuturi, rem verborum nesciamus. Essentia est res, quæ est, vel ex quibus est, & quæ in ea , quod maneat, subsistit. Dici autem essentia, & natura, & genus, & substantia uniuscujusque rei poterit. Propriè autem essentia idcirco est dicta, quia semper est. Qua idcirco etiam substantia est , quia res , quæ est, necesse est subsistat in se; quidquid autem subsistit, sine dubio in genere , vel in natura, vel substantia maneat. Cum igitur essentiam dicimus significare naturam , vel genus , vel substantiam intelligimus ejus rei , quæ in his omnibus semper esse subsistat. Hactenus Hilarius; in quibus tamen unum vel alterum desiderari posset, vel certè explicatione opus haberet, si ad hodiernam philosophiam referretur. Vide Dionys. Petav. T. 1. Theol. dogm. lib. 2. c. 5. Sensus saltem bonus est, ut per substan-

Santiam, essentiam, naturam, genus, intelligatur ipsa Deitas aut est communis omnibus tribus personis, seu *indifferens*, ut Hilarius loqui amat. Perinde observatione opus est in voce *hypostasis*. Hodie significat distinctam sive personam, sive personalitatem; olim verò significabat etiam naturam. Discas hoc ex Sardicensium ad omnes Episcopos epistola. Nam Patres ibi congregati Valentem & Ursacium hæreticos vocant, quod contendenterent, *διαφόρους εἶναι τὰς υἱότητας*, *diversas esse hypostases Patrios, & Filios, & Spiritus sancti, & eas separatas esse*. Theodor. l. 2. c. 8. hist. Eccles. Unde patet, quod orthodoxis *υἱότητοι* idem fuerit, quod essentia, sicut etiam sese declarant in mox sequentibus verbis: *Nos hanc perceperimus, & didicimus, & hanc habemus Catholicam traditionem, & fidem, & confessionem, μιλανέας εἶναι υἱότηταν, ἵνα διατοι οἱ αἱρετικοὶ σὸταν προστραγεύσοται, unam esse hypostasin, quam ipsi heretici essentiam vocant, Patrios, & Filios, & Spiritus sancti, & si querant, quasit Filii hypostasis? profitemur, eam esse, quam & Patrios solam esse in confessio est*. Hæc illi, longè alio sensu, quam quo postea veteres, & nos hodie voce *hypostasis* utimur. Observa contentionem de terminis esse, & ita quidem, ut hæreticos dicant orthodoxi, qui terminis abutebantur; Desinunt igitur hodierni syncretisti exagitare Theologorum controversias certis quibusdam terminis affectas; Nec enim hoc isti fecerunt primi, sed etiam ante ipsos antiquissimi Doctores Ecclesiæ; Nec tam de terminis, quam rebus, quarum isti signa sunt, disceptatur hodie, & disceptabatur olim à Sardicensibus adversus Arianos.

§. 3. Sit igitur (2.) *Res ipsa*; nempe Dei i. *Existentia*, quam cre- (2.) *Rec-
didisse* nostros in propatulo est, quippe qui crediderunt in DEum *ipsa: ut (1.)* creatorum. 2. *Essentia*. Vox occurrit in symbolo Nicæno. Nam Filius *Existentia.*
dicitur esse natus *ἐν τῷ σώματι*, *ex essentia* Patris. Quæ vox postea in *(2.) Essentia-
ria*. aliis symbolis sæpi repetita est. Hanc Patris, Filii, & Sp. S. crediderunt
unam. Non a. *δύο* personas crediderunt *διὰ τὴν συμφωνίαν*, *καὶ τὴν
ἰμὸνοιαν*, propter *consensum* & *concordiam*, quæ, judicio Sardicensium,
est Arianorum *βλάσφημα*. *καὶ διεφθαρέντη, blasphemia, & cor-
rupta interpretatio*; apud Theod. l. 2. hist. c. 8. Sed propter unitatem
essentia: *Nos & credimus, & affirmamus, & intelligimus divinam
hanc vocem: Ego & Pater unus sumus, de unitate substantiae* (*διὰ τὸν
τὸν υἱὸν ἀπενεργόντα*) *quæ in Patre & Filio unica est*: ut illi ipsi mox
X sub-

subiungunt. Vindicant assertionem suam ab instantiis adversariorum, qui regere bant, ita esse Patrem & Filium unum, sicut discipulos; at hos non essentia unum esse, sed concordia: E. g. aliud esse: Ego & Pater unum sumus, aliud, fideles *in nobis unum* sint, qui non sunt *vel verbum, vel sapientia, vel virtus*: sicut ego Filius *unigenitus*. Apud Iren. lib. 1. c. 2. & lib. 2. cap. 4. credunt *in unum DEum*, eumque Patrem, Filium, & Spiritum sanctum: Et Sardenses in epistola sua synodica *anathema* dicunt Arianis, qui *separabant Filium à Patre, & verbum a suo Patre ab alienabant*, statuentes nimis unam aliam Patris, aliam Filii essentiam, quæ tamen una esset. Imprimis id urgebant Nicæni, quibus Pater & Filius erant DEus *éous*, unius ejus demque essentia. Agrippinenses eandem ob causam Euphratam anathemate percusserunt, quod *Christum Deum negasset*. Ut adeò certum sit, non nisi unam trium personarum essentiam ipsos credidisse. Ab Hilario dicitur essentia vel natura *indifferens, indiscreta, similis, indissimilis, aequalis*. Et probe observandum, quod idem Episcopus, adversus Sabellianos disputans, *propriam* cuique personarum *substantiam* attribuat, non eo sensu, quod triplex sit essentia, sed quod tres sint personæ realiter inter se se distinctæ, quarum unicuique essentia divina competit: neque adeo solum nominibus differant. Atque hoc modo semetipsè interpretatur infra: *Idcirco tres substantias esse dixerunt (Antiocheni,) substantiam personas per substantias edocentes, non substantias esse dixerunt, substantiam personas per substantias edocentes, non substantiam Patris, & Filii, & Spiritus sancti diversitate dissimilis essentiam separantes.* F. 334. Est autem illa Dei essentia spiritualis; Nam Deus est *Spiritus*, de quo iterum disserit, explicans confessionem Sirmensem f. 341.

(3.) Personæ plures;
semper tres:

§. 4. (3.) Personas autem tres eosdem credidisse palam est ex symbolo Irenæi; Nam expressè nominant Patrem universi conditorem, Filium hominum redemptorem, & Spiritum sanctum, qui per prophetas locutus sit. Similiter Nicænum symbolum profitetur: *Credimus in unum Deum, Patrem &c. Et in unum Dominum Iesum Christum &c. Et in Spiritum sanctum &c.* Quæ ipsa Sardicensium quoque confessio facta est. Nec aliter Agrippinenses. Nam Victor Vangionum (ut uno exemplo illustremus) invehitur in Euphratem, quod *blasphemarit Spiritum sanctum, negando Christum Deum*.

DEUM, DEI FILIUM : Clare exprimens Patrem, & Patris Filium, & ab utroque distinctam personam Spiritus sancti. Hilarius in libello de synodis pro eadem distinctione trium in una essentia personarum disputat. Invehitur enim in Sirmensem blasphemiam, conquerens, id tentatum ac laboratum fuisse, ut, dum Pater unus & solus omnium Deus prædicatur, Deus esse Filius negaretur, & dum de hominio & hominio taceri decernitur, id decretum esse, ut aut ex nihilo, ut creatura, aut ex alia essentia, ut consequentia creaturarum, & non ex DEO Patre, Deus Filius natus confirmaretur. f. 322. Quibus verbis disputat, quod non unus & solus Pater sit DEUS, sed & Filius ab ipso genitus : distincte igitur sunt personæ, et si essentiam eandem habent. Clarius f. 325. discernitur (Joh. V. 26.) persona accipientis, & dantis, ne ipse sit idem unus & solus. Cum enim (juxta confessionem, in quam commentarium scribebat) anathema sit, qui solitarium atque unicum in accipientis & dantis professione crediderit : Non potest intelligi idem atq; unus a se accepisse, qui dederit. Neq; enim est ipse solus, qui vivit, & per quem, quia aliis est sibi vivens, aliis profiteens se vivere per auctorem: Et unum atque cundevi nemo profitebitur, qui vita utatur, & per eum sit causa vivendi. F. 339. producit decretum Sirmense §. 13. quo anathema dicitur iis, qui verba : faciamus hominem, non Patrem ad Filium dixisse, sed ipsum ad semetipsum Deum locutum contendebant: Et §. 17. si quis pluit Dominus a Domino, non de Filio & Patre intelligat, sed ipsum a se dicat pluuisse, anathema sit. F. 329. solvit objectionem, sumptâ ex identitate essentiae : Si Filius, ajebant, est ejusdem, cuius Pater, essentia, erit & idem persona : Neque enim, quia indiscreta est nascitur a lignente divinitas, ideo ipse est & generator, & genitus, cum non possit, nisi alius atque alius, esse generans & generatus : Neque rursus dissimilis esse posse natu & generans. Anathema ergo est, qui in Patre & Filio naturæ similitudinem ad abolendam Filii personalem significantiam prædicabit. Et ne Spiritus sancti oblitus esse videretur, f. 334. idem cum Antiochenis damnat impietatem, quæ veritatem Patris, & Filii, & Spiritus sancti nominum numero eludebat, ut non subsistente causa unicuiusque nominis, triplex nuncupatio obtineret sub falsitate nominum unionem, ut Pater solus atque unus idem atque ipse haberet, & Spiritus s. nomen, & Filii; Quod Sabelliani contendebant. Paulò post refutat eos, qui Filium dicebant Paracletum.

*Qua ius
habent Cha-
racteres
personales.* §. 5. Personæ distinguuntur Characteribus personalibus, quos personales significantias & proprietates vocat Hilarius f. 329. Quibus contradistinguitur personalis unio f. 330. vel unio persona; Nam f. 353. ait personas divinas esse unum, non unionem personæ, sed aequalitatem naturæ. Vel, ut paulò post ait: non personæ unitate, sed generis f. 354. Sunt vel interni, vel externi: Interni, ut in Patre generatio activa, in Filio passiva, in Spíitu sancto processio. Patrem genuisse Filiū modo ex Hilarii verbis audivimus, dum scribit, *Filium Deum ex Deo Patre esse natum.* Quod latius in explicando symbolo Sirmiensi dedit, refutans præfertim eos, qui de prædestinatione & præscientia solum, & non de vera nativitate, filiationem Christi interpretabantur. Vera autem est non corporalis, cum Deus sit incorporeus, sed spiritualis, uti fol. 329. ex orientalium confessione ostendit. Idem castigat Arianorum prætextum. Prætexebant Ariani, non opus esse, nosse modum filiationis, utpote inenarrabilis mysterii, quare nec inquirendum, verè, aut metaphorice Christus esset Filius D'E I: *Nunquid enim querit ille, si inenarrabilis est, id est ignorabilis est?* Fol. 355. Observent hoc, qui hodie quoque modos, etiam revelatos, mysteriorum divinorum proscribunt, ut consensum scilicet inter partes obtineant! Irenæus Patri D'E O subiungit *Filiū*, Pater autem sic dicitur à gignendo, & *Filius*, quod genitus sit. Nicænum symbolum *Filiū* vocat *ex Parre natum, unigenitum*; i.e. *ex substance Patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine.* Sirmenses in symbolo Patrem appellant *ingenitum*, & hoc termino ipsum distinguant à *Filio genito*. De voce autem hujus varia acceptio vid. Petav. Tom. II. Théol. dogm. c. I. Alibi *invincibili* iste dicitur apud Iren. in symb. cum *Filius* apparuerit in carne, *Spiritus S. in columba*: *Si quis Abram non Filiū, sed ingenitum Deum, aut Patrem eū, vidisse assereret, anathema esto!* Spiritus sancti charactere clare quidem non exprimitur; Nec enim ea tunc controversia erat, attenuam dum *Spiritus* exprimitur à Patre & *Filio distinctus*, participialiter vox ista sumenda est, pro eo, qui spiratur; cum vox nominaliter accepta communis sit Patri & Filio, qui & ipsi sunt Spiritus. Proceedit autem ab utroque, non Patre modo, sed & *Filio*: sic enim Sardenses: *Credimus & mente complectimur paracletum Spiritum sanctum, ὃ περὶ ιανὸν ἀπό τὸν Κύριον καὶ ἐπιγέλαστον καὶ ἐπεμψε, quem nobis ipse Dominus & promisit & misit.* Apud Theodor. l. 2. c. 8. Si misse

misit Filius Spiritum sanctum, Spiritus ab ipso missus procedit; Nam principium missionis, est etiam principium processionis ab æterno. Patilo ante dixerant: *Nunquam Patrem sine Filio, neque Filium sine Patre fuisse, nec esse posse, quod est verbum, τὸν ὄντα σε αὐτόν*. Ab æterno igitur Spiritus est verbi personalis Spiritus, adeoque ab ipso procedit. Externi characteres sunt, in Patre quidem, *creatio & cœli & terra*, quam ipsi specialiter assignant confessores Germani apud Irenæum, & Nicæni in symbolo; Additur vox *invisibilis*; Nam Filius incarnatione factus est visibilis Deus. Etiam hoc notandum, quod per Filium suum Iesum Christum DEus Pater hoc universum creavit, ut ordo & distinctio personarum etiam in opere creationis eluxerit. Filii autem est incarnatio, & quæ porrò ipsam consequuntur, ut est passio, resurrectio, ascensio, adventus ad judicium &c. In *Spiritu sancto* est œconomia Ecclesiæ, inspiratio Prophetarum, revelatio verbi: Germani nostri per *Spiritum*, utique sanctum, scriptam habebant in cordibus suis salutem, referente Iren. lib. III. c. 4. §. 2. In quod blasphemiam commisit Euphratas, Deitatem Christi negando. Spiritus ille & officium suum & ordinem habet, quo distinguitur à reliquis personis, docente Hilar. d. synod. f. 345.

S. 6. Distinctius igitur de personis divinis loquendo I. *Pa-*
ter est, cuius Deitatem extra controversiam ponebant ipsi etiam Ari-
ani, & Photiniani. II. *Filius*: De quo an Deus esset? maximè discepta-
batur. Orthodoxi autem constanter Deum ipsum asserebant. Patet
ex verbo; Nam vocabant *Deum & Dominum suum*, ut apud Irenæum
in symbolo; Et quidem cum addito, *Deum verum*, ut Nicæni: *Fi-*
lium Dei, natum ex Patre, i. e. ex substantia Patris, Deum ex Deo, lumen ex
lumine; Duo alias sunt genera Filiorum Dei, alius est naturæ, alii
gratiæ; Christus est Dei filius non gratiæ, sed naturæ, *verbum verum*
Filiū affirmamus, οὐχ ὡς ἀπέρι λοιπὸν τὸν πεποντα, sed non
sicut ceteri Filiī appellantur, ita Filium dicimus; quia illi aut per hunc
regenerationis gratia Dei sunt, aut eos, quod dignissimæ, filii nominantur,
non autem ob unam substantiam, quæ est Patri & Filii. Benè distin-
guunt Sardenses Patres apud Theodor. lib. 2. c. 8. in literis syno-
dicis. Imò anathema dicunt iis, qui docebant, *ex alia substantia*,
vel essentia esse, quam quæ est Patris: *Ex attributis, quæ sunt: eten-*
nisas.

nitas: Nam denuò anathemate feriunt, qui dicebant: *Erat aliquando, quando non erat, & antequam nascetur, non erat: & quia ex iis, que non sunt, factus est: sicut ipsorum verba recitat symbolum Nicænum.* Igitur symboli Nicæni sententia Christus semper fuit, nec unquam tempus fuit ante ipsum; Nam genitus est ex essentiis, quæ æterna est, non autem factus est ex non entibus, ut creaturae. Valerianus in concilio Agrippinensi refert, Euphratam etiam Laiorum subscriptione damnatum, *qui primordialem Dominum & DEum nostrum negat: cum per universos Prophetas manifestetur, illum ante mundi constitutionem fuisse cum Deo Patre omnipotente.* Si igitur Christus fuit ante mundi constitutionem, ante quam mera est æternitas, sequitur æternum fuisse DEI Patris Filium. Sardicenses in literis ad omnes Episcopos negant verbum Dei ex Mariæ initium habuisse, utpote quod sit æternum: contra, dicunt semper fuisse cum Patre, apud Theodor. l. 2. c. 8. Sirmienses distinguunt inter prædestinationem & generationem: Negant filium esse ab æterno tantum ratione prædestinationis; quippe qui fuerit genitus ex Patre ante omnia securla. Can. 5. *Actiones divinae idem testantur:* Nam sua ipsius potestate liber evalit à morte, & nostra aliquando corpora excusat ex morte. *Creatio ipsius est opus.* Nam DEUS Pater est fabricator cœli & terra, & omnium, quæ in eis sunt, per Christum IESUM Dei Filium, juxta confessionem Germanorum apud Iren. l. 3. c. 4. inter quæ omnia etiam nos sumus figuratum ejus. l. c. III. Et *Spiritus sanctus.* Hujus ipsos Deitatem & personalitatem credidisse, ex argumentis aliquot colligitur; Credebant in ipsum, quod in Irenæi, & Nicæno symbolo, & in appendice Sardicenses confitentur. *Credimus, aentes, & mente complectimur Paracletum Spiritum sanctum,* quem nobis ipse Dominus promisit, & misit: & hunc credimus missum. Non credimus autem nisi in verum DEUM. Unde Athanasius præclarè scribit in epist. ad Afric. *Nicæna synodus blasphematores Spiritus S. dicentesque, eum creaturam esse, subvertit.* Nam cum Patres statuissent de fide in Filium, id statim adjectum voluere: Credimus & in Spiritum sanctum, ut perfectam & plenam de S. Trinitate fidem confessio nemque absolventes, formam ejus, quæ in Christo est, fidei, & doctrinam Catholica Ecclesiæ exhiberent. Quæ quidem verba eò saltē valent, quod Nicæni, Credendo in Spiritum sanctum, consequentet statibili-

biliverint ipsius Deitatem: Id quod Epiphanius haeres. 74. bene ob-
servavit; Non fuit, inquiens, tunc de spiritu s. quæstio; Et tamen, cum
Nicæna synodus dixit, & in spiritum sanctum, & non simpliciter dictum
est, sed in unam glorificationem, & in unam unitatem Deitatem, & in unam
coessentialitatem, in tria perfecta, unam verò Deitatem, unam essentiam,
unam glorificationem, unam dominacionem à voce & credimus, & credi-
mus, & credimus. Hæc ille. Credebant autem, quod jam in V. T.
locutus fuerit per Prophetas, ut blasphemiam committat, quisquis
id verbum à Spiritu sancto revelatum adulteraverit, quod fecerat
Euphratas, toties blasphemiarum flagitio notatus ab Agrippinensibus.
Sed & communem cum Deo Patre & Filio honorem decernebant,
sic claudentes epistolam ad Ægyptios: Orate pro omnibus nobis, ut
quæ à nobis rectè sunt constituta, ea rata stabiliq[ue] maneant, ut credimus,
beneficio Dei Patris omnipotens, & Filii unigeniti ejus, Domini nostri Iesu
Christi, & Spiritus sancti, ὁ οὐ πάτερ τὸν αὐτὸν ἦν: cui sit gloria
in secula. Amen!

§. 7. Attributa divina sunt: *Spiritualitas*. Innuitur in symbolo (5.) *Attri-
buta*. Irenæi, ubi Filius Dei dicitur esse *incarnatus*, clarius alibi. Hanc
enim urgebant Orientales Episcopi in sua confessione, declarata ab (1.) *Absoluta*
Hilario, &c, ut videtur, à nostris quoque Germanis agnita, & rece-
pta, dum tale anathema formant: Si quis intelligens similem secundum
essentiam Filium, ejus, cuius & Filius intelligitur, secundem dicens Filium,
quem Patrem, aut Patrem Patris, aut per emanationem, aut aliquam pas-
sionem, quemadmodum corporales filios, ab incorporali Patre incorpora-
lē Filiū subsistente, anathematisit. Hæc illi. Afferentes incorpo-
rālē esse Patrem, & incorporālē quoque Filium: Id quod Hilarius
in explicatione probat: Perfecta, inquiens, nativitas est, & cum na-
tura similitudine manens, non conceptu & partu corporali corporaliter in-
choata, sed secundum ejusdem natura similitudinem incorporalis filius ex.
incorporali Patre subsistens. Igitur natura DEI est incorporalis, sicut &
ipsa filii nativitas. Spiritualitatis consequens est *invisibilitas*: (2.) *Invi-
sibilitas*. Nec enim Spiritus videri potest: Unde Irenæus in symbolo Patris
invisibilis meminit lib. i. c. 2. Diffiteri tamen nolumus, quod Pa-
ter καὶ ἔξοχὸν sic dicatur, idē, quod non apparuerit in carne, sicut
Filius. Simplicitas, quæ compositionem omnem respuit: *Aeterni-
itas*; Elucet ex voto Valeriani in concilio Agrippinensi: Nam & (3.) *Sim-
plicitas*. Pa- (4.) *Aeter-
nitas*.

Patrem & Filium ante mundi constitutionem extitisse assertit. Eodem tendunt verba Orientalium apud Hilarium : *Si quis in aliquo tempore Patrem DEum unigeniti Filii intelligat, & non super tempora, & super omnem humanam existimationem unigenitum Filium sine passione extitisse : quasi prætergrediens Evangelicam predicationem, qua temporum quidem intercedentem de Patre & Filio aspernata est ; fideliter autem nos docuit, quod in principio erat verbum, &c. anathema sit.* De hac ipsorum confessione Hilarii judicium hoc est : *Pia professio est, Patrem non intra tempora contineri : omnem enim intelligentia sensum excedit intemporalis paterni nominis veritas, & si ipsa paterni nominis, per quod impastibilis origo nascentis est, religiosa confessio est: non tenetur tamen in tempore, quia non potest eternus & infinitus DEus pater intelligi temporalis.* Hæc ille adversus Arianos, qui statuebant, fuisse tempus, quo non erat Filius ; At, qui fuerit tempus, cum ante mundi constitutionem, quo Pater & Filius fuerunt, nullum extiterit tempus ? Et, qui Pater æternus fuerit, si non & Filius æternus, Patris correlatum ? Confirmatur sequentibus mox verbis. Nam Orientales ita : *Si quis seniore tempore Patrem dicat Filio, ex se unigenito, juniorum autem Filium Patre, anathema sit.* Subjicit Hilarius : *Similitudo essentia configurata in genere indifferens quoque docetur in tempore, seqq. Sensus est : cum eadem sit Patris & Filii essentia, neuter sine altero existere potest.* Sequuntur sententiam symboli Nicæni. In hoc enim anathema dicitur iis, qui dicunt, *Erat aliquando, quando (Filius) non erat, & , antequam nasceretur, non erat : His enim volunt confiteri, Filium esse Patris suo coeternum.* Sicut autem DEus non habet terminum à parte ante, ita nec à parte post : *deus de è è d'ètoire uopere rīa, DEus nunquam terminum admittit.* Statuunt Sardicenses in appendice ! Utrumque simul profitentur verbis mox sequentibus : *Credimus etiam hunc (Filium) semper, ac sine initio, & sine fine regnare cum Patre, regnumque ejus nec tempus habere, quo definiatur, nec unquam definere, quia, quod semper est, nec unquam cœpit esse, nec desinere potest.* Hæc illi. *Immutabilitas ab eodem Hilario assertur personis divinis : Approbat enim Antiochenorum phrasim dictam inconvertibilem, & immutabilem divinitatis, & essentiae, & virtutis, & gloria incommutabilem imaginem.* Quod si imago Filius est incommutabilis, & inconvertibilis, oportet & Patrem Filio *quosdam* talem esse.

Immutabile quod est, etiam immortale est, quis à morte liber, nisi Deus? (6.) In-
querunt Nicæni in *Statutis*; tom. 2. concil. f. 438. Homo est ^{mortalitas}
mortalis, & ès sè à morte ^{et} & ^{(7.) Infinitas &} DEUS ^{mortalitas} inimmortalis, ajunt Sardicenses
in epistola synodica apud Theod. l. 2 c. 8. Infinitas ab Hilario cla-
re asserta, cui Deus est infinitus & eternus Pater: Ab eodem immen-
sitas probatur: Cum enim Sirinienses sanxissent: Sè quis substan-
tiam Dei dilatari & contrahiri dicit, anathemasit, ipse hæc annotavit:
Contrahi, dilatari, corporalis est passio: DEUS autem, qui spiritus est, &
*spiritus, ubi vult, non se per demutationem substantia aut dilatat, aut con-
trahit: Ided scilicet, quia immensus est: Infinitus & immensus DEUS*
brevibus humani sermonis eloquii vel intelligi non potuit, vel ostendi. f. 347.
Quare nec locorum spaciis comprehendendi.

§. 8. Hactenus attributa absoluta. Sequuntur *relativa*, quæ 2. Relati^on^a.
sunt: *Omnipræsentia*. Est Dei præsentia grata in Ecclesia, ut ^{ut omni-}
in baptismo, in quo virtute Dei, in aquis abscondita, nempe spiriu S. ^{præsentia}
sanctificamur; Et Christo induimur juxta diatypos in Nicænam. In
S. Cœna idem Salvator præsens est corpore, ut *θεῖα θράντα*, divina
mensa propterea dicatur. *Omnipotentia*: Nam confessor Irenæi <sup>Omnipo-
tentia.</sup>
Deum Patrem vocat *πατέρα τοῦ πατοῦ*, omnipotentem, utpote creatorena
cœli & terræ: Eodem titulo exornat Deum confessor *Nicænus*: solum
quidem Patrem exprimit, sicut & Valerianus in concilio Agrip-
pino, sed non solum intelligunt, eo quod Filius ipsius, & Spiritus
sanctus, sint ejusdem essentia & potestatis cum Patre, ut est apud
Hilarium. Confirmatur ex Irenæi symbolo. In hoc enim confessor
prosternitur Christum *omnem carnem humani generis esse resuscitatu-
rum*, puta ex mortuis, quod non facere potest, nisi is, qui est omni-
potens. *Bonitas* elucet ex opere creationis, quod symbola extol-
lunt; & gubernationis; Nam Sardicenses Patres dicunt, sele con-
vocatos fuisse in concilium *χάριτος* de *σεβουμένης gratia Dei coope-
rante*. Sub finem vovent: *ὑθεῖα περίστοι καθωτικίνις ὑμάσοι, δι-*
δυνάτας διαφυλάξῃ, Divina providentia sanctos & latos vos conservet.
Et ex dilectione, in qua salvandi perseverant, juxta symbolum Ire-
næi, Nam non nisi *bonum* amat. Declaravit sele ista dilectio in opere
incarnationis. Nam propter eminentissimam erga figuratum suum di-
lectionem Filius DEI carnem assumpsit: quod in eodem symbolo
laudatur. l. III. c. 4. Iten. Et *misericordia*, quæ & ipsa eluxit ex opere
^Y in-

incarnationis Christi, & nostræ redēptionis: Quo ipso etiam iustitia Dei declarabatur, utpote quæ peccata aliena in proprio Filio ulta est, qui & ipse iustum aliquando judicium factus est (confidente symbolo Irenæi) adversus diabulos, injūiosque homines. **Omnisci-
entia.** Omnis scientia ex prævisione rerum futurorum evincitur. In symbolo Irenæi confitetur confessor Spiritum sanctum, qui per Prophetas predicit dispositions Dei, & adventum, & eam, que est ex virginē, generacionem, & reliqua Christi facta; oportet igitur Spiritum sanctum ea scivisse ante, quam implerentur. Nicenani Patres in *Sicut vocari* T. 2. concil. f. 439. referente Gelasio, sic credunt: minor mundus satellitus est; sicut τὸν περγαστὸν πείρων ἦν θεός, ὅτι ἀμφέπτην ὁ ἄνθρωπος, per providentiam. Pracognovit enim Deus, quod peccaturus esset homo. Libere peccavit homo, & Deus tandem prævidit, igitur prævidet & præscit etiam contingenter futura. Similiter inde elucescit sapientia; Nam sapientissime omnia fecit; voluntas; Nam liberè fecit: *natura ratiō dōxiā rī patrōs*, secundum beneplacitum Dei Patris. Filio datur immensa post passionem gloria: ait symbolum apud Irenæum. Hilario notante, Deus est Spiritus, & spiritus, ubi vult; f. 341. Agripinensis concilii Episcopus Maximinus ait, voluntatem Dei Patris, & Domini nostri Iesu Christi, voluisse sy nodum convenire, innuentis, unum esse DEI Patris & λόγου, quæ scil. Deus est, voluntatem. Confirmatur à synodo Sardicensi. Nam hæc in sua appendice fol. 77. t. 3. concil. disputat adversus cavillum Arianum, quod dictum Christi: Ego & Pater unus sumus; cludere studebat, dicens διὰ τὸν οὐρανὸν, καὶ τὸν ἡμερῶν, propter consensum & concordiam esse unum; ipsi subiecunt: sicutam & abjectam istorum sententiam omnes Catholici improbabimus. Quia sicut mortales homines solent, cum altertari cōpetint, infensis animis disfidere, ac postea reconciliari: sic dissidium ac dissensionem inter Patrem Deum omnipotentem, & Filium, incidere posse dicunt, quod vel suspicari, aut animo fingere est absurdissimum. Nempe, quia una est eademque utriusque personæ voluntas. Sirmiensis § 25. decernunt: Si quis (Filiū) voluntate Dei, tanquam unum aliquid de creatura, factum dicat, anathema sit. Si quis nolente Patre dicat Filium natum, anathema sit. Non enim coactus pater, vel naturali necessitate ductus, cuius nollet, genuit Filium, sed mox, ut voluit, sine tempore, & imparsibiliter ex eum genitum demonstravit. Orthodoxum hæc sensum habere

**Sapientia
Voluntas.**

possunt, nempe hunc, quod Pater non nolens, sed volens genuerit Filium; Nemo n. fuit, qui ipsum cogeret; Inde tamen non sequitur, quod potuerit non gignere. Ita autem liber est, ut ipse veritas ipsa sit: *Veritatis*. Nam servat, quae promisit in suo verbo, & creditur, quae in verbo suo dixit. Supra in articulo de scriptura sacra, fidei principio, dictum est, quomodo verbo isti crediderint, nempe quia pro Dei verbo habebant. Credidit in unum Deum Patrem, juxta symbola: ipsi igitur Deo, ista de lese testanti, credidit, quod non facit, nisi is, qui aliquem pro veritate habet! Et, si credit ipsi propter lese, pro ipsa habet veritatem. *Perfectio Majestas* Perfectio eidem competit, ut perfectus ex perfecto sit natus, cum ex Patre Filius nasceretur. Majestatem prodit gloria, in qua Christus est venturus, & ita quidem, ut omne ipsi genu curvetur, caelestium, terrestrium, & inferorum, & omnis lingua confiteatur ei: quæ verba sunt symboli Irenæi. Addit claritatem, quia beati splendebunt, multò magis igitur ipse, qui datus est: In claritate receptus in gloria; ut est apud Iren. l. II I. c. 4. in symbolo Germanorum. Lumen, quod vocatur in symbolo Nicæno; Nam lumen ex lumine, i. e. Filius ex Patre natus est. Aliud lumen est ἔχεντος, nempe verbum Dei, quo illuminantur homines, juxta Irenæi symbolum. Agmen claudat beatitudine; Quæ Deo à priori competit, ut pote à quo homines beatitudinem acceptasti sunt: symbolo Irenæi constitente. *Beatitudo.*

§. 9. Opera divina sunt vel æterna, vel temporalia; Æternum est ordinatio incarnationis Christi, & nostræ salutis. Innuit hanc Irenæus in symbolo, cum laudat Dei dispositiones, quas faciebat de incarnatione sui Filii, & redemptione generis humani. Scilicet prævidit Deus, ὅτι ἀμαρτίην ὁ ἄνθρωπος, quod peccaturus esset homo, ut dicunt Nicæni in quadam sua Diatyposi. *Creatio.* Creatio: Est opus quidem totius Trinitatis; Nam & Filius est creator, juxta symbolum Nicænum; quod tamen DEO Patri potissimum adscribitur: Etenim Ecclesia nostra credit et apud Irenæum in unum Deum Patrem omnipotentem, qui fecit cœlum, & terram, & maria, & omnia, que in eis sunt. Perinde Nicæni credebant in unum Deum Patrem omnipotentem, omnium visibilium, & invisibilium factorem. Effectus creationis sunt (1.) Angelorum, qui distinguuntur in Archangelos & in Angelos vulgares, & Sardicensibus apud Theod. l. 2. histor. c. 8. Nam Filium Dei vocant opificem & factorem Archangelorum & Angelorum: manifesta-

distinctione. (2.) Homines; Nam & hi in terra sunt. (3.) Re-
 liqua, ut astra. Nam sol vocatur *creatura* Dei, apud Irenæum.
Gubernat. Creationis consequens est *gubernatio* rerum *creatistarum*. Laudat
 symbolum Irenæi Spiritum sanctum, quod per prophetas prædicave-
 rit *dispositiones* Dei, & *adventum*, & eam, que est ex virgine, *generatio-*
nem; Oportet igitur Deo curæ fuisse humanum genus, cuius gratia
 isthac revelavit: Et Filium Dei, qui aliquando *judicium* habitu-
 rus est *justum*, juxta *discrimen* *judicandorum*: Hoc verò citra pro-
 videntiam fieri nequit. *Dispositiones* Dei in curanda Filii incarnatione,
 & humani generis redemptione, ipse subjungit c. 4. Elogium Dei,
 quem vocarat *fabricatorem*, & *factorem*, & *nutritorem* hujus univer-
 sitatis. Sardicenses Patres in sua ad omnes Episcopos epistola pro-
 fitentur, sese convocatos fuisse τὸν χάριτον τὸν δεκαουρηγόν, gratia
 Dei cooperante.

7. *Cultus.* §. 10. *Cultus* uni & soli Deo competit. In symbolo Irenæi
 folius quidem Filii Dei fit mentio, ut secundum *beneplacitum* Patris
 invisibilis omne ipsi genu curvetur, *cœlestium*, *terrestrium*, & *infernum*,
 & omnis lingua confiteatur ei: sed quia ex beneplacito Patris is ipsi ho-
 nor debetur is ipsi Patri debebitur. In canonibꝫ Nicenis decernitur τὸ
 ἡρῷον καθαρὸν τῷ θεῷ, munus Deo purissimum in festo paschatis exhiben-
 dum. Can. 5. Alibi, nempe Can. 20. jubentur stantes τὰς ἀγκύλας ἀν-
 dīσθεντας τῷ Θεῷ, vota persolvi Deo. Sardicenses in epistola ad Aegy-
 ptios meminerunt θεοφέτια, pietatis in DEum: & in epistola ad
 omnes laudent servos Dei. Claudunt Epistolam doxologia: Ὡς
 ἀδελφοῖς τὸν αἰῶνας, ἀμήν, *et gloria in secula, Amen!* Audis hic no-
 men unius Dei, nullius vel Angeli, vel sancti, vel sanctæ,
 quos παρέδησε noster Pontificis DEO
 adjungunt.

Sectionis V.

De
CHRISTOLOGIA EC-
CLESIAE ARGENTORA-
TENSIS

ARGVMENTVM.

*Articulus de Christo ex SS. literis est cognoscendus. §. 1. Nomina Christi sunt
 Gerbum, Virtus Dei, lumen &c. §. 2. Natura dualis, divina & huma-
 na, quarum haec probatur ex nominibus, partibus, & affectionibus huma-
 nis. §. 3. Incarnationis mysterium. juxta suas descriptiones, causas, &
 affectiones. §. 4. Persona una est per unionem personalem. §. 5. Communio
 naturarum, & idiomatum, cujus tria sunt genera. §. 6. Primum. §. 7.
 Secundum. §. 8 Tertium. §. 9. Officia sunt tria, Propheticum, sacerdotal-
 le, Regium, universale est meritum Christi. §. 10. Status est duplex, vel ex-
 inanitionis. §. 11. Vel exaltationis. §. 12. Ad quem spectat judicium extre-
 dum. §. 13.*

§. 1.

Diximus de Theologia, qua in Ecclesia Argentinensi obtinuit. *Christolo-*
Sequitur Christologia, & ipsa ab Argentoratensibus priscis cre- gia 1. De-
scriptio. *dita. In qua notamus (1.) nomina. Vocatur ἡ̄ς χριστὸν ἐυαγγέλιον, pietas*
in Christum à Patribus Sardicensibus in literis ad omnes Episcopos.
Et Barbari Germani dicuntur in Christum credidisse, ab Iren. l. 3. contra
heres c. 4. (2.) principium revelationis, scripturam sacram cum V. tum 2. Princi-
*N.T. Nam Spiritus sanctus per Prophetas prædicavit dispositiones Dei, pium re-
 & adventum, & eam, quæ est ex virgine generationem, & passionem, & re-
 surrectionem à mortuis, & in carne in cœlos ascensionem dilecti IESU Chri-
 sti, Domini nostri, & seqq. Uti habet Irenæus in symbolo; Scive-
 runt igitur jam in V.T. articulum de Christo. Confirmatur ex appa-
 rationibus Filii Dei in V. T. Si quis Filium non dicat Abraham visum, sed
 Deum innascibilem, vel Patrem ejus dicat, anathema sit. Si quis cum
 Iacob non filium quasi hominem colluctatum, sed Deum innascibilem, vel
 Patrem ejus dicat, anathema sit: Ita Sirmenses §. 15. & 16. decer-
 nunt. Oportet igitur Filium Dei esse cognitum fidelibus in Ver.
 Testamento.*

3. *Subjecti*: §. 2. (3.) *Subjectum Nomen Christi est verbum.* Cum autem aliud sit *Nomen*, verbum προφητῶν, aliud ὑποστάτων, quorum hoc est Christus, istud sermo prolatus, idēo Hilarius damnat *Hereticos*, perimentes, quantum in ipsis est, Dei Filiū. *Verbum esse tantum cōfidentes*, prouidunt enim scilicet ex loquenter ore sermonem, & substantia vocis incorporalem suum; ut Deo Patri istiusmodi sit verbum Filius, cuiusmodi per insitam nobis loquendi naturam verbum omne profertur in vocem. *Fraus ergo huc omnis in damnatione est*: que Deum verbum, quod in principio apud Deum erat, tanquam verbum esse insita ac prolixa vocis, affmet. Exegesis hæc est canonis Sirmiensis VIII. quo statuebant: *Si quis insitum & prolativum verbū Dei Filium dicat, anathema sit.* Personale ergo verbum est, habens eandem, quam Pater, essentiam divinam, & distinctam personalitatem. Dicitur & δύο από τοῦ πατέρος, virtus Patris à Sardicensibus, apud Theodor. l. 2. c. 8. Lumen ex lumine Deo accensum, in concilio & symbolo Nicæno.

Natura.

§. 3. *Natura duæ sunt, divina & humana.* De ista sect. IV. 6. dictum est. Hæc verò probatur ex nominibus; vocatur enim ab hac natura homo, qui propter nos homines, & propter nostram saltem descendit, & incarnatus est, & homo factus: ut habent verba symboli Nicæni: Ex causis: Nam ex virginē generationem habuit: Eidem tribuitur caro; Nam dicitur ἐνορθωθεῖ: incarnatus ab Irenæo: Ibidem in carne dicitur celos consendisse: Ex affectionibꝫ humanis. Nam passus est, & mortuus, & resurrexit à mortuis, juxta symbolum Irenæi, & Nicænorum, & suffragium Valerianii in Agripinensi concilio: Et Sardenses in epistola ad omnes: Deus pro illis (hæreticis) & pre nobis oraribꝫ mortem subiit, & ascendit, apud Athanas. t. 1. opp. f. 761.

Incarnationis.

§. 4. Incarnatio igitur est illud momentum, quo accepit humanam naturam in hypostasi sua divinæ naturæ. Vocatur hoc mysterium ικονομία, dispensatio, ab Irenæo in symbolo; Et quidem Dei, ut efficientem agnoscas; ἔλευσις, adventus, non ille adjudicium, cuius deinde meminit, sed in carnem i.e. eum, quem generatio ex virginē secuta est. Dicitur & adunatio hymnis cum Deo. l. c. Nicænum symbolum vocat desensum, descendit enim, & incarnatus est, & homo factus. Illi ipsi Nicæni Patres allegant eo nomine Psaltis verba, sicut prædictit τὸ μέλον τῆς κατὰ σόφρα ἀντεὶ οἰκονομίας μυστήριον,

fatu-

futurum ejus secundum carnem economie mysterium, apud Gelasium Tom. 2 concil. f. 438. Incorporatio appellatur ab Hilario f. 341. opp. Habemus nomina. Efficiens est Deus; Est enim incarnatio dispensatio seu dispositio Dei, apud Iren. lib. 1. c. 2. Mater erat sacerdotia Maria, uti vocant Sardenses in literis ad omnes Episcopos: virgo in ipso partu existens, nam Christus Dei Filius ex virginе generationem sustinuit, juxta Germanos nostros apud Iren. lib. III. c. 4. Materia est hinc Filius Dei, inde humana natura, quam allumpfit ex Maria, quæ est Mater. Forma est actio, dicitur enim ταρκωδεῖς, incarnatio, in symbolo Irenæi. Quod non ita intelligendum est, quasi carnem solum assumperit, nec animam hominis, sed quod caro assumptione apparuerit, non anima. Non autem factus est caro per transmutationem, sed personalem unionem. Nam post incarnationem adhuc Deus vocatur in eodem symbolo. Constat humana natura ex anima & corpore; utramque igitur parte assumptis λόγοις. Nam dicitur hominem adunasse DEO. Iren. l. 2. c. 4. Finis est nostra salus. Homo factus dicitur in symbolo Nicæno. Et incarnatus esse pro nostra salute, ut habet symbolum Irenæi; vel, ut Nicænum, propter nos homines & propter salutem nostram descendisse, incarnatus esse, & homo factus. Impulit ipsum nostri dilectio; Nam propter eminentiam erga figmentum suum dilectionem, eam, quæ esset ex virginе, generationem sustinuit: juxta confessionem Germanorum apud Iren. lib. III. cap. 4. Etiam impii & reprobi sunt figmentum Dei, quare & pro his Filius Dei assumptis carnem, ταρκωδεῖς διὰ φιλανθρωπίαν, caro factus est propter nostri dilectionem, ajunt Nicæni in Statu-
tōres. f. 438. tom. 2. concil. Eandem naturam humanam retinuit etiam post incarnationem, & mortem, & assumptionem in cœlos. Confitemur enim apud Irenum τὸν ἐνταρκοῦντας εἰς τὰς ἀράντια, in carne in cœlos ascensionem. In can. 18. concil. Nicæn. corpus Christi communicantes accipiunt, ut & sanguinem.

§. 5. Ex his diuabus naturis facta est Persona una θεόνθεως. §. 5. Personæ. Nam credimus in unum Iesum Christum, Filium Dei, apud Iren. l. 1. c. 2. Ita ut non sit gemina persona, ex Iesu & Christo composita, ut non nulli delirabant: Nec nudit homo, sed & verus Deus, ut Valerianus ait in concilio Agrippinensi. Unionem dum audis, noli transmutationem cogitare: Si quis verbam caro factum audiens, verbum in

carnem translatum putet, vel de mutationem sustinentem accepisse carnem dicat, anathema sit! Ita Sirmenses, apud Hilarium, qui latius decretum explicat, ut infra mox verbâ docebunt. Neque tamen etiam duas personas; Irenæus quidem eam Germanorum nostrorum fidem fuisse dicit, quod Christus per se hominem adunaverit DEO (lib. III. c. 4.) in generatione, quam ex virgine sustinuit, qua formula etiam Sardicenses utuntur in literis synodis, cum dicunt, Spiritum sanctum in Christo non esse passum, ὅτι ἀνθρωπός, οὐ θεός, οὐ αἰναθέντη Μαρίας τὸ παρθενόν, sed homo, quem induit, & assumptus ex Maria virgine; referente Theod. l. 2. c. 8. Quæ phrasis faveret Nestorio, si tum quidem ita elaborata fuissest materia de persona Christi, ut postea fuit, motis controversiis, ante quas patres securius interdum locuti sunt. Confer, si placet, nostram histor. Ecclesiast. sec. II. art. 3, §. 3°. seqq.

Communio**Et communio idiomatum.****Genus 1.**

§. 6. Hinc sequitur *communio naturarum, & communicatio idiomatum*: quæ distribuitur in 3. genera, quorum primum concretis sive personæ, sive naturarum tribuit alterius, vel suæ naturæ, prædicata. e.g. IESUS Christus, Filius DEI, est incarnatus, Dei est generatio, passio, mors, resurrectio: apud Iren. l. i. c. 2. IESUS Christus est Filius Dei, ex Patre natus, &c. juxta symb. Nicænum. Insignis loco est Sardicensium in epistola ad omnes Episcopos apud Athanas. tom. I. opp. f. 761. Deus scribunt, qui præsidet Ecclesiæ, pro hereticis & pro nobis omnibus passus est, & in ascendendo omnibus nobis ad censum in caelos donavit. Mori & ascendere est proprium humanæ naturæ, & tamen DEO, qui Ecclesiæ præsidet. Optimo Maximo, tribuitur, oportet igitur aliquam esse idiomatum communionem. Adduntur autem particulae distinctivæ. e.g. Oeconomia mysterium factum est secundum carnem, ajetibus Nicænis in διατύπωσε, ne tribuatur divinae, vel humanæ naturæ in abstracto aliquid, à quo abhorrent. Sardicenses similiter negant Spiritum sanctum in Christo esse passum, affirmantes passum esse hominem, quem Christus induit, & assumptus ex Maria virgine; hominem, qui pati posset, esse passum, ὅτι ἀνθρωπός θυντὸς, θεὸς δὲ θύματος, quia homo mortalis, Deus vero immortalis: apud Theodor. l. 2. c. 8. Intelligunt autem διὸν ἀταρχον, Deum non incarnatum, qualis erat & est Spiritus sanctus, quem passum esse nonnulli Ariani delirabant: Si quis unicum Filium Dei crucifixum audiens,

Dei-

Deitatem ejus corruptionem, vel p. usibilitatem, aut demutationem, vel diminutionem, vel interfectionem sustinuisse dicit, anathema sit; Decretum est Sirmiensium. Cui Hilarius subjicit sequentem ἀπόγειον: Absoluē ostenditur, cur verbum, licet caro factum sit, non tamen translatum fuerit in carnem. Cum enim hæc passionum genera infirmitatem carnis afficiant, Deus tamen verbum caro factus non potuit demutabilis esse patiendo. Non enim id ipsum est pati & demutari: quia omnem carnem passio cuiusq; generis demuteret sensu, dolore, patientia, tolerantia. Verbum autem, quod caro factum est, licet se passioni subdiderit; non tamen demutatum est passibilitate patiendi. Nam pati quidem potuit passione, sed passibilitate passibilis esse non potuit; quia passibilitas naturæ infirmis significatio est. Accuratè distinguit inter naturam divinam, & verbum, naturæ concretum. Istam negat esse passam, hoc affirmat, dum asserit passioni se subdidisse; & pati posuisse passione; Ut adeò verbum verè sit passum, et si secundum carnem.

§. 7. Secundum genus humanæ naturæ in abstracto tribuit axio- *Genus 1.*
mata divinæ naturæ; ut est objectum esse fidei: Credimus in IESUM;
Iesus autem est secundum utramq; naturam: Est præsentia gratiola:
In baptismo n.baptisatus induitur Christum: juxta diatypos in Nicænam: Est τίμιο σῶμα καὶ 血肉, pretiosum corpus & sanguis Christi:
Adoratio; Nam ideo (puta secundum naturam humanam) exaltatus,
& venturus est omnesque resuscitaturus, ut ipse omne genu curvetur,
caelatum, terrestrium, & infernum, & omnia lingua confiteatur ei, &
judicium justum in omnibus faciat. Quæ opera merè divina sunt; Competunt autem Christo juxta humanam naturam, quia Χριστὸς εὐδοκία
τε πατέσσ, juxta beneplacitum Patriis competunt, Irenæo eodem con-
fidente. Benè Hilarius ad confessionem Sirmensem notat: Con-
servatur dignitas divinitatis, ut in eo, quod verbum caro factum est, dum
verbum caro sit, non amiserit per carnem, quod erat verbum, neque trans-
latum in carnem sit, ut verbum esse desineret: sed verbum caro factum est,
ut caro potius inciperet esse, quod verbum: Alioquin unde carni in operibus
virtutes? in monte gloriam, in cogitationibus humanorum cordium scien-
tiam? in passione securitatem? in morte vitam? Subjectum est caro, ab-
stractum naturæ humanæ, cui subjunguntur prædicata merè divina,
non quasi caro in divinitatem sit transmutata, sed quod persona-
liter unita sit λόγος, & exinde divinorum axiomatum sit particeps

facta. Confirmatur ab exercitio divinæ majestatis, quod clarissimè patefiet in judicio extremo. Nam Christus secundum carnem exaltatus est etiam ideò, ut *justum judicium in omnibus & demonibus, & hominibus ficeret*; Non potest autem *justum facere judicium nisi ille, qui omnium corda novit, & facta scit, & sive virtutes remunerari, sive peccata punire potest*; quod non potest nisi omniscius, & omnipotens. Cum igitur judicium sit Christo datum, quatenus est Filius hominis, etiam qua Filio hominis data erunt requisita judicis, i.e. omniscientia & omnipotentia. Etiam inde patet, quod passus sit pro totius mundi salute; passus autem secundum carnem, quare oportet carnem accepisse infinitam ex Deitate virtutem, ut sufficeret expiandis omnium peccatis, & recuperanda saluti. Adde præsentiam in baptismo: Nam quotquot baptizati sumus, Christum induimus, profitentur Nicæni in sua quadam *σιατύπωσι*, infra de bapt. sect. 6 §. 10. explicata. Christus ex divina & humana constat natura, ut secundum utramque induatur, & indutus præsens sit: Etiam præsentiam in S. Coena, in qua ipsa Christi carne & sanguine fruimur; vide inferius sect. 6. §. 11.

Cœnæ III.

§. 8. *Terrium genus officii ἀποτελέσματα effert de concreto personæ vel naturæ: ut cum Christus dicitur *incarnatus pro nostra salute, noster Dominus, noster Salvator, &c.**

Officin.

§. 9. Est autem officium triplex: Propheticum, in quo Christus verbum nobis DEI annunciat. Certe Maximus Treverensis allegat Christi dictum in concilio Agrippinensi. *sacerdotale* est, & consistit in obedientia cum activa, tum passiva: Ista, dum loco nostri legem implevit; hac, dum *passus est*, juxta Irenæi symbolum, *Agnus DEI factus, tollens peccatum mundi*; juxta *σιατύπωσι* Nicænam: qui *carnem pro nobis passioni & morti tradidit*, ut *nostram salutem procuraret*, quod mox sequitur. Regium nomen dedit *Regis*, sicut appellatur c. 2. Iren. lib. 1. Propterea & *regnum magni Dei & Salvatois nostri IESU Christi laudat ea ipsa σιατύπωσι* f. 439. Regnum est æternum, quod & *initio & fine caret*; ut est Marcelli sententia à Sardicensibus laudata: tom. 3. concil. f. 56. Et ab ipsis Sardicensibus repetita apud Theodor. I. 1. c. 8. Athanas. t. 1. opp. f. 764. Declaratio hujus majestatis regiæ erit in die extremo, quo *omnia filio genua curvabuntur coelestium, terrestrium,* &

& inferorum; quod facere solemus erga eum, cuius maiestatem Regiam veneramur. Subscribente ipso nostro Armando.

§. 10. Hinc patet, quod sit noster Mediator & Salvator, *Do-Mediator.*
minus noster, Dominus IESUS, Salvator Dominus noster, & quidem unus;
Est enim unus IESUS, in quem credit symbolum Irenæi: Omnum; Nam
passus est pro totius mundi salute, afferente Valeriano in synodo Agrip-
pinensi. Cui suffragantur Sardicenses, & inter hos noster Aman-
dus, dum in literis suis laudant Dominum, qui pro illis (hæreticis)
& pro nobis omnibus mortem subiit, & per seipsum omnibus nobis ascensum
in cœlos donavit: tom. 3, concil. f. 51. Cardinalis hic est fidei nostræ ar-
ticulus, & basis omnis solatii, quod novimus omnia esse Christum
Salvatorem, nec alium praeter eum esse. In hoc capite differimus
à Calvinianis, qui Christi meritum ad solos electos restringunt; &
à Pontificiis, qui Christo Salvatori & Mediatori unico adjungunt
five collaterales, sive subordinatos mediatores, intercessores, & ex-
piaatores, quorum merita ex merito Christi vim merendi matuata
supplementant, quod in eo deficit. Nos vero cum antiquis nostris
Germanis creditimus, Salvatorem esse Christum unicum, & eum
omnium, quippe qui passus sit pro totius mundi salute, adeoque & pro
hæreticis, & pro orthodoxis; Omnes homines eramus in peccatis
mortui & desperati, nemo se ipse liberare poterat, adeoque nec ad
sui salutem quicquam conferte; Deus autem omnium misertus,
Filium misit, qui pro omnibus homo fieret, & in carne assumpta
inoreretur, & morte vitam singulis recuperaret. Confirmatur
alio non minus illustri Sardicensium testimonio, quod habetur in
synodica ad Episcopos omnes apud Athanas. trin. l. f. 76. Est enim,
ait, qui Ecclesiæ præsedit DEUS, qui ὑπὲ τέτων καὶ πέντετον θεάτρον
ὑπεκύνει, pro illis (hæreticis) & pro nobis OMNIBUS mortem subiit, &
in ascendendo τέτων ιπέρ OMNIBUS nobis ascensum in cœlos donavie.

§. 11. *Statu* est vel exinanitionis, dum nostram assumpsit carnem, *Statu exi-*
*& pro nobis passioni & morti tradidit, ut Nicæni dicunt in *διατύπωσι:* *nanitionis**
factus quasi homo sine adjutorio Ps. 88. humilians suam ipsius carnem iisque
ad mortem, mortem autem crucis: l. c. f. 4; 8.

§. 12. Vel est exaltationis; quo secundum beneplacitum Pa-
& exalta-
tris invisibilis omne genu curvetur cœlestium, terrestrium, & inferno-
rum, juxta symbolum Irenæi. Resurrexit à mortuis; Nam
Catechumenus Irenæi credit resurrectionem à mortuis; sed secundum

humanam naturam, resurrexit enim non DEus in homine, sed homo in DEO: scribunt Sardicenses apud Theod. l. 2. c. 8. Resuscitatus nostra quoque aliquando corpora, ut est apud Gelasium in *Scriptorat* f. 438. Ascendit in caelos, nempe sidereum, beatum Dei majesticum: in claritate receptus in gloria, ut Barbari credunt apud Iren. l. 3. c. 4. & revertetur aliquando de caelis in gloria. Cur? Irenaeus confitetur: ad resuscitandam omnem carnem humani generis, virtute igitur Christi resurgent mortui; Ad recapitulanda universa, ut iterum apud Irenaeum confitemur.

*Judicium
extremum.*

S. 13. Judicium exercebit universale, credimus enim opportuno ac definito tempore, πάρτας καὶ τὰ πάρταν, omnes & de omnibus. judicaturum, cum Sardicensibus nostris in literis synodis apud Theodor. lib. 2. c. 8. *Iustum*; Nam *justus* judicium in omnibus faciet, & in ignem mittet spiritus nequitie, & Angelos transgressores, & impios, & injustos, & exleges, & homines blasphemos; *justus* vero & sanctis, & qui mandata ejus observant, & in dilectione ejus perseverant, vitam donabit: juxta Irenaei symbolum. Igitur non judicabit juxta externa solum, sed & interna, cogitata, & facta. Ibidem confitemur, quod precepta ejus servantibus, & in dilectione ejus perseverantibus vitam aeternam daturus sit: noverit igitur, qui ex animo & corde ipsum dilexerint; hoc enim praecepit: Quæ omnia in inferiori explicabimus. *Venturus est* judicare vivos & mortuos, ait Nicænum symbolum. Mortuos non in statu, sed ampliatione; qui fuerunt mortui. Resuscitabit enim quosdam ut salvator, quosdam ut judex; *Venturus enim est* Salvator eorum, qui salvantur, & judex eorum, qui iudicantur: adeoque etiam ut Salvator excitabit salvandos, ut judex condemnandos. Judicii hujus duo erunt actus, alter absolutionis, alter damnationis: Absolutionis erit, iustorum, sanctorum, & qui mandata DEI observarunt, & in dilectione ejus perseverarunt: *Venturus enim est* Salvator eorum, qui salvantur, ut confitentur nostri apud Iren. l. 2. c. 4. His justus judex donabit vitam, & incorruptibilem statum largietur; vitamque aeternam tribuet: ut in symbolo Irenaei confitemur. Condemnationis erit impiorum; *Venturus enim est* judex eorum, qui iudicantur, & mittens in ignem aeternum transfiguratores veritatis, & contemptores Patris sui, & adventus ejus; juxta symbolum Germanorum apud Iren. l. 3. c. 4. Diabolis quoque suum.

irrogabit supplicium; Spiritalia enim nequitia, & angelos transgressos atque apostatas factos &c. in ignem aeternum mittet: cum Irenæo confitemur.

Sectionis VI.

De

ANTHROPOLOGIA EC- CLESIAE ARGENTORA- TENSIS *ARGVMENTVM.*

Homo in statu institutionis fuit creatus ad imaginem Dei. §. 1. Sed fraude Diaboli eandem amisi, in peccatum lapsus. §. 2. Restituitur merito Christi per Verbum, quod in omnes efficaciter agit. §. 3. Et Ministerium Ecclesiasticum, cuius explicantur descriptiones, & Ministri; Efficiens cauffa, nempe universa Ecclesia. §. 4. Divisio in Episcopos, Presbyteros & Diaconos, nulla Episcopo Romano prærogativa jurisdictionis concessa. §. 5. Ejus potestas est vel ordinis, vel jurisdictionis, sub qua est potestas clavium. §. 6. Objectum, quod sunt Ecclesia; & finis. §. 7. Adjuncta vel animi, vel corporis, vel vita, vel status, ut est conjugium & calibatus. §. 8. Contraria sunt sustentio, vel remotio. §. 9. Et sacramenta, qua sunt duo, Baptismus. §. 10. Et Eucharistia, utriusq; nomina, descriptiones, cauffa, effectus, adjuncta breviter explicantur. §. 11. His mediis producitur illuminatio. §. 12. Fit conversio, justificatio, Filiatio, Myſtica unio. §. 13. Renovatio ad varias Virtutes. §. 14. Terminus est mors, quam sequitur resurrectio, Christo resuscitaturo, & judicium extremum, in quo alii salvabuntur, alii damnabuntur. §. 15. Cætus credentium predicta dogmata dicitur Ecclesia, qua deſcribitur ex Gelasio. §. 16. Et ostenditur, Amandum vera membrum fuisse. §. 17. Et dividitur in syntheticam, & representativam in concilio collectam; qua occasione agitur de concilio. §. 18. Synthetica accurasier definitio ex Gelasio Verbis formatur, sumpta à causis. §. 19. Affectiones sunt unitas. §. 20. Sanctitas in doctrina, cultu, moribus, seu virtutibus. §. 21 Catholicismus doctrine, loci, temporis. §. 22. Note sunt dogmata cum sacris literis conuenientia. §. 23. Contraria sunt falsa dogmata, & heresēs: quarum explicantur autores, forma, adjuncta. §. 24.

§. 1.

ANTHROPOLOGIA considerat hominem juxta quadruplicem sta-
tum. (1.) Institutionis. Innuitur ab Eulogio Ambianorum

Z. 3.

Anthropolog.
Status I.
Institution-
Epi-
nus.

Episcopo, cum in concilio Agrippinensi dicat: *Diabolus, qui ab initio fuit, qui perii primus, & ceteros perdidit ipse hodie in Euphrata persistit.* Privatio præsupponit habitum, oportet igitur integratos quondam fuisse, quos deinde perdidit Diabolus; quos autem? Ceteros, ait Episcopus, dubio procul omnes eos intelligens, qui perierunt; perierunt autem non modo dæmones, sed & homines, quorum unus erat Euphratas, in quo adhuc tūm persistebat. Igitur & homines pridem fuerunt in statu integritatis, ex hoc lapsi in statum

2. Destitutionis. §. 2 (2.) *Destitutionis.* In tali homines, & omnes quidem, fuisse, inauit Irenæi symbolum, cum confitetur Christum esse incarnatum pro salute nostra: salute qui indiget, in statu damnationis est, fuerint igitur omnes homines, pro quibus est Christus incarnatus & passus, & mortuus, in statu æternæ mortis & damnationis. Christus & pro illis (hæreticis perituri) & pro nobis mortuus est, scribunt Sardenses ad omnes Episcopos. Meritum hujus supplicii erat peccatum: Homo erat reus peccatorum, ὁ πένθυτος των κατὰ τὴν τῆς φθορᾶς διάλειψεν τὸν Θεόν, & obnoxius servitui corruptiōnis; Et si per baptismum deinde ascendat liberatus ab hac servitute & peccato, fadus filius Dei, & heres gratia ipsius, cohères autem Christi: uti Nicæni in διατυπώση loquuntur tom. 2. concil. f. 437. innuentes: meritum, nempe peccatum; meriti supplicium, nempe corruptionem & servitutem ejus, iram Dei, & æternam mortem, quam illi ipsi Nicæni memorant in verbis sequentibus; parentiam filiationis divinæ, æternæ hæreditatis, mysticæ unionis cum D E O: Utriusque subjectum, nempe hominem, & omnem quidem; Nam quotquot baptizantur rei sunt peccatorum. *Auctor* est diabolus, judicio Eulogii paulo ante laudati; Dicuntur *Spiritus nequitiae, & Angeli transgressores*, qui *desertores facili sunt*, in symbolo Irenæi: quo ipso innuitur Angelorum istorum pristinus status; quia sunt *desertores* ejus; privatio enim habitum præsupponit. Habitū ille est dubio procul bonitas, nequitiae opposita, ut adeo in bonitate creati sint Angeli deinde desertores. Absit igitur DEum in crimen vocare, tanquam ipse vel diabolos male creasset, vel peccati auctor extitisset: Diabolus sponte lapsus in exitium secum abripuit hominem male obsequiosum: Homo autem in peccata lapsus tenebras sibi

sibi ipse offundit, & in mortem sese præcipitavit, inde non nisi à Christo lucis & vita auctore liberandus.

§. 3. (3.) Restitutionis statum Deo unice debemus. Nam bene-^{3 Restitu-}
dilectum Dominum & Salvatorem nostrum, auctorem lucis & vite, IESUM ^{tions à}
Christum D Eum laudat Eulogius in concilio Agrippinensi: Per lu-^{Christo per}
cem intelligens veram Dei agnitionem, unde vita emergit cum spi-
ritualis, tum æterna. Opus autem est præcipue Spiritus sancti,
quod confitebantur nostri Barbari quondam Germanis sine Charakte-
re vel atramento scriptam habentes per Spiritum in cordibus suis salutem,
referente Iren. lib. III. c. 4. Medium, quo utitur, est verbum DEI,
quod Itero est traditio l. III. c. 4. & postquam Germaniarum Chri-
stianismum laudasset, est lumen, & predicatio veritatis, ubique lucens,
& illuminans omnes homines, qui volunt ad cognitionem veritatis venire.
lib. I. c. 3. Nimirum homines per naturam sunt in tenebris, nec
est aliud medium, quo ordinariè illuminentur, quam verbum Dei,
verbum verum, verbum clarum, verbum illuminans, & quidem
omnes omnino homines, quotquot sibi ipsi non defuerint volunta-
ria contumacia. Faceant igitur Enthusiastæ & Svencofeldiani,
obmutescant Pontificii, qui verbo divino tenebras inducunt; sed
& Calviniani, qui pleræque hominum parti vim lucis divinæ dene-
gant: Priscis nostris Germanis verbum Dei erat lux illuminans
omnes homines, quantum in sese erat.

§. 4. Verbi hujus prædicatio commissa est Ministerio, quod ^{Et Ministerium, à}
dicitur religiosum sacerdotale nomen, can. XI. Sardicensi, iep̄āuevol, ^{Deo inspi-}
sanctificati: uti Paphnutius vocavit in concilio Nicæno; Clerus, ut ^{tatum &}
in canonibus Nicænis persæpe appellantur. iep̄ās sacerdotes dicun-^{Ecclesia}
tur in 5. diatyposi Nicæna, quo sensu: vide infra sect. 7. Exx. anotias ^{electum;}
προστῆτες, Ecclesie antistites, sic appellat Irenæus, cum lib. I. c. 3.
Germanorum fidem recensisset. Αγιοι πατέρες εκκλησίας, sancti
Patres Ecclesiastici dicuntur in 8. diatyp. Nicæna. Episcopale Ministe-
rium nuncupat Hilarius in libello de synodis ad Germaniæ Episco-
pos. Συλλεκτεροι, communissimi à Sardicensibus in literis ad omnes.
Cujus efficiens, Deo subordinata, caussa est tota Ecclesia, divisa in sta-
tum politicum, quem hac tempestate, qua Amandus fuit, habuisse
jus vocandi, exemplo non uno doceri potest. De populi potestate
manifestum est concilii Nicæni decretum in epistola synodica: si
quem

quem aliquando ex iis, qui in Ecclesia versantur, diem obire contigerit, tum in defuncti honorem provehi eos, qui ad sciti sunt, modo idonei videantur, καὶ ὁ λαὸς αἴροιτο, συνεψηγίζονται ἀντοῖς, καὶ διπλαγίζονται τὰ τῆς καθολικῆς Ἀλεξανδρείας διτύπως. i. e. Et populus eligat, suffragante una confirmante Catholica Alexandriæ Episcopo: Vide Theodor. lib. 2. hist. Eccles. c. 8. Decretum hoc est synodi œcumenicæ, non consuetudo, ut Bellarminus cavillatur: Præcedit enim ἡδοξεῖ visum est, vel decretum est. De potestate simul ordinis sacri patet. Et exemplum esto Euphratas, quem Agrippinenses, interque hos etiam noster Amandus, ab officio removerunt, substituto Severino. Electi & vocati Episcopi ordinabantur ab omnibus, si fieri poterat, Episcopis provinciæ, sin obstaret aliquid, saltem à tribus; vide can. 4. concil. Nicæn.

*Quod di-
ditur in
Episcopos
& Presby-
teros &
Diaconos.*

§. 5. Divisum erat ministerium in Episcopos, Presbyteros, & Diaconos. Servatius innuit in concilio Agrippinensi, dum meminit Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum, quibus præsentibus damnatus esset Euphratas. Sardenses literas suas inscripserunt Presbyteris, & Diaconis Alexandrinis, pluribus inscripturi, si plures fuissent ordines. De Arianis conqueruntur, quod suos fecerint Diaconos, Presbyteros, & Episcopos, in literis ad omnes Episcopos. Episcoporum alii erant primarii, nō ἐξοχὴ sic dicti, alii Chorepiscopi, revera Presbyteri, nisi quod vices Episcopi sustinerent. Vide can. VIII. concil. Nic. Episcopi iterum dividebantur in Patriarchas, Metropolitanos, & simplices Episcopos. De hac distinctione agit can. VI. Nicænus; Dum Alexandrini, Romani, & Antiocheni Patriarchatum fines constituit, & ordinat, ne quis præter sententiam Metropolitani fiat Episcopus. Neque habebat Romanus Episcopus quicquam in reliquos Patriarchas potestatis, quia syndicus Nicæna voluit τὰ περὶ βίᾳ σώζεσθαι τὰς ἵκαντας, sua Ecclesiis servari privilegia. Zosimus equidem in concilio Carthaginensi VI. c. 3. producere, nescio quem, Nicænum canonem satagebat, in quo de appellatione ad sedem Romanam cautum esset, sed impostura erat; Vide Chami. tom. 3. Panstr. lib. 4. c. 3. Nec juvat Pontificios Athanasius, qui Romanum ivit ad Julium, cum adversariis suis coram ipso certatus: Id enim non est factum ideo, quod Julianum ordinarium agnosceret judicem, sed quia Eusebiani ipsum coram

coram Julio erant calumniati, quorum ipse calumnias coram eodem arbitrio diluere volebat. Referunt hoc Sardicenses in literis ad omnes Episcopos; quomodo Eusebiani scriptis ad Julium literis Athanasium & parastatas fallo detulerint, deinde autem aliis pro Athanasio scribentibus ipsi sibi male conscienti comparere detrectaverint. Nihil conqueruntur Sardicenses de violata Pontificis eminencia, sed de fraudulentia modo & nequitia, & mala conscientia Ariano rum. Vide D. Dorsch. exerc. ad conc. Nic. §. 11. p. 82. Et que nos inferius sect. VII. §. 9 & 10. disputamus. Sed ut proprius ad nostros accedamus, observandum est, quod Ieses Nemetum Episcopus Martinum Moguntinum in concilio Agrippinensi vocet conserniorem, innuens utrumque esse Presbyterum; Valerianus in eadem Synodo reliquos vocavit fr̄atres, ut & qualitatem innueret: Sardicenses in literis synodis Julium Romanum nuncupant suum fratrem, & Coepiscopum. In literis ad eundem datis, laudant dilectissimum fratrem: Archidamum & Philoxenum, legatos Episcopi Romani, vocant suos Compresbyteros; Alibi se invicem dicunt comministros, in synodica nempe ad omnes Episcopos quib⁹ literis etiam Julius Romanus Antistes per Archidamum & Philoxenum subscriptis. In hac Athanasium, et si Patriarcham Alexandrinum, vocant ἀδελφὸν καὶ συντερέψτρον, fratrem, & comministrum; perinde ut Julium ἀδελφὸν καὶ συλλειτέρον, dilectum & comministrum.

§. 6. Potestas Episcoporum erat duplex, ordinis & jurisdictio-
nis. Ordinis erat prædicatio verbi, adeo, ut laicis ne legere quidem
ex ambone, vel canere licet, per Nicenam Σtatύπτωσιν, tom. 2.
concil. 435. Eaque orthodoxa; Nam Euphratas propter hetero-
doxiā remotus est ab officio; Et administratio sacramentorum,
quod per se manifestum est; vid. can. 18 conc. Nic. Iurisdictio-
nis erat vel interna, vel externa; ista concernebat claves: quarum
altera erat ligans, altera solvens: Ligans feriebat enormes pecca-
tores, sive ex clero, sive ex populo, seu Laicis; qui propterea ἀνα-
ρώντοι, communione privati dicebantur can. 5. Nic. In quo ipso tam
canone illa ligandi potestas suis limitibus circumscribitur;
Nam si quis aut ex Episcopi pusillanimitate, aut contentione, aut
alio aliquo vitio fuisset abjectus, differebatur lis in concilium Epi-
scoporum, (quod annuatim habebatur) & discutiebatur: τὰ τοιαῦ-

τα Σητήματα ἐξετάζοντο ; deprehensa justa excommunicationis
 causa approbabatur judicium Episcopi ; nec recipiebatur ex-
 communicatus , nisi Episcopo volente. Solvens erat facul-
 tas remittendi peccata , & peccatorum pœnas sive æternas , sive
 temporales. Dicebantur recipi , quibus remissio contingebat.
 Externa potestas recipiebat magis & minus. Nam Patriarchæ &
 Metropolitani majorem cæteris habebant potestatem. Nicæni
 can. VI. statuant : antiqua consuetudo servetur per Ægyptum , Libyam ,
 & Pentapolim , ita ut Alexandrinus Episcopus , πάτρων τῶν ἔχειν τὴν
 Ἑστίαν , omnium horum habeat potestatem : scilicet in ordinationibus ,
 disciplinis Ecclesiasticis , conciliis convocandis &c. Nullam ibi præ-
 rogativam habuit Episcopus Romanus. Innuunt id Sardenses
 in suis ad omnes Episcopos literis. Referunt enim , quod in con-
 cilio Ariani ab omnibus simul Episcopis , & imprimis ab Osiō , fu-
 rent evocati , citati , exspectati ; nulla mentione facta Pontificis Ro-
 mani , qui pro auctoritate comparitionem imperasset , eti adfuerint
 legati Episcopi Romani. Idem Sardenses in literis ad Julium
 eundem datis , mentionem quidem faciunt literatum synodarum
 ipsi missarum , & petunt , ut alii quoque Episcopis communicet , sed
 Siculis modo , & Sardis , & Italies ; Tua excellens prudentia disponere
 debet , ut per tua scripta , qui in Sicilia , qui in Sardinia , in Italia sunt fra-
 tres nostri , qua acta sunt . & que defuncta , cognoscant , & ne ignorantes eorum
 (Arianorum) accipiant literas communicatorias , i. e. epistolas , quos ju-
 sta sententia degradavit. Hæc illi ad Julium , solius Italæ , Sardinæ ,
 & Siciliæ , Episcopo isti subjectarum , Ecclesiarum mentionem facien-
 tes. Inscriptio literarum , Sardicâ ad omnes missarum , hæc est :
 sancta synodus per Dei gratiam Sardicæ congregata omnibus Catholice
 Ecclesie Episcopis Συλλειτουργοῖς , comministris διατητοῖς ἀδελφοῖς , dile-
 ctis fratribus in Domino salutem . His literis subscriptis etiam Ieronimus
 Petrus , Julius Roma Episcopus . Hic igitur est comminister & frater
 reliquorum : Repetitur in ipsa epistola ; Nam Episcopi subscripti
 vocant Athanasium & Marcellum διατητὲς ἀδελφὲς καὶ συλλειτουρ-
 γοὶς dilectos fratres & comministros . Et rursus Julium vocant dilec-
 tum suum , καὶ συλλειτουργὸν , comministrum , in literis iisdem . Exag-
 gerant contumaciam ex æstate Osiū , qui & ipse interfuit concilio , &
 copia Episcoporum , quæ aderat , nemo Episcopi Romani auctori-
 tatem

tatem in argumentum deducebat. Distincta erat potestas ab honore, quod discas ex can. 7. ubi *Ælia* quidem Episcopo honor tribuitur, sed salva Metropolitani dignitate.

§. 7. Objectum erant Ecclesiæ, & singuli in Ecclesia auditores. *Objectum*
Nam can. 16. Nicæno Ecclesiæ quidem Ministri suis parœciis, & *sunt Eccle-*
sub pena depositionis vetantur evagari in alienas: Quale quid *fides:*
etiam in Sardicensi synodo statutum est Can. 14. 15. Hinc nati
canones de résidentia, ut vocant hodie, Episcoporum; et quum enim
est, ut pastor maneat apud suum gregem. Imo propter abusum
vetitæ etiam sunt translationes ab una Ecclesia in alteram; can. 15.
Nicæn. & can. 1. Sardicensi, ubi causa interdicti allegatur, Epi-
scoporum translocatorum avaritia, sive ambitio, sive dominatus.
Finis & effectus erat fides in Deum sincera: Nam ab Apostolis per *Finis &*
manuum quasi traditionem fidem acceperunt nostri Germani apud *effectus.*
Iren. lib. 1. c. 2.

§. 8. Adjunctæ erant vel animi vel corporis. *Animi, ut soli-* *Adjuncta*
da eruditio. Nam can. 2. Nicæno prohibentur ab Episcopatu, vel *Vel animi.*
Presbyteratu, Neophyti, qui non dum satis gnari erant mysteriorum *Vel corporis*
divinorum. Vide D. Gerh. d. Minist. §. 18; Corporis, ut integritas; conser- *Vel conserva-*
Nam qui semetip si abscederant, ab hoc sacro Ministerio remove-
bantur. c. 1. Nic. vita, erat honesta, & minimè scandalosa: τὸ γέ *tionis.*
αρετιανὸν ἐν δικαιῳ οὐ καθολικὴ εὐαγγελία, quia, quod irreprehensibile est,
defendat Ecclesia Catholica, juxta Nicænos can. 9. ubi vetat Presby-
teros profici sciens τὰς τάσσως, sine examine. Hoc fine, ubi in suspi-
cione alicuius vel haeresis, vel sceleris venisset Ecclesiæ minister,
ut Athanasius, Asclepas, Marcellus, & innocens esset, dabat turli-
teræ vel ab integris conciliis, ut à Sardicensi, ad singulas παροιας.
ἴσε γινώσκειν ἔκαστης τὰς λαβεῖ τὸ id in διπλόν τὸν καθαρόν
τητα, καὶ τὸν μὲν ἔχειν διπλοτον, καὶ προσδοκᾶν, παροιας, ut populi cuiusque
Ecclesia cognoscant sui Episcopi sinceritatem, eumque pro Episcopo & habe-
ant, & expectent: quæ verba sunt Sardicensium in literis ad omnes
Episcopos. Idem vetusunt lapsos ad ordinem cleri promoveri. c. 10.
Et hunc mulieres subintroducetas habere, nisi forte aut matrem, aut
sororem, aut amitam, vel alias suspicione carentes. c. 3. Qui ta-
mamen canon non est intelligendus est, quasi ipsæ etiam conjuges cle-
re fuerint prohibita. Memorabile est, quod Gelasius in historia

cili Niceni c. 32. t. 2. concil. f. 449. narrat de Paphnutio, cum Nicenii Clero conjugalem ἔνυσιαν vellent prohibere, surgens ipse in medio Episcoporum conventu magna voce dixerit: μὴ βαρύετε τὸν ζυγὸν τῶν ιερωμένων. Τίμος δὲ στοιχίον, οὐκοίτη ἀπίστος: Nolite gravare jugum Ecclesiasticorum. Nam honorabiles, inquit, sunt nuptiae apud omnes, & thoros immaculatus. Nolite lēdere Ecclesiam nimio severi juris excessis: Non enim omnes, ait, ferre possunt vite illud institutum, quod omnibus affectibus vacat; nemo, ut opinor, in castitate servabitur, si mariti singuli sibi priventur uxoribus. Virorum cum suis uxoribus consuetudinem ego praeclarum continentiam esse dico, nec posse separari eam, quam Deus coniunxit, & quam semel cum lector, aut cantor, aut laicus esset, uxorem duxit. Hęc illustris Marryr Paphnutius, tanta efficacia, ut de ea quæstione reliqui Episcopi abstinuerint, sua cuique libertate relicta. Nec valet effugium Pontificiorum, quod solum de iam conjugatis sit Paphnutio sermo, minimè de cœlibibus: Nam rationes, quas conjugii patronus adserit, sunt universales, deductæ ab imbecillitate humanae carnis, periculo scandali, honestate conjugii.

Contra arrianos. §. 9. Contraria sunt suspensio ab officio, vel etiam remotione. Inter merita remotionis præcipuum erat heresis, quippe cuius gratia Euphratas deponebatur: Apostasia; Nam lapsi deponi jubentur can. 10. Nic. Castratio voluntaria. can. 1. Vsuræ acceptatio. cap. 17. Pertinacia in ἐλλοφυτικοπίᾳ: can. 18. Décernabant autem concilia de merito remotionis, ut Sardicense. Nam Africani περιφέρει καθέλει ημέτερα σύνοδος ἀπὸ τῆς διπολοπότης, οὐ ἐκπινακεῖ μὴ μόνον αὐτὸς διπολοπότης μὴ έναιδέλλα μηδὲ κοινωνίας μετὰ τῶν πιστῶν αὐτὸς καταξιεῖς, sacro sancta synodus communī cálculo ex auctoratos omnino ab officio Episcopatus submovit: decrevimusque eos non modo Episcopos non esse, sed ne dignos quidem fidelium communione. Ita Hosius nomine imperatoris synodo præsidens, & Episcopi Ecclesiagum, etiam Amandus nostræ Episcopus, in literis ad omnes Episcopos exatatis.

*duo sacramenta
(1.) Baptismum.*

§. 10. Sacra menta sunt duo baptismus, & Eucharistia. De isto egregiè loquuntur Nicenii in aliqua sua diatypósei; verba sic habent: πετεῖαγε βαπτισματός. Τὸ βάπτισμα ἡμῶν εἰς τοὺς αἰώνας ὁ φθαλαμοῦς κατανοτέοντας τοὺς νοερούς, ὑδωρ ἥψας, γόντον τὴν ἐν τοῖς

τοῖς ὑδασι κρυπτομένον τῷ δεινῷ μαρτίῳ, ἐν γάρ πνεύματι ἀγίῳ καὶ πυρὶ
βαπτίζεσθαι μᾶς εἰςοδίαστοι λόγοι. ἐν γάρ πάσῃ τῇ βαπτίζεσθαι, καὶ
ἐν πίστει τῇ βαπτίζομένες, διὰ τῆς πίστος ὁ πνεῦμας, τὸ πλήρη τὸ ἀγίασμα τὸ
πνεύματος καὶ τὸ θεῖον πυρὸς νόει τὰ ὑδάτα. Ἀυτὸς γένεθλιος, βαπτίζει
μᾶς ἐν πνεύματι ἀγίῳ καὶ πυρὶ. Κατέρχεται μὲν ἐν στολῇ βαπτίζειν
ὑπεύθυνος ἀμαρτημάτων, καὶ τὴν φθορὰν δικλείᾳ ἐνεχόμενος. Ανέρ-
χεται δὲ ἐλευθερωθεὶς τὸν τελούντντον δικλείᾳ καὶ τὸν ἀμαρτίας, ὃν τὸ
δεῖν γένεθλιον μὲν τὸν χριστὸν, καθὼς γένεθλιον τὸν οὐρανὸν τὸν χριστὸν
χριστὸν ἐνεδύσας. i. e. De sancto baptisimato. Baptisma nostrum
non oculis corporis considerandum est, sed mentis. Aquam vides, confide-
ra virtutem Dei in aquis absconditam. In sancto enim spiritu & igne ba-
ptizari nos docet Evangelium. In fide enim baptizantis, & fide baptizati,
per sacram invocationem, plena sanctificatione Spiritus, & ignis divinitatis
aqua considera. Ipse enim, inquit (Matth. III.) baptizabit vos in Spi-
ritu sancto & igne. Descendit itaque, qui baptizatur, reus peccatorum, &
obnoxius servituti corruptionis, & ascendit liberatus ab hac servitute, &
peccato, factus filius Dei, & hæres gratia ipsius, cohæres autem Christi, in-
ductus ipsum Christum, sicut scriptum est: Quicunque in Christum bapti-
zatostis, Christum induistis. Gal. III. Ex verbis modo recitatis elici-
mus præcipua baptismi momenta. Nam hinc patet sacramenti Cuius ex-
1. Nomen, baptismus, quod à βαπτίζειν descendit; Nam Catechu- plicatur
menus immergebatur aqua, vel, uti Nicæni loquuntur, defendebat, Nomen,
puta in baptisterium, vel fluvium. II. Definītio, quod sit sacra- definitio
mentum rationi absconditum, soli autem fidei manifestum, con-
stans ex re terrena, quæ est aqua, & re cœlesti, nempe Spiritu sancto,
& igne virtutis divinae: Quicunq; aqua ita sanctificata addito verbo
institutionis tingitur, vel mergitur Catechumenus credulus ab Ec-
clesiæ Ministro, mersus à peccatis suis, & peccatorum penitentia libe-
ratur, emergens filius Dei, hæres vita æternæ, & unitus cum Chri-
sto. Hæc definitio constat ex suo genere, & differentia specifica.
Genus est sacramentum, quod quidem Nicæni non expresserunt, rem
ipsam tamen dederunt, dum negant oculis posse percipi, quippe my-
sterium absconditum, & soli menti fidelis hominis manifestum esse.
Unde simul docent, quod sit principium cognoscendi, nempe verbum
Dei in S. literis contentum; ex hoc enim nascitur fides, quo sine et-

*Causa, ut
principales*

iam allegant aliquot scripture dicta. Differentia autem sumitur partim à causis, partim ab effectis: *A causis, & quidem principali,* quæ est Christus, Spiritu nos & igni baptizans, ut prædixerat Johannes. Etiamsi autem Johannes de baptismō flaminis miraculoſo potissimum loquatur, accommodari tamen per metaphoram aliquam dictum potest ad baptismum aquæ, ut per ignem intelligatur *virtus Dei*, cum aqua conjuncta: *Materiali*, quæ duplex, vel ex qua, vel circa quam; *Ista iterum duplex*, vel terrena, vel cœlestis; *Terrena* est aqua, dubio procul sola & nativa: Neque enim præterea meminerunt alius alicujus materiæ, sive olei, sive salis, sive salivæ; sed *aquam vides*, ajunt, *in aquis absconditam* Dei virtutem laudant, *aquas* considerari volunt. Nec ulla nos necessitas cogit, ut ab usitato literæ sensu recedamus, alias, quam nativas aquas, intelligentes; *In aquas descendit* nativas, non Metaphoricas. *Cœlestis* est *Spiritus sanctus & ignis* divinæ virtutis, cum aqua conjunctissimi. *Absconditi* in aqua dicuntur non inclusivè; *Spiritus enim sanctus* ubique locorum est, sed mysticè, quatenus peculiari præsentia modo adest *Spiritus aquæ*, & cum ipsa ad unum lavacrum unitur, ut ipse *Spiritus sanctus* modo nobis imperscrutabili effundatur super baptizandum, ut hodiè mos est, vel adoperiat immersum, quod tunc receptum erat. *Materia circa quam* sunt homines pridem rei peccatorum, obnoxii servituti corruptionis, carentes filiatione Dei, & hæreditate æterna, & unione cum Deo gratiola. Illud Nicæni clare exprimunt, hæc innuunt, dum docent, per baptismum demum hominem recipi in numerum filiorum Dei, & hæredum ejusdem, & cohæredum Christi, unitorum ipsius. In qua miseria quia omnes omnino homines sive minores, sive majo- rennes versantur, omnes quoque aditum habent ad baptismum. *Forma* consistit in actione, quæ est recitatio verborum institutionis, & precum; Et immersio candidati in aquas. *Ista indigitatur* per fidem baptizantis & baptizati, per quam intelligere videntur Nicæni symbolum fidei, quod per quæstiones & responſiones recitabant in actu baptismi, item verba institutionis, quæ proferebant: in nomine Patris, & Filii & Spiritus sancti: Accedebat *sacra invocatio* i.e. preces ad Deum fuisse. Hæc innuitur per descendere in aquas, & videntur innui baptisteria, vel flumina, altiori

Formales,

margine, ut in ipfa descendendum esset. Hos aetius conseqüebantur effectus, quos ordinis gratia dividere possumus in privativos, & Effectus. in positivos. Privativos; Nam ascendebat, qui baptizatus erat, liberatus a servitute & peccato. Antea erat reus peccatorum. Igitur laborabat culpa, quae est peccatum, vel *ἀμαρτίματα*, peccata. Puto innui & originale & actualia; Ex peccatis hisce emergit reatus, quem peccator contrahit apud Deum: Ex reatu nascitur servitus corruptionis, dum homo propter peccatum a peccato, & diabolo, & morte redigitur in servitatem: ut non faciat nisi peccata, quorum gratia aeterna corruptioni fit obnoxius. Quod si autem servus est peccati, liberatus est a Deo, & a filiatione Dei; servitus enim spiritualis & filiatio Dei una consistere non possunt; Quod si autem Filius Dei non est, nec haeres erit Dei, nec cohæres Christi: cuius igitur? diaboli; Nam hujus & Filius est peccator. Ab his malis liberat hominem baptizatum aqua baptismalis; Et donat ipsum filiatione Dei per fidem, quam vel accedit, vel sovet, & aeterna haereditate, quae est filiorum Dei; Et cum ipso Christo conjungit, quippe quem instar vestimenti induit homini, & unit intimè. Adverte igitur viam baptismi, quod aqua non nude significet talia beneficia, sed efficiat, non quidem in se, & per se, sed per virtutem Dei in se absconditam: Nota & hoc, quod ista aquæ virtus sit universalis erga omnes; Nam *quotquot* baptizati sumus, Christum induimus. Adjunctum est sanctitas: Nam illi ipsi Nicæni in diaconia dicunt. *Adjuncta:*
Τὸ ἄγιον εἰλίθαιεν βάπτισμα, *sancrum suscepimus baptismum:*

§. i. Alterum sacramentum est Eucharistia. Cujus etiam mentionem faciunt Nicæni in sequenti diaconia, cuius etiam verba subieciamus: Titulus est: οὐτὶς θέας Ἱεράτεζης, καὶ τὸ ἐπ' αὐτὸν μυστήριον τῷ σώματῷ καὶ τῷ αἷματῷ τῆς χριστοῦ: de divinamensa, & de eo quod in ipso est mysterio corporis & sanguinis Christi. Sequuntur jam ipsa verba: δὴ τῆς θέας Ἱεράτεζης πάλιν καθίσθα μὴ ποτέ προκειμένω ἀρτῷ καὶ τῷ ποτίῳ φαγεῖν τὸ προέχωμεν, ἀλλ' ὑπόσταντες ἡμῶν τὴν διάνοιαν, πίστει νοίσωμεν καὶ διὰ τοῦτο ιερᾶς ἀκείνης Ἱεράτεζης τὸν αἵματὸν τῷ θεῷ, τὸν αἷμαν τὰ τὸν αἷμασθιαν τὴν κόσμον, ἀβύτων ὑπὲ τὸν ιερέαν θυόμενον· καὶ τὸ τίμιον ἀυτὸν σῶμα καὶ αἷμα ἀλιθὸς λαμβάνοντας ἡμᾶς, πιστεύειν ταῦτα εἶναι τὰ τῆς ιησοῦς ἀράστες τύμβολα, διὰ τοῦτο γὰρ ἔτε πολὺ λαμβάνουμεν· ἀλλ' οὐλιγον, οὐαγνῶμεν, οὐτὶς εἰς πλησμονὴν, ἀλλ' εἰς ἀγιασμὸν· i. e. Ies-

(2.) Eu-
charistiam

rum etiam hic in divina mensa ne humiliuer intenti sumus ad propositum panem, & poculum: sed attollentes mentem, fide intelligamus situm in sacra illa mensa agnum Dei, tollentem peccatum mundi, incruentem a sacerdotibus immolatum: & pretiosum ipsius corpus, & sanguinem verè sumentes, credere hæc esse nostra resurrectionis symbola. Propter hoc enim neque multum accipimus, sed parum, ut sciamus, quod non satietati, sed sanitonia sumimus. Hactenus illi, referente Gelasio in actis tom. II. concil. f. 437. Genuina esse hæc concilii Nicæni verba, & sententiam, Capito noster Argentoratensis quondam Theologus celeberrimus, nomine & iussu Zwinglii, Oecolampadii, Casparis Megandri, & suo confessus est, his verbis: Porro cum Luthero, & illius Ecclesia, in verba NI-CÆNI CONCILII, QUÆ SUPER COENA DOMINI SAN-CIERUNT, & nunc in dialogo Oecolampadii nuper edito ext. int. CONSPIRARE, EADEMQUE palam nostris Ecclesias ASSEVERARE, haud gravabimur, modo liberum permittatur, ut quisque ea interpretetur pro captu Ecclesia, juxta acceptum donum. Nam de industria semper uti inexplicatis & obscurioribus, ut non facit ad edificationem, ita in Ecclesiis ne fiat, Spiritus Domini per Apostolum Paulum canit. Hoc igitur conditio disertim apponatur: SI NICÆNUM DECRETUM idoneum concordia medium visum fuerit. Hæc ille tom. I. MSC. Argg. f. 54.

Ex quibus patet, quod ipsa genuina concilii verba non repudiaverit, sed de sensu solum disquiri voluerit. In sua autem iterum membra articulum dispescamus. I. Nomen est Εὐχαριστία: quod aliquoties expressere Nicæni Patres can. 18. sic dictum à fine, gratiarum actione, quam Deo debemus propter beneficia in isto epulo exhibita. Dicitur & εὐχαριστικόν can. 13. & εὐχορία communio l. c. Item εὐχαριστία oblatio, l. c. δῶρον, donum can. 5. II. Definitio potest concinnari hæc: Eucharistia est sacramentum in quo sub visibili signis, panis & vini, invisible Christi corpus & sanguis ab Ecclesiæ ministro communicantibus exhibetur, in remissionem peccatorum, & gloriosem resurrectionem. Genus est sacramentum, seu Mysterium; mens enim attestanda est, ut fide intelligamus situm in sacra illa mensa agnum Dei: supra igitur rationem est, & verè mysterium: Differentia sumuntur potissimum à materia, quæ vel terrena est, vel cœlestis: Terrena est vel terrena panis & vinum: quæ quidem totidem verbis non exprimuntur à Nicænis, intuuntur tamen, cum meminerint isti τὰ προεντεῦτα proposita

posita, quæ sunt panis & poculum: Μη τὸ προκειμένω ἄρτῳ καὶ τῷ πότῳ ταπεινῷ προσέχωμεν, monet diatypolis Nicæna ne humiliter sentiamus de proposito pane, & poculo. Quod hic ταπεινὸς humiliter est, id alibi σαρκικῶς carnaliter appellat, cui opponit πνευματικῶς spiritualiter; Theodoreetus dial. i. diatypolis nostræ mentem expressit: Μη τῷ φύσει τῶν βλεπομένων προσέχειν, ἀλλὰ διὰ τῆς τῶν ὀνομάτων ἐναλλαγῆς πιστεῖν τῇ ἐκ τῆς χάριτος γεγενημένῃ μεταβολῇ, non attendere eorum, quæ cernuntur, substantia, sed per nominum enallagen credere eis, quæ facta est per gratiam, mutationi. Cernuntur autem panis & vinum: Hæc igitur per τὰ προκειμένα intelliguntur. Præterea cum diatypolis dicit: εἰ πολὺ λαμβάνομεν, non multum sumimus, innuit panis & vini substantiam, quod parum inde sumatur, ne videatur conveniri propter explendam famem & sitim, cum tamen institutum sit epulum pro sanctificatione. Vinum sumebant ē poculis, ut patet ex literis Sardicensium ad omnes Episcopos. Res cœlestis, quæ sub externa & terrena continetur, est corpus & sanguis ^{vel cœlestis.} Christi, quem agnum Dei vocant: verba clarissima sunt: pretiosum ipsum corpus & sanguinem verè sumentes: nullum volunt tropum, sive in objecto, quod sumitur: Nam appellant corpus & sanguinem; sive in modo fruendi; Nam dicunt verè sumentes; Ut adeo Christus agnus Dei cum corpore & cum sanguine suo præsentissimè ad sit, distribuatur, & sumatur. In canone XVI II nolunt Presbyterum à Diacono *corpus Christi* accipere, docentes, corpus Christi revera distribui. Imprimis memorabile est, quod dicunt, agnum Dei in sacra mensa esse situm: ut desinant Tropistre in cœlo Christi carnem & sanguinem querere, cum sita sint in ipsa mensa. Forma est distri-
Formabution & sumptio. Distribuentes ordinatiè erant iepesi, sacerdo-tes, voce ex V. T. in N. T. translata: Episcopi & Presbyteri: Nam indignantur Nicæni, quod in quibusdam locis Diaconi Presbyteris Eucharistiam porriganter, cum tamen Diaconi non habeant potestatem offerendi. can. 18. Per ordinem post Presbyteros (Diaconi) Eu-charistiam accipiunt, ἢ τῷ διπτυχίῳ διδόντες ἢ τῷ πρεσβυτέρῳ, aut Episcopo eis, aut Presbytero porridente. Ita illi decernebant. Prius autem, quam distribuerent, offerebant, & præparabant distribuen-dā per quandam consecrationem, qua peracta Christus dicebatur agnus in cruce madidatum: vide Dn. D. Dörsch. diatyp. Nicæn. p. 198.

Agnūm sic præparatum & portectum accipiebat hospites, puta oratione quo comedebant non panem modo & sanguinem, bibentes, sed etiam preiosum ipsius corpus. & sanguinem. Apparet ex voce πλοσμονία satietas; quæ tum sit, cum ore cibum & potum sumimus. Finis & effectus est remissio peccatorum, & his debitorum suppliciorum. Inuitur tribus, vel duobus verbulis: τάλιν κάντρα ταῦθα. Iterum etiam hic: quæ verba nos revocant ad precedentem diatyposin, in qua de virtute & efficacia baptismi egerant, dicentes: Considera virtutem Dei in aquis abscinditam; Item: plenas sanctificatione spiritus & ignis divini aquas considera: Et rursus: Baptisatus ascendit liberatus a servitute peccati, & filiu Dei a numeratus &c. Hæc verba immediate sequuntur ista: τάλιν κάντρα ταῦθα: Iterum etiam, intellige, talia speremus; ut adeo in Eucharistia perinde virtus divina praesto sit, & spiritus sanctus nos sanctificet, & peccata remittantur, & servitus nostra desinat, contra incipiāt adoptio in filios Dei, æterna hereditas, & unio mystica. Hanc satis clarè exprimunt, cum corpus & sanguinem Christi vocant resurrectionis nostræ symbola, innuentes, quod unio inter substantiam Christi, & nostram intercedat, cuius virtute corpus nostrum aliquando resurrectum sit. Vide D. Gerhard. de Cœna. §. 213. c. 20. Ultimus finis, quem exprimunt, est sanctificationis. Obsignata promissione de peccatis remissis; & facta unio ne cum Christo ad vitam æternam. Locus est mensa, in qua reponerent oblatæ, & distribuebant consecrata; i.e. sacra dicebatur ab adjunctis, corpore nimirum, & sanguine Christi, quæ in ista mensa revera erant praesentia. Vide prolixè de mensis Eucharisticis disserentem Dn. D. Dörsch. diatyp. ad concil. Nicæn. scđt. 3. pag. 97. seqq. Necessitas. S. Cœna tribuitur canon. XIII. Nicæn. Statunt, ne quis moriturus, & poenitens privetur ἐπειδεῖς τέλευτæ, & necessarii viatici.

adjuncta loci:

Necessitas.

His mediis producitur

illumina-

§. 12. Hactenus causæ cum principaliis, tum ministeriales & organicæ hominis in integrum restituendi. Ratio formalis est (1.) Illuminatio, quam depraedicat Irenæus lib. I. c. 3. cum verbi divini prædicationem inter Germanos factam comparat cum sole, ut quemadmodum sol universum mundum illuminat, ita prædicatio veritatis ubique luceat, & illuminet omnes homines, qui volunt ad cognitionem veritatis venire. Germani igitur nostri illuminati sunt, & illuminarunt.

minati crediderunt, verbo Dei, tamquam lumine, sese pridem in te-nebris versatos, esse illustratos. Gratuitum hoc esse Dei beneficium Nicenii in dogmatico de diatypisibus sermonē docent. Admonent enim singulos Christianos ad honeste vitæ studium, utpote illuminatos gratuito: *Venit enim ad nos Dominus dicens: Ego sum lux, ego sum veritas: ἵνα μάτιον εἰναι θεού τὸν χάριν, ἀλλὰ διὰ καμάτης διῆ μᾶς εὐλόγει τὸν χάριν, sine labore accepimus gratiam, sed cum labore oportet nos gratiam conservare.* Nempe prævenit nos gratia illuminationis nihil tale cogitantes, quare nullum nostrum est meritum. Gelas. hist. concil. Nicen. c. 30. t. 2. concil. f. 435. Si qui autem non illuminantur, causa est penes ipsos; *Tanta siquidem est apud non-nulos stultitia, & tam densis tenebris eorum mens exterrata, ἵνα μὴ δυναθῶσιν id ēiv τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, ut non possint videntem lucem veritatis scribunt Sardenses nostri ad omnes Episcopos de Arianis pertinaciter incredulis, & innuunt quod veritas in se sit lux, potens illumina-re homines, sed homines adeo excœcatos esse, ut nec velint, nec possint lumen istud admittere.* Theodor. I. 2. hist. c. 8.

§. 13. (2.) *Conversio*, quæ fit pœnitendo. *Ex pœnitentia vi-Conversio.*
ram donare Deum hominibus, confitetur symbolum Germanorum apud Irenæum. Utitur vocabulo μελανός, quod significat mutationem mentis, ut alia, quam prius, mente sint conversi, seu pœnitentes. Hæc autem pœnitentia absolvitur duobus actibus (1.) respiscencia, quam ipsa vox innuit ut dictum: (2.) fide: quam colligimus ex fructu pœnitentie, qui est vita æterna. Symbolum enim Irenæi fatetur, DEum quibusdam ex pœnitentia vitam donare, τούτοις εν μεταρροίας ζωντανού τοπού;; uti greca sonant: vita autem est ex fide. Habac. II. 5. ut fides sit pars pœnitentiae vivificæ. (3.) *Iustificatio*: Actus hic egrégie descriptus est supra in verbis Nicenæ 4. diatyposis. Inde patnit iustificationis causa efficiens principalis, quæ est Deus Pater, cuius est *virtus*; Filius, quem induimus, & Spiritus sanctus, quo baptizamus: *Materialis* causa remota est homo νεκρός ἀπαλληλάτων, καὶ τὴν τῆς φθορᾶς διάλειψιν ενεχόμενός, reus peccatorum, & obnoxius servituti corruptionis, ut adeo de suo nihil ipse conferat; proxima verò est homo jam fidelis; fidem enim baptizantis illi ipsi laudant. *Formalis* ratio consistens in ablatione peccati, & mortis, peccato debitæ, & in imputatione iustitiae Christi, qui

idē carnem suam pro nobis passioni & morti tradidit, Ia rī iustificatō
 σωτηρίαν πρεγματέουνται ut nostram salutem procuraret. Dum ait
 diatypolis, pro nobis, innuit, nos debuisse passionem & mortem prop-
 ter peccata sustinere; dum verò ait, Christum sustinendo pro no-
 bis mortem salutem nobis attulisse, docet, mortem & passionem
 Christi nobis justitiae loco esse imputatam. Confirmatur ex induitio-
 ne; Christus enim induitur fide, appropriante sibi merita sui Sal-
 vatoris, & sic tegente turpitudinem peccatorum. Justificationis
 consequens est. (4.) *Filiatio.* Nam liberatus ab hac servitute & pec-
 cato, ἦσθε διο, Filius Dei evadit. Regeneratur igitur per fidem,
 aqua baptismali operante; Nam Filii DEI reddimur per fidem; ut
 mens nostra novas vires accipiat, Deus vero nos adoptet in filios.
 Hoc fine distinxerunt Sardenses inter Filium DEI unigenitum,
 Christum, & fideles τὸ ἀριτεράδη χάριν, regenerationis gratia tales,
 apud Theodor. l. 2. hist. c. 8. Et consequenter haeredes; Nam filius
 talis Dei est etiam κληρονόμος heres, συγκληρονόμος δὲ χριστιανῶν: coha-
 res autem Christi; Unde simul patet ex gratia omnia haec fieri; Nam
 homo sic justificatus est filius Dei & haeres factus χριστιανός: gratia
 ipsius, scilicet ut firma sit promissio, si immobili gratiae fundamen-
 to innitatur. Filiationem consequitur (5.) *Mystica unio:* Nam
 induitur Christus, instar vestimenti, appropriatur, inhabitat, &
 quasi unum fit cum homine fidi. Nicæna 6. diatypolis cele-
 brat τὴν σωτηρίαν τῶν ἀγίων ἀνταντανέλων, salutarem sanctorum
 ejus (Christi) membrorum participationem, quam fideles susci-
 piunt.

Renovatio.

§. 14. (6.) Renovatio vocatur πολιτεία καθαρὰ pura conversatio
 à Nicænis διατύπων. Est opus Christi, qui nos liberavit à morte
 & peccato, ut in novitate vita cum ipso possemus ambulare in scelsti lu-
 mine, ut habet diatypolis 6. Nicæna. Ille adeo ubi cor & pura vita
 institutio in humilitate conservatur, ut mox ab initio statutæ dicitur
 dicunt. Normas juxta quam ambulandum est, & bona opera facien-
 da, sunt mandata Dei in S. literis expressa καθαρὰ πολιτεία, sacra Dei
 voces; ut dicunt Nicæn. diatyp. 2. adeo ut Deo obedientes sint ἀν-
 ολοφύτες τῇ φωνῇ δυτῶν, sequaces vocis Dei; quod ibidem dicunt. Irenæi
 symbolum: vitam æternam promittit, λαὸς εἰλοὰς (Dei) τετρηκόσιοι
 ἐστὶ τὴν ἄγαπὴν ἀνταντανέλων, præcepta (DEI) ferrariibus, & ins-

*Mystica
unio.*

charitate ejus permanentibus: Igitur mandata hominum, qua talium, facessant. Causa impulsiva innuitur, dilectio Dei; manans ex beneficio homini praestitis, imprimis per Christum Redemptorem, & Salvatorem, quod Nicæni diatypos. 6. innuunt. Dividuntur opera juxta decalogi Mosaici tabulas, in dilectionem Dei, & proximi. Ad priorem enim tabulam spectant opera, quæ immediate ad Deum referuntur, ut sunt (1) Timor Dei, dilectio, & fiducia super omnia. Allegatus est paulo ante Irenæi locus ex symbolo, ubi memorantur servantes Dei præcepta, nempe ex timore filiali; Et diligentes eundem, ut filii parentem: (2.) Cultus nominis divini, & sanctificatio, ut est *sacra invocatio*, quam Nicæni celebrant in diatyp. 4. Adoratio quam Filio suo Pater æternus decrevit, confitente symbolo Irenæi; Fit autem adoratio vel lingua, vel gestibus, nempe curvatura genuum. Laudatio Dei, cuius oppositum est blasphemia, vitium odio dignum. l. c. Preces; bene Nicæni in diatyposi prima: προσεύχεσθαι τοῖς δικαιούσιας ἡγεμόνοις, exerceamur in sanctificantibus precationibus: fol. 435. tom. 2. concil. Preces enim, pergunt, sanctificant, si dividinum verbum adoremus. Sed & vasa sacra in pretio habebant. Unde Ariani anam calumniandi sumpererunt Macarium Athanasii Presbyterum, velut sacram calicem fregisset, & Athanasium ipsum, qui librum sacrorum combussisset, ut patet ex literis Sardicensium ad omnes Episcopos. Multo magis innocens inviolata religio fit, ut Episcoporum Germaniæ primæ, laudante Hilario de syn. f. 319. (3.) Feriatio diei sacrae septimæ, aliorumque festorum, decernente concilio Nicæno. confer can. 20. Ad posteriorem spectant & quidem in genere, dilectio proximi. Sardenses in literis ad omnes Episcopos, ipsos vocant ἀδεπτοὺς ἀδελφοὺς, dilectos fratres; tom. 3. concil. f. 50. Quæ deinde in sua sese specialia præcepta distribuit, quæ, si fiunt, justitia dicuntur ab Irenæo in symbolo. Sunt autem (1.) Honor parentibus, & qui parentum loco sunt, debitus. Huc spectant omnia decreta facta in honorem Cleri, qualia multa comprehendas in canonibus Nicænis. Sardenses in literis ad omnes Episcopos indignantur Arianis, quod licet ab Osio evocati, tamen non comparuerint, Osio, qui & ob avi longitudinem, & confessionem suam, & ob tantos suos labores πάντοις αἰδοῖς ἀξέπονθες, omni reverentia dignus erat. Laudant δε βιβλιού τον βασικόν, religiosissimos reges, inter quos erat

etiam Constantius, religionis verae hostis & persecutor, nihilominus ipsum Sardicenses Patres honorabant. Competit autem Magistratus, providere, ut religio bene esse habeat, quod isti facere studuerunt, dum synodus Sardicam convocarunt, celebrantibus institutum Episcopis orthodoxis. Definiebant locum, nempe Sardicam; evocabant, quos vellent, Episcopos concilio interfuturos. (2.) Fuga cædis, & vitiorum analogorum. Canone I. concilii Nicæni prohibentur ab ordine sacro, si qui sani seipsi abscederint, ut neque in Clero tolerentur recepti, neque recipiantur nondum recepti. Sardicenses in literis ad omnes Episcopos crimen notant Arianorum, quod in vincula conjectissent innocentēs, & exilio mulieras sententiam, imò & morte affecissem; (3.) Fuga scortationum, & omnis etiam suspecta familiaritatis. Nam in eodem concilio can. 3. vetantur mulieres orvē rāxto subintroductæ, ad fugiendam libidinis suspicionem: soluta autem permittruntur mater, soror, aut amita, de quibus, ut pote consanguineis, nullæ suspicione facile oriuntur. Sardicenses notant denudatas ab Arianis persecutoribus virgines, quod impingat in præceptum de castitate servanda. (4.) Abstinētia à furto, & analogia vitiis; Nam canonie f. damnantur ē tñm πλαστερίας καὶ τὸν αἰχμοκέρδιον διάκονον, qui avaritiam & turpia lucra sedantur: imprimis si fuerint de Clero. Ne autem vel furari, vel turpiter lucrari cogaris, sanxit synodus, ut laborarent singuli, diatyp. 2. (5.) Veritatis studium & simulatio enim & dissimulatio haud obscure improbantur can. 9. & 10. Nicæno. Sardicenses acriter inveniuntur in Arianos, quod calumniis suis, & sycophantiis, & falsis literis vexant Athanasium & alios orthodoxos, ut patet ex literis ad omnes Episcopos. Cum verò nonnunquam falso alicujus sceleris homines postulentur, id eoq; testes laudent non singulos modo præstantiores, sed & integras Ecclesiæ: & tñs ἀληθείας λόγον, veritatem rationem, juxta quam examinare velint item. Multum huc facit collatio actorum, quod observarunt iidem in causa Marcelli. Cum enim alicujus erroris ab hostibus insimularetur, prolata sunt ipsius scripta, & lecta, quæ antecedenter, & subsequenter in illis questionibus, & inventa est bona & re-

Cujus rē. Etia fides istius viri.

minus est §. 15. Terminus renovationis est mors, quam exitum vocant mors, quam Nicæni can. 13. Nec est omnimoda hominis abolitio; Nam resur- sequitur resurreccio.

p*ratio* sequetur. In symbolo Niceno crediderunt resurrectionem non modo Christi, sed etiam nostri, Christo resuscitante, quippe venturo ad suscitandam omnem carnem totius humani generis. Habemus igitur causam efficientem, nempe Christum, eumque adeo ipsum, qui iudex futurus est omnis carnis; sed & meritoriam, qui idem est. Hoc enim sine suam ipse carnem pro nobis tradidit, *καὶ τὸν ἴριστέγαν τωληπορεύοντας, ut nostram salutem procuraret, sicut dicit. 6.* dicunt Nicenii. Nempe moriendo, & resurgendo, ut immortales & nos faceret, & ab aeterna morte liberaret, sicut ipsi mox semet explicant ex i. Corinth. XV. 23. Philipp. III. 20. Habet autem Christus sua organa, quibus ad externam vitam nostra corpora prae-servat, nempe baptismum, & unionem mysticam: *In hac enim sibi sanctum baptisma percepimus, & salutarem sanctorum ejus membrorum participationem suscipimus, ajunt illi ipsi Nicenii in statuosa allegata, ubi ex professo de resurrectione agunt. Subiectum resurrectionis erit caro hominis, ea ipsa, quae cecidit, non autem anima, quippe quae est immortalis: Nam avas nos, qua voce uititur symbolum Irenaei, significat, iterum sistere, ut stet, quod olim steterat: Finis est assimilatio cum corpore Christi glorioso: sic enim (juxta Philip. III. v. 20.) oportet corpus nostrum doξαθνω glorificari, sicut est corpus Domini, ut malitiam, & eas, quae nunc sunt, passiones suscipere nequeat, liberum a morte & peccato, sanctum, ut in novitate vite cum ipso possumus ambulare in caelesti lumine, semper cum ipso Christoregnantes. Corpus Christi post resurrectionem novis induitum qualitatibus enuit, similiter & nos resuscitabimur, ut corpus nostrum pro peccato induat sanctitatem, pro morte vitam, pro tenebris lucem. Prius autem, quam his fruamur, habebitur iudicium extremum; In quo iudicium iudex erit Christus, Filius Dei, qui ē caelis venturus est in gloria Patris, extremum- quam Filius hominis prae se feret. Objectum judicii erunt omnes personæ caelestes, terrestres, & infernales, quippe quae omnes genua sua flectent coram isto iudice: venturus est judicare vivos, quos dies novissimus deprehendet, & mortuos, ut in symbolo Niceno profitemur. Forma iudicii erit duplex, pro dupli objecione, absolutio, & condemnatio: Condemnabuntur spiritus nequitia, Angeli transgressores, & homines impii, injusti, & ex leges & blasphemii, transfiguratores veritatis, & contemptores patris caelestis, & adventus Christi;*

ut adeò non vitia tantum moralia sint meritoria æternæ mortis, sed etiam hæreses, & errores in fide Christiana, juxta symbolum nostrorum Germanorum apud Iren. l. 3. c. 4. Hæc enim peccata æternum exitium promerentur; contra, qui *iusti* fuerint, iustitia Christi per fidem sibi imputata, & sancti, & mandatorum divinorum observantes, & in dilectione perseverantes; illis continget vita æterna; Ex gratia tamen; Nam vitam ipsis donabit *χάρις ιψεως ex gratia*; & φαγαιαν δωρίσται, incorruptibilitatem largietur: uti præclare constetur symbolum Irenæi. Confirmatur à Sardicensibus, cum ad omnes Episcopos scribant: *Est, qui Ecclesiū præsedit, DEus, qui pro illis & pro nobis omnibus mortem subiit, & in ascensione omnibus nobis adscensum in celos donavit.* Dicitur mortem subiisse pro nobis, nos igitur à morte hoc ipso liberati sumus, & vitæ restituti; dicitur & ad sensu suo adscensum nobis donasse; quod igitur adscendimus in celum i. e. salvamur, debem⁹ adscensui Christi. Contra, iustiam exercet judex in impiis condemnandis, quippe quos suo ipsorum & optimo merito pœnas dare jubebit: Est enim vita quidem æterna, gratia; sed stipendium peccati mors est. Ex dictis patet conditio vitæ æternæ, & æternæ damnationis. Felicitas istius consistit quoad corpus quidem in incorruptione, quoad animam verò in immunitate à peccatis; quoad utrumque in vita æterna, futura sine morte, sine peccato, sine tenebris, in regno cum Christo, & conversione jucundissima, sicut Nicæni in diatyp. 6. prolixè constentur. Contraria omnia erunt in inferno, cuius dolores per ignem depinguntur, *eis τὸ διώνυσον πῦρ πέμψει;* in ignem aeternum mittet judex Diabulos & homines damnatos.

De Ecclesia §. 16. Cætus hæc ejusmodi credens dicitur *Ecclesia*: sic enim Gelasius, vel potius Nicæni, isto referente, subjiciunt articulo de resurrectione: *ταῦτα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τὰ δόγματα; hec Ecclesia Catholica dogmata sunt.* Quæ autem sit Ecclesia ratio, subjectis explicant verbis: *Μία ἡ ἐκκλησία εὐ ρωποῖς, ἡ ἀυτὴν καὶ ἕπτὴν.* εὐ ταύτη δὲ πνέυμα τὸ ἄγιον ἐπαναπαύεται αἱ ἔξω ταύτης ὅσαι ἀρέσουσι, ἀς ἔχουσιν οἱ ἀνθρώποι, εἰς τοὺς διδασκαλίους τῆς σωτῆρος ιησοῦ, εἰδὲ τὸν ἀποσόλων ἀλλὰ τῆς Σατανᾶς, γύρω ταῦτας αὐτῶν τὰ διαβόλους. Τὰ δὲ λεγαῖσιν καὶ ἐλίνων ἐτέρη φανήματι ειδιδόσυσιν, οὐαὶ ἀφέλωται τὸν ἀθρώπων τὸν ὄντας ζῶντα, i.e. *Vna est Ecclesia in celo, eadem & in terra:*

Et in

Et in hac requiescit spiritus sanctus. Hæreses autem, quæ extra hanc sunt, quas habent homines, non sunt doctrinæ Salvatoris nostri, neque Apostolorum, sed Satana, & patris eorum diaboli. Quæ autem sunt hereses Iudæorum & Grecorum, alio docent modo, ut veram vitam hominibus afferant.

§. 17. Hujus Ecclesiæ membrum, & illestre quidem, fuisse Germaniam nostram primam, testatur non uno in loco Irenæus Lugdunensem Episcopus Gallicanus. Lib. i. c. 2, scribit: Ecclesia per universum orbem usque ad fines terre seminata, & ab Apostolo, & à discipulis eorum, accepit eam fidem, quæ est in unum Deum Patrem omnipotentem. Recitato ad finem symbolo, c. 3, ad speciales descendit Ecclesiæ, quas Topicæ vocant, sub Catholicæ contentas, & exprimit eas, quæ in Germaniis fundatæ sunt, quæ in Hiberis, quæ in Celtis, quæ in Oriente, quæ in Ægypto, quæ in Lybia, quæ in medio mundi: omnes tamen ad unam spectantes Catholicam, propter unitatem fidei in symbolo comprehensæ. Repetit lib. III. cap. 4. cum ita disserit: Tantæ igitur ostensiones cum sint, hoc non oportet adhuc querere apud alios veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere, cum Apostoli, quasi in depositarium dives, planissimè in ea contulerint omnia, quæ sunt veritatis, uel omnis, quicunque velit, sumat ex ea potum vita. Huic Ecclesiæ etiam accenseret Barbaricam, quam etiam Germanicam nostram esse supra probavimus: eamque antiquissimam, uti iterum Irenæus lib. 3. c. 4. vocat.

§. 18. Dividitur Ecclesia in triumphantem, & militarem, ut ex Gelasii loco allegato discimus; Hæc in syntheticam, & representativam. Hanc constituant concilia, quæ & synodi dicuntur. *Ecclesia.*
in repre-
sentativam
Auctor primarius est DEUS, secundarius Magistratus politicus. Sar-dicenses hoc constituent in literis ad omnes Ecclesiæ scriptis: sic enim illi: τὴς χάριτος τῆς δεσμού εὐεργέτην, καὶ ἀυτοῖς δοξοβολοῦσαν βασιλεῖς συνίαγον ἡμᾶς &c. Cooperante DEI gratia, religiosissimi principes nos ex diversis provinciis & civitatibus in unum convocaverunt, cupentes, ut sancta synodus in sanctorum civitatem conveniret, quo omnis controversia praecideretur, & electo, quidquid prava fidei esset, sola in Christianum pietas ab omnibus retineretur. Venerunt quoque ex oriente Episcopi πολεμήτες καὶ ἀυτοῖς δοξοβολοῦσαν βασιλέων, ad id insigati à religiosissimis Imperatoribus: Ex his verbis patet, quod Magistratus

jus sacrorum habeat ex gratia Dei, quodque Magistratus sit definitio de conciliis locum, ubi sit conveniendum; materiam, de qua agendum; finem, qui respiciendus: Personas, quæ evocandæ; adeò ut I&A. & P. Paus. Julius Roma Episcopus iisdemillis literis subscripte-
rit, adeo que confessus fuerit, & sese esse evocatum authoritate Cæ-
sarea. Conf. Socr. lib. II. c. 18. Sozom. l. 2. c. 10. Theodor. l. 2. c. 7.
Hæc adeo clara sunt, ut Laurentius Foretus Jesuita l. V. antiq. Pap.
part. II. c. 4. p. 286. ingenuus confessus fuerit: *Dass die ohnmitz
telbahre Zusammenberuffung des Sardicensischen Concilii
sehe durch den Befehl des Keyfers Constantii und
Constantis geschehen / stichen wir Catholische nicht in
Abred: und so viel bezeugen auch die obbenamte Histori-
schreiber/ sampt Patribus des Sardicensischen Concilii/
gar recht. Hæc ille.* Addit quidem, Julianum Pontificem Romanum
per Episcopos aliquot apud Constantem sollicitasse, ut auctor fratri
ellet convocandi concilii, sed hinc N. C., *dass Julius dieser Ver-
sammlung Füremste und allererste / wiewol mittelbare /
Vrsach gewesen sey: preces enim erant, non mandata, Episco-
pi. Etliche Bischoffe seind alldorten bey dem Keyfer ge-
wesen / und ihne gebeten / er wolte seinem Bruder dem
Keyser Constantios schreiben/ dass man ein Concilium solte
anstellen: Sic ex Athanasii Apologia citat verba ipse Jesuita.
Nec ipsum juvat, quod Julius datis literis orientales Sardicam in-
concilium evocaverit: *Fecit enim hoc iussu & auspiciis Imperato-
ris, quem ante de concilio cogendo per missionarios rogaverat.
Præses in eodem concilio fuit Hosius ab Hispania Episcopus, cui sub-
scriptis Iulius Romæ Episcopus per Archidamum & Philoxenum
legatos, ut aperta sit audacia Gretseri in Mystra Salmuriensi c. 16. as-
serentis, Hosium tenuisse officium legati Pontifici: Nec enim ul-
lum hujus rei vestigium appetet, sed potius contrarium, quia post
Hosium ipse Julius subscriptis per dictos legatos Archidamum &
Philoxenum. Unde Forerus in utramque partem l. c. disputat,
nihil certi habens, quod responderet.**

*Et synthe-
ticæ.*

§. 19. Dicitum est de Ecclesia repræsentativa brevissimè. Syn-
theticæ (2.) Definitio hæc esse potest: Ecclesia est cœtus hominum,
beneficio Spiritus sancti amplectentium sanam Christi & Apostolo-
rum

rum doctrinam, distinctus à cœtu hæreticorum, & Judorum, capax vitæ æternæ. Innuunt hoc Sardenses Patres, cum mox ab initio huius Epistolæ ad omnes Ecclesiæ scribunt: *sæpe multumq[ue] in servos Dei recte fidei cultores audaciam suam exercuerunt Ariomanite. Opponunt hæreticos Ariomanitas servis DEI, & recta fidei cultoribus; Hi igitur sunt veræ Ecclesiæ membra.* Efficiens autem Ecclesiæ est Spiritus sanctus, paracletus, qui in ea gratiosa sua præsentia requiescit: Praeses est Deus προϊστάμενος τὸν εκκλησιῶν κύρον, presidens Ecclesiæ Dominus, uti loquuntur Sardenses ad omnes Episcopos, putantes Christum, qui pro omnibus mortem subiit, ut capitilis nomen non mereatur, nisi qui nos redemerit. *Forma* est professio orthodoxæ Christi & Apostolorum doctrinæ; Nam per hanc ab heresi, quæ extra Ecclesiam est, distinguitur: *Materia* sunt i) λυγχάνοντες τὸν ὄφον δόξαν, καὶ τὸν καθολικὴν εὐαγγελίαν διδασκαλίαν κατέχοντες: uti loquuntur Sardenses in epistola ad Alexandrinos, tom. 3. concil. f. 44. Et in literis ad omnes Episcopos mentionem faciunt δέλλες τὸν θεόν, τὸν τὸν πίστιν φυλατίζοντας τὸν ὄφον, servorum Dei, qui fidem custodiunt rectam: Et paulo post: ἐρθόξων, recte credentium; τὸν ὄφον ἀποπιεύμένον δόξαν, vera sententia additorum: quibus oppositi sunt hæretici νόθον ὑποβάλλοντες διδασκαλίαν, spuriā supponentes doctrinam, uti loquuntur Sardenses in literis ad Ægyptios. Dyscolius in concilio Agrippinensi dixit: *Qui Christum Deum negat, in Ecclesia non potest permanere:* Innuens fallam doctrinam à vera Ecclesia excludere. Et πιστοί, fideles: sic dicti partim à fide, quam credunt, articulis nimirum fidei in symbolo Apostolico contentis, quos fidem appellant apud Iren. lib. 1. c. 2. 3. & l. 3. c. 4. partim à fide, quam deferunt divinis dogmatibus, in unum Deum credentes fabricatorem cœli & terra: Homines orthodoxi doctrina, & sancti moribus, ut pote in quibus Spiritus sanctus requiescit. Distinguuntur in Clericū & Laicos. Nam canon V. concilii Nicæni meminit τῆς κληροῦ, καὶ τῆς λαϊκῆς λαγυματος, ordinis Clerici & Laici. Finis est vita æterna, quæ extra Ecclesiam non datur, sed aufertur.

S. 20. *Affectiones* sunt: *Vnitas.* Nam dicunt Nicæni, una *Affectiones est Ecclesia;* Est autem unitas vellinguatum, vel sensuum & mentis: *ut uniuersum.* Hæc, non illa, intelligitur. Praeterea differit Irenæus lib. 1. contr. hæres. c. 3. Postquam enim symbolum apud Germanos

quoquis receptum, recitasset, subjicit: Hanc prædicationem iūm accepit, & hanc fidem, quemadmodum prædictimus, Ecclesia, & quidem in universum mundum disseminata, diligenter custodit, & ēva oīce cōser-
ta, καὶ ὁμοῖος πιστεύει τέτοιο, ὃς μιαν φυχὴν καὶ τὴν δύλην ἐξατακτήν,
καὶ συμφάνως λαῦτα κηρύσσει, καὶ διδάσκει, καὶ διδάσκει τοὺς
τοῖς οἰκουμενικοῖς ἀνθρώποις ἀλλὰ ἔνδιβαρις τῆς διδά-
σκεως μια καὶ ἡ αὐτὴ: quasi unam domum inhabitans, & similiter credit
iūs, videlicet, quasi unam animam habens, & unum cor, & consonanter
hic prædicat, & docet, & tradit, quasi unum possidens os. Nam et si in
mundo loquela dissimiles sunt, sed tamen virtus traditionis una & eadem
est. Hinc patet distinctio inter diversitatem linguarum, & senten-
tiarum; illa cum vera Ecclesia potest consistere, hæc minimè. Est
enim Ecclesia una *indivisa in se*, quod doctrinam attinet, quam in
fundamentalibus eandem profitetur, prædicat, docet, & tradit, vel-
ut una omnitim esset anima & cor unum. Imò, si fieri potest, etiam
in externis cæremoniis convenire allaborant orthodoxi. Excat
20. canon Nicænus hic: *Quoniam sunt quidam in die dominico genua*
flectentes, & in diebus Pentecostes, ut omnia in universis locis consonanter
obseruentur, placuit sancto concilio, stantes domino vota persolvere. Statio-
nive genuflexio erat indifferens cæremonia, sicut & celebratio pa-
schatos die XIV. vel XV. mensis, nihilominus placuit Nicænis et-
iam in his harmonia. Sardicenses petunt aliorum subscriptionem:
Vos quoque studete, fratres, & communis tri nostri in sacris obeundis, ut spi-
ritus praesentes in nostra synodo suffragium conferatis per vestras subscriptio-
nes, quo ab omnibus utique sacerorum Ministri concordia servetur. Hæc
illi in literis ad omnes Episcopos. Divisa autem est contra ab omni
alio cœtu heterodoxo, vel hominibus heterodoxis. Ires ào teste
lib. 3. cap. 4. adeò nostri Germani, Barbari licet habitu, studuerunt
sinceritati Apostolicæ, & abhorrebant ab hæresi, ut si quis annuncia-
ret ea, qua ab hereticis ad inventa sunt, proprio sermone eorum colloquens,
statim concludentes aures, longe longius fugerent, ne audire quidem susti-
nentes blasphemum colloquium; sic per illam veterem Apostolorum tradi-
tionem, ne in conceptionem quidem mentis admittebant, quodcunque eorum
portentiloquium est. Nicæni in quadā dialytōsei dicunt, quod hæretici
sunt extra Ecclesiam, propterea, quod nec eodem modo doceant & cre-
dant, nec, sicut illi, salventur. In concilio Agrippinensi Euphra-

tas propterea à communione Catholica Ecclesiæ exclusus est, quod hæresin probaret: Dyscolius ipsum ne quidem inter fratres amplius numerare voluit Episcopos. Si quis epistolæ ejus per Catholicam Ecclesiam attulerit, communione privetur: censet Valerianus in eodem concilio. Sardicenses in synodis suis exponunt, quo fine Sardicam essent convocati, nempe ideo, ἡ τὰ σα μὲν διχόνια πειρα-
γεῖν, τὰ σης δὲ κακοτισίας ξελαθέοντες, οὐτε χριστὸν δούλευμα μόνην ποδὶ πάντων εὐλάτητος, quo omnis controversia præcideretur, & ejecto, quid-
quid prava fidei esset, sola in Christum pietas ab omnibus retineretur.
Tom. III. concil. fol. 50. In iisdem literis refertur, quod monue-
rint Ecclesiæ, ne lupos Arianos Episcopos appellarent, unde ὁ λόγος κοινω-
νιῶν τινὰ πεποντές εἰχειν, unde δέχεσθαι τινὰ δοῦλο τέτων γεόμματα,
unde γράπειν πεποντές, neque ullam cum eis communionem habeant, aut
eorum literas recipiant, aut vicissim mittant. In sequentibus verbis
rationem hujus sui decreti reddunt ex S. literis Gal. I, 9. 2. Corint.
VI, 24. Conqueruntur de Eusebianis, quod depositos ob Arianis-
mum receperint, promoverint, ablegarint Apostolos. Nec præ-
termittendum, quod Hæreticos expressis nominibus appellaverint
Sardicenses in literis ad omnes Episcopos, ut eo melius & cognosci,
& caverti potuerint. Hilarius in libello de synodis ad Episcopos
Germaniæ scribens, ita ipsos laudat: Tenet etiam nunc invicta fides
vestra spectabilem conscientie suæ gloriā, & nihil subdolum, nihil ambi-
guum, nihil trepidum agere contenta, secure in Christo libertatis sue pro-
fessione persistit, ab eorum se communione, qui Episcopos, blasphemii suis
contradicentes, in exilio detinent, abstinendo, neque se in injusti judicii
reatum per assensum disimulationis subdole aggregando. fol. 320. opp.
lit. D. Praeclara laus nostrorum Germanorum! Pauldantè idem
laudaverat, incontaminatos eos & illatos ab omni contagio deterstanda
hæreseos persistisse, negata Saturnino Ariano usque ad hoc tempus toto jam
triennio communione.

§. 21. Altera principalis Ecclesiæ affectio est *sancitas*: Eccle- *sancitas.*
sia est vel synthetica, vel repræsentativa: utraque vocatur sancta;
Repræsentativa, ut synodus Sardicensis, Vocatur enim ἡγια καὶ μεγάλη
οὐραὶ, sancta & magna synodus in epistola Sardensem ad Afros &
Ægyptios apud Athanasi. tom. I. opp. f. 761. Ratio redditut in in-
scriptione: ἡγια οὐραὶ ἡ κατὰ δεῖς χάριν οὐραὶ, sancta, sancti syn-
odus,

odus, que in gratia Dei congregata est Sardice; quibus verbis innuitur, cur sancta sit synodus, nempe, quia gratia DEI congregata fuit. Sanctitatem autem debet Spiritui S., qui in ea requiescit: ut modo ex Nicænis audivimus: Et consistit (1.) in doctrina, quam sanctam colit, utpote Christi & Apostolorum beneficium, quod sanctos reddit homines, eo utentes. (2.) In cultu; ut sunt festa, dies dominica, Pentecoste, pascha, de quibus canon 20. agit. (3.) In moribus vel virtutibus tabulae sive primæ, ut est Zelus pro orthodoxa religione adversus Euphratam declaratus; Constantia in veritate asserta: O gloria conscientiae vestrae inconcussam stabilitatem! O firmam fidelis petra fundamine domum! O intemerata voluntatis illasam imperturbatamque constantiam! exclamat Hilarius de virtute Episcoporum Germaniæ primæ: Perseverantia in ea conservanda. Praeclara ista Germanorum nostrorum laus exstat apud Iren. lib. 1. cap. 3: prædicacionem veritatis Ecclesia diligenter custodit, etiam quæ sunt in Germaniis fundatae: Quomodo igitur? idem explicat lib. 3. c. 4: Barbaris etiam Germanis si quis annunciarerit ea, que ab hereticis adinventa sunt, proprio sermone eorum colloquens, statim concludentes aures, longe longius fugient, ne audire quidem sustinentes blasphemum colloquium. Sic per illam veterem Apostolorum traditionem ne in conceptionem quidem mentis admittunt, quocunque eorum portentiloquium est; neque enim congregatio apud eos, neque doctrina instituta. Sciverunt igitur Germani, Deo deberi & animum, & sensus, organua hominum ad virtutem exercendorum; & quod sciverunt, etiam fecerunt. In concilio Agrippinensi cum suo Episcopo Amando adfuerunt nonnulli Argentoratenses, ut patet ex historia Beati Servatii Episcopi Tungrensis. quæ habetur tom. II. concil. f. 699. Sive secundæ, ut est charitas erga proximum, patrocinium miserorum, qua virtute excelluerunt Sardenses erga Athanasium Episcopum Alexandriæ, & Marcellum Ancyrogalatiæ, quibus patrocinabantur adversus Arianos persecutores, scriptis literis & ad Alexandrinos seorsim, & ad Episcopos omnes. Et quas porrò virtutes in Episcopis Germanis deprehendat Hilarius in libello de synodis. Dilectis suis fratribus scribunt Sardenses in epistola ad Alexandrinos. Irenæus lib. 3. c. 4. testatur de nostris, quod & sapientissimi sint & placeant Deo, conversantes in omni iustitia, & castitate, & sapientia. Sapientissimi, propter veritatis

pro-

professionem, placentes Deo, propter Zelum in ea conservanda; justi, erga proximum, & casti erga semetiplos.

§. 22. Catholicismus denique accedit. Catholicam Ecclesiam laudat Valerianus in concilio Agrippinensi, dum vetat, ne quis Eu-phratæ epistolas per Catholicam Ecclesiam afferat. Sic autem dicitur ratione (1.) doctrina, quæ universæ Ecclesie eadem est: Innuit Irenæus lib. 1. contr. hæres. c. 3. Postquam enim symbolum Germanorum recitasset, subjungit: τότοις κίρυγμα παρειληφεῖ, καὶ ταῦτην λίγην πιστήν, αὐτὸν οὐ μερινῆν, καὶ πιστὴν ὁλῶς τῷ κέστωρ διεσπαρμένην, hanc igitur prædicationem & hanc fidem, ut præfati sumus, adeptæ Ecclesia, quamvis dispersa in universo mundo, diligenter conservat, ac si in una eademque domo habitaret: Ea igitur est Ecclesia Catholicæ, quæ Catholicam fovet doctrinam. Multus est in hac materia Irenæus adversus novatores hæreticos, imprimis autem id agit lib. III. cap. 1. seqq. Disputabatur actiter inter orthodoxos & hæreticos, utra pars veram Christi doctrinam teneret? Utique sibi asserebat, & orthodoxi quidem, ad scripturas provocantes, & suam inde fidem probantes; heterodoxi vero ad orationes & non scriptas traditiones. Orthodoxi igitur etiam in hoc adversariis condescendentes & ipsi ad orationem & continuatam serie non intercessa traditionem provocabant, ad Ecclesias ab Apostolis fundatas, & harum Presbyteros ab Apostolis ad ea usque tempora continuatos: Dicebat Irenæus se discipulum fuisse Polycarpi, & hunc Apostolorum: Polycarpus autem non solum ab Apostolis edocilus & conversatus cum multis ex eis, qui Dominum nostrum viderunt, sed etiam ab Apostolis in Asia, in ea, quæ est Smyrnæ, Ecclesia constitutus Episcopus, quem & nos vidimus in prima nostra aetate, & seqq. c. 3. §. 3. Si igitur sententiam Christi se abantur Apostoli, Apostolorum Polycarpus, Polycarpi Irenæus, Irenæi nostri Germani, Germanos extitisse confessores Catholicæ doctrinæ certum est. Nicæni Patres, postquam aliquot sua dogmata proposuissent, subjungunt: Ταῦτα τις καθολικῆς εὐχαριστίας τὰ δόγματα: hæc sunt Catholicæ Ecclesie dogmata: referente Gelasio tom. 2. conc. fol. 439. Donatianus Cabillonorum Episcopus in synodo Agrippinensi hoc tulit suffragium: In pace negavit Christum DEum: Et ideo constat Eu-phratam non esse Catholicum. Catholicus igitur dicitur ab orthodoxo doctrina: Sardenses in literis ad Alexandrinos exaratis, con-

que-

querebantur de Arianis, quod persequerentur omnes ubique orthodoxe fidei homines, & Catholice Ecclesie doctrinam a Patribus traditam servantes, quo ipso docebant, quid membrum Ecclesiae Catholicæ faceret, nempe doctrina ab orthodoxis Patribus accepta. Et in literis ad omnes Episcopos decernunt: qui separant Filium a Patre, & Verbum a suo Patre ab alienant, χωρίς τὸν καθολικὸν εἰπαντιας, εἴκονας est eos ab Ecclesia Catholicæ separari, & alienos esse Christiano nomine: Igitur vera de Christo fides constituit Catholicum, & Christianum: falsa autem Acatholicum & hæreticum. Habitus enim & privatio, quod ajunt, versantur circa idem. (2.) Locorum: Ea est Catholicæ Ecclesia, quæ hinc inde per orbem dispersa est, quare Irenæus ipsam dicit ἡ οἰκουμένη στεπαγμένη in universo mundo dispersam, ut in Germaniis, Hiberis, Celtis, Oriente, Ægypto, Lybia, & medio mundi, verbo Dei ubique lucente, & homines illuminante. lib. 1. c. 3. (3.) Temporum: Nam dicit idem, quod doctrinam a Patribus acceptam Ecclesia δημελῶς φυλάσσῃ, diligenter custodiat: ut nimirum perpetuo duret.

Note.

§. 23. *Note.* Ecclesiæ veræ ex dictis facile colliguntur. Allegavimus ex Irenæo, & conciliis, Nicæno, Sardicensi, & Colonensi testimonia doctrinæ orthodoxæ, per orbem disseminate, ex qua doctrina, velut ex nota, judicium faciebant de orthodoxis & heterodoxis. Amandi nostri votum hoc fuit: *siquidem in praesenti, quando Euphrata à 5. Episcopis sententiam accepit, me inter ipsos fateor esse consenteum, qui epistolis meis ad eundem deponendum consensi, secundum falsam doctrinam ipsius, qui Christum Dominum DEum negat, merito in ipsum sententiam collatam esse constat; ad cuius damnationem consentio.* Sic ille. Hæreticum igitur Euphratam esse cognoscet ex doctrina ipsius perversa, & indignum Ecclesia censet, quod hujus doctrinam deseruisset manifestè docens, doctrinam esse notam, ex qua veræ Ecclesiæ membra à falsis discernerentur. Sardenses similiter de Arianis ad omnes Episcopos judicant: ἐσωστον τοινυ δύνιν ἀράθεμα, διὰ τὸ πεντηλευκένετον λόγον τὸν ἀληθεῖας, sint vobis igitur anathema, eo quod verbum veritatis adulteraverunt. Sicut igitur falsa doctrina est nota hæresis, ita vera doctrina Ecclesiæ vera. Parallelus locus est in literis Sardicensium ad Ægyptios, qui sic sonat: *sæpè multumque in servos DEI rectæ fidei cultores, audaciam suam exerc-*

exercuerunt Ariomanites, vñbñv Ἀριομανῖτες διδασκαλίαν, dum spuriām doctrinam subjiciunt, & toti in hoc sunt, ut orthodoxos ejiciant, apud Athanas. tom. I. opp. f. 760.

§. 24. Contraria Ecclesiae veræ est *hæresis*, & hac infecti hæretici. Inveniuntur hæc oppositio à Patribus Nicænis in diatyposi, cuius superius §. 11. verba retulimus. Hæreses enim & extra Ecclesiam esse dicuntur, & diversam sectari doctrinam. Sardenses suffragantur in literis ad omnes Episcopos datis: Quoniam enim Ariani deitatem Christi negabant, *equum iſli censem*ebant, eos ab Ecclesia separari, & alienos esse à Christiano nomine. Tantum igitur abest, ut sint Christiani hæretici, ut ne nomine quidem sint digni. Nota autem (i.) *Auctorem* primarium diabolum, utpote quod doctrina hæretica non sit Dei, aut ministrorum Dei, sed *Satana* & *Patri* eorum *diaboli*, juxta Nicænos: quibus suffragatur Eulogius Ambianorum Præf. in concilio Agrippinensi, cum dicit: *Diabolus, qui ab initio fuit, qui perii primus, & ceteros perdidit, ipse hodie in Euphrata persistit*, Euphratas fuit hæreticus χριστομάχος, & auctorem erroris habuisse dicitur Satanam. Secundarii auctores sunt hæretici, quos Germani nostri apud Iren. lib. 3. c. 4. vocant *transfiguratores veritatis & contemptores Patris (Christi) & adventus ejus*. Sardenses apud Theodor. lib. 2. cap. 8. vocant *viperas ex astide Ariana*: eosdem *aipetinov oisnua, hereticorum cohortem nuncupant*. In literis ad Julium Episcopum Romanum eosdem describunt, quod sunt *lupi schismati*cī, furtum facientes, & rapientes per infidias, & canes hæretici, rabido furore exciti, insani, oblatrantes, tom. 3. concil. f. 41. Distinctionem autem faciunt inter schismaticos & hæreticos, utrosque tamen suis coloribus describunt. In literis ad Ecclesiam Alexandrinam eorumdem scil. laudes canunt, quo ingeniosint. Nam conqueruntur de ipsorum τέχνη & ταναγρίᾳ arte & vafricie, sed & de crudelitate, quod omnes utique orthodoxæ fideli homines & Catholica Ecclesia doctrinam à Patribus traditam servantes τπυδάζων ἐλαύει καὶ διώκει, studeant ex agitare & perseguī; unde & lupi dicuntur; in literis ad omnes Episcopos. Utq; hoc speciosius faciant, mendaciis & calumniis studeant, ut est diabolus ipsorum pater mendacii quoque pater: non nullus falsis criminibus circumveniente, alios extra fines suos relegarunt, alios in ipsis suppliciis assumpserunt. Horum & similium scelerum si-

Hæresis I.
Auctores.

bi concii evadunt lucifuge, quod in eadem epistola memorant, referentes, quomodo Orientales Ariani ad dicendam adversus Athanasium caussam evocati, comparere noluerint, ἀπερπέτι χρόνεν προσάρτεται, in honestis causificationibus usi. Pellaces sunt. Nam Eusebiani receptos & promotos Arianos soverunt, ut impietatem disseminarent, latiusque diffunderent, & piam fidem corrumperent: ut referant Sardenses iidem. Caput rei est falsa doctrina, dissentiens ab ea, quam Christus, & Prophetæ, & Apostoli docuerunt, in sacris hodie literis contenta, id quod Nicæni in diatyposi sua clarè exprimitur.

2. *Forma.*

(2.) *Forma* hæresis ex dictis facile elicetur. Nempe, disensus à doctrina Prophetarum & Apostolorum, impingens in articulum aliquem sive unum, ut est articulus de Christo, sive plures fundamentales, conjunctus cum pertinacia, pellacia, & æterna damnatione. Dicitur νόθη σιδαναλία, adulterina doctrina à Sardicenis bus in epistola ad omnes Episcopos, excitata natà τῆς ἐρθῆς πένεως, adversus rectam fidem. Et λόγον ἀληθίας verbum veritatis, quod Arianos κακοπλευνένα adulterasse dicunt. Nota consequentia, quibus premebat Arianos. Infidelis fidei impietatem censebant Germaniae primi Episcopi apud Hilarium de synodis. Portentiloquium iidem apud Iren. lib. 3. c. 4. blasphemiam. l. c. vocant.

3. *Finis.*

(3.) Finis igitur & effectus est damnatio. Hæreses enim veram vitam hominibus auferunt, ajunt Nicæni; Sardenses vocant θανατηφόρου πρόθετον, pestiferum propositum, μᾶλλον δὲ ἐπὶ ὁλέθρῳ τῆς ἑαυτῶν φυχῆς, ἢ κατὰ τῆς εὐλογίας ἐμπραγνώντο, quo tamen magis in exitium suarum animarum, quam in Ecclesiam ferunt: eisdem censemibus. Unde & anathematibꝫ percutiebantur hæretici, velut digni maledictione, & indigni communione Ecclesiæ, extra quam sunt, juxta Nicænos. Adjundum est, malitia; Nam Sardenses increpant μοχθεῖσαν ἀρεστὴν flagitiōsam hæresin, in literis ad omnes Episcopos, δυσάνυμον infelicitatem: 'Αρειοὶ παύλιοι Arii furorem increpant paulo post: Exempla recitant orthodoxy in literis ad omnes Episcopos. Apud Athanaf. t. 1. f. 762. Fructus hi erant doctrinæ: sceleras enim nulla alia de causa nisi

διὰ τὴν δυσάνυμον ἀρεστὸν quam propter nefandam hæresin Ariam commiserunt: scribunt l. c.

Sectionis VII.

De

OBJECTIONIBVS AD-
VERSARIORUM

ARGVMENTVM.

In hac sectione proponuntur objectiones adversariorum in precedentibus inter-
 das. §. 1. Contra scriptura sacra perfectionem. §. 2. Et libros Canonicos.
 §. 3. Ministerium Ecclesiastici Vocationem. §. 4. Potestatem legitimam in-
 ternam & externam. §. 5. Subjectionem Magistratus debitam. §. 6. Con-
 jugium. §. 7. Aequalitatem. §. 8. Pro eminencia papali ex titulis, judi-
 cio, appellationibus, Vicariis pape. §. 9. Respondetur ad singula. §. 10.
 Contra Theologiam. §. 11. Christologiam, & in specie Deitatem Christi.
 §. 12. Communicationem idiomatum. §. 13. Pro Maria Virgine. §. 14.
 Pro sacrificio missatico. §. 15. respondetur ad singula. §. 16. Pro una spe-
 cie Eucharistia. §. 17. Pro transubstantiatione. §. 18. Contra presentiam
 realem. §. 19. Pro meritis operum. §. 20. Pro preceptis Evangelicis. §. 21.
 Pro electissimis operibus. §. 22. Contra militiam & usuras. §. 23. Pro notis
 Ecclesie. §. 24. Et conciliariorum auctoritate. §. 25.

§. I.

AB solvimus harmoniam inter Argentoratensem Ecclesiam pri- Finis di-
 scam, & hodiernam, quantum præcipuos saltem fidei articu- cendorum.
 los attinet; Removimus etiam impedimenta quædam, ubi occasio
 ferebat, quæ consensui videbantur obstate; Non tamen omnia.
 Adversarii enim, qui antiquitatem nobis invident, sibi verò arro-
 gant, nullum non lapidem movent, ut hanc nostræ Ecclesiæ glo-
 riam eripiant. Proferunt hinc inde quædam, quæ ipsis in speciem
 favere videntur, & sunt, qui istud sibi glaucoma objici patiuntur,
 quare operæ precium erit explorare, quid rei subsit.

§. 2. Sacram scripturam canonicis V. & N.T. libris comprehensam principium nos fidei, & judicem controversiarum Theolo- Objectiones
 gicatum ad æquatum statuimus; Pontificii verò suas nobis laudant contra 1.
 traditiones, & decreta Pontificum Romanorum, vel certè libros traditioni- Scriptu-
 Apocryphos. In hac hæresi nostros quoque majores fuisse dicunt bus.
 isti, & probaturiunt è literis Sardicensium ad Ecclesiam Alexan-

dinam, in quibus noster quoque Amandus, qui concilio vel interfuit, vel subscrispsit, conqueritur de Arianis: Ea enim eorum ars & vafricies fuit, semperque hujus pestiferi propositi fuere, ut omnes ubique orthodoxa fidei homines, & Catholicae Ecclesiae doctrinam, tunc & rursum & persequantur: sic Sardicenses tom. III. concil. f. 44. Et in appendice epistolæ tertiae apud Theodoret. lib. 2. c. 6. histor. Eccles. (quæ exarata erat ad omnes ubique Episcopos, & subscriptum habet nomen etiam nostri Amandi) legimus sequentia verba: Nos hanc percepimus, & hanc habemus & credimus & doceamus Catholicam traditionem, & fidem, atque confessionem, unam esse & unitam, quam ipsi haereticis &异端派 vocant Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Utroque in loco habes traditionem, & posteriore quidem loco aliquam de voce technicâ. R. ad 1. status controversiæ inter nos & Pontificios est de traditionibus à sacra scriptura alienis, an istæ pari pietatis affectu sint recipienda? quod nos negamus, ipsi vero affirmant. Locus allegatus loquitur de aliquo fidei capite, quod in SS. literis fundatum est, quare à statu controversiæ abludit. Loquitur enim de dogmate, quod Ariani impugnabant, id vero est dogma de ipsius Patris & Filii, quod in SS. literis clare esse fundatum, ipsos non putto Pontificios esse negaturos. Ad 2. R. eodem argumentum vitio laborare. Laudat enim nobis aliquam traditionem, quam ipsæ sacræ literæ nobis revelarunt, nempe Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum unam eandemque habere & unitam. i. e. substantiam, seu essentiam. Absit enim, ut per & unitam, personalitatem, juxta stylum hodierum intelligamus. Imò ipsa etiam vox & unitam in scripturis occurrit.

*Et libris
Apocryphis* Sardicenses autem in appendice literarum testimonium inde producunt pro Deitate Christi comprobanda, nempe verba Sap. VII. v. 21. *Omnium artifex Sapientia docuit me.* Si igitur liber iste valet ad comprobanda fidei dogmata, in canonem utique referendus erit. R. Veteres multos citant libros, ad comprobanda sua dogmata, quos tamen pro canonicis non habent vel ipsi Pontificii. Evolvatur vel unus Bellarminus libro primo de verbo Dei, ubi de tertio & quarto Esdræ, aliisque libris agit, & ultro fatetur eosdem libros

bros à Patribus esse allegatos , neque tamen pro canonis vel ab ipsis , vel à se esse habitos . Probaverant jam Sardenses ex Joh . X , 30 . XIV . 10 . Deitatem Christi , & iurorū personarum , illustrationis autem gratia addiderunt locum Sapientiæ , quod & Evangelici hodiè facimus , qui tamen librum pro canonico non habemus .

§ . 4 . Ministris DEus utitur in plantanda fide . Ministerii I . ele- II Ministerio & vocatio videtur penes solum ordinem sacrum fuisse , juxta rium pro ean . 6 . Nicænum , in quo sanctum legitur : Illud generaliter clarum (1 .) voca- εἰς ἐπίτιμον χωρὶς γραμμῆς τὸ μητροπολῖτον γένοντο διάτοκον , τὸν τοις- tēr οὐ μεγάλην σύνοδον ὥστε , μὴ διὰ τῶν ἀπόστολον : quod si quis præter sententiam Metropolitanam factus fuerit Episcopus , hunc magna synodus de- finivit Episcopum esse non oportere . Quæ verba hoc videntur velle , penes Metropolitanum fuisse jus vocandi , ita ut legitimè vocatus non fuerit , quicunque ipso dissidente , vel nesciente fuerit ; Con- tituit etiam , ut Episcopi sedibus suis quondam pulsū restituantur , id verò penes solum ordinem Ecclesiasticum fuisse ex literis Sar- dicensium ad Ecclesiam Alexandrinam patet . Nam in his Ale- xandrinī jubentur recipere Athanasium , suum pridem Episcopum , sed ab Arianis ejectum : abdicare autem Gregorium isti substitu- tum : Gregorium quidem , qui illegitimè ab hereticis , Episcopus constitu- tus est , & in vestram civitatem ab illis deductus , ab universa sacra synodo de Episcopatu (tametsi revera nunquam pro Episcopo habitus fuerit) depo- situm esse , vestram unanimitatē scire voluimus . Quæ verba præ se ferunt potestatē synodi ex Clero collecte , removendi & restitu- endi ministerii . R . ad 1 . In constituendo ministerio Ecclesiastico requiritur concursus omnium trium statuum , adeoq ; & Ecclesiastici ; quare iniquum foret , excludere Metropolitanum aliquem ab isto actu , nisi prægnans causa id coegerit ; Idque eo minus probandum esset , quod auctoritate Magistratus & Ecclesiæ id juris Metropolitanis confirmatum fuerit , ut ipsi Episcopos ordinarent . Hinc verò non licet concludere , penes soloś Metropolitanos jus vocandi fuisse : Id enim verba sequentia statuere nos vetant : sin autem commu- ni cunctorum decreto rationabili , & secundum Ecclesiasticam regulam comprobato , duo aut tres propter contentiones proprias contradicant , κα- τεῖτω η τὸν πλειόνων λόγον , obineat sententia plurimorum . Penes plures igitur , non unum solum , erat jus vocandi . R . ad 2 . Concilium

lium auctoritate Cæsarea erat convocatum, nec dubium, quin Cæsar, vel Vicarius aliquis, Praeses concilii fuerit. Hac igitur auctoritate armati poterant Gregorium abdicare, & Athanarium restituere, saltem declarando, uter ipsorum dignior esset Episcopatu. Ipsam enim potestatem penes Politicum Magistratum fuisse patet ex eadem epistola, quā scribunt: *Preces nostras ad religiosissimos & amanissimos Dei imperatores retulimus, ut illorum humanitas eos, qui adhuc graviter laborant, & affliguntur, relaxari jubeant: innuentes, quod potestatis id sit politici Magistratus.*

(2) *Pote-*
stata inter-
na.

§. 5 II. *Potestas est vel interna vel externa. Ista est clavum, & videatur pro arbitrio Episcoporum fuisse administrata. Nam can. 5. Niceno ordinatur: De iis, qui excommunicantur, sive in Clero sint, sive in Laicorum ordine, ab cuiusque provinciae Episcopis, obtineat sententia secundum canonem jubentem, ab aliis ejectedos, ab aliis non admitti. Et in literis ad omnes Episcopos: cneptaquev decrevimus, eos (Arianos) non modo Episcopos non esse, sed ne dignos quidem fidelium communione: Sic Sardenses: R. ad 1. potestatem excommunicandi competere Episcopis, certum est; sed non competit ipsis absolutum ejus administranda arbitrium. Id quod ex eodem canone manifestè patet. Eventio enim additur: Exquiratur, num impotentia animi, aut peccataria, aut aliqua alia indignatione Episcopis sint excommunicari. Vi igitur istud convenienti inquisitione examinetur, recte placuit quotannis per singulas provincias bis in anno synodos fieri, ut omnibus provincie Episcopis simul in unum locum convenientibus, hujusmodi questiones excutiantur. Ex his patet, non licuisse Episcopis pro suo prorsus arbitratu claves gubernare. Ad 2. idem responderi debet. Neque enim pro sua mera voluntate Episcopos nonnullos excommunicarunt, sed jussi à verbo divino: *Sint vobis; inquiunt anathema, eo quod verbum veritatis adulteraverunt.* Preceptum squidem Apostolicum est; si quis Evangelizaverit vobis præter id &c. Gal. 1, 9. cum his ne quis communionem habeat, præcipite; Nihil communione luci cum tenebris &c. 2. Cor. VI. 24. Jubente verbo Dei potest Episcopus & debet officium suum facere etiam publicè excommunicando: juncta tamen sententia totius *Et externa Ecclesiæ.* Externa potestas versatur inter alia etiam circa convocationem conciliorum. Videlut quidem Agrippinense non ex auctoritate Magistratus politici, sed Ecclesiastici, convocatum fuisse. Neq; enim*

enim in actis ulla sit mentio istius; hic solum dicitur *consediſe in Agrippinenſum civitatem*: Sed R. à testimonio historico negativè N. C. præſertim ſi communis reclamet praxis. Solitas fuſſe synodos ab Imperatoribus indici, & quidem tum quoque temporis, id obvium eſt, & ſupra probatum. Unicum ſufficiat testimonium repetiſſe, quod eſt concilii Sardicensis in epiftola ad omnes Epiftopos: *Cooperante DEI gratia iſpi quoque religioſiſimi principes nos ex diversis provinciis & civitatibus in unum convocarunt, cupientes, ut sancta synodus in Sardorum civitatem conveniret: Et paulo post: Venerunt quoque ex oriente Epiftopi, ad id & iſpi inſtagati (περὶ πατέρων) à religioſiſimiſ Imperatoribus.* Imperatoris igitur mandato Agrippinenſem quoque coivile ſynodium merito censemus.

§. 6. Spectat huc III. Exemptio, quam Clerus Romanus præ- (3.) Extra tendit, & patrocinium ſe putat inveniſſe in literis Sardicensium ad priece. Eccleſiam Alexandrinam; ſic enim ſcribunt: *Preces noſtras ad religioſiſimos & amantiſimos Dei Imperatores retulimus, ut illorum huma- nitas eos, qui adhuc graviter laborant, & affliguntur, relaxari jubeat, con- ſtituatque, ne quis judicium, qui publica ſolum curare debent, aut Clericos judiceret, aut ulla ratione in posterum ſub praetextu Eccleſiarum quippiam contra fratres moliantur; ſed unusquisque citra perſecutionem, aut vim, aut fraudem (prout optat, & cupit) vitam inſtituat, & cum quiete & pa- ce Catholicam & Apoſtolicam fidem ſequatur.* Hæc illi. R. Fallacia eſt à dicto ſecundum quid ad dictum ſimpliſter: Petunt enim Sar- dicenses eximi ab iuſta judicium potestate, à quibus vim & perſe- cutionem patiebantur; minimè autem ab omni potestate.

§. 7. IV. Cœlibatus ordini ſacro videtur imperati à Nicæniis (4.) Cœ- Patribus. Nam canone 3. interdixit per omnia magna ſynodus, non libatu. Epiftopo, non Presbytero, non Diacono, nec alicui omnino, qui Clero in eſt, licere ſubintroductam habere mulierem: niſi forte aut matrem, aut fo- rem, aut amitam, vel eas tantum personas, que ſuſpicionem effugiant. Quæ ſanctio repetitur apud Gelas. c. 32. §. 3. Si igitur non licuit ha- bere mulierem οὐνέτακτον, quanto minus uxorem? R. N. C. Cum muliere enim οὐνέτακτη vivere ſuſpicionem gignit, cum uxore nul- lam; Quare cum Nicæni decernere vellent, non oportere Eccleſia- ſticos, ſive Epiftopos, ſive Presbyteros, ſive Diaconos, ſive Subdiaconos, aut alios quoſcumque ſacri illius ordinis cum uxoribus ſuſi dormire, quas jam

antea, cum Laici essent, duxissent; surgens in medio Episcoporum convenerat divinus Paphnutius, magna voce dixit: nolite gravare jugum Ecclesiasticorum. Nam honorabiles, inquit, sunt nuptia apud omnes, & thorax immaculatus. Nolite ledere Ecclesiam nimio severi juris excessu. Non enim omnes, ait, ferre possunt vitæ illud institutum, quod omnibus affectibus vacat &c. Relatio est ejusdem Gelasii cap. 32. Hinc patet, non omnium istam fuisse lententiam. Imò Paphnutius eosdem in suam pertraxit: Viri enim consilio persuasus Episcoporum cœtus de questione tacuit, & eorum reliquis arbitrio, qui volunt ex mutuo consenſu à propriis conjugibus abstinere, eodem narrate. Excipit quidem Bellarminus quædam lib. de Cleric. sed refelluntur rationes ab alio Pontificio Gabriele Vazquez, tom. IV. part. 3. disp. 267. c. 4. post Medinam, Espensæum, & Cromerum, qui historiam probant.

(5.) *Divisio in certos ordines, nempe Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum, Exorcistarum, Acoluthorum, Lectorum, nostris quoque Germanis videtur innotuisse, & placuisse. Concilium Nicenum diatypol. 2. f. 436. tom. 2. concil.*

comparat Episcopos, utpote Capita, Domino; Presbyteros Seraphim; Diaconos Cherubim; Ministros (quos videtur reliquos intelligere,) Diaconis. Idem can. 16. mentionem facit non modo Presbyterorum & Diaconorum, sed etiam reliqui ordinis Ecclesiastici. Concilium Sardicense quædam sanxit de Episcopis, Presbyteris, Diaconis, & Lectoribus. can. 10. Idem in epistola ad Ecclesiam Alexandrinam citat τυχόντα βαθμὸν τὸ κλίνει, vulgarem gradum Cleri; innuens, alias esse superiores, alias inferiores gradus. In specie pro reali inter Episcopum & Presbyterum differentia videntur militare Niceni can. 8. ubi non tantum Episcopus, vel Presbyter appellantur, sed etiam iste major præ hoc censemur, dum unus tantum in una civitate Episcopus permittitur: non autem plures Presbyteri prohibentur: cum qua sanctione consentit can. 6. concilii Sardicensis. R. 1. in genere, necessitatem Ecclesiæ plura postulare officia, certum est. Nec improbam, si Ecclesia, necessitate vel utilitate sua ita exigente, plures faciat ordines vel ministeria. ut rite omnia, & ordine gerantur in ipsa: atq; hoc volunt allegata testimonia: quare extra controversiæ statum vagantur: Inter nos enim & adversarios queritur: An ordines isti sint sacramentales, instituti & distincti vel à Christo,

*& differ-
rentia in-
ter Episco-
pos & Pres-
byters.*

R. 1.

*in genere, necessitatem Ecclesiæ plura postulare officia, certum est. Nec improbam, si Ecclesia, necessitate vel utilitate sua ita exigente, plures faciat ordines vel ministeria. ut rite omnia, & ordine gerantur in ipsa: atq; hoc volunt allegata testimonia: quare extra controver-
sia statum vagantur: Inter nos enim & adversarios queritur: An ordines isti sint sacramentales, instituti & distincti vel à Christo,*

vel

vel ab Apostolis, eo fine, ut subserviant Ecclesiæ extrâ usum necessitatis, vel utilitatis? Hoc ex nullo allegatorum testimoniorum probatur. Ut enim (2.) in specie singula excutiamus, Nicæna diatyposis quatuor solum recenset ordines, non plures, seu septem: Et quos recenset non dicit esse divinitus sic distinctos, & sacramentales, vel gratiohos. Neque canon decimus sextus id dicit. Unde nec Sardenses nobis obstant, quippe qui plus non dicunt, quam quod nos largimur, nempe esse inter Clericos quosdam gradus, quorum alius est Episcopatus, alius Presbyteratus, alius Diaconatus, alius lectoratus, quales etiam in Ecclesiis Evangelicis observantur; Hoc verò probandum fuisset: esse istos gradus jure divino in totidem ordines distributos, ut non pauciores sint, vel plures, omnes verò peculiarem gratiam conferant. Quod discrimen attinet Episcopos inter & Presbyteros, id fatemur in hac Ecclesiæ ætate fuisse observatum; sed queritur: An de jure divino? Ordinis gratia unum reliquis Presbyterum esse Præfectum, qui Episcopus diceretur, & externam Ecclesiæ alicuius particularis œconomiam regeret, ambabus largimur manibus; Neque concordia sua ratio facile constituisse, si plures ejusdem Ecclesiæ Episcopi, vel superintendentes pari potestate externa præfuerint; ut adeò opus fuerit aliquem præesse, ceteros huic parere juxta leges & ordinem præscriptum. Quo de celebris est Hieronymi ad Evagrium epistola.

§. 9. Episcopi Romani eminentia prætensa peculiarem sibi locum depositum. Princeps Apostolorum Petrus, & ab ipso Episcopus Romanus dicebatur. Sic enim legimus in historia Beati Servatii Episcopi Tungensis, cuius quædam annexa sunt actis concilii Coloniensis tom.I. concil. f.698. Initur concilium, placuit supplicationes dirigi Romanam ad principem Apostolorum, queriturque Legatus: qui tandem Servatius fuit electus. Habes Principem Apostolorum, Episcopum Romanum, in historia Servatii, qui una cum Amando nostro Agrippinensi synodo interfuit: Et, ne temere excidisse vox credetur, repetitur evestigio, quomodo Servatius ad Apostolorum Principem interpellator directus fuerit à populo: Quo fine? Supplicationis gratia, propter prædictam Hunnorum irruptionem. Sed hoc minimum est; habuisse enim eundem Episcopum Romanum judicandi potestatem, etiam inter Episcopos Africanos & Asiaticos, Sardenses (6.) *Eminentia Romani Episcopi t. ex titulis:*

videntur agnoscere in literis ad Alexandrinos. Sic enim scribuntur
 Æquitas judicij fratris & Coepiscopi nostri Iulii liquidissime apparuit, qui
 non temerario consilio, sed cum matura deliberatione ἐγένετο sententiam
 tulit. Julius igitur Romanorum Episcopus judicavit inter Ari-
 nos, & Athanasium, & definitivam sententiam tulit. Fecit hac in
 causa Athanasius, quod canon tertius concilii Sardicensis ipsi dederat:
 Sic enim Hosius in eadem synodo sanxit: *Si quis Episcoporum*
in aliquo negotio condemnandus visus fuerit, & existimat, se non malam,
sed bonam, causam habere, ut etiam rursus judicium renovetur, si vestre
dilectioni videatur, πέτρε τῷ Αποστόλῳ τὸν μνήμην τιμῆσαιν, καὶ γραφῆναι
*ῥῆτοτῶν τῶν κρινάντων Ἰελίῳ τῷ δημόπῳ Πάουν, αὐτεδιὰ τῶν γειτ-
 νόντων τῇ ἐπαρχίᾳ δημόπων, εἰ δέοι, ἀνανθίνει τὸ δικαστήριον, καὶ*
διηγούμενας ἀντὶ τοῦ ἀρχοντος, Petri Apostoli memoriam honoremus, ut ab iis,
qui judicaverunt, scribatur Iulio Romanorum Episcopo, & per propinquos
*provincias Episcopos, si opus sit, judicium renovetur, & cognitores ipse præ-
 beat. Gaudentius alias Episcopus in eodem concilio suffragatur*
*dicens: non prius in Cathedram alias substituiatur, εἰν μὴ ὁ τῶν Ρωμαί-
 ον δημόποιος διηγέσθε τῷ τε ὄφον ἔξεργα, quam Romanus Episcopus*
*caussa cognita sententiam tulerit. Loquitur de casu Episcopi deposi-
 ti, an ipsi substituendus sit alius? Negat Gaudentius, nisi lata ab*
*Episcopo Romano sententia. Can. 4. Osius alio canone priora clari-
 riū explicat, & confirmat, sic enim ille canone quinto: Placuit, ut,*
si quis Episcopus delatus fuerit, congregati ejusdem regionis Episcopi eum
*gradu moverint, καὶ ὥσπερ εὐκαλεσθεῖν Θεοτοκούντι τὸν μητροπολίτα-
 τον τῆς Ρωμαϊκῆς δημοκρατίας, καὶ βαλιθεῖν ἀντεῖ διακόποιον δικαίον*
τι εἴναι νοιστρον ἀνανεωσάδε ἀντεῖ τὸν ἔχεταν τὸ πρόγματον, γράφειν
τέτοιος τοῖς συνεπισκόποις καταξιώσθεν &c. Et velut appellans confugerit
*ad beatissimum Romanę Ecclesię Episcopum, & velit ipsum audire, & ju-
 stum esse existimaverit ejus rei examinationem renovari; Coepiscopis scri-
 bere dignetur, qui sunt propinquā provinciā, ut ipsi diligenter & accuratē*
singula perscrutentur, & ex veritatis fide de resententiam ferant. Si quis
autem postuleret, suum negocium rursus audiri, & ad suam supplicationem
Romanorum Episcopum κατείναι δοξεῖν, judicare visum fuerit, ut a proprio
*latere Presbyteros mittat, & sit in potestate ipsius, quodcunque recte ha-
 bere probaverit. Ex dictis manifestè videtur patere, quod ad Episco-
 sum Romanum ab aliis Episcopis fuerit appellatum. Et ne quis*

3. ^{rx} appella-
tionibus.

exce-

excipiat, hoc esse intelligendum de iis solum, qui diœcesi Romani Episcopi erant subjecti, ideoq; subjungunt de vicario Episcopi Romani, quem habuerit Thessalonicae, quod videtur innuere Apianus in concilio Sardicensi can. 20. juxta explicationem scholiastis ad l. c. concilii, fol. 73. tom. 3. Vicarius, scribit, Romani Pontificis sedebat Thessalonicae, ut patet ex epistola 84. Leonis, qua scribens ad Anastasium Thessalicensem Episcopum, facit eum per orientem Romani Pontificis Vicarium, sicut ejus prædecessores fuerant vicarii suorum præcessorum Romanorum Pontificum. Ut hanc spectarent, Thessalonicanam ex tota Gracia Clerici confluabant, sibique diutius, quam oportebat, herebant. Vicarium Pontificis appello, cui in longinquas & remotiores provincias amandato Pontifex Romanus, reservatis sibi causis majoribus, judicandi & regendi Ecclesiæ illas vicem suam aut ordinariæ, aut saltem ad tempus delegavit. Ex quo sane illustrissimus Cardinalis Bellarminus lib. 2. de Rom. Pontif. c. 20. apertissimè concludit, summum totius Ecclesiæ judicium ad sedem Apostolicam pertinere, ipsumq; Romanum Pontificem demandatam sibi à Christo totius Ecclesiæ Monarchiam optimo jure semper in Ecclesia usurpare. Sicut enim ex eo, quod ad provincias gubernandas mittuntur proreges, ita demque cum reservatione majorum causarum judicia delegantur, predictarum provinciarum subjectio, ipsius vero regis potestas, jurisdictione & dominium rectè colligitur: ita quoque ex eo, quod Apostolica sedes vicarios habebat in omnibus serè longinquis regionibus, vel vices suas ad tempus alicui committebat, gravioribus negotiis sibi reservatis, rectè inferimus, ad Apostolicam sedem totius Ecclesiæ regimen ac judicium pertinere. Bellarminus prædicto loco. Hæc Scholiastes. Fuerit igitur nostra quoque Ecclesia Argentoratensis subjecta Pontifici Romano,

§. 10. Recitavimus argumenta ex titulis, judiciis, appellatio- 4. Ex Vica-
nibus, vicariis, quæ pro eminentia, & prærogativa Romanorum
Episcoporum possent, vel solent, proferri: Superest ut respondeamus, & quidem ad 1. testimonium ex Surio allegatum (is enim est, ex quo laciniā istam attexuerunt actis Coloniensibus.) Non eam merei fidem, quam res tanti momenti requirit, vel ipsorum metu Pontificiorum judicio. Sic enim Baronius anno 346. §. 9. & ex ipso Scholiastes ad concilium Agrippinense tom. IIII. concil. f. 706. annotant: Hæc, quæ de legatione Servatii ad sedem Apostolicam à Surio adjecta fuerant, suscepisti fidei sunt, tum quod nemo scriptorum hujus legationis

tionis à Servatio obice meminerit, tum, quod Exuperium Tolosanum Episcopum, qui hic nominatur, sub Theodosio anno Christi 394. vixisse constat. Sic ipsi Pontificii. Non igitur indigne ferent, si & nobis suspecte fidei sit, quod de principe Apostolorum in allegatis Surianis objectum

Reff. ad 2. est. *R.* ad 2. Iulium de Athanasio judicium tulisse, largiamur. Quid enim inde? An auctoritas divinitus Episcopo Romano concessa judicandi pro arbitrio, & ex jure de Episcopis aliis? sic quidem Pontificii putant, sed nullo antiquitatis suffragio. Fiducia caussæ, & studio probandæ innocentiae Athanasius non verebatur judicium subire Episcopi Romani, eo tempore orthodoxi & sinceri, & auxilium confratris implorare, persequentibus ipsum Arianis. Tale verò judicium etiam æqualis ab æquali, vel superior ab inferiori

Reff. ad 3. riore admittere potest. *R.* ad 3. quod canones Sardicenses spectat, ostendimus jam supra pag. 133. quo loco apud antiquos fuerint habiti. Sed eo responso jam non utamur; Vide concil. Milev. c. 22. Et can. plac. 3. & 6. decret. 98. Et can. Presbyt. decret. 98. & 123. 126. M. Ant. de Domin. tom. 1. de rep. lib. IV. cap. 8. §. 34. cum ipsi semet ita explicent, ut nobis non adversentur. Hosi enim ita de judicio Romani Episcopi loquitur, ut arbitrio Episcoporum permittat istud decernere, vel minus, & honorem sedis Petrinæ existimet, non autem ius aliquod; Nec hactenus probarunt Pontificii, quod istud decretum concernat omnes cathedralæ Romanæ Episcopos, quicunque fuerint, & non potius solum Iulium, ejus temporis Episcopum, orthodoxum, justum, Athanasii fautorēm, à quibus virtutibus successores multum degenerarunt: Personale lèpè esse privilegium, non generale decretum discimus ex Ivone an. 1088. epist. 59. Hæc verò inter nos & Pontificios quæstio non est: An in certo aliquo casu Episcopus Romanus ex arbitrio nonnullorum Episcoporum possit deligi iudex, utpote extra partes constitutus, inter alios, qui alias ipsius dicecisi subjecti non sunt? largimur hoc. Sed, an de jure ordinariè subsint? Vide M. Anton. de Dom. I. de rep. Eccles. lib. IV. cap. 8. §. 35. Sin verò decretum loquatur de Episcopis & Clerico occidentali, sub Patriarchatum Romanum lege, vel potius consuetudine, Ecclesiastica spectante, iterum nobis non obest, qui novimus, quid de distinctione dioceseon in concilio Niceno statutum sit. Erat certa pars Ecclesiæ Catholicae alicui Patriarchæ adscri-

pta, à quo juxta regimen externum gubernabatur, adeoque suburbanias Ecclesiæ regebat Episcopus Romanus, an hoc autem iure & potestate divinitus accepta? An potestate absoluta? An solus? quibus de queritur; Negamus id. Nec allegata testimonia affirmant. Placuit, dicunt, nullo divino mandato allegato; volunt alios Episcopos judicio admoveri, ut ipsi diligenter & accurate singula perscrutentur, & ex veritatis fide sententiam ferant: solus igitur ipse non fuit, qui re jam judicata sententiam de novo dicere voluit, sed etiam reliqui Episcopi. Concilient autem Pontificii cum allegatis canonibus decimum tertium ejusdem concilii, qui sic sonat: Hoc quoque omnibus placeat, ut, si Diaconus, vel Presbyter, vel etiam aliquis ex Clericis sit excommunicatus, & ad alium Episcopum qui eum novit, consugerit, scientem eum à proprio Episcopo esse communione motum, non oportere Episcopo & fratri suo injuriam facientem ei communionem præbere &c. In his verbis prohibentur Episcopi quicunque sint, nec enim est distinctio, recipere ab aliis excommunicatos. R. ad Resp. ad 4.

4. tempore Leonis Papæ Thessalonicensem fuisse vicarium Romani Episcopi si concederimus, causæ nostræ nihil derogat, vid. M. Ant. de Dom. tom. 1. lib. 4. c. 12. §. 17. de rep. Eccles. quia nobis questio est de concilio Sardicensi, an jam tum temporis sub potestate Romani Thessalonicensis fuerit? canon allegatus plus non probat, quam ne Presbyteri vel Diaconi diutius in ista civitate commoretur, (quod frequentius fieri solebat) sicut nec in aliis civitatibus debebant domesticis functionibus omissis. At quid hoc pro auctoritate Episcopi Romani in Thessalonicensem?

§. II. Contra I. Theologiam & quidem Trinitatem objiciat quis Antitrinitarius illud ex literis Sardicensium, quo non nisi unam in Deitate ὑπόστασιν concedunt, damnatis iis, qui tres credebant: Contra attributa, quod solus Pater sit invisibilis, non Filius, nec Spiritus sanctus. R. ad (1.) hypostasis ipsiæ eadem est cum essentia. Ad (2.) invisibilis est, quia non apparuit in carne, vel columba, ut Filius, & Spiritus sanctus. Vide quæ diximus supra sect. 2. §. 4. & 6.

§. 12. II. Christologiam. Præter ea, quæ superius p. 147. & 2. Christologiam, & 148. discussa sunt, objici posset contra Deitatem Christi ex appendice tertiae Sardicensium epistolæ, quod scribunt: Nec quisquam negat Christi Deitatem. III. Articulus fidei: ut 1. Theologiam.

Patrem, Filio maiorem, non propter aliam hypostasin, vel propter differentiam, sed quia ipsum nomen Patris maior est, quam filii. In quibus verbis contrarii errores commissi esse videntur, Sabellianorum, & Anomœorum; istorum, quia Filius ne quidem differre, & hypostasis quidem à Patre dicitur; Horum, dum minor Patre etiam quoad divinam naturam asseritur. Quale quid legas etiam apud Hilar.

lib. IX. de Trinit. In confessione Sirmiensi Filius dicitur esse Patris minister in creatione; sic enim tonat canon: *Si quis dicens DEum Christum esse, sed eum ante secula Filium DEI, & administrum Patris ad universitatis creationem non fuisse constitutus, anathema esto: Et paulo post: Non autem ejusdem ordinis Patrem & Filium, sed Filium Patri subiectum, arbitramur.* Et iterum: *Neque à se pluit, cum penes Patrem auctoritas sit.* Rursus: *Caput & principium Filii est Deus.* Ex quibus omnibus patere videtur, eos, qui symbola ista fecerunt sua, Deitati & Majestati Christi derogasse. *¶ ad (1.)* Sardenses negant, aliam esse Patris, & aliam Filii, *ιντίσασιν*, quia *ιντίσασι* idem est ipsis, quod essentia: unde & differentiam, scilicet essentialis, earundem personarum negant: *Quare nullam in essentia, ejusdemque attributis, agnoscunt inæqualitatem, sed in ordine solum, & origine, quæ est à Patre, non à Filio, vel à Spiritu sancto, cujas utriusque Pater origo est, Filius autem Spiritus sancti.* Nec soli Sardenses hoc respectu Patrem dixerunt Filio maiorem, sed etiam ille omnium confessione, saltem in articulo de Christi Deitate, orthodoxus pater Athanasius. Nam lib. 2. adv. Arianos diserte scribit Patrem esse Filio maiorem, *διὰ τὸν εἰς αὐτὸν τὸ πατέρα γέννησιν*, quod Filius à Patre *igitur* genitus, & in libro contra Apollinarem apud Johannem Cyparissiotum, nulla aliare maiorem seipso Patrem (Filius) dicit nisi quando Filius, & Patrem honorans. Confer Basil. lib. i. contr. Eunom. f. 35. lib. III. f. 79. Gregor. Nazianz. orat. 35. Ex recentioribus Dionys. Petav. Theol. dogm. de Trinit. lib. II. c. 2. t. 2. Ad (2.) Administer est Filius Patris non subiectio, sed, liceat hoc uti termino, cooperatione: in quantum omnia per ipsum facta sunt. Ad (3.) non est ordinis ejusdem Pater & Filius, quia Pater prima est Deitatis persona, & fons Trinitatis; Filius secunda; Patri autem est subiectus secundum humanam naturam. Ad (4.) Penes Patrem est auctoritas, ratione originis; omnia enim Filius habet à Patre, etiam

Resp. 1.

2. potest.
3. non est ordinis ejusdem Pater & Filius, quia Pater prima est Deitatis persona, & fons Trinitatis; Filius secunda; Patri autem est subiectus secundum humanam naturam. Ad (4.) Penes Patrem est auctoritas, ratione originis; omnia enim Filius habet à Patre, etiam
4. potest.

potestatem puniendi santes. Ad (5.) Caput est Pater Filii secundum humanaam naturam consideratus.

5-

S. 13. Communicationem idiomatum infringere videtur illud (2.) Idiomatum Sardicensium, cum in appendice negant, verbum Dei esse passum & communim mortuum; Et paulò post: *Is (Filius Dei) passus non est, sed homo, cationem.* quem induit, quem assumpit ex Maria virgine, hominem, qui pati posset, quia homo mortal is; Deus vero immortalis. Resurrexit autem non Deus in homine, sed homo in DEO, quem & Patri suo donum obtulit, quemque a peccato, & interitu liberavit. Hec verba videntur infringere non modo unitatem personæ Christi, dum alium faciunt hominem, alium Deum; verum etiam communicationem idiomatum, dum homo, quem induit, passus esse dicitur, non Deus immortalis: Cui anathematismus Cyrilli manifestè reclamat. R. Dixerit quis, Theodoretum Nestorianismi suspectum ista confinxisse in favorem suæ sectæ: Ceterum quia superius hanc appendicem Sardicensibus asteruitus, hoc responsu uti non possumus: sed nec opus est. Nam verbum intelligitur ἀσπρον, sicut & Spiritus sanctus ἀσπρος est. Negat appendix, verbum ἀσπρον esse passum, sicut nec Pater, & Spiritus sanctus passi sunt: at hoc ipsum & nos negamus, qui credimus, verbum esse passum in carne, quam in suam hypostasim assumpit, non Pater, nec Spiritus sanctus. Unde nec Filius, quæ Deus, passus est, sed qua homo, etiæ Deus vere passus sit.

R.

S. 14. III. ANTHROPOLOGIAM. Videntur Pontificis III. Anthro
quædam favere, quædam malitiæ: (1.) Sanctitas Mariæ virginis: *τε τὸν (1.) pro
ἀπὸ τῆς οὐρανοῦ Μαρίας, non enim ex sancta Maria (ut isti asseverabant) sanctitatem
verbo Dei initium attribuit, neque finem ejus regno constituit, sed regnum Marie.*
eius initio. & fine carere scriptis prodidit: scribunt Sardicenses ad omnes Episcopos, & extollunt sanctitatem Mariæ, quasi vel peccato non fuerit infecta, vel jam in celis constituta hoc titulo veneranda foret. R. Mariam virginem, Dei matrem, & jam in celis, judicio charitatis, anima triumphantem, vocari sanctam, non improbamus. Sanctificata illa erat sanctitate Messiae, sui Filii, per fidem, qua ipsi sanctitatem apprehendebat; Et efficacissima operatione Spiritus sancti selecta, & elevata, ut Filium Dei sanctissimum conciperet, & pareret; Nec legimus sceleribus ipsam fuisse deditam, sed potius sanctimoniam ex animo studuisse; quare optimo jure sancta vocatur: sed

R.

sed hoc ipsa nec ex Pontificis alicuius Romani canonizatione accepit, neque sola privilegium possidet; Multi enim fuerunt, & adhuc sunt, qui vera fide, & Christianis virtutibus praediti sunt. Certè in illa ipsa synodica epistola etiam ἡ ἁγία σύνοδος laudatur, ut de aliis taceamus.

(2.) *Missa-
tico sacri-
ficio.*

§. 15. (2.) Missatico sacrificio videntur favere Nicænum & Sardicense concilia. Nicænum; Nam canone 18. hæc legimus verba: *Pervenit ad sanctum magnumque concilium, quod in quibusdam locis & civitatibus Presbyteri gratiam sacre communionis Diaconi porriganter, quod nec regula, nec consuetudo tradidit.* Τέσσερις μὲν ἐχοντας προσφέρειν, τοῖς προσθέμενοι διδίκαιοι σῶμα τὸ χριστόν, ut ab his, qui potestatem non habent offerendi, illi, qui offerunt, Christi corpus accipiant. Nec non & illud innotuit, quod quidam Diaconi ante Episcopos (ἀχαρισταί) sacra oblata contingent. Ex quibus verbis patet, quod Eucharistia dicitur in diatyposi e jussu Nicænae synodi, quæ de Eucharistia agit. Nam laudat agnum DEI in S. Cœna ἀθύτως ὑπὸ τῶν ἱεράρχων θυμερον, in cruce à sacerdotibus immolatum: Canone XIII. apud Gelasium, sacra symbola, quibus, veluti viatico, donari jubentur moritentes, dicuntur προσφέρειν oblato. Verba canonis integra sunt hæc: *De his, qui ex hac vita excedunt, rebus & canonicalibus servetur, etiam nunc, ut si quis decedat, dominico viatico non fraudetur: quod si desperatus communionem sumpta & hostia percepta iterum convalescat, si inter eos, qui orationum tantum participes sunt. Omnino vero, cuicunque morituro petenti Eucharistiam, Episcopus cum inquisitione tribuat hostiam.* Ita ille: Sardicense; Nam eadem voce προσφέρει oblato utuntur in epistola ad Ecclesiam Alexandrinam. Confirmari posse videtur ex voce *sacerdos*, qua utuntur Nicæni in dicta διατύπωσι: vocant enim eos, qui cænam distribuere debent, i.e., sacerdotes. In concilio Agrippinensi Valerianus Episcopus *confacerdotes* Episcopos laudat.

Bk.I.

§. 16. qz. ad 1. Quid sit offerre ipse ille canon explicat, nempe, corpus Christi alicui porrigerere, & manducandum præbere sub specie panis. Panis & vinum dicebantur apud veteres oblata, seu προσφέρειν, quia à fidelibus in usum Ecclesie de suis bonis donabantur, & offerebantur; id quod ex hoc ipso canone clare elucet, dum Diaconi Eucharistiam i. e. *Sacra oblata*, ut Latinus interpres vertit,

tis dicuntur contingere: actus autem, quo ista sacra symbola communicantibus præbebantur, dicebatur *oblatio*: Nec invenimus privatam ullam missam apud veteres nostros nominari, aut pro oblatione Eucharistica esse habitam, quod tamen inter nos controvenerit. Confer Orig. cont. Cels. lib. VII. I. Cypr. d. oper. de Eleemos. Paulinum in epistola de Gazophylacio apud Mornæ. d. Euch. lib. I. c. 5. Casaub. Exerc. XVI. §. 51. Ad II. respondit B. D. D. Dorsch. ex exerc. ad concil. Nicæn. p. 198. Summa est: θεον h. l. est agnum maiestatum (in arce crucis) ad tollenda peccata mundi etiam ad sacram mensam parare: id quod l. c. allatis in medium locis parallelis probatur. ¶ ad 3. quid sit προσφορὰ seu *oblatio* ipse ille canon explicat, nempe ἐφόδιον *vaticum*, & κοινωνία *communio*, quæ verba significant sanctissimum cibum, & potum Eucharisticum motituri præberi solitum. Sumus in his terris viatores, quare opus habemus cibo & potu, quem in sacramento Eucharistiae nobis instituit, & porrigit Christus manu Ministri. ¶ Ad IV. Sacerdos Græcè iep̄ds dicitur à sacris quibusvis, quæ tractat, ut etiam à fusis precibus, sacrificio scilicet labiorum, sic dici possit. Quare N. C. est sacerdos E. sacrificii Missatici. Dicatur & sacerdos ratione veri sacrificii, nempe Christi, attamen ne sic quidem adversus nos quicquam obtinebunt adversarii; Nam & ille sacerdos est, qui mactata distribuit in sacro epulo. Vide B. D. Dorsch. Mysat. Mis. cap. 9. seqq. B. Dn. D. Dannh. Christeid. p. 255. 256. 812. 943. 944.

§. 17. (5.) *Pro una specie*, nempe panis, videtur pugnare *ca-*
(3.) *Vna*
specie.
 non 18 Nicænus, cuius supra §. 15. verba adduximus; Nam solius *corporis* distributi & accepti fit mentio. ¶ Corpus per synecdochen Ecclesiasticam significat totum illud, quod in communione accipiunt communicantes, explicante Casaub. exerc. Anti-Baron. XVI. §. 34. adeoque corpus cum pane, & sanguinem Christi cum vi-
 no exhibitum. In hanc sententiam ipsa sese synodus Nicæna explicant diatyposi de S. Eucharistia. Inscriptio mentionem expres-
 sam facit τὸ σῶμα τὸ καὶ τὸ αἷμα τὸ χριστός, corporis & sanguinis Chri-
 sti: Ipsa diatyposis clare & distinctè nominat ἡ πτεροῦ καὶ τοτήπιον, pa-
 nem, & poculum, innuens cum pane corpus, & cum yino poculi san-
 guinem Christi distribui, & accipi.

(4.) *Trans-
substantia-
tione Sym-
bolorum*

*& fide-
lium.*

(5.) *Absen-
tia corporis
& sanguini-
ni Christi*

(6.) *Mer-
itis operum.*

§. 18. (4.) Pro transubstantiatione loqui videtur vocabulum κατά, quod in laudata diatyposi legitur, dicit enim: τις νοήσωμεν ἐπί τῆς ἵερᾶς ἐκένυνται πάντες τὸν ἀμύνων τὸν: fide intelligamus situm in sacra illa mensa agnum illum Dei; si situs est in mensa, oportet loco isti esse præsentem, quod sine transubstantiatione fieri nequit. *R.* Vocabulum κατά jacere non semper, neque necessario notat situm corporalem, sed etiam in genere quamcunque præsentiam, quod aliquot exemplis subiectis demonstravit D. Dorsch, exerc. ad concil. Nicæn. p. 197. §. 51. Pro transubstantiatione fidelium in essentiam DEI, quæ sit in baptismo, videtur facere illud Nicænorum in diatyposi. cum dicunt, τὴν σωτήριον τὸν ἀγίον αὐτὸν μετεπέχειμεν: interpres vertit: Salutarem sanctorum ejus membrorum participationem suscipimus: Sed μετεπέχει notat essentialem initiationem & conversionem, quare essentialiter mutatur in baptismo. *R.* Vox μετεπέχει notat communiter participationem, ut ex Xenophontis pæd. 8. docet Stephanus in Lexico Græco.

§. 19. (5.) Pro absentia corporis & sanguinis Christi in Sac. Cœnas & fruitione merè spirituali, quæ sit per fidem, facere videtur eadem diatyposis, cum vetat intentos nos esse humiliter ad propositum panem & poculum: jubens, attollit mentem, τις νοήσωμεν, ut fide intelligamus situm in sacra illa mensa agnum illum Dei, tollentem peccata mundi, quæ verba videntur insinuare, quod corpus & sanguis Christi non sunt in terra, sed in cœlo, quorum mentes attollendæ sunt, quod sit fide mentis, non ore corporis. *R.* Distinguendum est inter ea, quæ sunt supra nos loco, & quæ mysterio: beneficia regni gratiæ sunt supra nos mysterio quidem, quia transcendunt captum mera rationis; non sunt autem supra locum, seu præsentia, sed juxta nos, immo in nobis: Ita agnus Dei, qui tollit peccata mundi, κατα-
τη τῆς ἱερᾶς ἐκένυνται πάντες, jacet in sacra illa mensa Eucharistica; adeoque præsens nobis est in terra, sed oculus corporis ipsum non videt, et si præsentissimum, fides igitur atrollenda est ad promissionem Dei veracissimi, & potentissimi, qui, quod promisit, præstat, & potest exhibere, quod ratio nostra non potest capere.

§. 20. (6.) Pro meritis operum. Allegari posset, quod scribunt Sardenses ad Ecclesiam Alexandrinam: Istiusmodi passiones pars martyrii sunt, & istiusmodi vestra confessiones εἰς ἀμύνων τυγχάνουσι

non carcebant mercede, cum præmia a Deo recipiur siue. Iudicem in appendice distinguunt inter Filios Dei, quorum alii tales sunt per generationis gratiam, alii διὰ τὸ καταξιωθῆναι, quia digni habeantur. Suo igitur merito videntur adoptati. *Ad (1.)* merces alia est gratia, alia debiti: Passiones pro Deo & veritate exantlatas habituras esse aliquam in cœlis mercedem, sed non suo merito, vel ex debito, fatemur; Est enim ἐπαθλον præmium, ut interpres vertit, quali decertantes in agone donantur; verum ex gratuita Dei promissione. *Ad (2.)* *Deum* non nisi dignos adoptare in filios, certum est; sed quis dignos ipsos facit? an seipsi? minimè; dicuntur enim καταξιωθῆναι digni fieri, puta aliunde: unde autem, nisi, quod præcedentibus verbis dixerat, à Filio Dei, per quem regenerantur.

§. 21. (7.) *Pro præceptis Evangelicis*: objici posset, quod in con- (7.) *Evan-*
cilio Agrippinensi Severinus Episcopus dixit: Ego consentio eundem & ciliis pre-
(Euphratam) juxta Evangelica præcepta jure ab Episcopatu esse deje-
cium. Nullum igitur videtur discrimen esse inter Evangelium &
legem, tanquam hæc præcepta præscriberet, istud minus. Con-
firmatur voto Eulogii, qui eundem Euphratam vocat falsum docto-
rem, & legis subversorem, quatenus benedictum Dominum & Servato-
rem nostrum, audorem lucis & vita, Iesum Christum DEum negare ausus
esset. Iesum igitur esse Dominum & Deum, lex erit, atque ita lex &
evangelium erunt unum idemque. *Ad* Sicut vox Evangelium
sumitur vel generalius, vel specialius, ita & præcepta Evangelica;
generalius Evangelium notat universum novum instrumentum,
cum omnibus suis præmissionibus, & præceptis; specialius vero
oppunitur præceptis. Generalius h. l. sumitur, quia dictum Pauli Gal. I, 9. extat in novo instrumento. Sic & præceptum Evan-
gelicum vocatur illud, quod vel in Novo Testamento extat, vel
materiam mutuatur ex Evangelio, ut præceptum de fide in Chri-
stum δεῖνθετον; præceptum igitur est legis strictè sic dictæ; ma-
teria vero est Evangelii à lege distincti. Lex quoque sumitur vel
generalius, pro quaunque doctrina, vel specialius, pro præceptis
divinis.

§. 22. (8.) *Pro electiis operibus, & quidem peregrinationibus* (8.) *Elekti-*
religiosis, pronunciare videtur Osius canone XI. Sardicensi. Men-
tionem enim facit eorum, qui ex alia provincia in aliam proficiuntur,
ad opereb.

justitiae gratia propriis laudibus servientes, non prout uicinas neque
religionis gratia: leges his prescribit, quales sele gerere debeant.
¶ Osius dicit quidem, quid nonnulli facere soliti fuerint, non au-
tem dicit, quam bene id fecerint: immo potius improbare videtur,
sicut istos, qui ex ambitione hinc inde vagabantur.

(9.) *Contra militiam & usuras pugnare videtur, & istam
militiam.* §. 23. (9.) *Contra militiam & usuras pugnare videtur, & istam
militiam.* quidem, canon XII. Nicænus: quippe quo ii, qui militia cingu-
lum deposuerant, ad eandem verò revertuntur, decennium excom-
municantur: Hanc verò canon XVII. qui vetat usuras accipere.
¶ Ad i. dist. inter militiam ipsam, & vitia militia adhærentia: Mi-
litiam ipsam non damnabant Christiani, sed idolatriam ipsi apud
Ethnicos adhærentem. Præterea, aliud est militiam damnaire,
aliud levitatem militis, qui ex milite Clerus, ex Clero iterum miles
evadit, sine urgente necessitate. Ad (2.) dist. inter usuram mode-
ratam, & nimiam; Nicænus canon improbat non omnem usuram,
sed πλεονεξίαν & αὐξεγόνεσθίαν, habendi cupiditatem, & turpe lu-
crum: uti semetipsè explicat.

(10.) *Præ-
maris Ec-
clesia.* §. 24. (10.) Ecclesia est vel synthetica, vel representativa. Ista
suas habet notas, quas Pontificii dicunt inter alias esse etiam Catholicismum,
& Apostolicum. Sardicenses certè in literis ad Ecclesiæ Alexandrinam, cum adversus Arianos scribunt, suos vo-
cant orthodoxæ fidei homines, & doctrinam dicunt Catholica Ecclesia:
paulò post jubent, ut pra omnibus fidem Ecclesia retineant: Claudunt
epistolam, dicentes: Ecclesiæ Catholicæ nequam dissimulanter
cum iis agere, qui ipsam offendunt. In appendice iterum adversus
Arianos asserunt: Noshanc percepimus, & didicimus, & hanc habe-
mus Catholicam traditionem, & fidem, atque confessionem. Paulò post
dicunt: Stultam & abjectam istorum sententiam Catholicæ omnes impro-
bavimus: quasi dicenter Character, quo nos ab ipsis distinguimur,
est Catholicismus, quo isti carent. ¶ Catholicismus est vel no-
minalis, vel realis, istum voco nudum nomen, hunc rem nomine
notatam; istam sibi & heretici arrogant, ut Aiani, ἡ οὐτισμὸν
άποφθεῖστες χριστιανοὶ εἰναι, non dubitant se dicere Christianos: quod
in hac ipsa appendice de Valente & Ursacio conqueruntur. Hunc
appello doctrinam apud fideles ubique locorum & temporum re-
ceptam: Hoc vero sensu intellexerunt Sardicenses; Nam laudant

τῆς καθολικῆς εἰκόνης σύμβολιας, doctrinam Ecclesiae Catholicæ: Paulo post πίστιν fidem Ecclesiae Catholicæ urgent; innuentes, non esse Catholicam Ecclesiam, nisi eam, quæ fidem ex sana doctrina haustam retinet & sectatur, quo sensu ultro largimur notam Ecclesiae esse Catholicismum. Si deprehendamus ἡν ταῦθειν καθολικὴν πίστιν, Catholicam & Apostolicam fidem, etiam veram deprehendisse Ecclesiam censemus. Succurrit, dum hæc scribo, quod Bellarmenus lib. II I. de P. R. c. 4. objicit ex Origene homil. 28. in Matth. de Germanis quoque, quorum plurimi tum temporis nondum audirent Evangelium, ut obtineat, Antichristum nondum venisse. q. dist. inter Germaniam parvam & magnam, in hac Evangelium nondum pleno ore fuisse prædicatum concedo; nego de ista. Confer nostras Antiquæ Eccles. Evang. art. III. secl. 5 §. 66. art. VII. §. penult.

§. 25. Repræsentativa Ecclesia sunt concilia. In quibus considerari possunt (1.) membra, quæ videntur fuisse soli Episcopi, ut pote quod soli hi legantur suffragia tulisse in concilio Sardicensi & Agrippinensi. q. N. C. solorum Episcoporum fit mentio E. soli interfuerunt. In concilio Carthaginensi tempore Cypriani habitato sola Episcoporum suffragia & nomina leguntur descripta, & tam Cyprianus ea de re scribens dicit: Episcopos convenisse cum Presbyteris, & Diaconis, præsente etiam plebis maxima parte, coram quibus letæ sunt Lubajani & Cypriani Episcoporum literæ. Confer epist. 31. cum notis Goulartii (2.) Autoritas. Avutειθυρον auctoritatem in decretis faciendis videntur habere. Nam Sardenses canone III. sanctuant: τὰ ἀπαξιμένα μηδετέρα, τὰ δὲ ἔντα βέβαια τυγχάνειν, quæ semel sunt judicata, non inserventur, sed rata sit lata sententia. q. Sardenses loquuntur de privatis inimiciis, quas invicem habent Episcopi, εἰς τὸν επαγχια ὅπιστον τις ἀρτιγράφει εἰς τὸν γραμματικὸν περὶ της χοινικῆς in aliqua provincia Episcoporum quispiam adversus fratrem suum, & Coepiscopum negocium habeat: In hoc casu, si quæ sententia ab Episcopis provinciæ jam lata fuerit, nec appellandi causam damnatus habere videatur, merito jubetur priori iudicio accipiē scere, ne lites in infinitum protrahantur. Alia autem res est de rebus ad fidem & conscientiam spectantibus. Tum enim absoluto hominum iudicio stare non possumus, vel debemus.

ANTIQUITATUM
ECCLESIAE ARGENTI-
NENSIS
ARTICULUS IV.
Sectio Prior

De
EXTERNA FORMA
ECCLESIAE, ET VARIIS
SCANDALIS:

ARGUMENTUM.

Præmium dicenda explicat. §. 1. *Forma Ecclesia in ministerii constitutione:*
Episcoporum loci. §. 2. *Translations.* §. 3. *Officio.* §. 4. *Litibus compo-*
nendis. §. 5. *Scandala in hierarchia Ecclesiastica.* §. 6. *In doctrina.* §. 7.
Quæ refutantur. §. 8. *Aliud scandalum ex synodo Ariminensi profer-*
tur & examinatur. §. 9. *In moribus commissa.* §. 10. *Remedia subjunc-*
guntur, nempe resipicentia & contraria decreta. §. 11. *Concilia.* §. 12.
Compromissiones mutua. §. 13. *Censura Ecclesiastica.* §. 14.

§. I.

Præmium & propo-
sitio. **A**bsolvimus, quod potissimum respiciebamus, harmoniam Ec-
 clesiæ nostræ quinquesecularis, cum hodierna Augustanæ
 confessioni addicta, exceptiones quoque adversariorum, & obje-
 ctiones, quæ occurrerant, resolvimus. Superest, ut de forma quo-
 que externa aliquid dicamus. Pleraque equidem in præmissis,
 ubi occasio ferebat, tetigimus, quædam etiam aliquanto prolixius
 explicuimus, nihilominus hîc quoque aliquid dicendum superest,
 ut Lector in compendio habeat conjuncta, quæ hinc inde dispersa
 extant, & quæ in præcedentibus desiderat, ea hic loci legat, quan-
 tum quidem ab antiquitate suggestum est.

§. 2. Sit

§. 2. Sit igitur I. forma externa Ecclesiae nostræ, qualis fuit
 (1.) In Ministerii constitutione. Jus constituendi Ministerii fuit
 penes supremum Magistratum politicum, quare vacante aliquo Episcopatu, vel alio aliquo Ecclesiastico officio, Magistratus curabat ali-
 quem vocari, & constitui, uti docuimus supra art. II. §. 94. p. 94.
 Requirebatur tamen etiam Ministerii sacri consensus, si quis aliunde
 vocandus esset. Osius enim Episcopus in concilio Sardicensi dixit :
*Hoc quoque omnes desinamus, ut, si quis Episcopus ex alia parochia velit
 alienum ministerium sine consensu proprii Episcopi in aliquo gradu constitue-
 re, irrita & infirma ejusmodi constitutio existimetur.* Const. 15. Fiebat
 etiam, ut populus, seu Auditorium, literas mitteret ad Episcopum
 alibi locorum degentem, & ad se evocaret, quod tamen, si fraus
 subasset, prohibebatur, can. 2. Sardic. Extra hunc casum populi vo-
 tis defererebatur, si quem Episcopum depositeret. Qua de re loqui-
 tur canon 6. Sardic. *Si contigerit in una provincia, in qua sunt plurimi
 Episcopi, unum Episcopum conveni non interesse, & ille per quandam ne-
 gligentiam nolit convenire, & Episcoporum institutioni & electioni assenti-
 ri, τὰ δὲ πλίθη συναθροῖσθαι Ἀγκαλοίς γένεδης τὸν κατάσασιν τῆς
 παρὸς ἀπότομος ἀποκόπη, congregata autem populi multitudo
 infestet, ut fiat institutio Episcopi, qui ab eis postulatur: oportet illum prius,
 qui non adfuerit, Episcopum admoneri per literas Primatis provinciae,
 nempe Episcopi Metropolitanus, quod roget populus sibi pastorem dari: Et
 existimo recte habere hunc quoque expellari, ut adfuerit. Si autem litteris
 rogatus non adfuerit, ac ne rescriperit quidem, τὸ ικανὸν τὴν βελήσην τῆς
 πλήθεως χρὴ γενέδη, voluntati populi satis fiat. Habebat igitur plebs
 potestatem postulandi aliquem Episcopum, adeoque concurrendi
 ad ipsius vocationem. (2.) Episcopi autem constituebantur non Episcopo-
 quovis in loco, sed in amplioribus solum urbibus, iuxta canonem 6. rum loca-
 Sard. quo Hosius dicit: *Non licere simpliciter Episcopum constituere
 in aliquo pago, vel parva urbe, cui vel unus Presbyter sufficit. Non necesse
 est enim illic Episcopum constitui, ne Episcopi nomen & auctoritas vilipen-
 datur. Sed provincia, ut prius dixi (Hosius loquitur) Episcopi debent
 in iis urbibus Episcopos constituere, ubi etiam prius Episcopi fuerunt. Si au-
 tem inveniatur urbs aliqua, quae adeo populosa evadat, ut ipsa Episcopatu
 digna iudicetur, accipiat. Oportet igitur civitatem Argentoraten-*
 sem*

I. Forma
 externa (1.)
 in ministe-
 rii Ecclesie
 ne.

(2.)
 rum loca-
 tione.

sem inter populosiores, & ampliores civitates fuisse computatam, cum habuerit proprium Episcopum.

(3.) Trans-

latione. §. 3. (3.) Translationes propter multa incommoda non concedebantur. Factum enim est, ut ab uno vel altero populus contumperetur vel muneribus, vel concionibus in aliena diœcesi facunde habitis; Hinc impetrabant, vel conciliabant sibi vocatorias ab hac tenuiore in pinguorem parochiam; His anomalis ut occurseret, statutum est, ne quis ab uno in alium locum transferretur, vel, ut canonis primi verbis utar: *ne cui Episcopo liceat à parva civitate in aliam migrare.* Ratione addita: *Ejus enim causa prætextus est manifestus, propter quem talia tentantur.* Nullus enim Episcopus adhuc inveniri potuit, qui à majori civitate in minorem transfere studuerit. Unde constat, eos ardentii plura habendi cupiditate succendi, & magis arrogancia servire, ut videantur majorem habere potestatem. Juste haecenus statutum, quatenus gloriae & opum cupiditati obviam erat eundum.

(4.) Officii
administra-

tiones. §. 4. (4.) Officium Episcoporum & Presbyterorum erat verbum Dei prædicare, & administrare sacramenta, & usurpare claves, de quo art. III. sect. 6. §. 5. seqq. Diaconorum erat etiam literas hinc inde ferre. Patet ex canonc. 8. Sardic. Cum enim periculose videtur Episcopum in castra venire, sanctum est, ut Diaconi literas ferrent: *per proprium Diaconum mittant.* Ministri enim persona non est invidiosa, & que concessa fuerint, citius perferre possunt. Morale officium Episcoporum & Ministrorum Ecclesiæ erat manere intra terminos sui officii, & limites diœcesis: Nam displicebat cordatoribus, si evagabantur in castra, vel alienas Ecclesias, ibi conciones habendo, & se insinuando blanditiis, vel muneribus. Legantur canones Sardicensium 3. 7. 11. Licebat tamen ipsis pro aliis intercedere, misericordis tamen, non officia obeuntibus. Succenserit enim canon 7. Episcopis, qui in castra ferebant *preces*, non ut debet fieri, pauperibus & Laicis vel viduis opem & auxilium laturi, sed seculares dignitates & functiones aliquibus acquisitare. Quæ πολυπραγμόν merito castigata est.

(5.) Lites

compositio- §. 5. (5.) Lites. Si cui Episcopo vel Presbytero intendebantur, testes non facilè admittebantur Catechumeni vel Ethnici, sed ne Ex ea Presbyteri. Nam Sardenses in literis ad Ecclesiam Alexandrinatione.

nam

nati conqueruntur de processu ab Arianis aduersus Athanasium Episcopum & Macarium Presbyterum instituto ; quod modo Ethnici, modo Catechumenos interrogant in judicio : Repetunt in literis ad omnes Episcopos. Si quis autem existimaret injuste sese judicatum, poterat causam suam sub novum examen revocare, & compromittere in arbitrium vel Metropolitani, vel Patriarchæ, De conciliis vide sect. 6. art. 3. § 17.

§. 6. II. Scandalis autem suis non caruit cum in Ecclesiastica hierarchia, tum in doctrina ipsa ; In ista, quia potentiam Episcoporum, Romani cum primis, periculosè extollebant. Quia enim in concilio Sardicensi, cui Amandus subscriptis, Episcopo Rom. delegabatur potestas appellantes recipiendi, causam jam alibi judicata exanimandi, sententiam ferendi, factum est, ut dominatui & tyrannidi sensim sensimq; adreperent successores, donec cohiberi ampli^o non possent. Africani proinde patres & Episcopi nolebant isti sese canonii subjicere, appellations ad sedem Romanam permittendo, et si Episcopi Romani summis id viribus quererent obtinere. Ni-mium etiam hoc fuit, quod Episcopus ab Episcopis deponeretur, nec sedem recipere posset, donec apud Julium Episcopum Romanum causa exanimaretur. can. 4. Sard. Annon per hoc quoque derogatum fuerit Magistratui, quod Sardenses per literas Episcopum & Presbyterum Alexandrinos restituerint, alium verò sede sua moverint ? Nec in disciplina Ecclesiastica modum tenebant. Nam can. 2. Sardicensi ne in fine quidem laica communione dignus habebatur, qui subdole in officium irteplisset, quod parum si omnino non nihil, abest à Novatianismo. Ista deinde non parum occasio-nis dedere tyrannidi Clericali.

§. 7. Sed hæc externa sunt, nec tanti momenti, si conferas sequentibus. Non dicam nunc de libro Sapientiae, unde argumentum depromiserunt Sardenses ; Nec de eo, quod solus pater innascibilis apud Hilatium vocatur, Neq; de peccato in Spiritum sanctum, cuius naturam non videntur satis intellexisse, dum Euphratam. Deitatem Christi negantem, in Spiritum sanctum peccasse dicunt, quod tamen plura requirit; Transcant hæc cum ceteris παρα-φάμασι, id verò satis crassum est, quod supra art. III. sect. 1. §. 14. p. 37. tetigimus, hic loci uberiorius declarandum. Scripterant Germani

II. Scanda-lia (1.) Re-giminis ex-serni.

*Et h̄c cre-
tica in con-
cilio Sir-
mienſi:*

mani nostri literas Sirmium de homousi, & homœusū expositiōne, quas Valens, & Ursatius, & Germinius callidi Ariani pro se, nec immerito, interpretabantur. Nam in hisce literis nostrates pronunciarunt respuendum esse τὸ ὁμοῖον. Atque hujus sui pronunciati aliquot ad speciem rationes reddebat, quas recitat, & refutat Hilarius fol. 356. opp. quarum (1.) erat, quia per verbi hujus enunciationem substantia prior intelligeretur, quam duo inter se se partitæ essent, quo sensu ipsum orthodoxum concilium Antiochenum, Paulino Samosateno oppositum, usurparit, quæ (2.) erat ratio: *Quod Pa-
tres nostri, cum Paulus Samosatenus hereticus pronunciatus est, etiam
ὁμοῖον repudiaverint: Quia per hanc unius essentiae nuncupationem, soli-
tarium atque unicūm sibi esse Patrem & Filium prædicabat: Et quæ
porrò sequuntur. (3.) Quia in synodo, quæ apud Nicæam fuit, coacti
Patres propter eos, qui creaturam Filium dicebant, nomen homousii indi-
dissent, quod non recipiendū idcirco sit, quia nusquam scriptum reperi-
rever. Has ipsi rationes sive sententiæ allegabant.*

*Hilarii (1.)
Iudicium.*

§. S. His ratiunculis Hilarius opposuit (1.) suum judicium. Quandoquidem Episcopi Galliarum & Germaniarum secum consentirent in re ipsa, quæ per terminum μοῖον significaretur, male ipsos terminum respuere. Inane enim est calumniam verbi pertimesce-
re, ubi res ipsa, cuius verbum est, non habeat difficultatem. Hæc ille-

(2.) Resp.

ad. 1.

(2.) explicationem & responsionem, & quidem ad 1. intelligo vitium intelligentiæ: Et profanus hic sensus est, & communī iudicio ab Ecclesiâ respuendus. Neque enim orthodoxy ita Patrem & Filium inter se τὸ ὁμοῖον statuebant, ut partem essentiæ Pater, partem Filius accep-
erit. Sed eandem numero essentiam & Patri & Filio tribuebant. Ad (2.) & hoc sane nunc quoque profanissimum Ecclesia recognoscit, Pa-
trem & Filium in his nominum professionibus ad unionis ac singulari soli-
tudinem negata personarum proprietate revocare. Aliud enim est unam
habere essentiam, aliud personam. Istam quidem Pater & Filius
eandem habent, hanc minime; Characteribus enim personalibus
distinguuntur. Merito igitur Patres Antiocheni eo sensu Patrem
& Filium esse τὸ ὁμοῖον negarunt. Confer antiqu. Evangel. art. VII.
§. 2. Ad (3.) re. κατ' ἀρθρωπον, si homousion propter novitatem verbi
repudiandum sit, vereor ne & homœusion periclitetur, quia nusquam scri-
ptum reperiatur. Videntur igitur nostri Germani terminum μο-

ad. 2.

ad. 3.

etiam recepisse, ut utrique parti & orthodoxis, & Arianis satisfaceant, quia & istorum, & horum sententia poterat subintelligi.

§. 9. In concilio Ariminensi confirmatum esse scandalum videtur. *Videtur dico;* Neque enim certò constat, Episcopos Germaniae nostrae primæ conciliabulo isti interfuisse; conjecturæ tamen sunt, ipsos interfuisse. Hilarius libellum suum saepius laudatum de synodis inscripsit Episcopis etiam Germaniae primæ, duplice nomine; partim ideo, ut laudaret ipsos dærejecta, & damnata perfidia Sirmiensi, partim etiam idem, ut eosdem ad futuras proximè synodos Ariminensem & Ancyram, seu Seleucensem instrueret. Id quod ex ipsis Hilarii verbis discimus: *Responderi literis vestrum necessarium fuit, quibus ubi communionem Dominicam fidei vestra scriptis miseratis: & quidam etiam ex vobis ad synodum, quæ in Bithynia futura videbatur, firmissima fidei constantia intra communionem se meam continentis a ceteris extra Gallias absienerent.* Et dignum sanè erat Episcopali ministerio ac voce, in tanto hereticorum furore, aliqua vobiscum per literas p[ro]fidei consilia conferre. Non enim cum corporibus nostris exulans, vinculum ac detentum esse potuit Dei verbum; ut non communicari vobiscum posset ubicunque, sed maximè cum comperissetis synodos in Antyrâ atque Arimino congregandas, & ex singulis provinciis Gallicanis binos vel singulos eo esse venturos, ea quæ inter nos atque orientales Episcopos mutuis suspicionibus detinuerunt, per me, qui in orientis partibus continetur, exponenda vobis, licet jam scientibus, atque edenda existimavi: *Vt cum hanc prorumpentem à Sirmio heresim & vos condemnassetis, & illi cum anathemate judicassetis sciretis tamen in cuius fidei professione id ipsum, quod gesseratis, etiam ab orientalibus Episcopis effectorum.* Et vos, quos maximè velle futuri synodis probables elucidere, non paterer uno atque eodem Apostolicae fidei sensu Catholicae sentientes, aliquâ falem à Catholicæ fidei sinceritate, ignorata verborum opinione, differre. Hæc ille. Ex quibus verbis patet, quod vel ipsi etiam Germaniae Episcopi, vel ipsorum nomine aliqui destinandi credebantur ad synodum Ariminensem. Qui vero in specie adierint, præter Servatium Tungrenium, & Phœbadium in Aquitania Aginnensium Episcopum, non constat. Id tamen constat, quod duo isti, Gallorum & Germanorum præcipui, & constantissimi, tandem fracti sint, & decepti. Taurus enim Imperatoris Præfectus, suis blanditiis, & Ursacius

*In concilio
Arimi-
nensi.*

& Valens Episcopi suis & quivocis formulistandem constantissimos istos heroas ad suam sententiam traduxerunt, referente Sulpitio Severolib. II. hist. Eccles. Deplorat casum Hieronymus in disputatione adversus Luciferianos, sic locutus: *Concilis (Ariominensi) soluto, lati omnes ad provincias revertuntur: Idem enim Regi, & boni omnibus cura fuerat, ut oriens, atque occidens communionis fibi vinculo neclarentur.* Sed diu scelerata non latent, & cicatrix male obducta, incedo pure dirumpitur. Cuperunt postea Valens & Ursacius, ceterique eorum nequitia socii, egregiis scilicet Christi sacerdotes, palmas suas jactare, se Filium non creaturam negasse, sed similem ceteris creaturis. Tunc usque nomen abolitum est, tunc Nicanae fidei negotio conclamata est. Ingemuit rotus orbis, & Arianum se esse miratus est. Si rotus orbis se esse Arianum miratus est, etiam nostri Argentoratenses mirati sunt. Sciendum tamen Arianismum in verbis modo hæsiisse, non in animo. Valens enim callidissimus Arianorum subjecerat Servationis & Phœbadii formulæ, sententiam, cui inerat dolut, *Filiū Dei non esse creaturam, sicut ceteras creaturas, memorante Severo; que phrasis tum non intellecta, sero demum animadversa est.* Nostri enim ita intelligebant, quod Filius Dei non sit creatura; Ariani vero, quod quidem non sit creatura, sicut nos sumus, creatura tamen sit. Forsan Ethnicismi quoque Zizania in agro Argentoratensi adhuc supererant. Königs-hoferus noster Cap. I. Chron. f. 62. ad marginem notat, de clade Hunnica scribens: *Die von Stroßburg hattent och viel heidenschie Burge und Vesten uff dem Berge zu Hohenburg und anderswo/ do su und das Lantvolg sich innen enthielt.* *Wart do Stroßburg und die andere Stette uffe deme Rine gewunnen.*

(3.) Mo-
rum.

§. 10. (II.) Morum. Meminerunt Sardenses in literis ad omnes Episcopos *provincias*, dissensus inter Episcopos. Salvianus Massiliensem Episcopus in libro, quem de providentia Dei conscripsit, copiosus est in exaggerandis vitiis regionum & civitatum, quas Vandali & alii Barbarorum vastabant tum, & vastaverant (inter quas civitates etiam nostrum Argentoratum in Germania prima situm numerat Hieronymus:) *Dixi de urbibus præclarissimis. Quid relique in diversis Galliarum partibus civitates? Nunquid non similibus habitariorum suorum vitiis conciderunt?* Nam ita cunctos crimina sua praefserant,

serante, ut nec metuerent periculum suum. Præoscebatur captivitas ; (ut captivi sunt facti etiam nostri Argentoratenses Wandalis) nec formidabatur : ablatus quippe erat à peccatoribus timor, ne posset esse cautela. Itaque Barbari pene in conspectu omnium sibi, nullus metus erat hominum, non custodia civitatum : (licet nec nostra à temporibus Juliani custodita erat aliquo præsidio) tanta animorum, vel tanta potius peccatorum cœcitas fuit, ut cum absque dubio nullus perire vellet, nullus tamen id ageret, ne periret. Totum incuria & segnities ; totum negligentia & gula, totum ebrietas & somnolentia posidebant ; secundum illud, quod de talibus dictum est (1. Sam. XXVI. v.12.) quia sopor Domini irruerat super eos, sopor quippe infunditur, ut perditio subsequatur. Cum enim, ut scriptum est, completis iniquitatibus suis, peccator quis meretur, ut pereat, providentia ab eo tollitur, ne periturn evadat. Nec in summo quidem discrimine cessarunt unquam vitia civium, usque ad excidia civitatum. Hæc ille lib. VI. Ex quibus vitia tum grassantia etiam apud nostros intellegas. Non solet DEus sine prægressis insignioribus peccatis universam aliquam remp. & gentem tantis pœnis afficere : cum igitur & nostra civitas à Barbaris istis, DEO permittente, fuerit afflita, quis non suspicetur, grandia peccata præcessisse?

§. II. Remedii adversus hæc Zizania fuerunt resipiscientia, & contraria decreta. Hieronymus in libro adversus Luciferianos superius laudato pergit, scribens : *Alii igitur intra suam communionem remansere ; alii ad eos confessores, qui sub nomine Athanasii exulabant, eæ perunt litteras mittere, nonnulli initam societatem meliorum desperatione planixerunt, pauci verò, ut se natura hominum habet, errorem pro consilio defensavere.* Sulpitius Severus lib. 2. hist. de Hilario ab exilio reduce, sic scribit : *Vbi permensus est orbem pene terrarum malo perfidia infectum, dubius animi & magna curarum mole astuans, cum plerisque videretur non ineundam cum his communionem, qui Ariminensem synodum recepissent, optimum factum arbitratus, revocare cunctos ad emendationem & pœnitentiam, frequentibus intra Gallias conciliis, atque omnibus ferè Episcopis de errore profidentibus, apud Ariminum gesta condemnant, & in statum pristinum Ecclesiarum fidem reformant.* Resistebat sanis consilio Saturninus Arelatensum Episcopus, vir sanè pessimus, & ingenio malo pravoque, verum etiam prater hæresis infamiam multis atque nefandis criminibus convictus, Ecclesia ejactus est. Dubium non est, quin Hila-

^{III. Reme-}
_{dia (1.)}
^{Falsæ do-}
_{rina.}

rius, pridem de Germania nostra prima sollicitus ante synodum Attinensem, solitus etiam de eadem fuerit post eandem, ut, si quid in fide peccasset, reformatarent. Extat tom. 3. concil. f. m. 216. seq. epistola synodica concilii Parisiensis, nomine omnium Episcoporum Gallicanorum ad Orientales Episcopos exarata pro orthodoxia restituta.

Contra haereses: §. 12. Adversus haereses iisdem remediis utebantur. Nam concilium Sardicense convocabatur, quo omnis controversia (Arianos inter & Athanasianos) praecideretur, & ejus, quidquid prave fidei esset, sola in Christum pietas ab omnibus retineneretur, ut finem concilii exponebant ipsi Patres Sardenses in literis ad omnes Episcopos. Idem intendebatur in concilio Agrippinensi, quippe quod eo sine coivit, ut haeresis Euphratis compelceretur. Convocabantur concilia ab Imperatoribus, seu summis Magistratibus, ut testimoniosis in medium adductis probavimus supra p. 201. § 18. Nec una tantum pars in concilium evocabatur, sed utraque, ut in concilium Sardicense evocati erant non modo orthodoxi occidentales, sed etiam orientales Ariani, ut coram cum Athanasio & sociis committerentur. Id quod appareret ex literis ad omnes Episcopos: dicunt enim vocatos esse, ut in judicium prodirent, & ea, que in rumoribus & literis de communis nostris absentibus factaverant, presentes justificacionibus comprobarent. Atque in ejusmodi conciliis judicia sua ferabant Episcopi, nulla alii in alios potestate praediti. Ita noster Argentinensis de Coloniensi sibi non subiecto judicium ferebat; Fundamentum hujus potestatis ab Apostolis descendit, quibus cura totius Ecclesiae commissi erat: Horum successores cum sint Episcopi, ideoque potestas ista & cura totius Ecclesiae in eosdem derivata est. Ceterum ordinis & concordiae ergo restricta deinde est lege Ecclesiastica ad singulas singulorum dioceses ordinari; in extraordinariorum vero casibus, ut exorta haeresi, singuli Episcoporum soliti erant de Ecclesia ubique locorum juvanda. Vide M. Anton. d. Dom. lib. II. hierarch. Eccles. c. VII. 19. In ipso concilio, legebantur prius acta, & literae, in quibus de haeretici errore referebatur, ut in concilio Agrippinensi presto fuerunt literae plebis Agrippinensium, & omnium castrorum Germaniae secundæ, quæ & legebantur; Lectis illis suffragia & judicia ferebantur de sententia

tia proposita. Probe autem observandum quod orthodoxi heterodoxis tribuerint sententias, etiam per consequentiam elicitas, ut Sardicenles Arianis, quod separarent Filium à Patre, verbum à Patre ab alienarent, verbum veritatis adulterarent, aliud præter Paulinum Evangelium annunciarerent; tenebra essent, Belial essent; lege literas ad omnes Episcopos scriptas; Et rei, vel absolvebantur, vel condemnabantur communib[us] suffragiis & potestate. Neque enim legimus concilio Agrippinensi Episcopum Romanum aut interfuisse, aut prærogativam habuisse; Nec in concilio Antiocheno in cauſa Asclepæ primatus aliquis Romano Episcopo concedebatur; Nam Asclepas dicebat, *σε ἵνα καθητέονται τὰς ἀπόφασεων τῶν δικαζούσων εἰς τοὺς ἀπολογοῦσας* Episcoporum, qui huic causa preſidebant. Verbis autem utebantur interdum satis acribus, ut Maximinus Euphratam vocavit perditum & blasphemum, Servatius sacrilegam ejusdem vocem notavit; Veterator fuit Diopeto; Sardicensibus Ariani sunt d[omi]n[u]m i[n]fausti nominis; Ipsos damnabant, ut Maximinus Euphratam, & damnationi consentiebant, ut Amandus noster. Dammati arcebantur à consueto uisu sacre cœne, remissi ad laicos, quorum communione fruebantur: imò ne quidem ista interdum fruebantur: Valentino in Agrippinensi synodo judge; Eu-phrates prohibendus erat à communione etiam laica. Sed & à communione Ecclesiastica cum orthodoxis. Valeriano enim in eodem concilio decernente, communione privabatur, si quis epistolæ damnati per Catholicam Ecclesiæ attulisset: adeò abhorrebant ab hereticis. Ut verò omnes scirent, à quo nullas literas recipere, nullasq[ue] ad eundem scribere deberent, epistolæ synodicae ad omnes ubique Episcopos scribebantur, in quibus nomina fugiendorum exprimebantur, ut patet ex literis Sardicensium ad omnes Episcopos ubique existentes exaratis tom. 3. concil. fol. 50. 56. Exprimunt enim nomen Theodori, Narcissi, Stephani, Georgii, Acacii, Menophantis, Ursacii, Valentis. Poenitentes recipiebant tum de-mum, cum scripto dogmata Ecclesiæ Catholicae profiterentur, ut extat de Catharis Nicænorum canon VIII. Quod si ab hereticis, hostibus Trinitatis, erant baptizati, iterum baptizabantur, ut de Paulinistis, seu Samosatenianis decreverunt canone XIX. Qui verò

ab

ab iis, qui Trinitatis dogma inviolatum tenebant, revertabantur, eos manu fôlum imposita recipiebant, ut Novatianos.

§. 13. Interdum solebant in tertium aliquem extra partes constitutum compromittere, ut ipse judicium ferret decisivum, ut Eusebiani ex una, datis ad Julium Romanum Episcopum literis, & Athanasiani ex altera parte ; Etsi Ariani, suæ cauillæ diffisi, non comparuerint, uti referunt Sardenses in literis ad omnes Episcopos.

(2.) Mo-
rum.

§. 14. Adversus scandalorum parata quoque erant remedia, nempe *censura Ecclesiastica*, qua extra Ecclesiam ejiciebantur homines scandalosi. Ejecti non recipiebantur, nisi præfita satisfactione. Sic autem voco pœnitentia signa, & correctionis media; Abstinentia à publico cœtu, carentia Eucharistiae, fletus, dictitato eerto tempore, nisi mors imminentis spatium amputaret. Patent isthac ex canonibus Nicænis. Can. XI. Lapsis enim dictitatur triennium; quo inter Audientes versentur, & sex, vel septem anni: ὑπερτεττοι, σεσε δεξιαντ, ad pedes puta ingredientium tempula; duobus autem annis, χωρὶς προφορᾶς κοινωνίσωσι τῷ λαῷ τὸν προσευχῶν, sine oblatione, seu usū cœna communicent cum populo solum in precibus. Can. XII. reversis ad militiam destinantur tres anni ad audiendum, decem autem ad humicubium; Mentio etiam fit lacrymarum, & metus, & patientia, & bonorum operum, quæ præstare tenebantur, antequam locum inter Audientes haberent; Ubi verò ad exitum ventum fuerat, seu mortem, tum verò anticipabant Eucharistiam: Recovalescens autem inter eos modo computabatur, qui orarent: juxta canonem XIII. Quod si nulla urgeret necessitas, cogebantur

explere pœnitentia tempus, nisi ex arbitrio principis ali-

quid de spatio remitteretur, ut habet

canon XII.

Sectio Posterior

De
STATV POLITICO
EXTERNO:

ARGUMENTUM.

Ecclesia Argentoratensis suis persecutionibus & calamitatibus fuit obnoxia. § 1.
a. Nerone & successoribus imperantibus afflita est. §. 2. Continuata calamitas sub imperio Domitiani. §. 3. Alexandri Seueri. §. 4. Valeriani & successorum. §. 5. Diocleriani & Maximiani. §. 6. Sub Constantio non-nihil respiravit, sed sub Constantino M. & filiis mala redierunt. §. 7. Creverunt sub Honorio, Siliconis perfidia. §. 8. Confirmatur ex Salviano. §. 9. Et Hieronymo, & alii. §. 10. Sub Constantino tyranno quis statutus? §. 11. Post captam Romanam. §. 12. His calamitatibus quantum fuerit con-cussa Argentina. §. 13. Conclusio. §. 14.

§. 1.

Diximus de statu Ecclesiæ interno; restat aliquid addendum iis, *Proemium* quæ supra articulo primo recensuimus, de externo, qui ab interno Ecclesiæ pendet. Prout enim Ecclesia erga DEum sese gerit, *Propositiō dicens* vel ipsius utilitas requirit, ita Deus fata quoque dispensare solet.

Quare operæ pretium erit statum Germaniæ nostræ primæ, & in hac Argentorati ex Historicis repetere, & justitiam Dei sapientiamque in judiciis admirari & venerari. Videtur autem quædam pertulisse propter religionem Christianam & orthodoxam, heterodoxis ipsam persecutibus; quædam etiam propter peccata sua, Deo eadem ulcidente. Heterodoxi erant Ethnici cum Romani, tum Germani transalpini, nec hi frigi in sua superstitione, sed Zelotæ, si Gregorio Turonensi lib. i. de gest. Franc. c. 32. fides habenda. Privatus quidam Gabalitanæ urbis Episcopus à Germanis fustibus cæsus est, quod noluerit idolis sacrificare. Aventinus ita refert: Germani, qui tum se Alemannos cognominarunt, quatuor agminibus in Romanum erupere solum. Pars Gallias omnes rege Caroco ferro flammæ per-vagati, Moguntiaci pontem transferant, ædes, templæ diripiunt, incendunt.

Hh

Cabi-

Cabilia urbs expugnata, Privatus Episcopus igne combustus, Arela Treverorum Augusta, Mediomatricum urbes vastata sunt. Quare à fide alienum non est, nostros q̄ iocq; Argentoratenses, postquam Christianism suissent amplexi, non omnino ab ipsis quietos fuisse. Idem est hæreticorum ingenium; Nam eodem spiritu mendacii & homicidii agitantur, quales cum primis erant Ariani, quorum veneno etiam Septentrionales populi, qui in Romanum sese imperium infuderunt, & viciniores nobis Galli, ita ipsi quoque Germani infiebantur; ut igitur alibi locorum orthodoxos dirissimè persecuti sunt, ita nostrisibus pepercisse non videntur. *Αρτονδος* est & hæreditarium diaboli serpentis antiqui odium adversus semen mulieris, & qui ex hoc nascuntur, orthodoxos Christianos, quod non quiescat, donec in terris erunt, qui veram doctrinam & pietatem sestantur.

Senatus sub

Nerone.

S. 2. Nero Imperator Romanus auspicatus est persecutio[n]es, quippe quem Tertullianus c. 5. Apol. refert primum in hanc (Christianorum) sedam tum maxime Romæ orientem Cæsareano gladio feruisse. Latissimè autem sese explicavit malum; per omnes enim provincias pari persecutio[n]e excruciatos esse Christianos refert Orosius lib. 7. hist. c. 7. Quare & per Germaniam primam, quia & ipsa inter provincias Romanas dudumante computabatur, Lucio Vero, & Scriboniis fratribus sub Nerone ipsam administrantibus. Nee negaverim Ecclesiam novellam motibus etiam istis turbatam fuisse, quos Julius Vindex Legionum Gallicanarum Dux contra Virginium Russum, qui Germanis præterat, excitaverat. Stabat hic pro Nerone, vel certe auctoritate Senatus Romanis, iste pro Galba, vel quocunque alio novello imperatore; resque eo venit, ut cruento inter se p[ro]cello concurrerent, magna que Gallorum strages ederetur. Nec quieverunt motus, sed & incrementa sumplerunt. Postquam enim Galba imperium confirmante Senatu, adeptus fuisset, nec exercitus, qui Germaniae prima præterant, digno vel certe sperato præmio afficerentur, tumultuari cæperunt, & multa seditione agere. Quibus de turbis legi possunt Suetonius & Plutarchus in vita Galbae; & Tacitus l.i. historiarum. Addiq; possunt, qui proximè secuti sunt motus Hordeonio, Vitellio, Veipasiano, Civili, vel facientibus, vel patientibus: *Quis n[on] credat Ecclesiam vix tum planata[m]*

tatam tot procellis non vehementer fuisse concussam, si non omnino dissipatam? quippe cui ejusmodi malorum caussas Ethnici solebant imputare,

§. 3. Sub Domitiano quæ facies fuerit exinde potest deprehendi, si meminimus, quid quidam Lucius Antonius Germaniae primæ præfectus adversus Domitianum Cæsarem, et si infeliciter tentaverit. Scortum ab Augusto appellatus fuerat, referente Vito, quod adeo indigne tulit, ut rebellionem concitatet, Germanis & Cis- & Transrhenanis ipsi assistentibus. Cum igitur Domitianus per Norbanum Appium victoriam ab ipso reportasset, credibile est, pœnas à Germatis etiam nostris poposcisse, Christianis præsertim, quos infensissimo odio prosequebatur. Aventinus refert: Germani avaritia Domitianii, quod solitus stipendiis privarentur, commoti, transitis Rheno & Danubio, utraque ripa potiuntur: De suo addit quidam Eisengreinius: Argentoratum, Nemetum Augustam spiram, Vangionum Civitatem, Moguntiacum, totam denique Galliam cum Treverorum Augusta, & subjungit postea Aventini verba: Moesiam, Pannoniam, Vindeliciam, Rhetias, Noricum igne ferroque devitant, vicos incendunt, urbes diripiunt: Hæc illi. Sed quia Eisengreinius nullum laudavit ex antiquis sui additamenti auctorem, nos quoque non audemus de nostro Argentorato quicquam certi asseverare.

§. 4. Alexandro Severo imperante quædam contigerunt, quæ suspicionem movent Argentoratum quoque nostrum fuisse turbatum. Herodianus enim lib. VI. hist. refert: Nuncii & litera significabant Germanos Rhenum Danubiumque transgressos, Romanos in fines hostiliter intrasse, oppugnareque exercitus ripis insidentes, perque urbes & vicos magnis copiis excurrere &c. Ipse adversus Germanos cum omni multitudine appropetabat, confectoque celeriter itinere, constituit ad Rheni ripam, atque ibi res ad bellum necessarias comparabat, Germaniam inteligit superiorē, cui viciniores erant Alemanni; videntur igitur & Alsatiæ fines intrasse, & exercitum Romanum isti ripæ insidentem oppugnasse. - Certè non videtur absolum, si dixerimus sub Imperatoribus Romanis plerisque inutilibus, qui hoc seculo, & sequente fuerunt, Alemannis & aliis Germanis Transrhenanis occasionem esse datam inestandi fines Romanos, & in his etiam Argentorato.

toratenses; Etsi nolimus certi quid determinare, absque auctoritate veterum, quod denuo Eisengreinius fecit, referens: Germanis invalescentibus, dum Pannonia, Mæsia, Illyricum, Noricum, Rhetias, Vindeliciam, Gallias, urbes Transrhenanas, Nemetum Augustam, Argentoratum, Moguntiacum, Trevirorum Vrbem, Hispanias, Italianam, Britanias, ipsamq; Romanam interciperent; Gordianus arma movet &c. Et postea, ubi agit de Philippo Arabe, Decio, Valeriano, Gallieno, scribit idem: Alemanni Gallias ferro flammique pervagantes, Moguntiaci pontem transeunt, ades, templa diripiunt, incidunt; Nemetum Augusta Spira ex pugnata: ARGENTORATUM, Vangionum urbes devastatae, Basilea exusta: Treverorum præpotens civitas solo adequata, totamox Gallia incredibili strage deleta. Hæc ille. Sed nec hic memini apud quenquam classicum auctorem Argentorati nomen expressum legi, hoc quidem seculo, sicut legitur apud Hieronymum, de quo inferius.

Sub Valeriano &c. §. 5. Valeriano, Gallieno, Aureliano, & successoribus usque ad Diocletianum Imperatoribus, varios tumultus Germania nostra prima sustinuisse ex historicis colligitur. Vopiscus refert: Aurelianus apud Moguntiacum tribunus legionis sexta Galliana & Francos irruentes, cum vagarentur per totam Galliam, sic afflixit, ut trecentos ex his captos, septingentis interemptis, sub corona vendiderit. Si per totam Galliam vagati sunt, etiam in fines Argentoratensis pervenerunt. Repressi quidem sunt Aurelianii, & Probi, & postea etiam Posthumi virtute irruentes Barbari: Neque tamen quieverunt. Nam Aureliano extinto Germani & Franci redierunt limite trans Rhenum rupto, eoque potentia creverunt, ut sexaginta nobiliores civitates interciperent. Hac calamitate & periculo motus Velius Cor-nificius Gordianus consul Senatum monuit, ut novum deligerent Imperatorem. An inter civitates istas fuerit & Argentoratum? Eisengreinius denuo confidenter affirmat: Florentinas, inquiens, urbes, ARGENTORATUM, Nemetum, Vangionum, Moguntiacensem (Franci & Germani) diripiunt, LXX. nobilissimas civitates capiunt. Nos probabilius censemus, fuisse nostram quoque civitatem inter eas capitam, quam non fuisse. Ereptam tamen judicamus virtute Probi Imperatoris, ut colligere est ex B. Rhenani lib. i. rer. german. non procul ab initio.

§. 6. Sub imperio Diocletiani mota adverlus Christianos *Sub Diocletiano* persecutio nostram quoque Germaniam primam implicuit. Refert

Eusebius: *Anno imperii Diocletiani 19. mense Dysstro*, qui à Romanis *Martini nominatur*, salutifera passionis appetente festo, *VBIQUE imperatoria edicta proposita sunt*, ut & solo aquarentur Ecclesia, & Christianorum scriptura igni abfumerentur. Si decreta ista *UBIQUE* sunt proposita, puta in provinciis Romanis, proposita etiam sunt in nostra Germania prima, ejusdemque nobilissima civitate Argentorato. Latissime enim incendium istud grassabatur: Sulpitii Severi verba notanda sunt: *Post Valerianum, interiectis annis fere 50. Diocletiano & Maximiano imperantibus, acerbissima persecutio exorta: qua per decem continuos annos plebem Dei depopulata est. Qua tempestate omnis fere sacro Martyrum cruento ORBIS infectus est. Admodum igitur probabile est, nostrum quoq. Argentoratum flammis istius incendiit correptum fuisse; Quia Rictiovarus eo fine in Gallias missus erat, ut decretum Cæsareum executioni mandaret. Vide de hac persecutione ad Rhenum usque protensa Ægidium Bucher-Belg. Rom. l. b. VII. c. 8.*

§. 7. Respiravit Ecclesia sub præfectura Constantii Chlori, *Sub Constantio* cui Gallia, adeoque & Germania prima, cesserat gubernanda, Eu- *Chloro, filio & Ne-* tropio referente. Nam Eusebio auctore lib. i. de vit. Const. M. c. 9. tota Italia, Sicilia, Gallia, & *qua ad solem occidentem vergunt, & ad potibus.* Hispaniam, Mauritaniam, & Africam se porrigunt, ubi non totis primis duobus annis persecutionis impetum sustinuerunt, creberrime, clementi Dei obtutu, pacem sunt, & pacis tranquillitatem consecuti: quandoquidem cœlestis providentia tandem ob vita innocentiam & fidem illorum miserta est. Halcyonia igitur & nostra Argentoratus celebrarit. Præsertim sub filio Constantino M. qui & ipse Galliam regendam acceperat. Neque tamen & hæc felicitas perpetua fuit. Constantinus enim M. dum adhuc vixit, magno errore fortiores milites castellorum præsidiarios inde exemit, & urbibus amplioribus custodiendis impo- suit; quo facto fines imperii præsidiis nudavit, militibus autem otia- andi, & luxuriandi, hostibas vero ansam dedit fines imperii infe- standi. Vide Zofim. lib. II. f. m. 33. Ipso defuncto accessit filiorum mutua æmulatio, & Constantii hæresis Ariana, vel certè syncretismus. His vitiis factum est, ut Argentoratum, Brotomagum, Tabernæ, Salisones, Nemetes, Vangiones, & Moguntiacum à barbaris posiderentur.

Referente Ammiano Marcellino lib. XVI. pag. 65. Erat quidam Chonedamarius, Alemannorum rex, & cum ipso Vestralus, Urius, Ursinus, Serapio, Suomarius, & Hortarius, qui magnis copiis juxta Argentinam confederant, (alii Argentariami. e. Colmariam putant) cum Julianus ad volaret, Romanis civitatibus opem latrurus, quam & feliciter tulit. Nam, laudante Mamertino, una acie Germania universa delecta est, uno prælio debellatum! p. 223. & porrè: Julianus Alemanniam domuit: Julianus urbes Gallia ex favilli & cineribus excitavit: Illa provincia obfessa, expugnata, ferro ignique vastata, beatores sunt his oppidis, qua habet sine hoste Constantius. p. 224. innuens, quanta pridem Galliarum miseria fuerit: Florentissimas (idem loquitur) quondam, antiquissimasque urbes Barbari possebat, Gallorum illa celebrata nobilitas aut ferro secederat, aut immunitibus addita Dominis serviebat. Porrè alias, quas à vastitate Barbarica terrarum intervalla distulerant, judicum nomine à nefariis latronibus tenebantur. Non dubito, quin & Argentinam putet, & ipsam florentissimam quondam & antiquissimam civitatem. Hac autem clade accepta Alemanni aliquandiu quidem quieverunt, neq; tamen omnino desierunt Germaniae nostræ primæ imminere, eti pari fortuna. Nam Gratianus virtute ad Argentariam aliquot Lentiensium Alemannorum millia cæsa sunt.

*Sub Hono-
rio.*

§. 4. Præludia hæc fuerunt majorum calamitatum. Dicitur eas prævidisse Servatius Tungrorum Episcopus, cum ad limina Apostolorum oraret, referente Gregorio Turonensi lib. 2. de gest. Franc. c. 5. Sed quia multas narrationi fabulas admisceret historicus nimium credulus & fabulosus, eam prophetiam suo loco relinquisimus, & ad certiora nos convertimus. Primum eminus quatiebat virgas DEus ulti peccatorum, cum durante civili inter Theodosium, & Maximum tyrannum bello Francos ducibus Genobaldo, Marcomere, & Sunnone in Germaniam admitteret secundam, quam credibus, rapinis, & incendiis fœde deformarunt, uti ex Sulpitii Alexandri fragmentis legas apud Greg. Turon. lib. 2. rer. Franc. cap. 9. Redierat pax populis Rhenanis, opera Stiliconis victo & sublato Marcomere & Sunnone Francis:

*Grates Gallus agit, quod milite tuus inermi
Et metuens hostile nihil, nov' a culmina cotis*

Ædi-

Edificet ripu (Rheni) & serum gentibus annem

Tibridis in morena domibus prævelit amœnis:

Canente Claudio vers. 316. laud. Stilic. Pacatis ita temporibus securitas videtur nostros hinc inde corruptisse, & quia præterea Imperatores pristinam hactenus sedem Treveros relinquebant, ansa dabatur Barbaris Rhenanas provincias infestandi. Erat Honorio occidentis Imperatori perfidus socius Stilico, gente Wandalus, qui imperium genero ademptum transferre studebat in Eucherium Filium suum. Hoc ut perficeret, Barbaros invitabat in provincias Romanas, quo in angustias redactus Honorius optata facere cogeretur: *Stilico Comes, spredo Honorio, regnumque ejus inhians, Alanorum, Suevorum, Vandalarumq; gentes donis pecuniisque illeelas contra regnum Honorii excitavit: Eucherium filium suum paganum, & adversum Christianos insidias molientem, cupiens Casarem ordinare.* Ita Marcellini Chron. & Jornand. de regn. cap. 93. Et Prosper Pithœanus: *Diversarum gentium rabies Gallias dilacerare exorsa, immisit quam maxime Stil. conis, indigne ferentis filio suo regnum negatum.* Hec proxima mali origo docet inter persecutions computandam esse hanc calamitatem, eo quod Stilico profanus homo filium paganum, & adversum Christianos insidias molientem conatus sit facere Imperatorem, & ut faceret, Barbaros exciverit. *VVandali & Alani Gallias trajecto Rheno pridie Calendas Ianuarias ingressi sunt Arcadio sextum Proboque COSS.* qui est annus Christi 407. referente Prosperto in Chronico. Habebant secum *Quados, Sarmatas, Gepidas, Herulos, Saxonas, Burgundios, Alemannos, & denique hostes Pannonios.* Hieronymo teste. Unde vidēs, quales fuerint nostrorum hostes, nemp̄ partim gentiles, partim Ariani heretici; Nam Goths, & Vandals, & Visigoths, & Gepides, & Sarmatæ legibus iisdem utebantur, simul Ariane omnes opinionis, juxta Procopium lib. 1. Vandal. Eo refert Gregorius Turonensis lib. 2. de gest. Franc. cap. 9. Burgundiones, scribens: *Burgundiones quoque Arianaorum sectam sequentes.*

§. 9. Sed audiamus Salvianum Massiliensem Episcopum probatissimum testem: *Omnes, scitibit, barbari aut pagani sunt, aut heretici: Pagani sunt hi: gens Saxonum fera, Francorum infidelis, Gepidarum inhumana, Hunnorum impudica.* Qui autem heretici? addit ^{Testimo-} _{nium Sal-} _{viani.} *Qui autem heretici? idem;*

idem: Omnes autem heretici aut Vandili sunt, aut Gothi. Unde hæretis ista? Ipse, respondet, quondam hæres de Romani Magisterii pravitate fluxerunt. Ac proinde etiam hoc nostrum est crimen, quod populi Barbarorum heretici esse cuperunt. Notat Valentem Cæsarem, qui veneno Ariano incautam gentem curavit imbuendam: Justo, igitur Dei Judicio factum est, ut Romani per eas gentes, quarum animas perdiderant hæres, affligerentur. Vitiis suis laborabant immanes Barbari, sed non minoribus ipsi Christiani: Numquid tam criminosa est Hunnorum impudicitia, quam nostra? Numquid tam accusabili Francorum perfidia, quam nostra? aut tam reprehensibili impietas Alemanni, quam ebrietas Christiani? aut tam damnabilis rapacitas Alani, quam rapacitas Christiani? Si fallat Hunnus vel Gepida, qui culpane falsitatis penitus ignorat; Si pejeret Francus; quid novi faceret, qui perjurium ipsam sermonis genus putat esse, non criminis? Invectiva est ejusdem Salviani lib. IV. de gubern. Ex qua videas, quibustum sceleratis moribus nostri Christiani fuerint imbuti, et si per Christianismum meliores scirent, vel scire potuissent & debuissent. Vide Aegid. Buch. Belg. lib. 16. c. 6. Imitatus est Salvianus in hac causa assignanda Eusebium, qui & ipse dicturus de universalis incendiis Diocletiano, & Maximiano, persecutione, caussas præmisit, quibus ira Dei concitata sit, lib. VIII. hist. Eccles. c. 1. Hisce igitur peccatis irritatus Deus Germaniam nostram primam & in ea Argentoratum Barbaris vastandam permisit.

§. 10. Hieronymus in literis ad Gerontiam de Monogamia scriptis tom. i. opp. f. m. 44. edit. Eras. acerbè cladem deplorat: Moguntiacum, nobilis quondam civitas, capta atque subversa est, & in Ecclesia multa hominum millia trucidata. Vangiones longa obsidione deleti: Remorum urbs præpotens, Ambiani, Atrebates, extremique hominum Morini, Tornacus, Nemete, Argentoratus translati in Germaniam. Mitior videtur adhuc Argentorati fuisse fortuna, quod non trucidati sint incolæ, sicut Moguntini, neque deleti, ut Vangiones, sed translati, forsan Barbaris ex metu Constantini tyranni è Britanniis Galliæ imminentis cicuratis & properantibus ad sua redire. Salvianus tamen nostros non eximit, cum queritur: Ac primum gens Vandalarum à solo patrio effusa est in Germaniam primam, nomine barbaram, ditione Romanam: post cujus primum exitium arsit regio Belgarum, dein-

deinde opes Aquitanorum luxuriantium, & post hoc corpus omnium Galliarum lib. VII. de gub. Dei c. 233. p. m. 265. Vocat ipse exitium nostre Germaniae, nec excipit Argentoratum. Consentit Ammiano Marcellino qui lib. XV hist. p. 59. §. 10. refert: Secunda Germania ab Occidentali ex oriens cardine, Agrippina & Tungri munites, civitatibus amplis, & copiosis. Deinde prima Germania, ubi prater alia municipia Magoniacus est, & Vangiones, & Nemetes, & Argentoratus, Barbaricu cladicu nota. Igitur & nostra Argentoratus cladicibus barbaricis affecta est, imò pejora fata habuit, dum fato suo in aliena terra superesse, & servire cogeretur. Videbantur diutius futuri sub hoc jugo, dum Barbari munites Rheni civitates aut devastarent, aut deditione acciperent, & praefidii firmarent, ut non ipsi modo regressum haberent, vel fixam sedem, sed aliae quoque Germanorum, & Barbarorum gentes. Non dubium est, quin ex odio erga religionem Christianam dirissimè grassati fuerint, imprimis hæretici Vandali, si cogitamus, quales fæse gesserint in Africa erga Catholicos, nempe ut rabiosas bestias. Legas immanem crudelitatem hæreticorum apud ipsum Justinianum Imperatorem l. i. C. de præf. præt. Afr. & Procopium lib. i. rerum Vand. & Victorem Uticensem totis tribus de persecutione Vandalica libris. Nisi hi suffecerint addi potest ex Flodoardo lacinia, quam ex antiquissimis Rhemorum archivis recitat Bucherius lib. XIII. Belg. Rom. cap. 7. §. 24: Et Gregorio Turonensi, qui lib. II. c. 2. refert: Per idem (Vandalicæ irruptionis) tempus persecutionem in Christianos Trasimundus (Vandali) exercuit, ac totam Hispaniam, ut ad persfidiam Arianae secta consentiret, tormentis ac diversis mortibus impellebat. Non mitius ipsos egisse cum Germania nostra prima, testis est Moguncia, civitas à Barbaris excisa & deleta, uti refert idem Salv. lib. VI. Confugerant in templum sacerdotes & auditores; velut ad asylum, sed irruentes Barbari, & Hæretici, primum Clericos trucidarunt, deinde promiscuum populum, nullo vel dignitatis, vel ætatis habito discrimine. Adeo diabolus spiritus est non modo mendax, sed & homicida. Vangionum eadem sors. Nam longa obsidione deleti sunt, uti Mogunciaci subitanea irruptione: Argentoratenses autem captivi, & inter Barbaros peregrini, multas dubio procul sannas, contumelias, persecutions sustinuerunt. Quis neget magna exinde scandala-

redundasse cum ad nos, tum ad hostes, istos, quod veræ religionis addicti tam indigna fata subierint; hos, qui in sua sibi hæresi vel paganismo mirifice propter tot victorias placebant. Nos eos injuriam divinae generationi facere certi sumus, quod minorem Patrem Filium dicant; Illinos injuriosos Patri existimant, quia aequales esse credimus: Veritas apud nos est; sed illi apud se esse presumunt. Idcirco eis, ut reor, patientiam Deus commodat, quia vident eos, et si non recte credere, affectu ratiæ men praopinios errare: Ejusdem Salvianilib. 5. verba sunt. Unde patet, religiosos & Zelotas in sua opinione, vel errore potius & hæresi, fuisse Argentoratensium hostes.

Sub Con-
stantino
Tyranno.

§. II. Respiravit aliquantulum nostra Germania post victoriæ à Constantino Britanno de Barbaris obtentam: Quo tuuimus enim victor imperium posideret, presidiarios in hisce (Germania inferioris) locis collocavit; ne Barbari liberum in Gallias aditum haberent. Rhenum quoque præsidio munivit idoneo, quod à Iuliani temporibus negligendum fuerat. Referente Zosimo lib. 6. c. 2. & 31. Constantinus iste non magis ille fuit, sed alius in exercitu Britannico degens. Is ex infima militia, propter suam spem nominis, sine merito virtutis eligebatur; Orosio lib. VI. c. 40. narrante. An & Argentoratum receperit, & præsidii firmaverit? queritur. Rhenum certè, cuius civitas erat Argentoratum, ex clade Barbarica superstes, præsidio munivit; quid igitur vetat etiam Argentoratum munivisse? Omnis Gallia ad Alpes usque potius esse, scribit Olympiodorus. Qualis sub hoc Constantino nostrorum sors fuerit, suspicari licet verius, quam assertere. Tyrannus erat & rebellis Honorio Cæsari legitimo, maledictum ergò erat, quidquid agebat. Praeterea superstitiosus; Nam filium Constantem monachum fecerat: et si deinde ex monacho Cæsarem; nec absurdum est, si & Pelagianismo infectum suspicemur. Degebat legio Romana vicefima Victoria in Anglia, juxta monasterium Bangor, binis ac pluribus monachorum millibus refertum; Inter hos monachos versabatur & Pelagius, reliquorum Senior & Magister, quem in pretio habuisse Constantinus, & in Gallias secum abduxisse videtur. Certè hæresiarcha iste circa Arelatum, ubi Constantinus sedem fixerat, errores suos primum cœpit spargere, qui & postea Massiliensibus Semipelagianis adhæserunt: ut non absurdus sit, qui dicat, Constantinum hæretici deliriis esse delecta-

lestatum. Certe cum ipsis Barbaris & hostibus nostri statum fœdere percussit, ut cum Francis, Burgundionibus, adhuc in visceribus Germanie primæ hærentibus, in d' ipsiis Wandalis, in Aquitania fugitivis, ut adversus legitimum suum Dominum Honorium sese communiret. Sed sua ipse scelera simili scelere luit. Gerontius enim Constantini dux, cum sese præteritum doleret in expeditione Hispanica, concitavit in Dominum suum Barbaros apud Celtas, ut insuper habito fœdere cuncti pro libitu invaderent. Invasisse autem & nos-tros Argentoratenses, Salvianus supra §. præced. innuit, cum primum exitium vocat istud superius, cui secundam utique respondet, quo corpus omnium Galliarum conflagravit. Gerontius, ut promptiores haberet milites, prædandi ipsis & palandi impune licentiam fecit: Wandalis insuper & aliis Barbaris auctor extitit, ut conculcato fœdere in Constantini ditionibus grassarentur: His hostibus tot & tantis Hispania & Gallia fœde conculcatæ sunt: *Præsidia multa, multasque urbes tum Hispanorum, tum Gallorum cepisse,* scribit Sozomenus.

§. 12. Si tamen hanc cladem ad Argentoratenses usque per- *sub Gothos.*
venisse negaveris, non morose repugnabimus; Superest enim alia hostium irruptio, postquam ipsam Romanum Gothi intercepissent. Hac tempestate præ valetudine Romanorum vires funditus attenuatae Bri-
tannie. Saxonum incursione devastatam Galliarum partem Vandali atque Asiani vastavere. Quod reliquum fuerat Constantinus tyrannus obse-
debat. Hispania partem maximam Suevi occupavere. Ipsa denique or-
bi caput Roma deprædationi Gothorum fœdissimè patuit; Ita referente Prospero Pithœano. Misera rerum facies! Attigisse nostros Rhe-
nanos istam quoque calamitatem, & Treviri testes sunt; funditus enim excisi sunt; Et quod ex Frigerido refert Greg. Tur. lib.2. c.9.
Respendial Alanorum res de Rheno agmen suorum convertit. Prius igitur circa Rhenum fuerunt. Guidus Pancirolus in Commenta-
rio cap. 75. notit. imp. occid. f. m. 164. observat, quod Comes Ar-
gentoratensis in illa imperii sub Theodosio Juniore notitia circa
annum Christi 445. non legatur vel officium vel milites habuisse,
quod ea loca tum ab hostibus senerentur, Gothi enim antea Gallias ingres-
si, rursus ab Athaulpho rege circiter annum salutis 413. eas repetierunt.
Ac biennio post Burgundiones partem Gallia Rheno conjunctam renuerunt,

que ab illius nomen accepit, circiter annum vero 430. Etius comes Belgica partem Rheno proximam, quam Franci occupaverant, recepit, sed illi rursum irruentes post multa & varia pralia tandem eam obtinuerunt. Hæc ille. Ad marginem laudat auctores Cassiodorum, Prosperum, & Paulum Diaconum. Addimus nos scriptorem coœvum Sidonium Apollinarem Arvernensem Episcopum, qui ita cecinit:

Francus (an Meroveus Rex?) Germanum primum, Belgamque secundum,

Sternebat, Rbenumque ferox Alemanni bibebas,

Romanis ripis, & utroque superbus in agro

Vel civis, vel viator eras.

Omnium immanissima irruptio fuit Hunnorum medio seculo quinto. Attila enim cum 700000. armatorum Germaniam aggressus urbes Rheno adjacentes crudelissime evertit, & trajecto Rheno ipsam quoque Galliam ruinæ dedit, & si quid supererat, Germanis, & Alemannis successoribus suis absorbendum reliquit. Vide Rhenan. lib. 1. rer. German. Bucher. Belg. Rom. lib. XVII. cap. 3.

Christianismus concutitur, & Gentilismus re-crudecit.

§. 13. His tot ac tantis calamitatibus quin Christianismus Argentorati vehementer concussus, & ad incitas ferè redactus fuerit dubium non est. Germani Antissiodorensis vita, quæ Manuscripta in Bibliotheca nostra Argentoratensi, terza membrana, & litera eleganti habetur, libro 2. cap. 2. testatur de Severo quodam Treverensi Episcopo; quod gentibus Germania prima verbum vita predicatorum. Confirmat idem ex Beda Beatus Rhenanus lib. 1. rer. German. f. 15. Severum, ajens, divi Lupi Trecassenorum Antistitius discipulum, Episcopum apud Treveros ordinatum, prima Germania verbum predicasse Beda tradit, imperante Valentiniano III. Quæ gentes igitur gentiles fuissent videntur, Christianismi ignari, adeò veri Christiani imminuti erant. Försan inter Burgundiones fuerunt, qui sub Wandalis Germaniam nostram primam infederant; Id factum est circiter annum Christi 435. computante Aegidio Bucher. lib. XIV. Belg. Rom. c. 4. §. 2. Audiamus Sammarthanos tom. 1. Gall. Christ. in Archiep. Trever. ad ann. 429. f. m. 717. S. Severus, scribunt, Lupi Trecasseni Episcopi discipulus, inde ordinatus Pontifex Trevirorum, gentibus prima Germania, qui Burgundiones vocantur, in ea provincia manentibus, verbum Domini annunciat, inter quos tria armatorum millia sacro

sacro baptisme tinxit. Unde manifestè patet, quod gentiles, seu Ethnici fuerint. Noster Gebvilerus lib. III. Chron. Habsburg. c. 5. aliquanto longius provectus scribit, Clodovei Francorum Regis tempore, Argentoratenses, apud quos idem Clodoveus, nuper factus Christianus, tam Christipara Mariae basilicam erexerat, cum tota Austrasia Christo nomina sua denuo prabuisse. Prius enim à Divo Materno, circiter dominica nativitatis annum 64. Christianam religionem docti, per Barbarorum, Hunnorum scilicet, Gothorum, & Vandalarum tyrannidem, & crebras incursiones, errarumque devastationes eandem ferme penitus dedidicerant. Flotuit Clodoveus sub finem seculi quinti, juxta eundem Gebbelerum: quippè qui lib. 3. cap. 5. hæc notavit: Clodoveus Hilderici regis ex Basina filius, cum esset annorum unius ac vinti, hereditarium Patris solium adeptus, 30. annos strenuus ac potentissimum regem egit: quorum quindecim priores idololatria tenebris adhuc occecatus, residuos verò Christo initiatuſ vixit. Haec tenus Gebbelerus ad annum Christi 484. Chronicus Habsburgensis. Igitur usque ad Clodovæ tempora Germani nostri Alsati gentilium sele superstitionibus iterum commaculasse videntur. Sed de hoc in continuatione, si DEus vires, & vitam dederit ab aliis occupationibus liberorem, quædam dicturi sumus.

§. 14. Absolvi per divinam gratiam antiquitates, quas cæpi, Argentoratenses, quam benè, tuum erit, suavissima patria, judicare; Judicabis autem non ab arte, & ingenio, quæ tenuia mihi sunt, sed à conatu, qui saltem non sine sudore fuit; & ex affectu meo, quo calidissimo erga te utor; Cœcutit interdum amor, quod ajunt, quid igitur mirum, si quæ oculos meos fugerint, præsertim intanta rerum obscuritate? Neminem habui, præfiscini dixerim! quem præeuntem sequerer, certè mihi de nullo constitut, nec adhuc constat, qui harmoniam inter veterem & recentiores Argentoratenses Ecclesiasticam hoc modo & methodo, non dicam elabore, sed tentasset; quod non ex ambitione dixi, quis enim prudenter gloriam querat in sua infirmitate; sed ut excusatum me haberes, si qua in re, quod non dubito, errasse; Facile saltem aliis erit inventis plura addere de suo instructiore thesauro, quæ ego omisi, & si addiderint, eo ipso facient, quod ego potissimum intendi. Nam mea infantia volui aliis ansam dare in gratiam meritissimæ patriæ

aliquid amplius & accurati^o meditandi. Deus, qui vires qualescunq;
in hoc opusculo confiendo largitus est, id velit esse benedictum,
quod in chartas conjecti: Ipsius enim gloriam respexi, dum Eccle-
siam in nos usque promotam ostendi; Et tuum, proxime, commo-
dum, cui post DEUM studia mea dedicavi, isti sit laus, tibi
salus, mihi Vale!

DIXI.

INDEX

INDEX AUTORUM ET MONUMENTORUM, QUÆ CITANTUR.

A.

Ado Viennensis.
Æmilius Paulus.
Agrippinensis concilii acta.
Aimonius Monachus.
Ammianus Marcellinus.
Antiquitates Ecclesiæ Evang.
Antonius.
Antonius de Dominis.
Appianus.
Argentinense breviarium.
Argentinense Missale speciale.
Arnobius.
Arturus.
Athanasius.
Aventinus.
Autor Comment. in Epist. Paulin.
Ausonius.

B.

Baronius.
Basileense Missale.
Beda.
Bellarminus.
Bellovacensis, Vincentius.
Berneggerus.
Beierlinck, Laurentius.
Bosco, Johannes.

Brovverus.
Bruschius.
Bucelinus.
Bucherius, Ægidius.
Bullialdus, Ismael.

C.

Capellus, Jacobus.
Capito.
Calaubonus.
Cassiodorus.
Chiffletius, Jacobus.
Chrysostomus, Johannes.
Cluverius, Philippus.
Coccius, Jodocus.
Colonienses Annales.
Colvenerius, Georgius.
Compilator Conciliorum.
Compilatio Chronologica.
Conradus Celtes Producius.
Conrad Hermannus.
Conringius, Hermannus.
Cratopolius.
Crombachius, Hermannus.
Cunibertus.
Cyprianus.
Cyrillus.

D.Dal-

INDEX AUTHORUM.

D.

Dallæus, Johannes.
Damasus.
Dannhayverus.
Demochares.
Dextri Chronicon.
Dio.
Diodorus Siculus.
Dorscheus.
Drudi Concilia.

E.

Eisengreinius.
Ephemerides Variorum.
Epiphanius.
Eumenius.
Eusebius.
Eutropius.

F.

Faber, Nicolaus.
Faber, Philippus.
Flodoardus.
Fredegarius.
Freherus Marquardus.
Frigeridus.
Frisingensis Otto.
Forerus, Laurentius.

G.

Gallasius, Nicolaus.
Ganguinus, Robertus.
Gebvilerus, Hieronymus.
Gelasius.
Gelenius, Ægidius.
Gemblacensis Sigebertus.
Gereonis acta.
Gerhardus.
Germ. Antissiodorensis vita.
Gesnerus.

Glareanus, Henricus.
Goulartius.

Gratianus.

Gregorius M.

Gregorius, Nazianzenus.

Gretserus.

Gualtherius, Johannes.

Gualtherus.

Guillimannus.

H.

Haræus, Franciscus.
Henschenius, Godefridus.
Herodianus.
Herzog/Bernhardus.
Hieronymus.
Hilarius.)
Hiæmarus.
Historia Tripartita.
Hospinianus.

I.

Ignatius.
Irenæus.
Julianus.
Julius Cæsar.
Justinus, Martyr.

K.

Königshofer.

L.

Launojus, Johannes.
Libellus Roman. provinciar.
Lindanus, Guilielmus.
Lipomannus, Aloysius.
Lippelous, Zacharias.
Lipsius.
Livius.
Lombardus, Petrus.
Longus, Franciscus.

Lu-

INDEX AUTHORUM.

Lupus.	Pontanus, Joh. Isaac.	Suetonius.
M.	Procopius.	Sulpitius, Severus.
Majer, Antonius.	Prosper.	Surius, Laurentius.
Mammertinus.	Ptolomæus Alexandrinus.	Sufai, Andreas.
Martyrologium Roman.	R.	Sutlivius.
Mersæus, Petrus.	Raderus, Matthæus.	Sylvius Æneas.
Messalæ libellus.	Ramirez de Prado.	T.
Metaphrastes.	Rhenanus.	Tacitus.
Milletus.	Rosvveydus, Eriberrus.	Tertullianus.
Miræus, Aubertus.	Ruerus.	Theodoreetus.
Moguntinum breviarium.	Rupertus.	Trebellius.
Moguntinum Missale.	S.	Treverense breviarium.
Molanus, Johannes.	Salvianus.	Trittenheimius.
Mornæus.	Sammarth Scævola & Lud.	Turonensis, Gregorius.
N.	Sanctius, Caspar.	V.
Notitia Imperii.	Scaliger, Josephus.	Vallesius, Hentcius.
O.	Schadæi Münsterbüchl.	Vazquez, Gabriel.
Olympiodorus.	Scharffbillich.	Vedelius, Nicolaus.
Origenes.	Scholiaestes Conciliorum.	Virgilius, Polydorus.
Orosius.	Scotus Marianus.	Viterbiensis, Gotfridus.
Ostredi Evangelium.	Scribonius, Catolus.	Vopiscus.
P.	Seldenus, Johannes.	Vossius, Gerh. Joh.
Palæopetrinum Chronic.	Sigoniuss, Carolus.	Vrſinus, Joh. Henr.
Pancirolus, Guidus.	Servatius, Beatus.	Vrſtisius.
Panvinius, Onuphrius.	Sirmundus, Jacobus.	Vſuardus.
Paphnutius, Martyr.	Socrates.	W.
Petavius, Dionysius.	Sophronius.	Wicelius, Georgius.
Petrus Cluniacensis.	Sozomenus.	Willich, Jodocus.
Pii V. breviarium.	Spondanus.	Wimpelingus, Jacobus.
Pirchheimer, Bilibaldus.	Stengelius, Carolus.	Z.
Plutarchus.	Strabo Geographus.	Zonaras, Zofimus.

Kk

IN-

INDEX PERSONARVM ET RERUM MEMORABILIJM.

A.

- A** Grippinensis synodus. 134. ejus Episcop. 66
 pi.
- AMANDVS** qualis Episcopus. 90. Dicē-
 seos Argentoratensis Episcopus. 100. Epi-
 scopus Argentinensium antiquissimus.
 65. à Constantini M. filiis constitutus.
 97. 98. non à Dagoberto M. 73. 78. Illu-
 stre Sardic. & Agripp. concilii membrum
 65. 66. 80. Sardic. synodo subseripti, &
 approbavit fidem ejus. 129. 132. seqq.
 Agrippin. Concilium approbavit. 134.
 dogmata Nicēna recepit. 142. ejus ætas
 ferè dubia. 80. 81. seqq. Cum Athanasio
 & Hilario in doctrinā consensus. 135. seq.
 Episcopatus probatur. 90 seqq. Fides de
 principio fidei. 152. Dignitas Episcopali.
 83. Vocatio & electio totius Ecclesiaz.
 94. Eo nullus prior & vetustior invenitur
 79
- Amāndus Episcopus Burdegalensis. 68.
 Vangionum Episcopus prior. 68 poste-
 rior. 69. Amandi Dagobertini assertores
 refutantur. 73. 74. seqq. De Amando
 hoc controversiæ momentum. 80. Mar-
 tyrologia, Breviaria & Missalia pro eo
 examinantur. 75. 76
- Amandus Traiectensis. 69. an primus Ar-
 gent. Episcopus à Dagoberto constitutus? 60. seqq. 70. nunquam sedi Argen-
 tinensi præfuit. 77
- Amantus vid Amandus.
- Ambrosius**, Constantini junioris morum
 magister. n
- A'nxjorūpīs**; Annalium Coloniensium cir-
 ca Amandi Argent. ætatem. 87. & seq.
- Antiquitatis Romanæ monumenta apud
 Argent. 266

- A'nxjorūpīs apud Germanos & Gallos.
 22. 23
- Apostolorum traditiones orales. 150
- Apostolica doctrina in Germania plantata.
 120. seqq.
- Arclatenis synodus. 125. seqq.
- Argentaria i. e. Colmaria. 246
- ARGENTINA** vocatur Argentoratus & Ar-
 gentoratum. 3. ejus antiqui termini 28.
 antiquitas, 2. sub imperio Romano. 98.
- Argentinensis, tractus sedes veterum Tri-
 bochorum. 4. 15. Ecclesia agnovit ver-
 bum Dei fidei principium unicum. 149.
 seqq. certis symbolis addicta. 148. 149.
 symboli Nicēni studiosa cultrix sec. IV.
 124. synodus & confessionem Nicē-
 nam approbavit. 128. ejus cum Amando
 suo episcopo in doctrinā consensus. 139.
 catechesis. 118. Anthropologia 181. Chri-
 stologia. 173. symbola. 139. 148. Theolo-
 gia. 159. fidei principium. 149. forma ex-
 terna. 231. hodiernæ & veteris harmonia,
 contra Pontif. 119. nomen unde. 2. perse-
 cutio. 241. seqq. scandalum. 233. scandalum
 doctrinæ etroneæ. 233. 234. motum. 236.
 status externus. 241. quanta mala illi sub-
 Impp. acciderint. 241. seqq.
- Argentinensis Episcopi fines. 102
- ARGENTORATVM** cladibus barbaris af-
 fectum 249. civitas provincialis. 104. no-
 bilitissima. 91. 92. populoſa & ampla. 231.
 232. metropolis dista 6. an à Trebetâ ex-
 tructa? 4. an inter 50. castella Drusi? 4
- Argentoratenses ab Arianiſmo vindican-
 tur. 137. seqq. veteres seu Tribachi Apo-
 stolica doctrinæ addicti. 119. Romanis
 subjecti. 8. ditione liberi. 8. natione Ger-
 mani. 4. 5. antiquissimus corum Episco-
 pus.

INDEX RERUM &

MEMORABILIA.

- P**ius Amandus. 65. Episcopus metropolitanus incertus. 102. seqq. Hilarii tempore orthodoxia. 136. seqq. quatuor priorum seculorum orthodoxia. 138
 Ariorum calliditas. 235-236. postulatum. 151
Ariminense concilium. 235
 Arioistus Germanorum Dux. 4
Articulus fidei nostrae cardinalis. 179. articuli fidei ex scripturâ deducuntur. 159. horum differentia & classes. 160. seqq.
Atila cum Hunnis in Germaniam irrumvit. 252
AVRELIA civitatis Argentiniens. custos. 107
 illustrissima Vrsulinarum vi. go. 104. cum sociis nunquam Argentoratum venit. 111
 ejus sarcophagus. 104. 113. memoria revocata ex aperiōne sarcophagi. 114. ejus & sodalium miracula. 107. 108. Vnam ex Vrsul. virgin. eam esse non constat. 116. de eā inter autores disensus. 112. 113
Aurelian⁹ fabula traditio & narratio. 104
 momentum. 106. argumenta. 107. refutatio. 108
Aynch locus unde dictus. 15
 B.
Baptismi causa. 190. definitio hujusque partes. 188. 189. effectus. vis & adjumentum. 191. nomen. 138
 Barbari Rhenum infestant. 13
De Benedicti corpore inter Benedictinos contentio. 44
 Breucomagus hodiè Brumat. vel Brisacum. 14
 Burgundiones Tribocchis permixti. 6
 C.
Canones de externa hierarchia & doctrina distineti. 134
 Catholicismus fidei. nota veræ Ecclesiæ. 228
 vel nominalis vel realis. contra Pontificem. 228
 Celte sunt Germani. 8
 Censura ecclesiastica veteris rigor. 240
 Charakteres personales vel interni. vel exteriori. 164
- C**HRISTVS quare Patris administer in creatione dicatur? 222. ejus Deitas defenditur contra Arianos. 221. 222. incarnation. 174-175. mediatio. 179. naturarum communio & idiomatum communicatio. 176. nomen. 174 officium triplex 178 persona Trinitas. 175. status duplex. 179
 Christiani inter milites & colonos Romanos. 14. primi nulla tempora habebant. 37. horum sub Constantino M. tranquillitas. 97. malorum causæ iis imputabantur. 343
 Christianismus concutitur. 222. ejus in Germania Doctores primi. 34. plantatio in genere & specie. 31-32
 Christologiz nomina. 173. eius revelationis principium. 173. subiectum. 174
 Clodoveus Francorum regum primus. ad Christum conversus. 64
 Communicatio idiomatum vindicatur. 223
 ejus genus primum. 176. secundum. 177
 tertium. 178
 Conciliorum auctores. 201. & seq. auctoriatas & membra. 229
 Conditorium Materni Elli ostenditur. 49
 Constats orthodoxus & Zelotes. 11. eo imperante ecclœse bene se habuit. 11
 Constantinus magistratum aliam dispositionem adornat. 11. ejus fatum. 11
 Constantinus Britannus Tyrannus. 250
 Constantinus junior & Constats orthodoxe fautores. 98. Constantius & Constantinus filius. 11. Constantinus sedem imperii Constantinopolin transfert. 11
 Constantius Tribochos defendit. 12
 Constantini Galliarum Regis luxuria & eius damnnum. 123
 Conversio hominis. 195
 Creationis consequens 172. effectus. 171. 172
- D
- D**AGOBERTVS Christianus I. Dagobertus Magnus. 64. Dagob. II. Christ. Siegberti filius. Dagoberti M. nepos. 65
 Dagob. III. Christ. est Childeberti filius. Kk 2 Da.

INDEX RERUM

- Dagobertus Ethnicus I. Waltheri filius. 62. Dagob. II. Ethn. Genebaldi filius. 62. Dagob. III. Ethn. Marcomiri frater. 63. Dagobertus II. Episcopatum Argentinum non fundavit, contra Coccium & Auberum. 72. 73. seqq. Dagobertus M. Episc. Arg. Amandum Traject. non praefecit. 73. seqq. 80. Dagobertus Rex Franciæ an Amandum Traject. Argent. Episcopum constituerit? 60. seqq. Dagoberti vox qualis & unde? 61. 62.
- Dagoberti vel Ethnici vel Christiani. 62. vel falsi vel veri, vel certi vel incerti. 65.
- Decalogus Mosaicus. 197. & seq.
- Decentius Galliis praefectus à Constantio vixsus. 12
- DEVS, vox τολύσημος. 160. Deus Pater κατ' ἕξην invisiibilis. 167. Deus omnium hominum illuminationem intendit. 158. Ejus absoluta potentia non sufficit pro adstruendis sanctorum miraculis. 59. Attributa Dei alia absoluta, spirituali, invisiib. &c. 167. seqq. alia relativa, omnipotens, omnipot. &c. 169. Dei cultus. 172. existentia, essentia. 161. seqq. opera vel æterna vel temporalia. 171
- Dii naturales & animales. 20
- Diabolus Dei simius. 17. ejus tyrannis in homines. 23. 24. 25
- Diaconus Episcopo inferior. 88. Diaconi & Presbyteri differentia. 89. Diaconorum officium. 232
- Divinarum personarum characteres personales. 164 seqq. pluralitas. 162. seqq.
- Divinitatis persona prima Pater. 165. secunda, Filius. 165. tercia Spiritus S. 166
- Dotare quid significet. 71
- DRVIDES docebant ritus Deotum. 17. eorum adiuncta, charismata, eruditio, nomen, privilegia, virtus. 16. & seqq. potestas, eaque inæqualis.
- Drusenheim conditur. 9. unde sic dicatur? 9
- E
- ECCLESIA TOTA ministerii Eccl. causa efficiens subordinata. 183. 184. ejus affec-
- fectiones. 103. Argent. scandala regimini exterни. 233. Catholicæ confessio. 141
- Catholicismus. 207. causa constitutivæ. 203. cura quando restricta? 238. divisio. 201. necessitas plures postulat officiorum ordines. 216. notæ. 208. 228. ratio. 200.
- sanctitas. 205. seqq. unitas qualis? 203. seqq. status externus ab interno pender. 241
- Ecclesiæ synthet. definitio. 202. ei contraria hæresis. 209
- Ecclesiæ antiquissimarum origines obscuræ &c. 48. illarum sedem mutare vetitum olim erat. 69
- Ecclesiastica censuræ veteris rigor. 240
- Eccebus hodiè selestadium. 14
- Elsas-Zabern / Tabernæ Alsaticæ. 14
- Einbeth Aureliæ sodalis. 104
- EPISCOPVS & Presbyter jure divino non distinguuntur. 21. Presbytero nomine & ordine superior. 88
- Episcopi, Argentiniensis fines. 102. & Presbyteri differentia. 87. 88. & Diaconi distriuen 88. hæretici damnati; sed resipiscents non insolita receptione. 87. Romani eminentia & prærogativa præ quis nulla. 184. 186. 217. seqq. ejus potestas non juris divini nec absoluta. 221. potestatis incrementum unde? 233
- Episcopi Concilii Sardicensis. 66. 67. Agripinensis. 66. concilii subscripterunt soli. 90. 91. 93. in concilii sua iudicia ferebant 238. in urbibus solùm amplioribus constituebantur. 231. Germaniæ, an Concilio Arimensi interfuerint? 235. Germaniæ primæ Confess. Sirmiensi approbarunt. 148. Metropolitanæ. 101. 102. eorum communia suffragia & equalis potestas, contra Pontif. 238. officium. 232. ordines & divisio. 101. 184. potestas duplex. 185. residentia. 187. translationes prohibitæ. 232
- Episcopatus non omni loco congruit. 91
- ejus fundatio & dotatio distinctissimæ. 70
- Episcopatus Argent. ortus. 60. seqq.
- Epi-

ET MEMORABILIA.

Episcopalis potestatis limites.	102
Episcopatum litium compositio & examinatio.	232 233
Erroris circa Amandum Argentin. & Traject. origo.	79 80
Ethnici arboreis dediti.	15
Evangelium in universo orbe prædicatum, contrâ Pontificios. 31. 119. & seq. ejus & Evangelicorum præceptorum varia acceptio.	227
EVCHARISTIA. 191. quare dicatur oblationis contra Missaticum Pontiff. sacrificium? 224. ejus adjuncta. 194. definitio. 192. effectus & finis 194. materia. 192. 193 forma. 193. nomen unde? 192. communio sub unâ nulla est. 225. in ea realis praesentia defensa.	226
Euphrates hereticus in Concilio Agrippini. damnatus.	84 85
Excommunicationis gentilium & ecclesiæ analogia.	17
Excommunications à quibus exercitæ.	93
F.	
Fabula Materni in choro adissen. Pet. ligno incisa. 38 39. ab ipsis Pontificiis agnita.	255. & seq.
Fabularum dissonantia sanctorum multiplicandorum occasio.	44. 115
FIDEI principium unicum Sac. Scriptura, contrâ Pontiff. 149. seqq. Fide solâ in Christum salvamur & justificamur, contra eosd.	119
Filiæ DEI æternitas, contrâ Ariznos. 168 Deitas.	165. seqq.
Filiatio Dei justificationis consequens.	196
Franci Germanias Tribocch. invadunt. 11. Francorum prisca religio.	64
G.	
G allorum Theologia seu religio in sensu. 19. Gallicanus cleris fallibilitatem Rom. Pont. palam defendit.	147
Gentilissimus recrudescit.	252
GERMANIA citò ad Christum conversa. 33 doctrinam Apostolicam inaudivit & custodivit seculo I. 120. seqq. ecclesiæ ca-	

tholicæ membrum. 141. inferior, Francis cedit. 13. in primam & secundam divisa. 6. prima ex integro Romanæ ditionis sit. 14. prima Burgundionibus conceditur. 13. prima membrum catholicæ Ecclesiæ. 201. in superiore & inferiore divisa unde. 6. symbolum Nicæn. recepit. 128. Tribochorum, barbara dicta unde? 6. Germaniæ fides accepta & custodita. 120. seqq.	
Germaniæ urbes suas Druso claudunt 9. eam cum diœceses & civitates. 6. in iis ecclias agitur.	
9	
Germani barbaris accensebantur. 124. 122. cædibus studebant. 25. à cultu nomina sibi adscisebant. 15. 16. Iustino Martyri & Ireneō ἐμόψυχοι seculo II 121. seqq. eorum conspiratio cum Ecclesiâ Catholica sec. III. 123. cum Gallis collatio. 27	
Germanorum fidei autores. 140. eorum Ecclesia symb. Nic. Studiosa cultrix. 124. Gothi Christianorum persecutores. 232	
H.	
H AERETICI, nomine Christiani indigni. 209. pœnitentes quinam rursus baptizabantur? 239. omni communione exclusi. 239. eorum ingenium idem est.	209. 242
HAERESIS à schismate distinguitur. 209	
Hæreseon autores. 209. effectus, finis, fortuna.	210
Helellum sive El regionis Tribocc. oppidum.	14
Hilarianæ literæ ad Episcopos Germanos.	
Historia Ioh. Papissæ Pontif. invisæ.	135
HOMINIS status destitutionis, ejusque autor. 182. status institutionis. 181. 182. status restitutioonis. ejusque auctor, medium & obiectum.	47
Hominum ex intuitu solis, Lunæ &c. lapsus.	183
Hypostasis quid olim significaverit. 221. 222 cius varia acceptio.	19
I.	161

INDEX RERUM

- I**lluminatio institutionis seu conversionis
Thominis ratio formalis. 194
- Imperatores juris sui retinentissimi. 409
- Institutionis seu conversionis hominis for-
ma. 194. seqq.
- Irenzi symbolum ab Ecclesia Argentor. re-
cepsum. 139
- Iudicium extremum. 180. 199 eius obje-
ctum & fornix. 199. & seq.
- Iuliani felix expeditio contra Francos. 12
- Iurisdictio vel externa vel interna. 17
- Ius & exercitium juris distinguuntur. 93
- Justificationis causa. 195
- K.
- K**ruzmannus Argentotati cultus fertur. 21
- L.
- Egis varia acceptio. 227
- Literarum sacrarum autoritas. 153. seqq.
- Lutherani non sunt independentes. 148. 149
- M.
- MAGISTATVS** ius sacerorum, contra
Pontiff. 202. officium circa religionem
198.
- Magistratus summi sacerorum ius exerce-
bant olim. 98
- Magnentius tyrannus. 12
- Mariæ B. Virginis sanctitas quænam sit. 223
- Martini Turonensis Episcopi vocatio. 96
- Martyrologium Romanum suspectum. 112
- Martyrologiorum corruptela. 45. seqq pro
lubitu auctio & imminutio. 113. absurdita
illis accidunt. 110
- MATERNVS** Argent. planè non à mortuis
resuscitatus 58. 59. Colonensis & Argen-
toratensis. 42. Colonensis fictitius, cou-
trà Pontificios, in primis Bucherium Je-
suitam. 42. seqq Germanus synodi Are-
latensis membrum. 125. seqq. Argento-
ratens. baculus. 51
- Matroni Argentoratensium conversoris tra-
ditio & fabula. 35. seqq. cordatis Ponti-
ficiis suspecta 255. & seqq. recensetur. 49.
seqq. historia planè nulla esse demon-
stratur. 54. seqq. fabulæ relatio examina-
tur. 52. seq. Matroni autoritas argume-
tis stabilitur. 41 seqq. nulla esse ostendit-
tur. 41. seqq.
- Matroni fabula Monachorum fragmentum.
60. de Matroni Argent. tempore auto-
rum diffensus. 54. historiæ ejus dissona
narratio. 54. seqq.
- Matroni Petri defensores Pontificii quid
intendant. 39. 40. de Materno Petri
Alsatorum Apostolo status controversia.
40. Matroni socii Eucherius & Valer. 35
- Matroni duo, Petrus vetustior, & recenti-
or. 40
- Merces alia gratiæ, alia debiti. 227
- Meritum operum destruitur. 227
- Mitryphylaxis** virtutis principium apud
Gallos & Germanos. 24. ejus fragmentum. 22
- Militia non damnatur. 228
- Ministri Eccles. cur sacerdotes dicantur. 225
- MINISTERIVM** Ecclesiasticum. 183. ejus
adiuncta. 187. causa efficiens subordina-
ta. 183 ejus constituendi jus penes magi-
stratum. 231. potestas à Christo in nos
transfusa. 94. ministerii eccl. divisio. 184
divisio Pontiff omni caret fundamento.
216. 217. duplex potestas. 183. exemptio
nulla est. contrà Pontiff. 215. finis & effe-
ctus. 187. objectum ibid. potestas non
absoluti arbitrii est, contrà Pontiff. 214
vocatio & electio non penes solum ordinem
sacrum, contrà Pontiff. 213. vocan-
di jus penes omnes ecclesiæ ordines. 94
ei cœlibatus non imperatus. 215. conju-
gium non prohibitum, contrà Pontiff.
188. contraria. 188
- Miracula ad stabiendum Hagiatriam
conficta. 116. miraculis sanctorum non
sufficit absoluta Dei potentia. 59
- Missaticum Pontiff. sacramentum infringi-
tur. 224. seqq.
- Monasterii Divi Stephani fundator & do-
catores. 70. 71
- Mulieres sacerdotibus adjunctæ. 18
- My-

ET MEMORABILIA.

Mysteria divina inenarrabilia, nec tamen ignorabilia.	164	spectat.	93
N.		Renovatio.	196
N aturæ, in specie humana.	174	Resurrectio mortuorum, ejusque causa.	19 9
N ICAENA synodus oīeūmūz. 127. seqq.		Rhenus Imperii Romani olim terminus.	32
Nicenum symbolum Argent. Eccl. recepit & confessus est. 142. in Sardic. & Agripp concilio assertum. 124. ejus decreta dividuntur.	142	Ristiovarus Christianorum persecutor.	11
N ero Imp. Christianorum persecutor.	242	Romani Pontificis eminentia præ reliquis nulla, contrà Pontiff.	217. seqq.
O.		Romanos stationes habuisse Argentorati probatut.	91
O lexupin Rom. X. 18. quid significet?	32	S.	
Oμουσιον vocabulum vindicatur.	234	Sacerdotum Tribochorum potestas.	18
Opera Dei vel æterna vel temporalia.	170	Sacramenta.	188
electitia, cuius momenti?	228	Sacrorum jus magistr. summi exercebant olim.	98
Operum bonorum divisio.	197.	Sapientia liber non est canonicus.	212
meritum orbi non praedicatum.	119. seqq.	Sardica confessio orthodoxa.	132. 144
P.		SARDICENSIS synodus symb Nicæn amplexa est. 128. Sardic. synodi, appendix num orthodoxa. 131. acta expenduntur.	
P alæopetrina acta examinantur.	56	129. seqq. canones iacturam passi. 133. episcopi. 66. 67. controversa. 131. orthodoxya quod doctrinam defenditur.	134
Papa non utitur baculo, quare?	52	Sardicense symbolum.	143
Patrum in loquendo securitas.	176	Scandala regiminis, doctrinæ, morum.	233
Patriarchæ officium & potestas.	101. 102	236. scandalorum remedia.	237
Patriarchalis prærogativa quibus ecclesiis tributa.	101	Schisma ab hæresi distinguitur.	209
Pelagius hæresiarcha.	250	SCRIPTVRA S. fidei principium unicum, contrà Pontiff 149. seqq. 21. judex controversiarum, contra eosd. ibid. sola controversiarum fidei regula.	
Petrus non solus Ecclesiarum institutio.	41.	revelationis principium. 173. terminos technicos sibi conformes non excludit. 157. verbum Dei, principium cognoscendi.	
42. Petri baculi putidum figmentum.	54	189. ejus affectiones, perfectio, veritas, claritas, sanctitas, harmonia. 156. seqq. appellations ecclesiasticae.	
Penitentiæ partes.	195	159. autor.	
Politico ordini jus vocandi & eligendi ministros competit.	94	155. consequentia sunt Scriptura S. 155. finis & forma. 156. materia vel interna, vel externa. 156. ministri. 155. seqq. verbum quodnam sit?	
P ONTIFICII Agripp. Concil. iniquiores, quare?	99.	152. seqq. lectio & usus.	158
horum in allegandis autorum testimoniosis fallacia.	52.	Simplicius Viennensium Episcopus.	68
iactantia de Petro Ecclesiarum constitutore unico.	41	Sinuessoianum concilium.	124. seqq.
scopus in pugna pro Materno Petri.	39. 40	SIRMENSIS confessio ab Argent. Eccl. approbata 148. ejus à Baroio nullius facta	
Populi jus circa vocandois ecclesiæ ministros & removeンドos.	95. 96	can-	
Potestas vel ordinis, vel jurisdictionis.	16		
Presbyter Diaconis superior.	89.		
Presbyteri Diaconi superior.	89. Presbyteri & Episcopi differentia.		
Episcopi differentia.	87. 88. 90. 91.		
Presbyterorum officium.	232		
R.			
R emoyendi jus ad universam Ecclesiam			

INDEX RERUM ET MEMORABILIA.

causa 147. orthodoxy adstruitur contra quosdam Pontificios. 146. seqq. à Gallis Arianis adscriptæ causa. 147	nes Dei habebant 23. de Trinitate nihil inaudiverunt. 20. præfatos accipiunt 10. ad pristinam libertatem adspirant. 10. quare à tribus fagi dicti? 15. an sacerdotes habuerint. 18. sacerorum mystis caruisse Cæsari dicuntur. 16. sub Constante & Constantino pacem habent. 11. sub potestate Augusti. 9
Siemensi concilium scripturam s. pro normâ habuit. 154	Tribochorum Anthropologia. 22. doctrina præcipuus tractatus scopus. 118. 119. ecclesia symbol. Nic. studiora cultrix. 124. cum ecclesia catholicæ conspiratio secul. III. 123. nomen unde? 15. castitas, frugilitas, hospitalitas. 26. in Germaniam transiheranam translatio. 13. limites. 14. ministerium. 16. mores boni & mali. 24. 25. patria & situs. 5. religio vetusta Ethnica 14. in cultu. 22. 23. in sensu S. Theologia. 19. singularis fides erga Imp. Rom. 10. status liber & sub Cæsare. 8. Catechesis. 118. Theologia secretior reliquarum gentium. 19. 20. virtus bellica 9. 10. iis evangeliū annunciatum 31. 32. seqq. præsidia militaria imponuntur. 9. 10. eos Constantinus defendit contrà Aleman nos. 12
Straßburg unde & quando 3. 4	Trittenhemii computus erroneous. 83
Symbolorum mutatio addendo vel explicando licita. 159	V.
Synodi ab Imperatoribus convocatæ. 215 T.	Vlctor Wormatiensium Episcopus. 69
T Abernz Alsatica Elsas-Zabern. 14	Virtutum apud Christianos divisio. 24
Tabularium incerta fides. 43. seqq.	Vnio mystica. 169
Terminorum contentiones. 161. terminorum technicorum osores & usus. 151	Voluntas DEI libera. 170. 171
Theodosii Cæsaris aliquot facta. 12	Vrsulinz virgines. 104. harum traditio falsa, incerra, corrupta. 108
Theologia Aegyptiorum. 19. Tribochorum & Gallorum ibid.	Vsura non omnis improbat. 228
Traditiones non scriptæ destruuntur, contrà Pontiff. 211. 212. orales Apostolorum. 159	W.
Translationes ab unâ Eccl. in alteram vetere. 187. in alias pinguiiores parochias prohibitz. 232	Wandalorum hæreticorum crudelitas. 249
Transsubstantiat. dogma improbat. 226	Wilbeth Aurelia sodalis. 104
Treveris sedem figit Constantinus M. 11	Worbeth Aurelia sodalis. 104
TRIBOCHI barbari d'iti unde 6. veteres, Apostolicæ doctrinæ addisti. 119. Iustino Martyri & Irenezo ὁμόληφο, seculo II. 121	
disti quoque Celtz. 5. Galliis latè distis accententur. 7. idololattiz erasè dediti. 21. jus civitatis Romanæ obtinent. 10. multum commercii cum Romanis habuerunt. 14. neque tempora neque imagi-	

Errata ubi prior numerus paginam, posterior lineam notat.
 3,7.dele ad.6.26.lege sacer.6.29. Geroniam.31.31.Ε labore.42.34. hac 48.4 illa 54.12. 4.54.13.9.56.12. procedente. 72.20. marlem. 76.24. edito. 83.2.αντιχρυσοποιος. 104.18. Kaltha. Ε 26. V. 105.6. Vrsulanum. 108.2. Seitenvee. 110.34.5. Ε 36. Basileam. 111.27. pendunt. 113. 26. quinto finito Ε sexto ineunte. 115.11. Gynaceo. 120.27. Alsatos. 127.27. hac. 162.4. sunt. 163.24. eadem. 170.13. tamen. 194.2. vinum pro sanguinem. 209.33. student. 213.16. reficiuntur. 222.12. fluit.

F I N I S.

